Limba română

Manual pentru clasa a VII-a

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

Alexandru Crișan
Sofia Dobra
Florentina Sâmihăian

HUMANITAS EDUCAȚIONAL

Scanned with OKEN Scanner

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

Limba română

Manual pentru clasa a VII-a

Alexandru Crișan
Sofia Dobra
Florentina Sâmihăian

HUMANITAS EDUCAȚIONAL

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației și Cercetării.

Manualul a fost aprobat de Consiliul Național pentru Aprobarea Manualelor, în urma licitației organizate de Ministerul Educației și Cercetării prin Unitatea de Coordonare a Proiectului de Reformă a Învățământului Preuniversitar din România.

Manualul este realizat în conformitate cu programa analitică aprobată de Ministerul Educației și Cercetării prin Ordinul nr. 5654 din 23 decembrie 1997 și este distribuit elevilor gratuit.

Inspectoratul școlar al județului / municipiului .....

Școala/Liceul .....

Anul	Numele elevului care a primit manualul	Clasa	Școala	Anul școlar	Aspectul manualului* la primire	Aspectul manualului* la returnare
1						
2						
3						

* Aspectul manualului se va înscrie în tabel folosind termenii: nou, bun, îngrijit, nesatisfăcător, deteriorat.

- Profesorii vor controla dacă numele elevului este scris corect.
- Elevii nu vor face nici un fel de însemnări pe manual.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
CRIȘAN, ALEXANDRU
Limba română: manual pentru clasa a VII-a / Alexandru Crișan, Sofia Dobra, Florentina Sâmihăian — București: Humanitas Educațional, 2002
224 p.: il.; 24 cm — (Integral Humanitas)
ISBN 973-99820-5-0

I. Dobra, Sofia
II. Sâmihăian, Florentina

859.0 09(075.33)

Referenți: dr. MIOARA AVRAM
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan" din București
conf. univ. dr. LIVIU PAPADIMA
Facultatea de Litere, Universitatea din București

Redactor: SÁNDOR SKULTÉTY

Coperta colecției: LUCIAN CIUREA
DINU DUMBRĂVICIAN

Ilustrația copertei: GABRIEL ISAC

Desene: PĂUNA DUMITRESCU

Design și machetare: IOAN CUCIURCĂ

Fotografii: ROMPRES, ROMÂNIAFILM, MUZEUL ȚĂRANULUI ROMÂN, TEATRUL „LUCIA STURDZA BULANDRA"

Paginare: NITSCH-PETIOKY LORÁND
ADISAN S.A.

© HUMANITAS EDUCAȚIONAL, București, 2002
ISBN 973-99820-5-0

Tipărit la C.N.I. „Coresi" S.A.

Scriitor carte cititor

Creația. Lumea cărții
Editura și colecția
Sintaxa
Vocabularul
Fișa de bibliotecă
Fișa de lectură

1

Scanned with OKEN Scanner

1 Scriitor. Carte. Cititor

CUVÂNT

de Tudor Arghezi

Vrui, cititorule, să-ți fac un dar,
O carte pentru buzunar,
O carte mică, o cărticică.
Din slove am ales micile
Și din înțelesuri furnicile.
Am voit să umplu celule
Cu suflete de molecule.
Mi-a trebuit un violoncel:
Am ales un brotăcel
Pe-o foaie de trestie-ngustă.
O harpă: am ales o lăcustă.
Cimpoiul trebuia să fie un scatiu[1].
Și nu mai știu...

Farmece aș fi voit să fac
Și printr-o ureche de ac
Să strecor pe un fir de ață
Micșorata, subțiata și nepipăita viață
Până-n mâna, cititorule, a dumitale.

Măcar câteva crâmpeie,
Măcar o țandără de curcubeie,
Măcar nițică scamă de zare,
Nițică nevinovăție, nițică depărtare.
Aș fi voit să culeg drojdii de rouă,
Într-o cărticică nouă,
Parfumul umbrei și cenușa lui.
Nimicul nepipăit să-l caut vrui,
Acela care tresare
Nici nu știi de unde și cum.

Am răscolit pulberi de fum...

Tudor ARGHEZI (1880–1967)
- **Poet, prozator și publicist.**
- **E creatorul unui limbaj poetic nou, ce și-a pus amprenta asupra poeziei românești din acest secol.**
- **Volume de poezii: *Cuvinte potrivite, Flori de mucigai, Ritmuri, Stihuri, Copilărie* etc.**
- **Poezia *Cuvânt* deschide volumul *Cărticică de seară* (1935), putând fi considerată o „prefață" poetică adresată cititorului.**

[1] *scatiu*, s.m. — pasăre cântătoare mică, foarte vioaie, cu pene verzi-gălbui pe spate, iar pe aripi cu două dungi negre.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

DESCIFRAREA TEXTULUI

Observați!

Cuvintele

1. Explicați cum s-au format următoarele cuvinte din text: *cititor, înțeles, micșorat, subțiat, dumneata, nevinovăție, depărtare.*

2. În text, există două substantive formate cu sufixe diminutivale. Identificați-le. Scrieți în caiete cuvintele de bază din structura acestora.

3. Adăugați, dacă este posibil, sufixe augmentative la cuvintele de bază întâlnite în exercițiul anterior.

4. Găsiți în text un neologism și un regionalism.

5. Dați sinonime pentru cuvintele: *dar, slovă, carte, crâmpei.*

Dincolo de cuvinte

1. Alcătuiți câmpurile lexicale din text pentru: *carte, instrumente muzicale, lumea micilor viețuitoare* și *misterele lumii care ne înconjoară.*

2. Câmpurile lexicale și titlul unui text ajută la identificarea temei acestuia. Discutați în grupuri de câte patru elevi și sintetizați într-un singur cuvânt tema poeziei. Explicați.

Miniatură spaniolă din secolul al XV-lea

Topica

1. Identificați două construcții în care ordinea cuvintelor nu este cea caracteristică vorbirii comune.

2. Ce indică acest fapt despre tipul textului analizat?

Forma poeziei

1. Discutați forma poeziei, referindu-vă la:
- numărul de versuri din fiecare strofă;
- rima (tipul care predomină);
- măsura (egală / inegală).

2. Indicați un singur element care vi se pare neobișnuit în ce privește versificația poeziei.

2 Lectură aprofundată

Descoperiți!

Autor–cititor

1. Între autor (persoana reală Tudor Arghezi) și cititor există un intermediar. Acesta apare în text ca „voce" vorbind la persoana I. Vă amintiți cum se numește acest intermediar?

2. Scrieți în tabelul de mai jos, copiat în caiete, cuvintele care indică prezența în text a celor doi parteneri de comunicare:

Cel care vorbește	Cel căruia i se vorbește

3. Discutați tabelul, referindu-vă la:
- părțile de vorbire folosite pentru fiecare situație în parte;
- categoria gramaticală (persoană, număr, caz), aceasta fiind importantă pentru identificarea emițătorului și a receptorului.

4. Selectați din text cuvintele care pot fi încadrate în schema situației de comunicare:

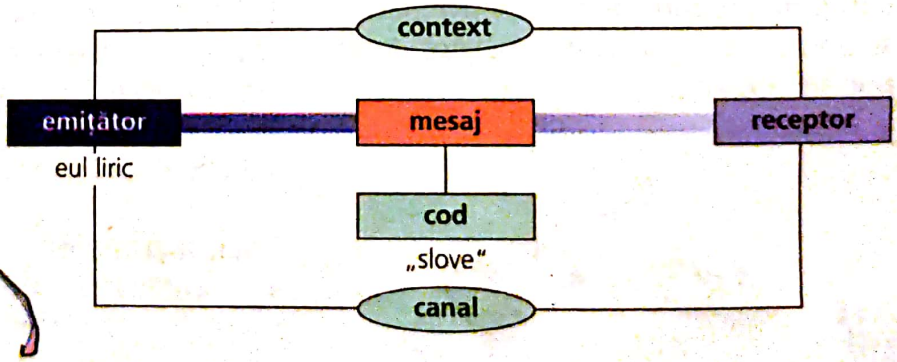

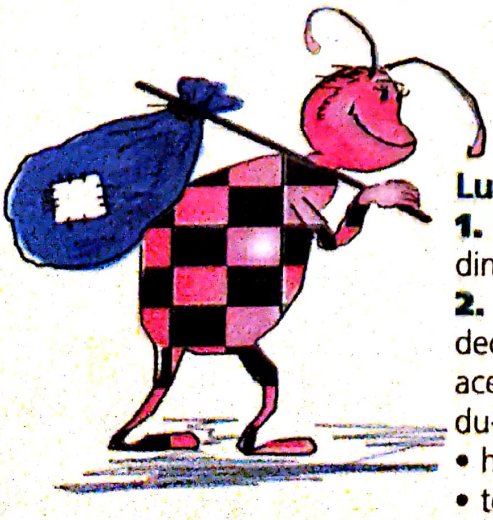

Lumea cărții

1. Desenați în caiete o „hartă", completând-o cu elementele din care este compusă lumea imaginară a cărții în acest text.

2. Substantivul *furnică* este folosit în textul poeziei cu alt sens decât cel obișnuit. Ce fel de înțelesuri ar putea reprezenta în acest context „înțelesurile-furnici"? Puteți răspunde, gândindu-vă și la ceea ce simbolizează furnicile:
- hărnicie • ingeniozitate • capacitatea de a construi • energie • tenacitate • înțelepciune

Scanned with OKEN Scanner

3. Mai jos, în coloana din stânga, sunt enumerate câteva metafore din text. Alături, sunt formulate posibile semnificații ale acestora. Găsiți corespondențele dintre elementele celor două coloane.

- suflete de molecule
- țandără de curcubeie
- scamă de zare
- drojdii de rouă
- prospețime
- viață în miniatură
- armonie de culori
- infinit

4. Explicați, apelând la nevoie la un dicționar, datorită căror trăsături comune de sens se poate face o apropiere între: violoncel – brotăcel; harpă – lăcustă; cimpoi – scatiu.

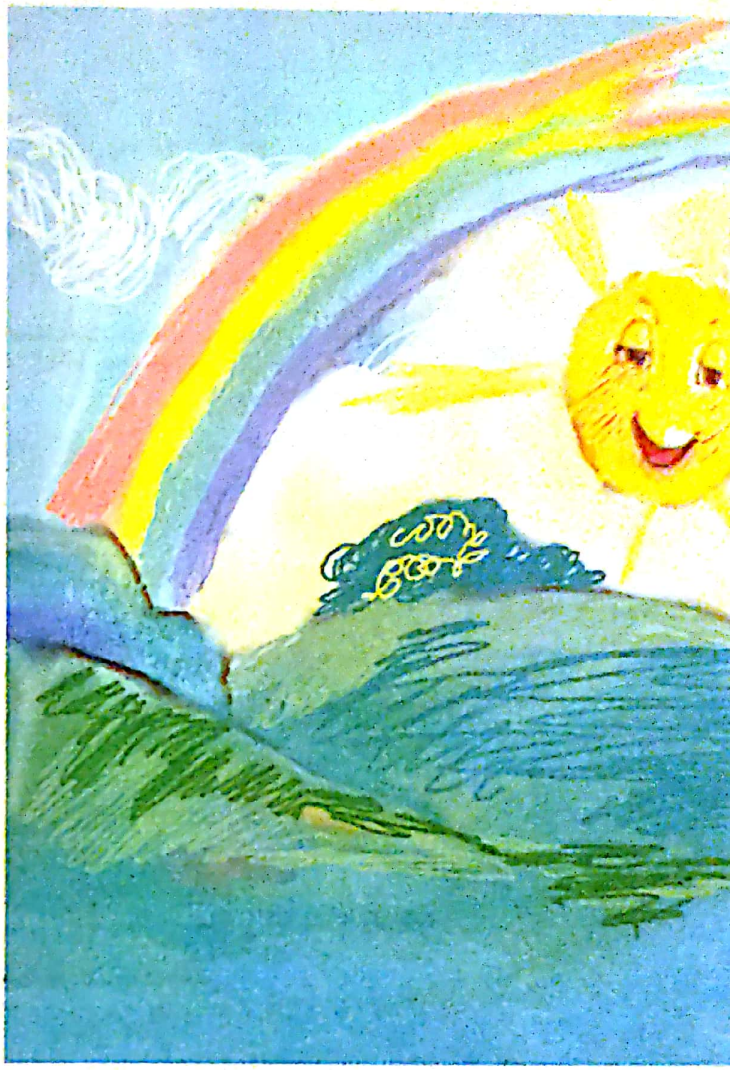

Creația

1. Selectați din text verbele legate de actul creației; de exemplu: *să-ți fac (un dar), am ales* etc.

2. Discutați și grupați aceste verbe în funcție de următoarele aspecte care descriu actul creației:

- intenția creatoare;
- căutarea elementelor;
- selectarea elementelor;
- îmbinarea elementelor;
- incertitudinea creatoare;
- eventuala certitudine.

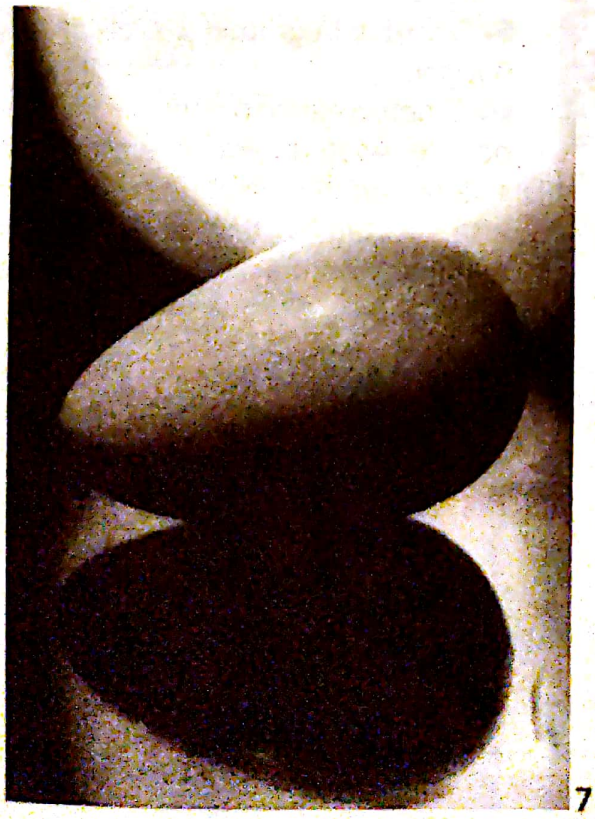

Poezia

1. Lumea recompusă într-o poezie este o lume fictivă. Ilustrați prin cel puțin două secvențe din text această afirmație.

2. Poezia este o alcătuire — de fiecare dată, nouă — de cuvinte, sunete și culoare. Selectați din text versurile care pun în evidență aspectele menționate.

3. Dincolo de îmbinările neobișnuite de cuvinte, sunete și imagini, poezia reflectă un univers al închipuirii și al esențelor, greu de definit. Identificați cel puțin trei metafore care sugerează această idee.

Constantin Brâncuși (1876–1957)
Începutul lumii — fotografia autorului

Scanned with OKEN Scanner

3 Interpretarea textului

Exprimați-vă părerea!

1. Alegeți, discutând între voi, cuvântul din fiecare coloană care surprinde cel mai bine modul de adresare către cititor a autorului:

- cu sinceritate
- direct
- clar
- cu orgoliu
- cu prefăcătorie
- indirect
- tainic/obscur
- cu modestie

2. Explicați de ce poate fi considerată cartea un dar oferit cititorului.

3. Cum interpretați opțiunea autorului pentru o carte de dimensiuni reduse? Alegeți dintre următoarele variante:

- este o carte accesibilă;
- este o carte care concentrează esențialul;
- este o carte a unui univers miniatural;
- este o carte pe care să o porți ușor cu tine.

4. Selectați din penultima strofă epitetul care indică originalitatea ca pe o caracteristică importantă a creației poetice.

5. Discutați în grupuri și explicați titlul poeziei.

6. Scrieți în caiete o definiție a creației poetice. Aveți următoarele posibilități:

- să construiți o definiție proprie;
- să selectați din text o secvență care ar putea constitui o definiție a poeziei.

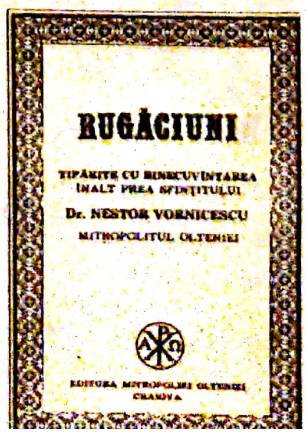

Scanned with OKEN Scanner

Fișă tehnică. Instrumentar

Cum citim o poezie lirică?

- Citiți integral textul.
- Căutați în dicționar eventualele cuvinte necunoscute.
- Notați prima impresie pe care v-o sugerează poezia.
- Formulați o întrebare care vi se pare esențială pentru înțelegerea textului citit.
- Recitiți textul. Nu încercați deocamdată să dați un răspuns.
- Observați organizarea textului pe strofe; identificați elementele de versificație (măsură, ritm, rimă).
- Identificați câmpurile lexicale.
- Stabiliți tema poeziei.
- Identificați — dacă acestea există — mărcile prezenței eului liric în text.
- Determinați ideile, respectiv sentimentele dominante în jurul cărora se organizează textul poeziei (de exemplu, în poezia *Cuvânt*, s-au putut identifica câteva asemenea nuclee de semnificație: *autor–cititor, lumea cărții, creația, poezia*).
- Urmăriți felul în care apar în text aceste idei (figuri de stil, structuri sintactice specifice limbajului poetic).
- Revedeți întrebarea formulată de voi anterior cu privire la text.
- Încercați să formulați o opinie personală cu privire la semnificația generală a poeziei.
- Confruntați-vă părerea cu acelea ale unor colegi, argumentând-o cu exemple din text.
- Comparați mesajul poeziei cu acela al altor texte pe aceeași temă citite de voi.

LECTURA AUTONOMĂ

Folosind sugestiile din secvența INSTRUMENTAR, citiți și discutați în grupuri poezia *Povară* de Marin Sorescu:

O carte mică,
N-am luat cu mine
Decât o carte subțire,
Așa ca o frunză.
Așa ca o viață de om.
M-am gândit c-o să mă doară spinarea,
C-o să mă doară numele
Care-o va cără.

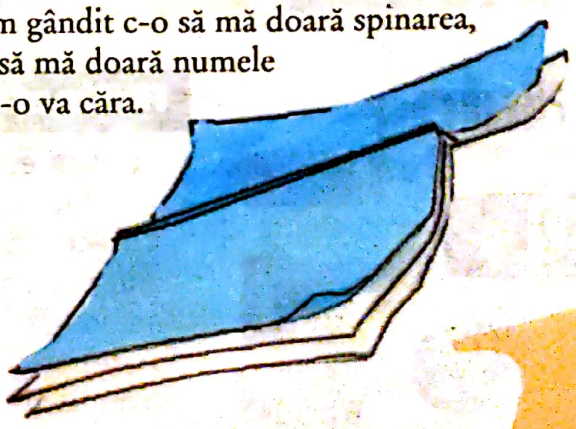

EXTINDERI: TEME DE REFLECȚIE

Argumentați, într-o scurtă compunere, una dintre următoarele afirmații:

- Creația este un joc, o aventură.
- Creația este o căutare care implică efort și incertitudini.
- Creația este invenție, descoperire, originalitate.

Scanned with OKEN Scanner

4 Cartea — obiect cultural

Observați!

Editura și colecția

1. Alcătuiți grupuri de câte patru elevi. Realizați coperta volumului *Cărticică de seară* de Tudor Arghezi, folosind elementele următoare: *titlul, autorul, editura, colecția, sigla* editurii.*

2. Ca temă pentru acasă, puteți face și o ilustrație sugestivă a copertei. Câștigă elevul care va prezenta cea mai reușită copertă.

3. Pentru sigla editurii, puteți alege una cunoscută de voi sau puteți desena alta, originală.

4. Identificați firmele, mărcile sau instituțiile pe care le simbolizează siglele din stânga, jos, a paginii. Comentați felul în care au fost realizate.

Asteriscul — semn convențional într-o carte

Explicați ce legătură există între semnul aflat în dreapta, sus, a cuvântului *siglă* de la exercițiul nr. 1 și textul aflat la subsolul paginii.

dialog

BIC

PRO FM

MICROSOFT WINDOWS

Rețineți!

Editura este întreprinderea care se ocupă cu editarea de cărți sau de publicații.

Colecția cuprinde opere literare sau științifice grupate după anumite criterii (tematic, în funcție de publicul căruia i se adresează etc.).

Asteriscul este semnul grafic în formă de steluță care se pune după un cuvânt pentru a indica trimiterea la o notă aflată la subsolul paginii.

* *siglă*, s.f. — 1. prescurtare formată din litera sau literele inițiale, folosită pentru a evita cuvintele sau titlurile prea lungi (de exemplu: B.P.T. — [colecția] „Biblioteca pentru toți"); 2. reprezentare grafică (desen), specifică unei firme, unei mărci sau unei instituții.

Scanned with OKEN Scanner

5 Noțiuni de sintaxă

PRIMA ZI DE ȘCOALĂ A FRATELUI MEU MAI MARE

„Parcă o mână de uriaș îmi apăsa umărul și mi-l zguduia, gata să mi-l scoată din încheietură... În același timp o voce severă vorbi din necunoscut:

— Scoală, flăcăule, că-ntârzii!

Am tresărit, țâșnind speriat din somn:

— Cât e ceasul?

Lângă mine ședea tata, zâmbind.

Trebuia să încep cursurile!

Mi-am luat șapca și ghiozdanul și am pornit. Dacă doi trecători își aruncau vreo privire furișă neînsemnată asupra mea și apoi continuau să vorbească, eram convins că spun: — Ăsta a reușit la liceu! A intrat la « Lazăr »!

Am ajuns la liceu la ora opt fără un sfert. În curtea mare, erau o sumedenie de elevi în jurul castanului bătrân, martor al atâtor zeci de generații perindate pe sub crengile lui puternice."

Grigore Băjenaru — *Cișmigiu & comp.*

Observați!

Sintaxa propoziției și a frazei

1. Câte alineate are textul de mai sus? Câte enunțuri are al șaptelea alineat? Câte dintre enunțuri sunt fraze și câte sunt propoziții?

2. Transformați în propoziții simple propozițiile dezvoltate identificate în alineatul al șaptelea. Transformați în propoziții negative propozițiile afirmative din același alineat.

3. Identificați propoziția interogativă din text. Arătați ce fel de propoziție este, după scopul comunicării, cea din al cincilea alineat. Identificați propozițiile exclamative din al șaptelea alineat.

4. Despărțiți a doua frază din alineatul al șaptelea în propoziții și indicați felul lor după înțeles. Arătați ce relații se stabilesc între propozițiile frazei.

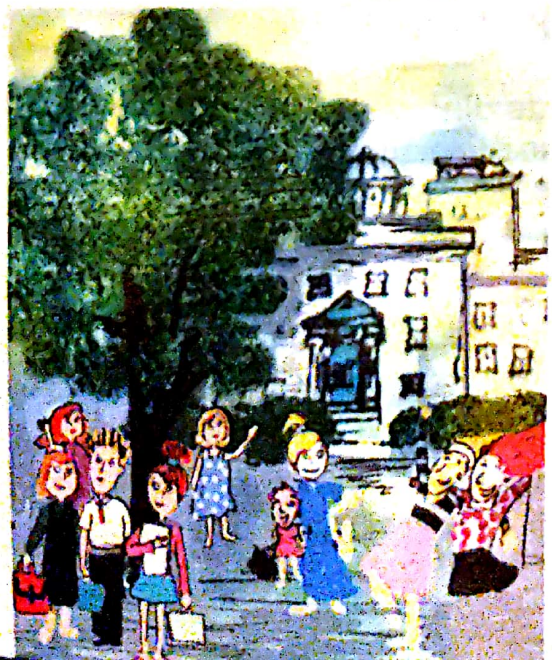

Scanned with OKEN Scanner

Amintiți-vă!

Propoziția este o comunicare cu un singur predicat.
După alcătuire, propoziția este:
• **simplă** — alcătuită din predicat și subiect;
• **dezvoltată** — alcătuită din predicat, subiect și alte părți de propoziție.
După aspect, propoziția este:
• **afirmativă;**
• **negativă.**
După scopul comunicării, propoziția este:
• **enunțiativă** — când dă o informație;
• **interogativă** — când cere o informație.
După conținutul ei, cel mai frecvent, **propoziția enunțiativă** este:
• **propriu-zisă** — când exprimă un fapt real și se construiește cu un verb la modul indicativ;
• **optativă** — când exprimă o dorință și se construiește cu un verb la modul condițional-optativ sau, mai rar, conjunctiv;
• **imperativă** — când exprimă o poruncă, un îndemn sau o rugăminte și se construiește, de obicei, cu un verb la modul imperativ.
După conținutul ei, **propoziția interogativă** este:
• **propriu-zisă** — când cere o informație despre o acțiune reală și se construiește cu un verb la modul indicativ;
• **optativă** — când cere o informație în legătură cu o dorință și se construiește cu un verb la modul condițional-optativ.
Atât propozițiile enunțiative, cât și propozițiile interogative pot fi:
• **exclamative;**
• **neexclamative.**

Fraza este o comunicare alcătuită din două sau mai multe propoziții.
După rolul lor în frază, propozițiile sunt:
• **principale** — când au înțeles de sine stătător;
• **secundare** (sau **subordonate**) — când depind de alte propoziții din frază.

Propoziția regentă este propoziția de care depinde o propoziție subordonată.
Propoziția regentă poate fi principală sau secundară.
De fapt, propozițiile subordonate depind de un anumit cuvânt din regentă, numit **element regent.**
Relația dintre două propoziții de același fel, fie principale, fie secundare, este o **relație de coordonare.**
Relația dintre o propoziție subordonată și regenta ei este o **relație de subordonare.**

Descoperiți!

Relația dintre text, frază, propoziție, cuvânt

1. Despre ce se vorbește în textul de la începutul lecției? Prin ce este anunțată tema textului?

2. Arătați din ce este alcătuită portocala din imagine. Textul este format și el, ca și portocala, din părți mai mici, indicate în pagina următoare. Așezați în ordine aceste componente în figura din dreapta, copiată în caiete.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

text

3. Schimbați ordinea cuvintelor din ultimul enunț al textului de la începutul lecției. Modificați ordinea enunțurilor din al șaptelea alineat. După transformările făcute, arătați ce constatați în privința sensului textului.

Exersați!

1. Continuați textul de mai jos printr-un dialog:
În prima săptămână de școală, a apărut în clasă un băiat înalt, care a privit îndelung sala și care parcă dorea să își aleagă un loc. A ezitat un moment, apoi a mers hotărât spre ultima bancă de la fereastră, în care și-a pus ghiozdanul. Am înțeles că era un coleg nou.

2. Indicați propozițiile interogative și propozițiile negative din dialogul imaginat de voi.

3. Despărțiți cele trei fraze de la exercițiul 1 în propoziții, indicați felul acestora și arătați ce relații se stabilesc între ele.

4. Aranjați enunțurile de mai jos astfel încât să alcătuiască un text. Puneți-i un titlu care să-i indice tema.
Am scos din pachet un sandviș și i l-am dat. • Mergeam spre școală. • Avea o blăniță tărcată și mustățile mari i se mișcau încet. • Am înțeles imediat că familia noastră o să se mărească în curând. • Am vrut să îmi continuu drumul, dar am constatat că mă urmează cuminte. • Deodată, mi-a apărut în față o pisică. • După ce m-a analizat atent, fără nici o frică s-a apropiat și a început să-și frece capul de picioarele mele. • Privirile noastre s-au întâlnit uimite. • Mă privea galeș și torcea încet.

Rețineți!

Când se vorbește sau se scrie, se folosesc enunțuri, care pot fi propoziții sau fraze.
Textul este reprezentat de ansamblul enunțurilor produse oral sau scris.
Organizarea acestor enunțuri într-un text se numește **discurs.**
Pentru ca un text să fie bine construit, nu este suficient să aibă enunțuri corecte. Acesta trebuie să se înlănțuie coerent, respectând o:
• **ordine logică;** de exemplu, cauza precedă efectul;
• **ordine temporală;** de exemplu, trecutul este anterior prezentului;
• **ordine spațială;** de exemplu, înșiruirea în pagină a propozițiilor.
Tema textului este reprezentată de semnificația lui generală.
Uneori, tema este indicată de titlu.
Un text este format din părți mai mici: alineatul, fraza, propoziția, cuvântul, sunetul.

6 Vocabularul

„Făcutul meu, Cuvântul,
Paște-n munte
Imagini verzi sub norii toamnei grei."

Constanța Buzea – *Făcutul meu, Cuvântul*

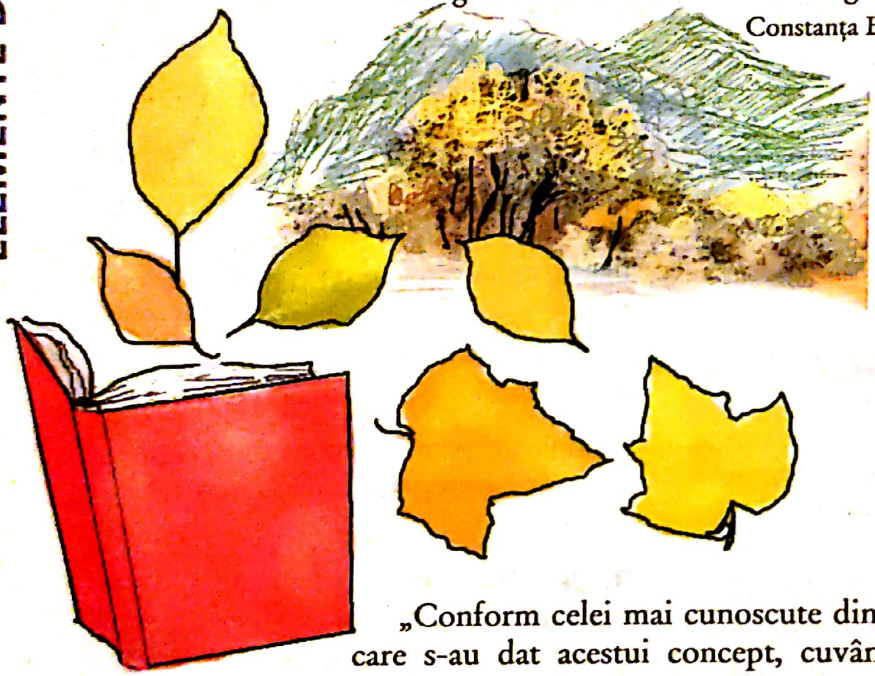

„Conform celei mai cunoscute dintre numeroasele definiții care s-au dat acestui concept, cuvântul reprezintă asocierea unuia sau a mai multor sensuri cu un complex sau înveliș sonor susceptibil de o întrebuințare gramaticală în procesul comunicării."

Theodor Hristea — *Sinteze de limba română*

Observați!

Vocabularul fundamental și masa vocabularului

1. Indicați cuvintele din vocabularul fundamental utilizate în cele două texte de mai sus.

2. Arătați ce părți de vorbire sunt cuvintele din vocabularul fundamental identificate.

3. Indicați cuvintele din masa vocabularului.

4. Arătați în care dintre cele două texte de mai sus apar mai multe cuvinte din masa vocabularului și explicați de ce sunt mai numeroase.

Scanned with OKEN Scanner

Amintiți-vă!

Vocabularul sau **lexicul** este format din totalitatea cuvintelor care există în limbă.
Vocabularul este compartimentul limbii cel mai supus schimbării.
Vocabularul limbii române cuprinde aproximativ 120 000 de cuvinte.
Vocabularul are două părți:
- vocabularul fundamental;
- masa vocabularului.

Vocabularul fundamental cuprinde cuvintele cel mai des folosite și care sunt înțelese de toți vorbitorii unei limbi.
Vocabularul fundamental cuprinde aproximativ 1 500 de cuvinte.
Cuvintele din vocabularul fundamental denumesc:
• obiecte, ființe • grade de rudenie • stări, acțiuni • animale, păsări • flori, fructe • alimente, băuturi • părți ale corpului omenesc • fenomene ale naturii • însușiri • culori • corpuri cerești • anotimpuri, părți ale zilei, lunile anului, zilele săptămânii.
Cuvintele din vocabularul fundamental reprezintă toate părțile de vorbire.
Cuvintele din vocabularul fundamental sunt în majoritate vechi și rămân timp îndelungat în limbă.

Masa vocabularului cuprinde cuvintele care nu intră în vocabularul fundamental.
Cuvintele din masa vocabularului reprezintă aproape 90% din cuvintele limbii române.
În masa vocabularului, intră termenii științifici și tehnici, arhaismele, regionalismele.
Cele două părți ale vocabularului nu sunt strict delimitate, între acestea producându-se, în timp, schimburi.

Descoperiți!

Sensul cuvintelor în context

1. Arătați ce sens are termenul *cuvânt* în cele două texte de la începutul lecției. Ce figuri de stil sunt în primul text?

2. Indicați sensul cuvintelor subliniate în enunțurile următoare, raportându-vă la ilustrațiile de mai jos și arătați în câte dintre situații se denumește ceva concret:

Băiatul are *umeri* largi.

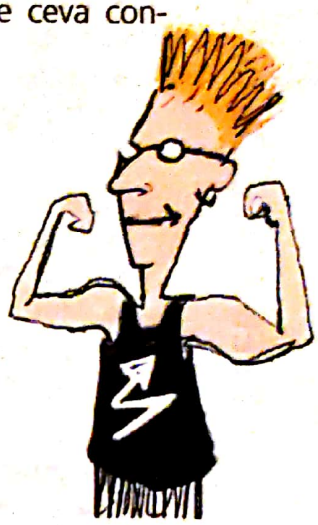

Fata are *umerii* obrajilor înroșiți de emoție.

„Poezia este ochiul care plânge.
Ea este *umărul* care plânge,
ochiul *umărului* care plânge."

Nichita Stănescu — *Poezia*

UNITATEA 1

Scanned with OKEN Scanner

Rețineți!

Sensul unui cuvânt se stabilește numai în **context,** care poate fi înțeles ca un enunț, ca un text sau ca o situație de comunicare în care apare un cuvânt.

Sensul propriu este sensul obișnuit al unui cuvânt, cunoscut de toți vorbitorii și legat de un aspect din realitate. Sensul propriu are două aspecte:

sensul propriu de bază — reprezintă ceea ce un cuvânt are specific în sine în orice context; *braț* (parte a corpului omenesc);

sensul propriu secundar — rezultă dintr-o asemănare, depinzând strict de context; *brațul balanței*;

Sensul figurat este sensul neobișnuit al unui cuvânt, folosit cu valoare expresivă pentru a forma o imagine poetică.

Exersați!

1. Identificați cuvintele din vocabularul fundamental și pe cele aflate în masa vocabularului din următorul text:

„Comunicarea cu ajutorul limbii se realizează prin această îmbinare sau punere în funcțiune a cuvintelor oferite de vocabular. Studiul sintaxei oglindește deci mecanismul viu de funcționare a limbii, felul cum, cu un număr mare, dar relativ limitat de cuvinte, se realizează un număr infinit de propoziții și fraze concrete."

Mioara Avram — *Gramatica pentru toți*

2. Construiți enunțuri în care următoarele cuvinte să aibă sensuri diferite: *cheie, produs, linie, notă, cilindru.*

3. Arătați în care dintre contextele de mai jos cuvântul subliniat apare cu sens propriu și în care apare cu sens figurat:

„Palpită în visul *semințelor*
un foșnet de câmp și amiezi de grădină..."

Lucian Blaga — *Mirabila sămânță*

„Numai iubirea dintre părinți și copii
E *sămânță*."

Ana Blandiana — *Numai iubirea*

Am plantat *sămânță* de salată în grădină.

4. Arătați în care dintre enunțurile de mai jos cuvântul *dinte* este folosit cu sens propriu de bază sau cu sens propriu secundar. În cazul sensurilor figurate, precizați ce figură de stil este:

Lui Dan i-a căzut un *dinte.*
Am rupt un *dinte* de la pieptene.
Greblei îi lipsește un *dinte.*

„Băiatul se lăsă deodată pe vine și *dinții* din gură începură să-i toace des."

Marin Preda — *Moromeții*

Roata are *dinți* ascuțiți.

„În turbarea ei caniculară, arșița miezului înflăcărat al zilelor de iuliu mușca cu *dinți* de foc de pretutindeni."

Calistrat Hogaș — *Pe drumuri de munte*

5. Construiți enunțuri în care cuvintele *picior, cap, sprânceană* să fie folosite cu sens propriu (de bază și secundar) și cu sens figurat.

6. Continuați poemul început mai jos, folosind cuvinte cu sens figurat:
Sunt un fluture venit din amintire...

Scanned with OKEN Scanner

7 Derivarea

„Înălțimile micuțe sunt molatice și se conturează limpede pe cer. Fagul ține adăpost brădetului și se împuținează, fiindcă cel tinerel nu mai poate răzbate. Când umblu voinicește pe lângă fagii străvechi, văd puzderia brăduilor și brădanilor năzuind în sus. Replantarea aceasta de la Dumnezeu e puternică. În toamna asta, au început tăieri ale pădurii întunecoase. Singurătatea este completă. Se alungă mierle prin tufișuri, huruie ciocănitori. Pădurarul și hăitașii stau lângă căruță. Deodată, în desimea de sub noi, sună mugetul cerbului."

După Mihail Sadoveanu — *Cerbul meu*

Observați!

Mijloacele de îmbogățire a vocabularului

1. Identificați derivatele din prima propoziție a textului de mai sus și explicați cum s-au format.

2. Identificați în textul de mai sus cuvintele obținute prin compunere și prin schimbarea valorii gramaticale.

3. În al șaselea enunț din textul dat este un cuvânt împrumutat din limba franceză și din limba latină. Care credeți că este acesta?

UNITATEA 1

Scanned with OKEN Scanner

Amintiți-vă!

Mijloacele de îmbogățire a vocabularului sunt:
interne, când cuvintele noi apar prin îmbinarea unor elemente existente în limbă; acestea sunt:
- **derivarea;**
- **compunerea;**
- **schimbarea valorii gramaticale (conversiunea);**

externe, când cuvintele se iau din alte limbi, adică **împrumuturile.**

Derivarea

1. Identificați în textul de la începutul lecției cuvintele derivate doar cu un sufix sau cu un prefix și explicați cum s-au format.
2. Precizați ce părți de vorbire sunt cuvintele derivate pe care le-ați identificat.

Amintiți-vă!

Derivarea este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi cu ajutorul sufixelor și al prefixelor.
Sufixele sunt sunetele sau grupurile de sunete adăugate după rădăcină.
Sufixele sunt:
- **lexicale** — când formează cuvinte noi;
- **gramaticale** — când creează forme gramaticale.

Sufixele formează: substantive (strun**gar**); verbe (a bici**ui**); adjective (auri**u**); adverbe (prieten**ește**).
Există sufixe:
- **diminutivale,** care formează cuvinte ce denumesc obiecte sau însușiri considerate de vorbitor mai mici decât cele obișnuite: brăd**uț** (substantiv), tiner**ică** (adjectiv), bini**șor** (adverb);

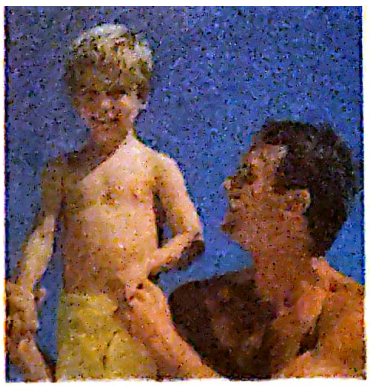

- **augmentative,** care formează cuvinte ce denumesc obiecte sau însușiri considerate de vorbitor mai mari decât cele obișnuite: copil**an-dru** (substantiv), lung**an** (adjectiv).

Prefixele sunt sunetele sau grupurile de sunete adăugate înaintea rădăcinii pentru a forma un cuvânt nou. Prefixele formează substantive (**ne**cinste); verbe (a **re**aminti); adjective (**ne**sigur); adverbe (**ne**greșit).

Descoperiți!

Seriile derivative

1. Identificați în textul de la începutul lecției cuvintele derivate care sunt obținute de la un alt derivat.
2. Explicați cum s-au format.

Rețineți!

Se pot forma **serii derivative,** când baza unui cuvânt derivat este un alt derivat:
grădină + sufixul *-ar* → grădinar + sufixul *-ie* → grădinărie

Derivatele parasintetice

1. Identificați în textul de la începutul lecției cuvântul format în același timp cu sufix și prefix.
2. Explicați cum s-a format.

Rețineți!

Derivatele parasintetice sunt cele formate în același timp cu un sufix și cu un prefix.

Scanned with OKEN Scanner

Tipurile de sufixe

Împărțiți-vă în șase grupuri și scrieți în caiete sufixele care au format derivatele de mai jos, ce denumesc:

- autorul acțiunii sau, prin extindere, meseriașul: *apărător, cercetaș, poștaș*;
- însușiri: *argintiu, domnesc, hazos*;
- colectivități: *aluniș, puiet, studențime*;
- instrumente: *botniță, brăzdar, ștergător*;
- noțiuni abstracte: *bunătate, robie, săpuneală*;
- felul în care se desfășoară o acțiune: *chiorâș, cruciș, țărănește*.

Câștigă cei care termină în trei minute.

Rețineți!

Sufixele pot da sens cuvintelor derivate, fiind folosite pentru denumirea:

- **agentului** (autor al acțiunii sau meseriaș)
  -agiu (scandalagiu); *-ar* (grădinar); *-aș* (nuntaș); *-ist* (fochist); *-tor* (judecător);
- **însușirii** (sufixe adjectivale)
  -al (săptămânal); *-ar* (fugar); *-aș* (mărginaș); *-at* (pistruiat); *-bil* (locuibil); *-cios* (mâncăcios); *-esc* (sătesc); *-iu* (arămiu); *-os* (osos);
- **colectivității**
  -ăraie (fumăraie); *-ărie* (rufărie); *-et* (tineret); *-ime* (boierime); *-iș* (tufiș); *-iște* (trifoiște);
- **instrumentului**
  -ar (cenușar); *-niță* (zaharniță); *-tor* (încălțător);
- **unei noțiuni abstracte**
  -anță (cutezanță); *-ărie* (copilărie); *-ătate* (singurătate); *-eală* (greșeală); *-ie* (sclavie); *-ime* (istețime); *-ință* (folosință); *-ism* (huliganism); *-ură* (arsură);
- **modalității** (sufixe adverbiale)
  -ește (lumește); *-iș* (grăpiș); *-âș* (târâș).

Exersați!

1. Identificați derivatele din textul de mai jos și explicați, după modelul dat, cum s-au format:

„Iubesc pădurea cu patimă și ori de câte ori intru în ea sunt alt om. Se deșteaptă în mine obscure sentimente de siguranță, de plinătate, de farmec real. Întârzii de bunăvoie pe coclauri cu frânturi de codri. Într-o zi, mi-am lăsat birișca în paza pădurarilor și m-am afundat cât mai departe. Ademenit de liniște și de frumusețe, m-am lăsat jos la tulpina unui gorun falnic într-o poiană."

Vasile Voiculescu — *Taina gorunului*

„Moți, pisoiașul, e lovit. L-a legat la căpușor. I-a lăsat afară numai boticul, o urechiușă și un ochișor. I-a făcut pat dintr-o lădiță de zahăr, în care a pus salteluța și pernița păpușii."

După Otilia Cazimir — *Hulubii lui Cocușor*

„Șoarecele, de trei zile,
Vrea, de boabe noi, rotile.
Să alerge, prin porumb,
Ca un soldățoi de plumb."

Marin Sorescu — *Șoarecele pe rotile*

„siguranță" — format prin derivare cu sufixul pentru abstracte „-anță" de la adjectivul „sigur".

2. Explicați cum s-au format următoarele derivate: *butoiaș, căruțaș, cetățenesc, florărească, olteancă, ostășește, a reînființa, soțioară.*

3. Indicați tipul sufixelor din următoarele derivate: *argintărie, bănet, boldiș, chiriaș, cânepiște, femeiește, inimos, învățătură, lăcăraie, lichelism, liliachiu, mestecăniș, mijlocaș, nobilime, oboseală, prostie, răcitor, stăruință, subțirime.*

4. Explicați cum sunt formate următoarele cuvinte: *antiepidemic, concetățean, contrapagină, a deșira, ex-ministru, a înnegri, nefiresc, a reașeza, subpunct.*

UNITATEA

Scanned with OKEN Scanner

8 Compunerea. Schimbarea valorii gramaticale

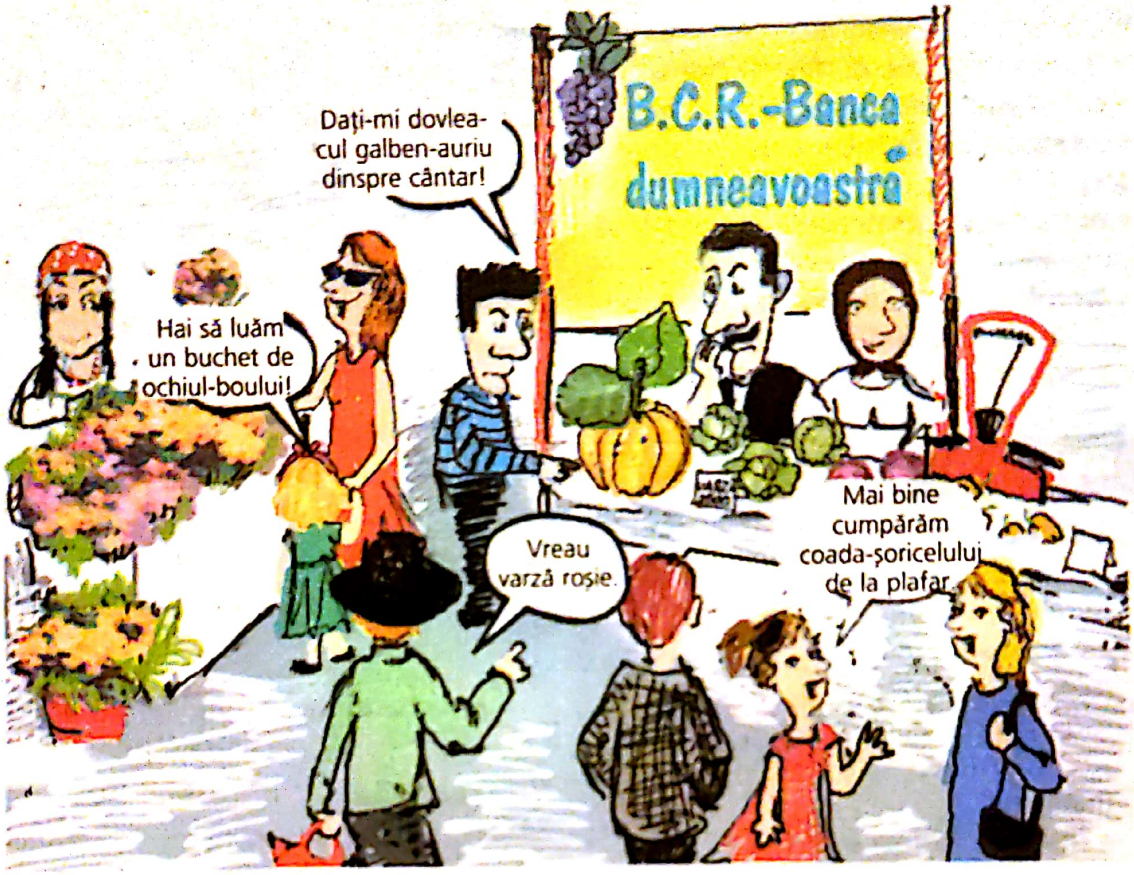

Astăzi, ne-am sculat dis-de-dimineață ca să mergem la cumpărături. Pe tarabe, toamna ne binecuvânta cu bogăția ei: roșii, vinete, castraveți, ardei grași, cartofi, conopidă, pătrunjel, mărar, leuștean, gogonele, mere, pere, prune gâtlane, struguri atârnând în vrejuri de viță-de-vie.

Era un valvârtej de culori încântătoare și de miresme îmbătătoare. Am privit ca un pierde-vară la agitația fascinantă a pieței.

Observați!

Compunerea

1. Identificați cuvintele compuse din pagina de jurnal a lui Alexandru și din ilustrația de mai sus.

2. Arătați prin ce procedeu de compunere au fost obținute cuvintele identificate și precizați ce părți de vorbire sunt.

3. Arătați cum sunt formate următoarele cuvinte: *a autoadministra, hemostatic, hidrocentrală, maxitaxi, multicelular, ortografie, polisportiv, vicepreședinte.*

Scanned with OKEN Scanner

8 Compunerea. Schimbarea valorii gramaticale

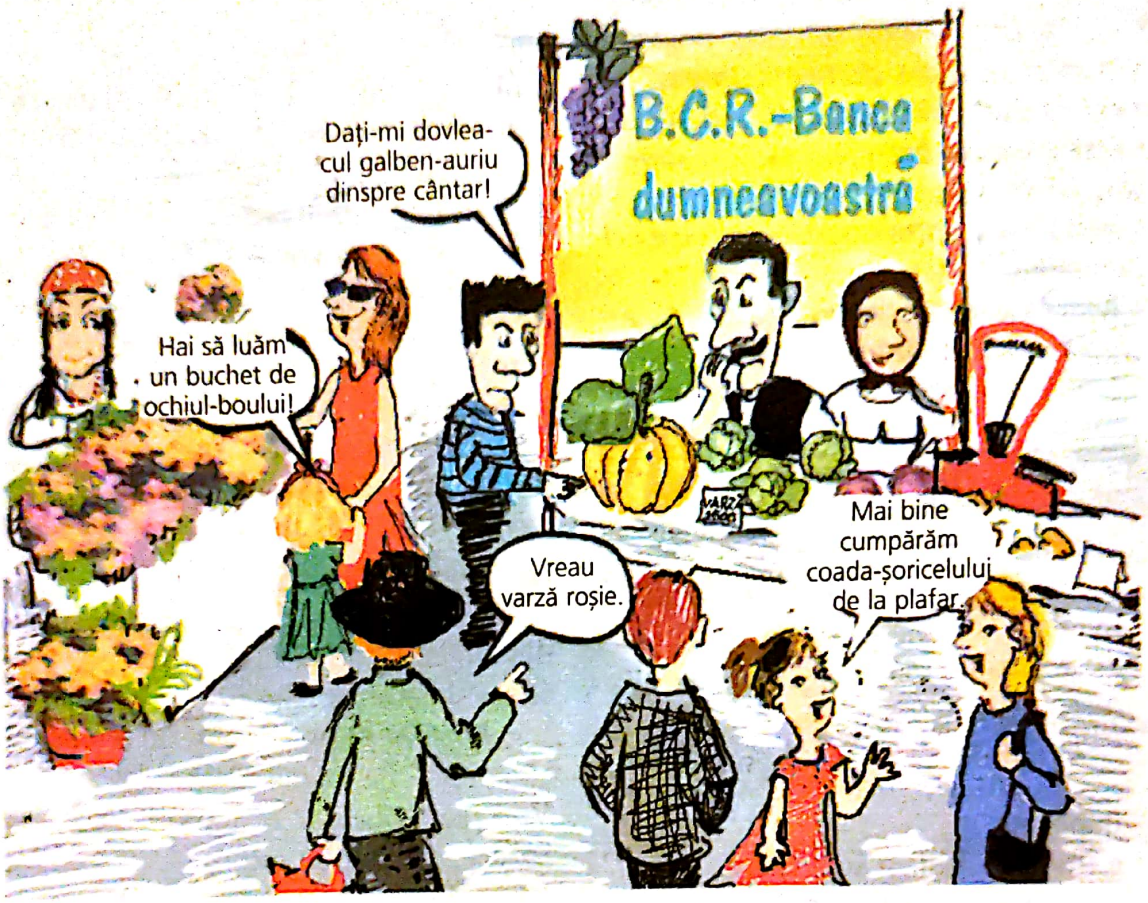

Astăzi, ne-am sculat dis-de-dimineață ca să mergem la cumpărături. Pe tarabe, toamna ne binecuvânta cu bogăția ei: roșii, vinete, castraveți, ardei grași, cartofi, conopidă, pătrunjel, mărar, leuștean, gogonele, mere, pere, prune gâtlane, struguri atârnând în vrejuri de viță-de-vie.

Era un valvârtej de culori încântătoare și de miresme îmbătătoare. Am privit ca un pierde-vară la agitația fascinantă a pieței.

Observați!

Compunerea

1. Identificați cuvintele compuse din pagina de jurnal a lui Alexandru și din ilustrația de mai sus.

2. Arătați prin ce procedeu de compunere au fost obținute cuvintele identificate și precizați ce părți de vorbire sunt.

3. Arătați cum sunt formate următoarele cuvinte: *a autoadministra, hemostatic, hidrocentrală, maxitaxi, multicelular, ortografie, polisportiv, vicepreședinte.*

Scanned with OKEN Scanner

Amintiți-vă!

Compunerea este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi, unind sau alăturând termeni diferiți.
Termenii din care se formează un cuvânt compus își pierd sensul pe care îl au când există independent.
Cuvintele compuse sunt: substantive (*bunăvoință*); verbe (*a binevoi*); adjective (*atotștiutor*); pronume (*dumneata*); numerale (*treizeci*); adverbe (*astă-seară*); prepoziții (*de la*); conjuncții (*ca să*); interjecții (*tic-tac*).
Există elemente de compunere care au înțeles de sine stătător: *auto-, bio-, geo-, hemo-, hidro-, macro-, micro-, maxi-, mini-, multi-, orto-, poli-, pseudo-, tele-, vice-, zoo-*.

Procedeele de compunere sunt:
- **alăturarea** sau **parataxa** (*bună-credință, de pe la*);
- **subordonarea** (*traista-ciobanului*);
- **abrevierea** sau **prescurtarea:**

a) din inițiale (*S.N.C.F.R.*);
b) din inițiale și fragmente de cuvinte (*Tarom*);
c) din fragmente de cuvinte (*Sanepid*);
d) din fragmente de cuvinte și cuvinte (*Romarta*).

Abrevierile din inițiale se pot scrie cu sau fără punct (*C.E.C.* sau *CEC*).
În scris, se abreviază unele cuvinte fără a fi vorba de formarea de compuse. De obicei, se folosește punctul pentru indicarea prescurtării (*jud., op. cit., ș.a.m.d.*).
Nu se pune punct după abrevierile din matematică, fizică și chimie (L, W, O), după abrevierile unităților de măsură (m), după abrevierile punctelor cardinale (N), după abrevierile formate din începutul unui cuvânt și finalul acestuia (d-ta).

Schimbarea valorii gramaticale (conversiunea)

1. Arătați ce părți de vorbire sunt în ilustrația de la începutul lecției cuvintele: *bine, toamna, atârnând, încântător.*

2. Precizați ce părți de vorbire sunt aceleași cuvinte în următoarele enunțuri:
- Am făcut un *bine.*
- *Toamna* pleacă păsările călătoare.
- Strugurii *atârnânzi* în vrejuri îmi plac.
- Alexandru scrie *încântător.*

Amintiți-vă!

Schimbarea valorii gramaticale (conversiunea) este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi prin trecerea de la o parte de vorbire la alta.
Prin conversiune, se pot obține:

Substantive din
- **adjective:** Un *roșu* aprins umple lădița cu pătlăgele.
- **verbe la participiu:** Un *îndrăgostit* alege un buchet de flori.
- **adverbe:** Ajută un *aproape* necăjit!
- **interjecții:** George are un *of* mare.

Adjective din
- **verbe la participiu:** Cerul *înnorat* nu-mi place.
- **verbe la gerunziu:** Vinul nu este bun pentru oamenii *suferinzi.*
- **pronume:** *Aceste* fructe sunt proaspete.

Adverbe din
- **adjective:** El se plimbă *încet.*
- **verbe la participiu:** Fetița vorbește *bâlbâit.*
- **substantive** care denumesc anotimpurile, părțile zilei, zilele săptămânii: *Luni* am fost la voi.

Prepoziții din
- **adverbe:** Stă *înapoia* tarabei.
- **verbe la participiu:** Țăranii au o recoltă bogată *mulțumită* muncii.
- **substantive:** Alexandru scrie compuneri frumoase *grație* talentului.

Scanned with OKEN Scanner

Familia lexicală

Alcătuiți familia lexicală a cuvântului *rod* și arătați prin ce procedeu s-a obținut fiecare termen.

Amintiți-vă!

Familia lexicală sau **familia de cuvinte** cuprinde toate cuvintele obținute prin **derivare, compunere** sau **schimbarea valorii gramaticale** de la un cuvânt de bază.

Exersați!

1. Identificați în textul următor cuvintele compuse și explicați cum s-au format, după modelul dat:

Înaintea blocului-turn în care locuim, este o grădiniță. Dimineața, când mergem să facem cumpărături, trecem pe lângă un strat de regina-nopții și gura-leului, plantate de vecinul nostru de la etajul al unsprezecelea. Dumnealui cunoaște și efectele binefăcătoare ale plantelor medicinale și ne-a vorbit fermecător despre plantele ocrotite prin lege: floarea-de-colț, crinul-de-pădure, sângele-voinicului, coada-zmeului.

„bloc-turn" — format prin compunere prin alăturare cu cratimă din substantivul „bloc" + substantivul „turn".

2. Identificați în textul de la exercițiul 1 cuvintele formate prin schimbarea valorii gramaticale și, după modelul dat, explicați cum s-au obținut.

„înaintea" — prepoziție obținută prin schimbarea valorii gramaticale din adverb.

3. Alegeți forma scrisă corect a următoarelor compuse: *binecuvântat/bine-cuvântat* • *binefacere/bine-facere* • *binefăcător/bine-făcător* • *bunăcredință/bună-credință* • *bunăstare/bună-stare* • *bunăvoință/bună-voință, clarvăzător/clar-văzător* • *lungmetraj/lung-metraj* • *reavoință/rea-voință* • *scurtcircuit/scurt-circuit.*

4. Indicați pluralul următoarelor substantive compuse, articulându-le hotărât: *liber-cugetător* • *nou-născut* • *prim-ministru* • *răufăcător* • *redactor-șef* • *valvârtej.*

5. Arătați ce înseamnă următoarele abrevieri: a.c., Al., Dvs., dvs., M.S., N.B., nr.crt., P.S., P.S.S., S.R.L.

6. Construiți trei enunțuri în care să aveți câte un substantiv obținut prin schimbarea valorii gramaticale din adjectiv, adverb și interjecție.

7. Alcătuiți familia lexicală a următoarelor cuvinte, explicând formarea fiecărui termen: *câmp, toamnă.*

Scanned with OKEN Scanner

9 Împrumuturile. Neologismele

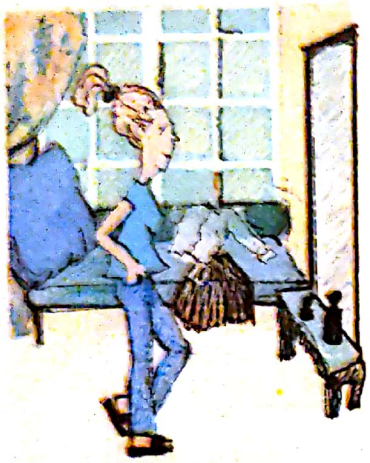

Maria nu știe ce să poarte în week-end. Are de ales între blugii și tricoul bleu și fusta scurtuță cu bluza de voal și vesta de satin.

Descoperiți!

Împrumuturile

1. Ce cuvinte vi se par de origine străină în textul de mai sus?
2. În textul de la începutul lecției, cuvintele sunt:
cuvinte moștenite din limba latină: *nu, a ști, ce, să, a purta, în, a avea, de, a alege, între, și, cu.*
cuvinte împrumutate din alte limbi:
limba franceză: *tricou, bleu, bluză, voal, vestă, satin;*
limba engleză: *week-end, blugi;*
limba greacă: *fustă.*
cuvinte formate în interiorul limbii:
prin derivare: *scurtuță.*
Ce cuvinte împrumutate dintre cele de mai sus credeți că sunt vechi și ce cuvinte credeți că sunt noi?

Rețineți!

În vocabular, unele cuvinte sunt **moștenite** din latină, altele sunt **împrumutate** și altele sunt **formate** în interiorul limbii.
Împrumuturile pot fi:
• **vechi:** din slavă (*plug*), din turcă (*ciulama*), din maghiară (*hotar*), din greacă (*cimitir*);
• **noi:** din franceză (*a instala*), din engleză (*hobby*), din italiană (*spaghete*), din germană (*bomfaier*), din latină (*grație*).

Neologismele

Cum credeți că au apărut în limba română, prin împrumut sau prin derivare, următoarele cuvinte noi:
anormal • *etern* • *a germina* • *gândirism* • *nefavorabil* • *similar*

Scanned with OKEN Scanner

Reţineţi!

Neologismele sunt cuvintele noi, **împrumutate** din alte limbi sau **create în interiorul limbii** prin derivare sau compunere, având obligatoriu un component neologic.

• Neologismele au pătruns în limba română mai ales după 1830.

• Împrumuturile neologice s-au făcut în special din limba franceză şi, pe cale savantă, din limba latină. Neologismele din latină nu trebuie confundate cu termenii moşteniţi; de exemplu, *direct* este un neologism obţinut prin împrumut savant, pe când *drept* este moştenit.

• Unele neologisme şi-au păstrat forma din limba de origine, altele şi-au adaptat-o la limba română.

Evitarea greşelilor în utilizarea neologismelor

1. Căutaţi în dicţionarul de la sfârşitul manualului neologismele subliniate în enunţurile următoare şi explicaţi ce este greşit în utilizarea lor:

• Părinţii mei au venit *fortuit* la şcoală, fiindcă i-a chemat diriginta.

• Alexandru are un *summum* de calităţi.

• Avocatul a considerat *ireale* pretenţiile părţii adverse.

2. Construiţi enunţuri cu neologismele date mai sus.

3. Citiţi următoarele neologisme şi arătaţi ce sunet se aude la începutul acestora: *echer, echipă, economie, editură, element, email, entuziasm, epic, epocă.*

4. Indicaţi forma corectă a următoarelor neologisme: *anticameră/antecameră • bleumarin/bleumaren • a întreprinde/a întreprinde • preşedinţie/preşedenţie*

Reţineţi!

Înainte de a utiliza un neologism, consultaţi un dicţionar pentru a cunoaşte exact sensul şi forma cuvântului.

Exersaţi!

1. Grupaţi cuvintele următoare în împrumuturi vechi şi noi: *altitudine, arvună, asasin, baclava, letopiseţ, paradis, veac, voievod.*

2. Identificaţi neologismele din următoarele versuri:

„Trec fantome ale verii în declin,
Corăbiile sufletului meu marin."

Nichita Stănescu — *Viaţa mea se luminează*

3. Consultaţi dicţionarul de la sfârşitul manualului pentru a afla sensul neologismelor şi construiţi enunţuri cu ele: *lucrativ, salutar, specios, vindicativ.*

4. Alegeţi forma corectă a următoarelor neologisme: *asterix/asterisc • a escalada/a excalada • escroc/excroc • fuziform/fusiform • inopinat/inopinant • itinerar/itinerariu • scluptor/sculptor • stres/ştres • tango/tangou.*

5. Scrieţi corect neologismele a căror pronunţie este următoarea: *bestselăr, ciuingam, copirait, randevu, tocşou, uestern.*

Scanned with OKEN Scanner

10 Pleonasmul. Paronimele

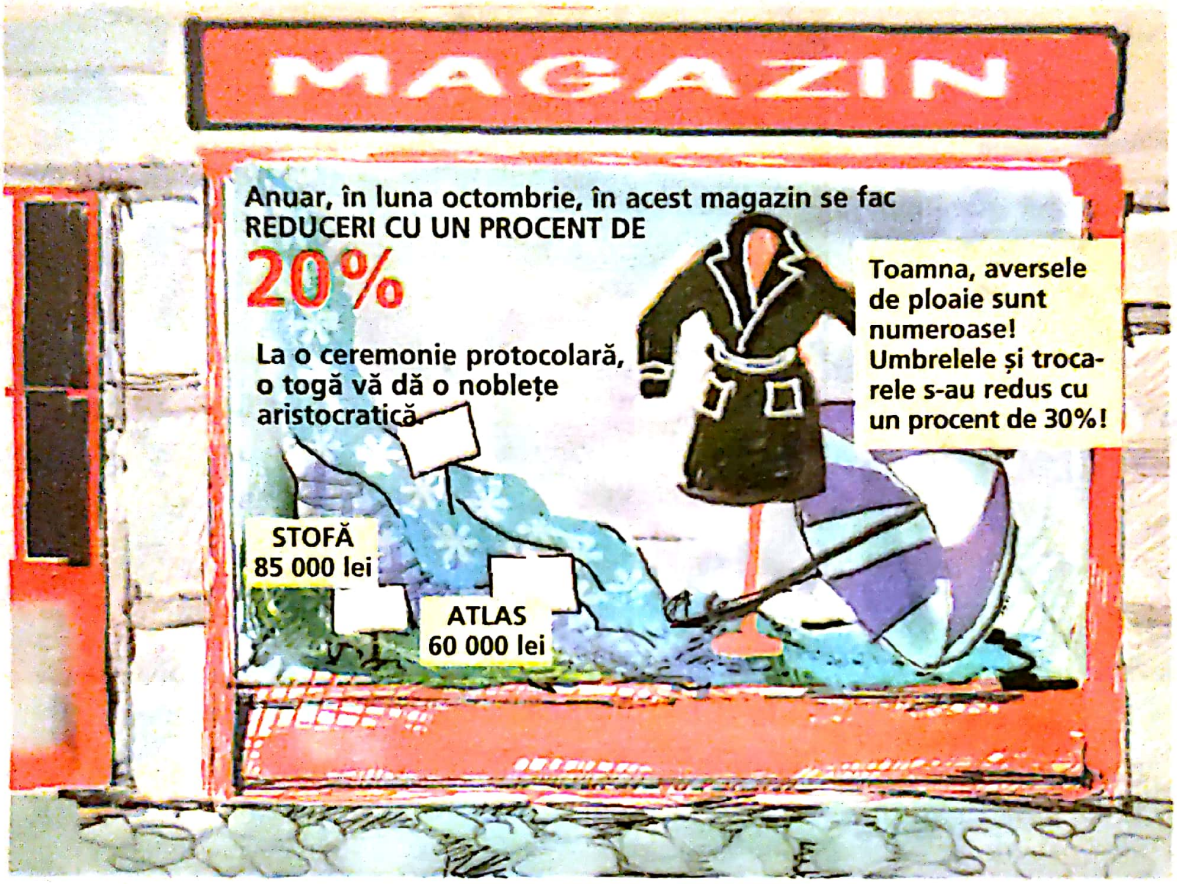

Observați!

Pleonasmul

1. Identificați pleonasmele din anunțurile pe care le vedeți în vitrină și explicați în ce constau acestea.

2. Arătați ce rol credeți că are pleonasmul în următorul vers:

„*Aburii ușori* a nopții ca fantome se ridică."

Vasile Alecsandri — *Malul Siretului*

Amintiți-vă!

Pleonasmul este o greșeală de exprimare, care constă în folosirea alăturată a unor cuvinte sau a unor construcții cu același înțeles.

Unele pleonasme sunt acceptabile, având rolul de a sublinia ideea exprimată.

Scanned with OKEN Scanner

Paronimele

1. Identificați confuziile paronimice din ilustrația de la pagina 25 și explicați în ce constau acestea.

2. Construiți enunțuri cu paronimele folosite greșit în anunțurile din vitrină.

Amintiți-vă!

Paronimele sunt cuvinte cu formă asemănătoare și cu sens diferit. Paronimele se deosebesc, de obicei, printr-un sunet sau prin două sunete. Uneori, diferă doar ordinea sunetelor (*a releva/a revela*).

Exersați!

1. Explicați ce este greșit în enunțurile următoare și corectați-le:

• Maria are o caligrafie frumoasă.

• În primăvară, se vor organiza alegeri electorale.

• Concluzia finală a lucrării a fost apreciată de toți participanții la această manifestare comemorativă în memoria marelui romancier epic Liviu Rebreanu.

• După ce a fost internat la spitalul clinic în urma unei hemoragii de sânge, bunicul a fost tratat cu un medicament folosit doar pe cobaii de experiență și iar și-a redobândit vitalitatea sa.

• Mijloacele mass-media au prezentat ieri noi aspecte ale contrabandei ilegale cu țigări.

2. Explicați sensul următoarelor paronime și construiți enunțuri cu ele:

arbitral/arbitrar • *calitate/caritate* • *a enerva/a inerva* • *fisă/fișă* • *a insera/a însera* • *lacună/lagună* • *miner/minier* • *numerar/numeral* • *temporar/temporal* • *virtuos/virtuoz*

Scanned with OKEN Scanner

11 Sinonimele. Antonimele

Observați!

Sinonimele

1. Identificați sinonimele din ilustrația de mai jos și arătați ce părți de vorbire sunt.

2. Găsiți câte un sinonim pentru cuvintele: *folositor, a merge, el, amândoi, odată.*

3. Se pot schimba firmele între ele? Motivați-vă răspunsul.

4. Consultând dicționarul de la sfârșitul manualului, construiți enunțuri cu următoarele sinonime ale substantivului *local: bar, birt, bistrou, cantină, cârciumă, cramă, han, ospătărie, tavernă.*

5. Găsiți un sinonim pentru expresia *a lua masa.*

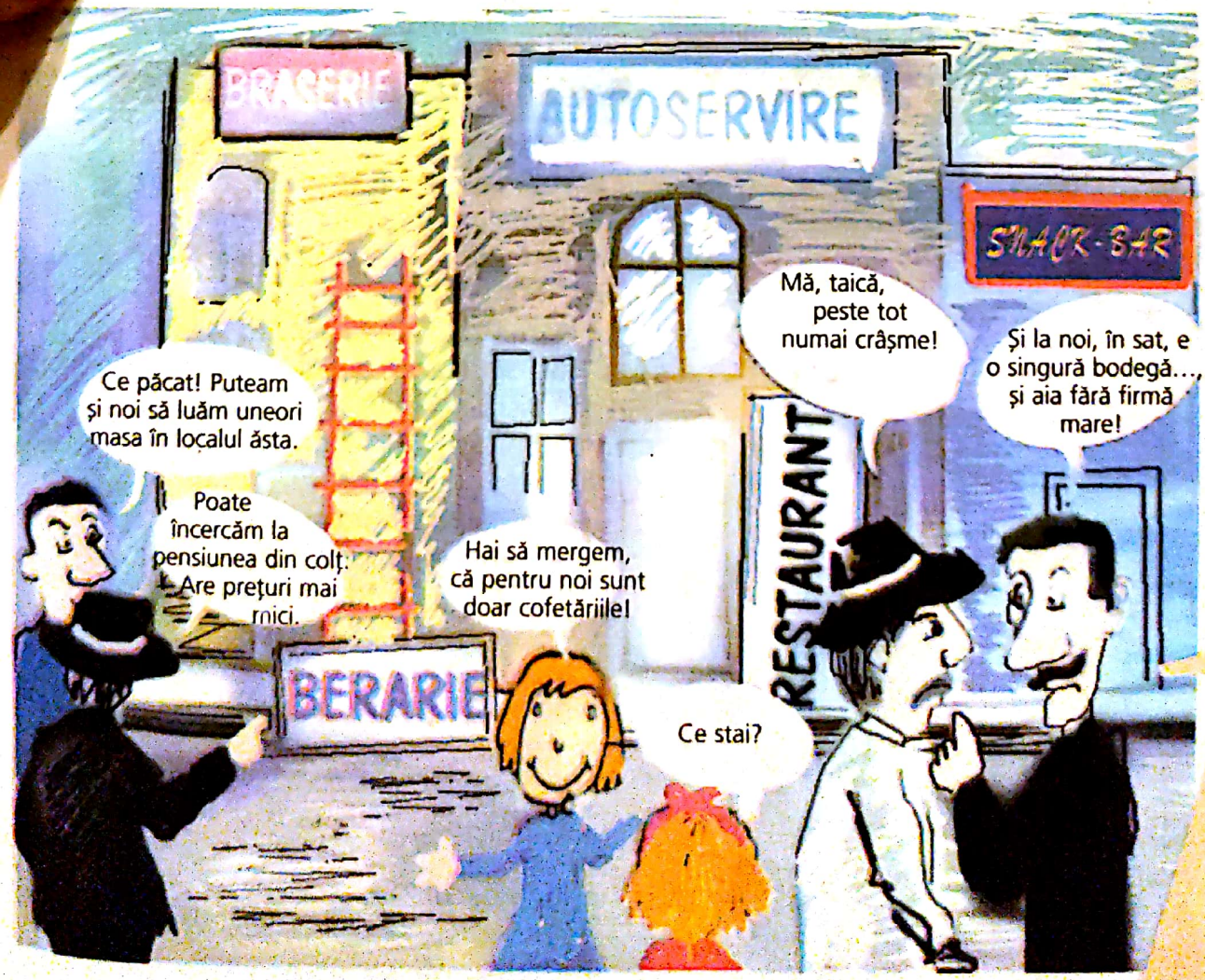

Scanned with OKEN Scanner

Amintiți-vă!

Sinonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens asemănător. Ele pot fi:
- substantive: *noroc–șansă*;
- verbe: *a izbuti–a reuși*;
- adjective: *prietenesc–amical*;
- pronume: *el–dânsul*;
- numerale: *întâiul–primul*;
- adverbe: *mereu–totdeauna*;
- conjuncții: *deoarece–fiindcă*;
- prepoziții: *către–spre*;
- interjecții: *cât–zât*.

Sinonimele se stabilesc numai în context.
Se poate stabili o relație de sinonimie și între o expresie și un cuvânt sau între două expresii.
Toate sinonimele unui cuvânt alcătuiesc o **serie sinonimică**.
Cu ajutorul sinonimelor, se evită repetiția.

Descoperiți!

Tipuri de sinonime

1. Construiți enunțuri cu sinonimele: *drum, cale, traseu, cursă, deplasare*. Se pot înlocui în enunțurile voastre sinonimele unele cu altele? Motivați-vă răspunsul.

2. Alegeți dintre sinonimele de mai jos pe cel potrivit contextelor date și motivați-vă opțiunea:

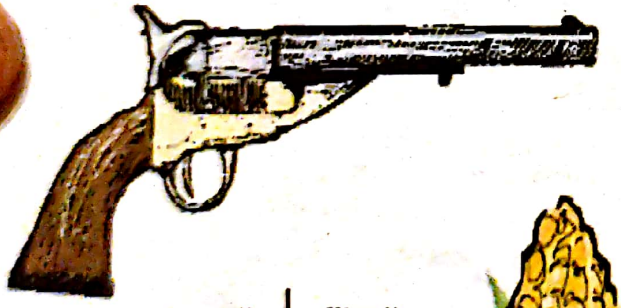

pușcă | flintă
Soldații merg
la trageri cu...

porumb | păpușoi
Inginerul agronom
a scris un tratat
despre cultura...

inimă | cord
Mă doare...

3. Găsiți un sinonim pentru verbul din versul următor:
„Doamna mărilor și-a nopții *varsă* liniște și somn."
Mihai Eminescu — *Scrisoarea III*

Rețineți!

Sinonimele trebuie să denumească același aspect din realitate, fiind în funcție de echivalența semantică:
- **perfecte** — când sensurile sunt identice; *natriu–sodiu;*
- **aproximative** — când sensul unuia sugerează obiectul, în limbajul artistic apărând chiar echivalențe neașteptate; „vatră de jăratic" (M. Eminescu)–lună;

În funcție de numărul de sensuri suprapuse, sinonimele pot fi:
- **parțiale** — când nu toate sensurile coincid; *repede–iute;*
- **totale** — când toate sensurile coincid; *cupru–aramă*. Uneori, sensurile se pot suprapune, dar cuvintele nu pot fi înlocuite în același context, neputându-se face o echivalență între termenii din limbajul obișnuit și un arhaism, un regionalism sau un termen științific și tehnic.

Scanned with OKEN Scanner

Observați!

Antonimele

1. Identificați antonimele din ilustrația de la începutul lecției.

2. Găsiți câte un antonim pentru următoarele cuvinte și arătați ce părți de vorbire sunt: *veselie, a intra, nou, sus.*

3. Formați cu ajutorul prefixelor antonime de la următoarele cuvinte: *adevăr, succes, a completa, a săra, continuu.*

Amintiți-vă!

Antonimele sunt cuvinte cu sensuri complet opuse. De obicei, sunt:

- substantive: *veselie–tristețe;*
- verbe: *a trăi–a muri;*
- adjective: *uman–inuman;*
- adverbe: *aici–acolo.*

Există prefixe cu ajutorul cărora se pot forma antonime: *ne-, in-, des-, (dez-, dis-, de-).*

Exersați!

1. Identificați sinonimele din știrea de ziar de mai jos:

2. Găsiți câte un sinonim pentru următoarele cuvinte din textul de la exercițiul 1: *a anunța, uman, înainte, astronauți, a păși, îndrăzneț, a cântări, aproximativ.*

3. Găsiți câte un sinonim neologic pentru următoarele cuvinte: *alegere, a bănui, caraghios, a cere, ciudat, a hotărî, iad, împrejurare, a lămuri, zilnic.*

4. Indicați seria sinonimică pentru cuvintele *cioban* și *steag.*

5. Identificați perechile sinonimice de mai jos și arătați ce fel de sinonime sunt: *aramă, exil, solitar, iscoadă, surghiun, varză, singur, cupru, curechi, spion.*

6. Identificați antonimele din următorul text:

„Să fii curat, să fii voios,
Asta-i frumos!
Să fii murdar, posomorât,
Asta-i urât!
Să lupți, să fii victorios,
Asta-i frumos!
Să zaci în tine doborât,
Asta-i urât!"

Passionaria Stoicescu — *Dicționar de antonime*

7. Găsiți câte un antonim pentru următoarele cuvinte și construiți enunțuri cu ele: *a articula, muritor, normal, prudent.*

În 2009, omul va face primii pași pe Marte

N.A.S.A. a anunțat recent că are în vedere o primă misiune cu echipaj uman pe Marte, probabil în 2009. Înainte însă, în 2007, pe Planeta Roșie va fi trimisă o misiune fără echipaj, care să pregătească sosirea pentru întâii astronauți ce vor păși pe suprafața marțiană. Proiectul pare îndrăzneț, având în vedere că navetele spațiale nu pot deocamdată să transporte echipamentele necesare, ce cântăresc aproximativ 80 de tone fiecare.

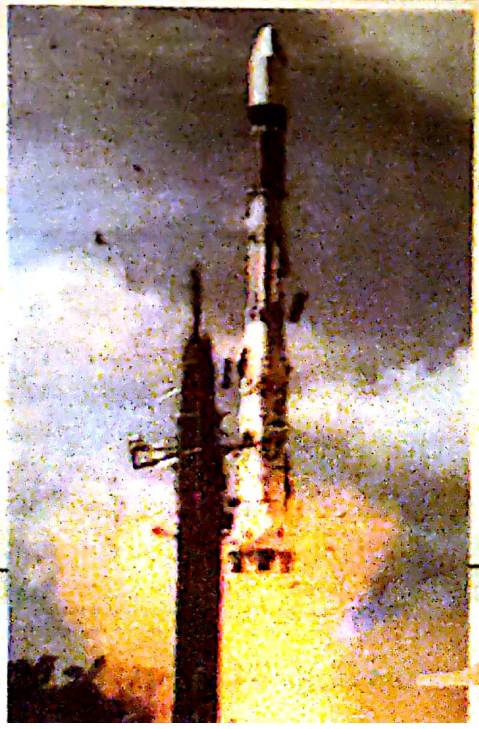

Scanned with OKEN Scanner

12 Omonimele. Cuvintele polisemantice

„Pe-o corabie, doi pisoi
stau la pupă: nu se pupă,
au un timbru cu un lup
și privesc la el prin lupă.“

Grete Tartler — *Filatelie*

Observați!

Omonimele

1. Indicați sensul cuvântului *timbru* din text. Arătați ce alt sens poate să mai aibă și construiți un enunț cu acesta.
2. Identificați omonimele din text și arătați ce părți de vorbire sunt.

Amintiți-vă!

Omonimele sunt cuvinte cu aceeași formă și cu sens complet diferit.
Omonimele pot fi:
- părți de vorbire identice;
- părți de vorbire diferite (omonime lexico-gramaticale).

Omofonele sunt cuvintele care se pronunță la fel.
Omografele sunt cuvintele care se scriu la fel.
Omonimele sunt obligatoriu omofone.

Descoperiți!

Tipuri de omonime

Treceți la plural omonimele din următoarele enunțuri și arătați ce observați în privința formei:
- În excursie, am văzut un *lac* de acumulare.
- Am cumpărat pentru mama un *lac* de unghii incolor.
- Am ascultat muzica de pe o *bandă* de magnetofon nouă.
- Se spune că în cartier este o *bandă* de hoți.

Scanned with OKEN Scanner

Rețineți!

Omonimele pot fi:

• **totale** — când cele două cuvinte sunt identice în flexiune; *leu* — plural *lei*;

• **parțiale** — când cele două cuvinte sunt diferite în flexiune; *colț* — plural *colți* și *colțuri*.

Cuvintele polisemantice

„Doamne, ce trăsnaie
E la mine-n *baie!*

N-ai să găsești niciodată
Ceva mai ciudat:
La mine, în țeava de la *baie*
S-a instalat
O orchestră de greieri!

Spuneți-mi, ce ați face voi,
Cu-așa niște-artiști de soi?
Eu m-am gândit să plec la *băi*
Sau, dacă nu se lasă duși,
Până la urmă, fac o *baie* și un duș."

După Ana Blandiana — *Orchestra din cadă*

1. Arătați care sunt cele patru sensuri ale cuvântului *baie* în versurile de mai sus.

2. Precizați sensul aceluiași cuvânt în următorul text:

„Dinu lucra în *baie*, sfredelea stânca și pușca cu praf ori cu dinamită, ca toți băieșii."

Ion Agârbiceanu — *Fefeleaga*

3. Între ce sensuri ale cuvântului *baie* credeți că există o legătură? Sunt sensuri ale acestui termen complet diferite?

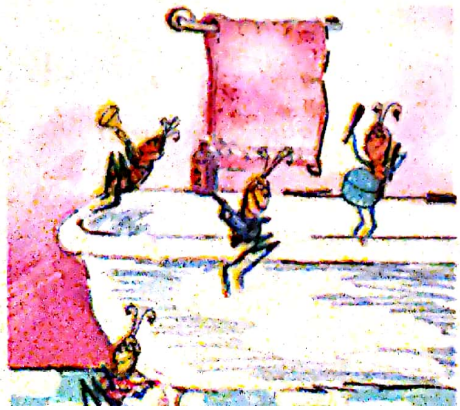

Rețineți!

Cuvintele polisemantice sunt cuvintele care au două sau mai multe sensuri legate între ele.

• Sensurile unui cuvânt polisemantic sunt mai mult sau mai puțin apropiate, spre deosebire de sensurile omonimelor, care nu au între ele nici o legătură.

Exersați!

1. Identificați omonimele și paronimele din textul de mai jos:

„Colo-n vale în țărână
Stă o râmă într-o rână
Și privește-un porc cum râmă."

Marin Sorescu — *Problema cu două râme*

2. Arătați ce sens are verbul *a sta* în textul de la exercițiul 1 și indicați ce sens are acest cuvânt polisemantic în enunțurile următoare:

• *A stat* puțin, fiindcă obosise.
• George *stă* în banca a doua.
• *Stătea* la o mică distanță de școală.

3. Indicați sensurile următoarelor omonime și construiți enunțuri cu acestea: *a ambala, arie, ban, liliac, mai, mare, pară, vară.*

4. Indicați formele de plural ale substantivelor *corn, cristal, difuzor, ghid, ochi, râs* și construiți enunțuri din care să rezulte sensul acestor omonime parțiale.

5. Construiți enunțuri cu fiecare din următoarele sensuri ale cuvântului polisemantic *masă: obiect de mobilier* • *mâncare, bucate* • *dejun, prânz, cină* • *ospăț, banchet* • *meseni* • *parte a zilei.*

6. Găsiți omonimul cuvântului *masă*, indicați-i sensul și treceți-l la plural, precizând ce fel de omonim este.

UNITATEA 1

Scanned with OKEN Scanner

13 Unitățile frazeologice

Imagini din spectacolele *Leonce și Lena* de Georg Büchner și *Cum vă place* de William Shakespeare

La București,

LIVIU CIULEI ȘI-A SERBAT ZIUA DE NAȘTERE

Actori, regizori, cronicari dramatici, artiști plastici au dorit să fie alături de marele regizor.

Agenţiile de presă au informat luna trecută că maestrul Liviu Ciulei a anunţat într-o conferinţă de presă intenţia sa de a-şi serba ziua de naştere în ţară. Unul dintre cei care au modificat viziunea despre arta spectacolului pe plan mondial, regizorul rămâne de-a pururi un mare nume al teatrului românesc.

Liviu Ciulei a preluat conducerea Teatrului „Bulandra" în 1962 şi l-a patronat timp de zece ani. A fost steaua norocoasă a acestei instituţii, binecuvântată de Cel de Sus chiar de la înfiinţare, pentru că predecesoarea lui a fost Lucia Sturdza Bulandra. Regizor, scenograf şi actor, Liviu Ciulei nu s-a retras într-un turn de fildeş, ci, plecând de la „ideea de teatru ca factor de cultură majoră", a considerat că în fiecare punere în scenă a unei opere trebuie să lege „reflexul realităţii de realitatea însăşi, mereu în schimbare". Neputând face o amplă trecere în revistă a capodoperelor sale, vă prezentăm câteva fotografii din montările memorabile de pe scenele româneşti.

Ceremonia discretă de la Teatrul „Bulandra", desfăşurată cu prilejul aniversării marelui regizor Liviu Ciulei, a fost evenimentul cultural al săptămânii acesteia. La mulţi ani, maestre!

Descoperiți!

Unitățile frazeologice

1. Găsiți un cuvânt sinonim pentru expresiile evidențiate prin verde în știrea de ziar de mai sus.

2. Explicați sensul expresiilor evidențiate prin albastru în același text.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Rețineți!

Unitățile frazeologice sunt combinații stabile de două sau mai multe cuvinte, având sens unitar și referindu-se la un singur aspect al realității.
• Unitățile frazeologice sunt grupuri de cuvinte care se comportă ca o singură parte de vorbire. Aceste unități sunt denumite uneori și *locuțiuni* sau *expresii*.

Rolul unităților frazeologice în asigurarea expresivității limbii

1. Găsiți sinonime pentru unitățile frazeologice subliniate în următoarele enunțuri și arătați de ce s-au folosit aceste expresii:
• *Bardul de la Mircești* este creatorul pastelului în literatura română.
• Băiatul este *tobă de carte*.
• Lucrarea colegului tău mi s-a părut a fi *apă de ploaie*.
• Ea a luat licența *magna cum laude*.
• Cei doi directori de întreprindere au avut o întâlnire *tête à tête*.
2. Care unități credeți că sunt create în interiorul limbii și care credeți că sunt împrumuturi?

Rețineți!

Unitățile frazeologice sunt, de multe ori, expresive, exprimând prin limbaj o stare afectivă.
Unitățile frazeologice pot fi:
• creații interne ale limbii române;
• împrumuturi din alte limbi.

Formule și clișee internaționale

1. Explicați ce înseamnă expresia *turn de fildeș* din știrea de ziar.
2. Arătați ce înseamnă următoarele unități frazeologice: *arca lui Noe, patul lui Procust, turnul Babel*.

Rețineți!

Formulele (clișeele internaționale) sunt unități frazeologice care circulă în majoritatea limbilor și au un caracter cultural.
În structura clișeelor internaționale, intră, de obicei, un nume propriu; ele au la bază întâmplări biblice, legende antice sau chiar fapte reale.

Exersați!

1. Găsiți un sinonim pentru următoarele unități frazeologice: *slab de înger, tras de păr, apă de colonie, a întoarce pe dos, a strica orzul pe gâște, a umbla cu ocaua mică, cap pătrat, brâul cerului*.

2. Găsiți câte o expresie sinonimă cu următoarele unități frazeologice: *a-și lua tălpășița, a ajunge în sapă de lemn, a lua la trei păzește, a strânge funia la par*.

3. Explicați ce sens au următoarele formule și clișee internaționale: *mărul discordiei, sabia lui Damocles, mărul lui Adam, curriculum vitae, mea culpa, modus vivendi, stricto sensu*.

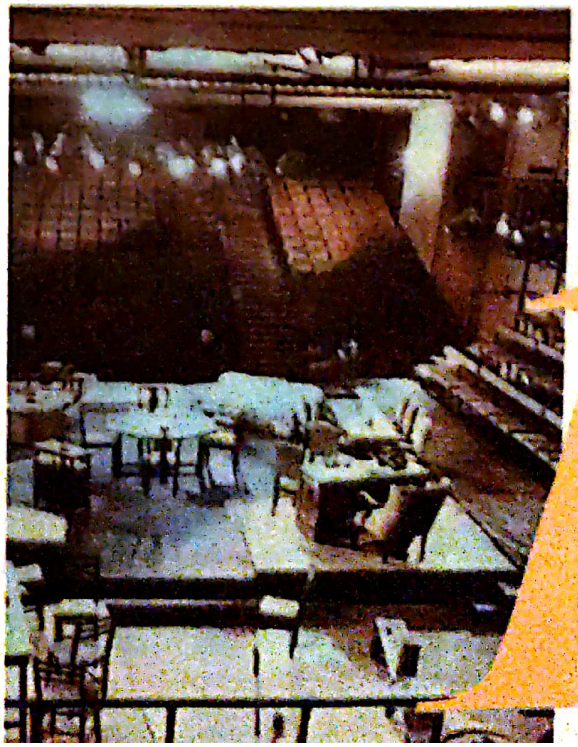

14 Fonetica

Afiș al Fundației Culturale Române la colecția „Cartea la temelie"

EDITURA
FUNDAȚIEI CULTURALE ROMÂNE

Cărți mai tinere sau mai vârstnice despre **istorie, literatură, lingvistică, artă, filozofie**

Negreșit că veți găsi în această colecție cărți de referință pentru biblioteca dumneavoastră.

Vor apărea pe standuri:

Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*
T. S. Eliot, *Eseuri*
Ion Heliade Rădulescu, *Poezii*
Johann Wolfgang Goethe, *Faust*
William Shakespeare, *Teatru*
Victor Hugo, *Legenda secolelor*
Jean Racine, *Opere complete*
G. W. F. Hegel, *Știința logicii*

Observați!

Despărțirea în silabe

1. Despărțiți în silabe cuvintele plurisilabice (fără numele proprii) din textul reclamei de mai sus și arătați ce reguli ați aplicat.
2. Identificați diftongii în cuvintele monosilabice din afiș.

Amintiți-vă!

La despărțirea în silabe:
- **o consoană** între două vocale trece la silaba următoare;
- **două consoane** între două vocale trec, prima, la silaba dinainte și, a doua, la silaba următoare;
dacă în grupul de două consoane a doua este *l* sau *r* și prima este *b, c, d, f, g, h, p, t, v*, despărțirea se face înaintea întregului grup;
- **trei sau mai multe consoane** între două vocale trec, prima, la silaba dinainte și, celelalte, la silaba următoare;

Scanned with OKEN Scanner

în cazul grupurilor *lpt, mpt, mpț, ncș, nct, ncț, ndv, rct, rtf, stm*, despărțirea se face după a doua consoană din grup;

• **două vocale** alăturate trec, prima, la silaba dinainte și, a doua, la silaba următoare.

• În cazul cuvintelor formate cu prefixe, se recomandă ca despărțirea să se facă după prefix.

• În cazul cuvintelor formate cu sufixe, se recomandă ca despărțirea să se facă înaintea sufixului, când acesta începe cu o consoană și se adaugă unei rădăcini terminate într-un grup de consoane.

• În cazul cuvintelor formate prin compunere, se recomandă ca la despărțirea în silabe să se țină seama de elementele componente.

Pronunțarea și scrierea numelor proprii românești și străine

Citiți numele autorilor ale căror lucrări vor apărea în colecția din reclamă.

Rețineți!

Numele proprii românești se scriu în conformitate cu dorința purtătorilor și uneori nu se pronunță cum se scriu.

Numele proprii străine se scriu și se pronunță ca în limba din care provin.

Pentru scrierea și pronunțarea corectă a numelor proprii, consultați dicționarele ortografice și ortoepice.

Evitarea greșelilor de pronunțare provocate de tendințele fonetice ale limbii române contemporane

1. Arătați ce sunet se aude la începutul cuvântului *eseu*. Dar la începutul cuvântului *el*?

2. Alegeți forma corectă a următoarelor cuvinte: *știrand/strand* • *disident/dizident* • *erarhie/ierarhie* • *spicher/șpicher* • *spagat/șpagat*.

3. Indicați greșelile de pronunțare din următoarea replică:

Am venit la frati-miu, la oraș, dar zădarnic am sunat la ușe, că suneria nu funcționa.

Rețineți!

Pronunțarea neologismelor depinde de forma cuvintelor în limba din care sunt împrumutate.

Trebuie să se evite tendința fonetică din limba vorbită de a pronunța *i* în loc de *e*, *ă* în loc de *a*, *u* în loc de *o*, în silabe neaccentuate.

Exersați!

1. Despărțiți în silabe următoarele cuvinte și arătați ce regulă ați aplicat: *alee, altfel, cadru, a dezaproba, european, exemplu, funcție, subiect*.

2. Indicați forma corectă a următoarelor cuvinte: *conclusiv/concluziv, desinență/dezinență, edil/iedil, erbicid/ierbicid, erbivor/ierbivor, a fuziona/a fusiona, iezuit/ezuit, simposion/simpozion, sprint/șprint, start/știart, stafetă/știafetă, stat/știat (de plată), stofă/știofă, știachetă/stachetă, știampilă/stampilă*.

3. Scrieți numele personalităților, știind că pronunția acestora este următoarea: Mihail Cogălniceanu, Alecu Ruso, Bogdan Petriceicu Hașdeu, Gelu Naum, Constantin Notara, Jean dö Lafonten, Cearlz Dichinz, Carl Mai, Cearli Ceaplin, Lutvic fan Bethofăn, Mighel de Servantes, Volter.

Scanned with OKEN Scanner

15 Fișa de bibliotecă și fișa de lectură

FIȘA DE BIBLIOTECĂ

„Am ocupat, timp de mai mulți ani, postul de bibliotecar stagiar… Am lucrat cu râvnă și fără odihnă la punerea grabnică în ordine a imensului material aflat în depozite, la inventarierea cantității impresionante de lucrări aglomerate în cele opt încăperi ale bibliotecii. Pe lângă mari satisfacții spirituale, această activitate mi-a prilejuit cunoștința cu cărți de o rară valoare, unele dintre ele unicate, exemplare cu dedicații prețioase.“

Mircea Horia Simionescu — *Bibliografia generală*

Aflați mai mult!

1. Într-o bibliotecă publică, există un număr mare de cărți. Găsirea în rafturi a unei anumite cărți este, din această cauză, dificilă. De aceea, bibliotecile dispun de fișiere, care cuprind fișe indicând cota*, autorul și titlul cărților existente în depozite. Multe biblioteci din lume au introdus deja aceste bănci de date în computere, posibilitățile cititorului de a găsi cât mai rapid informația de care are nevoie fiind completate cu scurte ilustrări ale materialului căutat, trimiteri la o bibliografie pe tema respectivă etc.

2. Fișa de bibliotecă este o foaie de carton care cuprinde datele bibliografice (cotă, autor, titlu, editură, an de apariție, număr de pagini) ale unei cărți.

3. Fișierele sau băncile de date dintr-o bibliotecă pot fi organizate:
- în ordinea alfabetică a numelui autorilor;
- în funcție de tema lucrărilor (cărți pentru copii, artă, sport etc.).

4. După ce ați găsit fișa cărții căutate (prezentată în stânga paginii), urmează să completați o fișă de împrumut (prezentată în pagina următoare). Pe baza acesteia, bibliotecarul poate identifica în raft lucrarea cerută.

A II 3145

rghezi, T.,
Cuvinte potrivite

Ed. Minerva, 1973, 157 p.

* *cotă*, s.f. — ansamblu de litere și de cifre (romane și arabe), care indică locul unor cărți, al unor documente într-o bibliotecă.

Scanned with OKEN Scanner

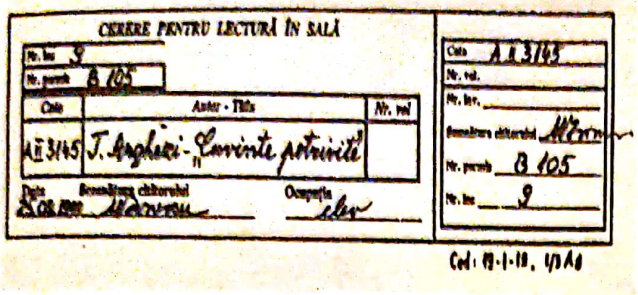
CERERE PENTRU LECTURĂ ÎN SALĂ

Nr. loc 9
Nr. permis B 105

Cota	Autor - Titlu	Nr. vol
A II 3145	J. Arghezi - „Cuvinte potrivite"	

Data 25.08.1980 Semnătura cititorului Ocupația elev

Cota A II 3145
Nr. vol.
Nr. inv.
Semnătura cititorului
Nr. permis B 105
Nr. loc 9

Cod: 19-1-18, 1/3 A6

FIȘA DE LECTURĂ

Observați!

Proiect individual: Organizarea lecturii suplimentare

1. Citiți textul de mai jos. Autorul se referă la câteva operații specifice lucrului cu cartea, lecturii. Identificați-le.

„Pe baza lecturilor constante ale colecțiilor de carte, am întocmit o bibliografie și un comentariu orientativ al celor mai reprezentative cărți... Tehnica de lucru a constat în rezumarea cărților, extragerea și sistematizarea ideilor, ba, uneori, chiar reproducerea unor texte."

M. H. Simionescu — *Bibliografia generală*

2. Ce tip de informații bibliografice, dintre cele menționate, puteți folosi pentru a stabili lista voastră de lecturi suplimentare pentru clasa a VII-a?

Exersați!

Cum ați putea ordona cărțile din propria voastră bibliotecă? Alegeți unul dintre criteriile de mai jos și motivați-vă opțiunea:

- tematica lucrărilor (enciclopedii, albume de artă, cărți de aventuri, S.F. etc.);
- ordinea alfabetică a numelui autorilor;
- colecția din care fac parte cărțile;
- editura la care au apărut.

Fișă tehnică. Instrumentar

■ Fișa de lectură cuprinde:

Informații despre autor:

- date biografice;
- date bibliografice (despre operă).

Informații despre textul citit:

- volumul din care face parte;
- anul și locul apariției, colecția, editura, numele traducătorului (dacă este cazul);
- tipul textului (fragment sau text integral, liric sau epic etc.);
- eventuale referințe (opinii) critice referitoare la textul respectiv.

■ Fișa de lectură se diferențiază în funcție de tipul textului citit.

Pentru o operă epică	Pentru o operă lirică
• Ce se povestește (locul, timpul desfășurării acțiunii, etapele acțiunii, personajele); • Cine și cui povestește (cine este naratorul și cui i se adresează acesta); • Cum se povestește (moduri de expunere folosite, ritmul întâmplărilor, particularități ale textului: umorul, ironia etc.); • Semnificația generală a textului și părerea voastră despre acesta.	• Ce se comunică: tema textului (idei sau sentimente puse în evidență); • Cine și cui comunică (indicii prezenței eului liric în text, cui i se adresează acesta); • Cum se comunică: felul în care sunt exprimate ideile și sentimentele, tonul general, figuri de stil etc.; • Semnificația generală a textului (ceea ce sugerează acesta) și părerea voastră despre mesajul său.

Scanned with OKEN Scanner

EVALUARE

1 Evaluare pentru unitatea 1

Desen de Ligia Macovei (1916–1998)

„Chiar și atunci când scriu stihuri originale
nu fac decât să tălmăcesc.
Așa găsesc că e cu cale.
Numai astfel stihul are un temei
să se-mplinească și să fie floare.
Traduc întotdeauna. Traduc
în limba românească
un cântec pe care inima mea
mi-l spune îngânat suav, în limba ei."

Lucian Blaga — *Stihuitorul*

1 punct **1.** Selectați din text verbele care se referă la procesul creației.

1 punct **2.** Numiți figura de stil realizată prin substantivul *floare* și explicați semnificația acesteia.

2 puncte **3.** Arătați, în cinci–șapte rânduri, de ce cântecul inimii trebuie „tradus" în „limba românească".

0,20 puncte **4.** Găsiți câte un sinonim pentru următoarele cuvinte din text: *stih* și *a tălmăci*.

0,60 puncte **5.** Identificați derivatele și compusele din textul de mai sus și explicați cum s-au format.

0,40 puncte **6.** Găsiți câte un antonim pentru cuvintele *atunci* și *întotdeauna*.

0,40 puncte **7.** Arătați ce parte de vorbire este cuvântul *suav* în textul dat. Construiți o propoziție în care să fie o altă parte de vorbire. Indicați-o.

0,80 puncte **8.** Indicați patru sensuri ale cuvântului polisemantic *a îngheța* și construiți enunțuri cu ele.

0,60 puncte **9.** Explicați sensul paronimelor și construiți enunțuri cu ele: *scară* • *scală* • *escală*.

0,40 puncte **10.** Explicați ce este greșit în următorul enunț: *Romanul poate fi citibil.*

0,20 puncte **11.** Indicați forma corectă: *scenă/șcenă* • *reîncarnare/reincarnare*.

0,40 puncte **12.** Indicați primii patru diftongi din textul de mai sus.

2 puncte **13.** Ce informații sunt necesare într-o fișă de lectură pe care o alcătuiți pentru o carte primită recent de biblioteca școlii voastre? Completați fișa cu datele ultimei cărți citite de voi.

Scanned with OKEN Scanner

Structuri narative

Legarea secvențelor narative
Verbul
Comentarea unor secvențe ale textului literar

A TEA 2

Scanned with OKEN Scanner

16 Structuri narative

IAPA LUI VODĂ

de Mihail Sadoveanu

Într-o toamnă aurie am auzit multe povești la Hanul Ancuței. Dar asta s-a întâmplat într-o depărtată vreme, demult, în anul când au căzut de Sântilie[1] ploi năprasnice și spuneau oamenii că ar fi văzut balaur negru în nouri, deasupra puhoaielor Moldovei.

Apoi [...], a dăruit Dumnezeu rod în podgoriile din Țara-de-Jos de nu mai aveau vierii[2] unde să puie mustul. [...] Ș-atuncea a fost la Hanul Ancuței vremea petrecerilor și a poveștilor. [...]

Și, la focuri, oameni încercați și meșteri frigeau hartane[3] de berbeci și de viței, ori pârpâleau clean[4] și mreană[5] din Moldova. Iar Ancuța cea tânără, tot ca mă-sa de sprâncenată și de vicleană, umbla ca un spiriduș încolo și-ncoace, rumănă la obraji, cu catrința-n brâu și cu mânicile suflecate: împărțea vin și mâncări, râsete și vorbe bune.

Trebuie să știți dumneavoastră că hanul acela al Ancuței nu era han, — era cetate. Avea niște ziduri groase de ici până colo, și niște porți ferecate cum n-am văzut de zilele mele. În cuprinsul lui se puteau oploși[6] oameni, vite și căruțe și nici habar n-aveau dinspre partea hoților. [...]

Stătea stâlp acolo, în acele zile grase și vesele, un răzăș străin, care mie îmi era drag foarte. Închina oala către toate obrazele, asculta cu ochii duși cântecele lăutarilor și se lua la întrecere până și cu moș Leonte la tâlcuirea tuturor lucrurilor de pe lumea asta... Era un om nalt, cărunt, cu fața uscată și adânc brăzdată. În jurul mustății tușinate[7] și la coada ochilor mititei, pielea era

Mihail SADOVEANU (1880–1961)
- **Scriitor român din secolul al XX-lea, autor a numeroase romane și povestiri.**
- **Temele predilecte ale scrierilor sale sunt: istoria, civilizația străveche a satului românesc și natura.**
- **Apărut în 1928, volumul *Hanu Ancuței* este, în opera lui Sadoveanu, un punct de răscruce. „Regăsim în ea aproape toate elementele povestirilor anterioare: lumea țărănească, natura, idilicul, legenda, oralitatea. Niciodată arta povestirii n-a fost mai rafinată în simplitatea ei." (Nicolae Manolescu)**

---

[1] *Sântilie* (formă populară pentru *Sfântul Ilie*) — sărbătoare creștină (20 iulie) legată de strângerea recoltelor. Sf. Ilie a fost un profet biblic care s-a ridicat la ceruri într-un car de foc, cu cai de foc. În credința populară, este văzut ca un simbol al focului, al trăsnetului și al ploii.

[2] *vier*, s.m. — podgorean, viticultor; păzitor, îngrijitor de vie.

[3] *hartán*, s.n. — bucată mare de carne; halcă.

[4] *clean*, s.m. — pește răpitor de apă dulce.

[5] *mreană*, s.f. — pește de râu, înrudit cu crapul.

[6] *oploși*, vb. refl. — a-și găsi adăpost, refugiu.

[7] *tușinat*, adj. (regionalism) — (despre păr, barbă, mustață) tuns scurt.

Scanned with OKEN Scanner

Nicolae Grigorescu
(1838–1907)
Han

scrijelită în creţuri mărunte şi nenumărate. Ochiul lui era aprig şi neguros, obrazul cu mustaţă tuşinată părea că râde cu tristeţă.

Îl chema Ioniţă comisul. Dumnealui Ioniţă comisul avea o pungă destul de grea în chimir[1], sub straiele de şiac[2] sur. Şi venise călare pe un cal vrednic de mirare. Era calul din poveste, înainte de a mânca tipsia cu jar. Numai pielea şi ciolanele! Un cal roib[3], pintenog[4] de trei picioare, cu şaua naltă pe dânsul, neclintit într-un dos de părete, cu mănunchiul de ogrinji[5] sub bot…

„Eu aici îs trecător… cuvânta, cu oala în mână, dumnealui Ioniţă comisul; eu încalic şi pornesc în lumea mea… Roibu meu îi totdeauna gata, cu şaua pe el… Cal ca mine n-are nimeni… Încalic, îmi plesnesc căciula pe-o ureche şi mă duc, nici nu-mi pasă…“

De dus însă nu se ducea. Stătea cu noi.

— Într-adevăr… îi răspunse într-un rând moş Leonte; cal ca al dumitale nu se găseşte să umbli nouă ani, la toţi împăraţii pământului! Numai pielea lui câte parale face! Când mă gândesc, m-apucă groaza…

— Să ştii dumneata, prietine Leonte! strigă răzăşul zbârlindu-şi mustaţa tuşinată. Asemenea cal uscat şi tare nu ştie de nevoie, nici de trudă. La mâncare se uită numai c-un ochi şi nu se supără când îl las neadăpat. Şi şaua parcă-i crescută dintr-însul. Aista-i cal dintr-o viţă aleasă. Se trage dintr-o iapă tot pintenoagă, cu care m-am fudulit eu în tinereţele mele şi la care s-a uitat cu mare uimire chiar măria sa Vodă Mihalache Sturza…

---

[1] *chimir*, s.n. — brâu lat din piele, adesea ornamentat şi prevăzut cu buzunare, pe care-l poartă ţăranii.

[2] *şiác*, s.n. — postav aspru de lână de culoare închisă, ţesut de obicei în casă.

[3] *roib*, adj. — (despre cai) cu părul roşcat sau brun.

[4] *pintenog*, adj. — (despre animale) cu pete de altă culoare (de obicei, albe), în partea inferioară a picioarelor.

[5] *ogrinji*, s.m.pl. — resturi de paie, de fân etc., nemâncate de vite; cotoare, tulpini ale plantelor de nutreţ.

Scanned with OKEN Scanner

— Cum s-a uitat cu uimire, cucoane Ioniță? Era tot așa de slabă?

— Se-nțelege. Asta-i o poveste pe care aș putea să v-o spun, dacă m-ascultați...

— Cum să n-ascultăm, cucoane Ioniță? Mai ales o poveste din vremea lui Mihai Vodă Sturza!

— Și mai ales din vremea tinerețelor mele... răspunse răzășul, serios. Pe vremea aceea, tot în acesta loc ne aflam, în preajma focurilor și a carălor cu must, cu alți oameni care acuma-s oale și ulcele; și-n jurul nostru umbla Ancuța cealaltă, mama acesteia, care și ea s-a dus într-o lume mai puțin veselă. În vremea aceea stam eu năcăjit foarte, într-o zi, în ușa hanului, cu oala în mâna stângă și cu frâul iepei în dreapta... Și Ancuța cealaltă ședea ca și asta, tot în locul acela, rezemată de ușorul[1] ușii, și asculta ce spuneam eu... Ce voi fi spus atunci nu știu, — au fost vorbe care au zburat ca și frunzele de toamnă...

Comisul Ioniță zâmbi fără veselie, în mustața-i tușinată și aspră, pe când noi toți cei de față, gospodari și cărăuși din Țara-de-Sus, ne așezam în juru-i pe butuci și pe proțapurile[2] carălor, cu bărbiile înălțate și cu ochii rotunzi. Ancuța cea tânără sta în prag, rezemată de ușor; ș-o bătea soarele de toamnă pieziș, aurindu-i jumătate de obraz. În vale, aproape, sticlea Moldova printre zăvoaie, și departe se prevedeau[3] munții, — talazuri[4] de cremene sub pâcle albastre.

Calul cel slab al răzășului, din coasta hanului, simțind tăcere în preajmă, necheză deodată subțire și rânji înspre noi ca un demon. Ancuța își întoarse ochii sprâncenați spre el, înfricoșată și uimită.

— Aha! vorbi comisul; iaca așa râncheza și râdea și iapa cea bătrână... Acu ea, cine știe, poate-i ochi ori dinte de lup, — dar râsul ei tot trăiește, și se sparie de el altă Ancuță.

Cum vă spuneam, domnilor mei, eu stam aici în acest loc, gata de ducă, cu picioru-n scară. Și iaca, numai ce aud pocnind harapnic[5] și duruind trăsură pe arcuri. [...] Vine și se oprește la

DICȚIONAR
Mihalache (Mihai Gr.) STUR(D)ZA — domn al Moldovei între 1834 și 1849.
ȚARA-DE-JOS — denumire dată părții de sud-est a Moldovei, începând din 1436, când Iliaș și Ștefan al II-lea, fiii lui Alexandru cel Bun, și-au împărțit puterea în Moldova. Ștefan al II-lea a domnit peste această parte a țării.
ȚARA-DE-SUS — denumire dată părții de nord-vest a Moldovei. Peste această parte și-a exercitat autoritatea Iliaș, fiul mai mare al lui Alexandru cel Bun.

[1] *ușor*, s.m. — parte laterală a tocului ușii sau ferestrei.

[2] *proțap*, s.n. — prăjină groasă de lemn, bifurcată la un capăt, care se fixează la dricul carului și de care se prinde jugul.

[3] *prevedea*, vb.refl. (învechit și regional) — a se întrezări.

[4] *talaz*, s.n. — val mare stârnit de furtună pe mare; val.

[5] *harapnic*, s.n. (regionalism) — bici mare, împletit din cânepă sau din curele.

Scanned with OKEN Scanner

han, după rânduială. Și se coboară din ea boierul, ca să vadă ochii Ancuței, cum era datina.

Cum s-a apropiat, eu i-am închinat oala cu vin și i-am poftit sănătate. El s-a oprit în loc și s-a uitat zâmbind la mine și la iapă, și la oamenii care erau în preajma mea, și i-a plăcut închinarea. Era un boier mărunt la stat, cu barbă roșă rotunjită, și purta la gât un lanțug subțire de aur...

— Oameni buni, zice boierul acela; tare mă bucur că văd chef și voie-bună în țara Moldovei...

— Și noi ne bucurăm, zic eu, că auzim asemenea vorbă. Asta plătește cât și vinul cel mai ales.

Atunci boierul a zâmbit iar și m-a întrebat pe mine de unde sunt și unde mă duc.

— Cinstite boierule, am răspuns; eu, de neamul meu, sunt răzăș de la Drăgănești, din ținutul Sucevei. Dar așezările mele sunt nestatornice și dușmanii mei au colți lungi și ascuțiți. Am o pricină[1], cinstite boierule, care nu se mai istovește. Am moștenit-o de la părintele meu, dascalul Ionà, și tare mă tem c-am s-o lăs și eu moștenire copiilor mei, dacă m-a învrednici Dumnezeu să-i am...

— Cum așa? a întrebat cu mirare boierul.

— Așa, precum spun. Căci pricina noastră de judecată a pornit, cinstite boierule, dinainte de Vodă Calimah. Și-am avut înfățișare și s-au dus la divanuri[2] rânduri de oameni, și s-au făcut cercetări și hotarnice[3], și s-au cerut mărturii cu jurământ, ș-au murit unii din neamul nostru judecându-se și s-au născut alții tot pentru judecată, și iată, nici în zilele mele nu s-a găsit încă dreptatea... Ba vrăjmașul cu carele mă lupt mi-a mai tăiat cu plugul din ocina[4] părintească doi stânjeni[5] și cinci palme[6],

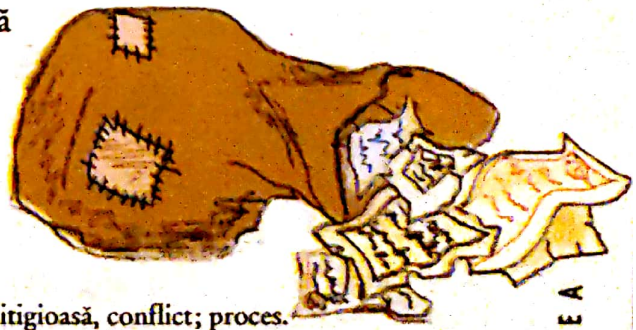

DICȚIONAR
CALIMAH (Callimachi) — familie de boieri fanarioți din Moldova, care a dat mai mulți domni. În text, este probabil vorba despre Scarlat Calimachi, domn al Moldovei în 1806 și 1812–1819. Din porunca lui, s-a alcătuit codul de legi al Moldovei (1816–1817) care-i poartă numele.

[1] *pricină*, s.f. — (în text) problemă litigioasă, conflict; proces.

[2] *divan*, s.n. (învechit) — (în text) judecată, proces.

[3] *hotarnică*, s.f. (învechit) — măsurătoare făcută pentru a stabili limitele unei moșii; act în care se consemnează o astfel de măsurătoare.

[4] *ocină*, s.f. (învechit și popular) — bucată de pământ moștenită; moștenire, proprietate.

[5] *stânjen*, s.m. — veche unitate de măsură pentru lungime, folosită înaintea introducerii sistemului metric, care a variat, în funcție de epocă și de regiune, între 1,96 și 2,23 m.

[6] *palmă*, s.f. — veche unitate de măsură pentru lungime (de aproximativ 25–28 cm), egală cu distanța dintre extremitatea degetului mare și a celui mic ale mâinii desfăcute.

Scanned with OKEN Scanner

lângă prisaca Velii. [...] Dac-am văzut ș-am văzut, am mai coborât o dată din coardă[1] sacul cu hârțoagele și cu peceții[2] cele vechi, le-am mai slovenit[3] și le-am ales, ș-am pus îndreptările[4] pe care le socot neștirbite colea, lângă chimir, ș-am încălicat pe roaiba mea și de-acu nu mă opresc decât la Vodă. Să-mi facă el dreptate!

— Cum se poate? s-a mirat iar boierul, mângâindu-și barba și jucând între degete lanțugul cel de aur. Te duci la Vodă?

— Mă duc! Ș-apoi dacă nici Vodă nu mi-a face dreptate...

Boierul a pornit a râde.

— Ei, și dacă nu ți-a face dreptate nici Vodă?...

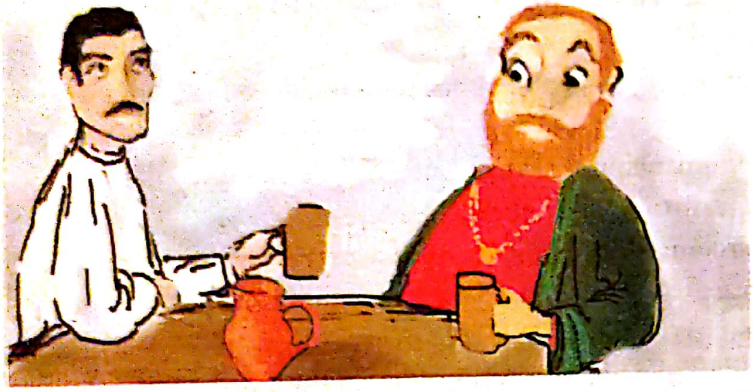

Aici comisul Ioniță își coborî puțin glasul, dar Ancuța cea tânără, cum făcuse odinioară cealaltă, împungând într-o parte cu capul, întinse urechea și auzi ce trebuia să se întâmple dacă nici la Vodă n-ar fi găsit răzășul dreptate. Dacă nici Vodă nu i-a face dreptate, atunci să poftească măria sa să-i pupe iapa nu departe de coadă!...

Când a rostit comisul vorba asta mare, fără înconjur, așa cum vorbesc oamenii la noi, în Țara-de-Sus, Ancuța și-a strâns buzele și s-a prefăcut că se uită cu luare-aminte în lungul șleahului[5]...

— Când am spus eu vorba asta, urmă răzășul, Ancuța cea de-atunci și-a dus repede palma la gură și s-a făcut a se uita încolo, în lungul drumului. Iar boierul a prins a râde. Pe urmă s-a oprit, mângâindu-și barba și jucându-se cu lanțugul de aur.

— Și când socotești să te înfățișezi la Vodă? a întrebat dumnealui.

— Apoi, cinstite boierule, numai oala asta de vin s-o deșert întru slava domniei tale, pe urmă mă ridic în șa ca Alisandru Machidon și nu mă opresc decât la Ieși. Iar dacă vrei și domnia ta să guști roadă proaspătă de la Odobești, atunci a aduce Anița must roș într-o oală nouă și noi prea mult ne-om bucura, cucoane, de cinstea care ne-o faci...

Boierul s-a întors zâmbind către Ancuța cea de demult, care era ca și aceasta de sprâncenată și de vicleană, ș-a poftit o oală

DICȚIONAR
Alexandru MACEDON (356–323 î.C.) — rege al Macedoniei (336–323 î.C.), unul dintre cei mai mari comandanți militari ai antichității.

[1] *coardă*, s.f. (popular) — bârnă sau grindă mare și groasă care susține tavanul casei și de care se atârnă diferite lucruri.

[2] *pecéte*, s.f. (învechit și regional) — (în text) act autentificat printr-o pecete.

[3] *sloveni*, vb. — a citi cu greu, a silabisi; (în text) a citi, a parcurge.

[4] *îndreptări*, s.f.pl. (învechit) — acte justificative, documente oficiale.

[5] *șleah*, s.n. (variantă, *șleau*) — drum de țară neamenajat, bătătorit de căruțe.

Scanned with OKEN Scanner

nouă de lut cu must roș din Țara-de-Jos. Eu, ca răzăș ce mă aflu, am cerut cu semeție să plătesc eu cinstea aceea ș-am și zvârlit patru parale în poala Ancuței...

După aceea boierul s-a suit în droșca lui cu arcuri și s-a dus.

Iar eu, încălicând precum am făgăduit, nu m-am oprit decât în târgul Ieșului, ș-am tras la un han, [...] peste drum de Curtea Domnească. Și a doua zi cătră amiază, spălat și pieptănat, m-am înfățișat cu inima bătând la Poarta Curții.

Acolo dorobanțul mi-a pus șpanga[1] între ochi. Și după ce-am spus ce durere am, a strigat spre odăi, ș-a venit dintr-acolo un oștean bătrân care m-a dus îndată într-o cămăruță din lăuntrul curții, unde mi-a ieșit înainte un ofițer tinerel și subțire, îmbrăcat numa-n fireturi[2] și-n aur...

— Ce poftești dumneata, omule?

— Iaca așa ș-așa, — eu sunt comisul Ioniță, răzăș de la Drăgănești, ș-am venit la Vodă, însetat după dreptate ca cerbul după apa de izvor.

— Prea bine, a răspuns ofițerul cel tânăr. Vodă îți poate asculta chiar acum plângerea. Lasă ici pălăria și intră pe ușa asta

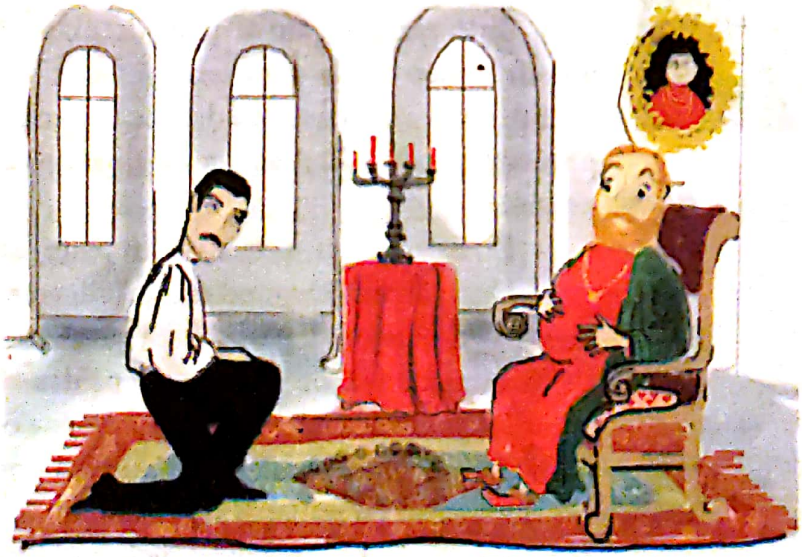

mititică. Dincolo, în odaia cea mare, ai să găsești pe Vodă ș-ai să-i spui lui ce te doare.

Atuncea mi-a năvălit sângele în ochi și mi s-au împainjenit vederile. Dar am strâns din măsele și mi-am ținut firea. Și deschizând ofițerul ușa cea mititică, am intrat într-o lumină mare, și, cum eram cu grumazul plecat, am zărit botforii[3] de maro-

---

[1] *șpangă*, s.f. (învechit, cu varianta *spangă*) — spadă; baionetă.

[2] *fireturi*, s.n.pl. — haine împodobite cu firet (broderie cusută cu fir metalic).

[3] *botfór*, s.m. (regionalism) — cizmă încrețită la gleznă.

Scanned with OKEN Scanner

chin[1] ai lui Vodă ș-am căzut în genunchi. Și mă gândeam că la domn nou și tânăr trebuie să găsesc eu milă pentru supărările mele.

— Măria ta, am strigat eu cu îndrăzneală, am venit să-mi faci dreptate!

Vodă mi-a răspuns:

— Scoală-te.

Auzind glasul, am ridicat ca-ntr-un fulger privirea, ș-am cunoscut pe boierul de la han. Pe loc am înțeles că trebuie să închid ochii și să fiu înfricoșat. Mi-am plecat mai adânc fruntea, am întins mâna, am apucat poala hainei ș-am dus-o la buze.

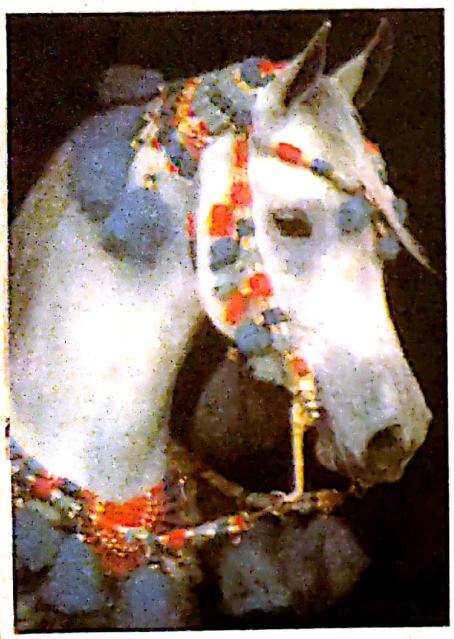

— Scoală-te! a zis iar Vodă, — și arată-ți îndreptările.

Când m-am ridicat în picioare, am băgat de samă că ochii boierului meu se încrețeau a râs ca și la han, când primise oala cu must roș din mânile suflecate ale Ancuței. Scot cu îndrăzneală hârtiile din tașca de piele și i le întind, și încep a-i spune. Și-i spun eu despre toate valurile câte m-au bântuit, despre tot veninul cât l-am adunat în inima mea, și cât l-am moștenit de la morții mei. Și cetind Vodă hârtiile și plecându-și de aproape ochii pe pecețile de ceară, s-a înseninat ș-a grăit cam pe nas:

— Bine, răzășule, am să-ți fac dreptate. Are să meargă cu tine un om al meu cu poruncă tare, să facă rânduială la Drăgănești.

Eu, când am auzit, am dat iar în genunchi și Vodă iar mi-a poruncit să mă scol. Apoi, cu ochii subțiați a zâmbet, m-a bătut pe umăr:

— Ei, dar dacă nu-ți făceam dreptate, cum rămânea?

— Dă, măria ta, răspund eu râzând, cum să rămâie? Eu vorba nu mi-o iau înapoi. Iapa-i peste drum!

Ș-atâta haz a făcut Vodă Mihai pentru răspunsul meu, că m-a bătut iar pe umăr și și-a adus aminte și de oala cu vin roș pe care i-am plătit-o patru parale — și râzând, a poruncit să vie slujbașul care să meargă cu mine; și subt ochii lui, pe loc, s-a scris poruncă tare, — și când am încălicat de la han [...] ș-am purces înapoi, el se uita zâmbind de la fereastra deschisă și-și mângâia barba...

Iaca de ce trebuie să vă uitați ca la un lucru rar la calul meu cel roib, pintenog de trei picioare: pentru că aista-i moștenire din iapa lui Vodă. Și când rânchează el și râde, parcă ar avea o amintire din alt veac și din acele zile ale tinereții mele. După asta puteți cunoaște ce fel de om sunt eu! Ș-acuma să mai primim vin în ulcele și să încep altă istorie pe care de mult voiam să v-o spun...

---

[1] *marochin*, s.n. — piele de capră sau, rar, de oaie sau de vițel, tăbăcită vegetal pentru a căpăta lustru.

Scanned with OKEN Scanner

17 Descifrarea textului

Observați!

Cuvintele

1. Explicați cum s-au format următoarele cuvinte din text: *auriu, Ancuța, demult, Sântilie, deasupra, Țara-de-Jos, vier, sprâncenat, nenumărat, neclintit, trecător, împăienjeni, (a) auri.*

2. Grupați următoarele cuvinte din text în regionalisme lexicale, morfologice și fonetice: *tușinat, roș, harapnic, mânică, încălica, botfor, aista, părete, pecete.*

3. Găsiți în text arhaismele care aparțin următoarelor câmpuri lexicale: acte vechi, unități de măsură, obiecte de îmbrăcăminte.

4. Dați sinonime pentru următoarele expresii din text: *oale și ulcele, a băga de samă, a sta stâlp.*

5. Stabiliți sensurile cuvintelor subliniate în următoarele exemple:
- „zile *grase* și vesele";
- „tot *veninul* cât l-am adunat în inima mea";
- „închina oala cătră toate *obrazele*";
- „ne așezam în juru-i [...] cu bărbiile înălțate și cu ochii *rotunzi*";
- „*pricina* noastră de judecată";
- „să încep altă *istorie* pe care de mult voiam să v-o spun".

6. Recurgând la dicționarul de la sfârșitul manualului, alcătuiți enunțuri cu fiecare dintre omonimele următoare: *trecător*[1] — *trecător*[2]; *ușor*[1] — *ușor*[2].

7. Recitiți explicația dată în subsol pentru substantivul *șleah* (*șleau*). Ce legătură credeți că există între sensul acestuia și expresia *a vorbi pe șleau*?

Înlănțuirea cuvintelor

1. Deși textul este scris în proză, acesta are o muzicalitate deosebită. Identificați, în următorul fragment, elementele care produc acest efect: topica, sonoritatea unor cuvinte.

Într-o toamnă aurie am auzit multe povești la Hanul Ancuței. Dar asta s-a întâmplat într-o depărtată vreme, demult, în anul când au căzut de Sântilie ploi năprasnice și spuneau oamenii că ar fi văzut balaur negru în nouri, deasupra puhoaielor Moldovei.

2. Discutați cum se realizează gradul superlativ în exemplele:
- „care mie îmi era *drag foarte*";
- „în vremea aceea stam eu *năcăjit foarte*".

UNITATEA 2

Scanned with OKEN Scanner

18 Lectură aprofundată (1)

Descoperiți!

Structura textului

1. Alcătuiți planul dezvoltat de idei al textului, ajutându-vă de sugestiile de mai jos:
- prezentarea cadrului acțiunii;
- prezentarea personajelor;
- istorisirea comisului Ioniță;
- revenirea la cadrul inițial.

2. În text, există două planuri narative. Primul se referă la ceea ce s-a întâmplat într-un moment din trecut la Hanul Ancuței (A), iar al doilea (B), la întâmplările, petrecute și mai de demult, despre care istorisește Ioniță comisul. Delimitați secvențele corespunzătoare celor două planuri narative, identificând pasajul care face trecerea de la unul la celălalt.

3. Completați în caiete tabelul de mai jos, identificând elementele comune celor două planuri narative și pe cele care le diferențiază.

	Elemente comune celor două planuri narative	Elemente diferite	
		Elemente care apar numai în narațiunea A	Elemente care apar numai în narațiunea B
Personaje **Timp** **Spațiu** **Acțiune** **Narator**			

Primul plan al narațiunii

1. Stabiliți secvențele corespunzătoare planului A al narațiunii, dându-i un titlu potrivit.

2. Precizați timpul, spațiul și întâmplările acelei vremi a „petrecerilor și a poveștilor", folosind citate din text.

3. Prin ce moduri de expunere sunt prezentate cadrul acțiunii și personajele? Dați exemple din text.

4. Identificați elementele care dau hanului o aură de legendă.

5. Ce anume face din han un loc care stârnește plăcerea de a povesti a călătorilor?

Scanned with OKEN Scanner

6. Ce personaje reţin atenţia cititorului? Notaţi în caiete elementele care vi se par cele mai semnificative în portretul acestora.

7. Selectaţi din text pasajele care indică prezenţa naratorului. Observaţi:
- rolul naratorului în întâmplările povestite (martor, participant etc.);
- modul de stabilire a relaţiei cu cititorul;
- atitudinea exprimată sau implicită faţă de personaje.

8. Identificaţi pretextul care declanşează povestirea comisului Ioniţă.

9. Înainte de a-şi începe istorisirea comisul Ioniţă, are loc un adevărat ritual de pregătire. În cadrul lui, naratorul captează interesul ascultătorilor, iar aceştia, prin vocea lui moş Leonte, îşi manifestă curiozitatea faţă de povestirea care va urma. Notaţi în caiete replicile prin a căror înlănţuire se creează o atmosferă prielnică istorisirii.

10. Ce elemente folosite de comisul Ioniţă vi se par mai importante în trezirea interesului ascultătorilor?

11. Argumentaţi care dintre desenele de mai jos surprinde cel mai bine relaţia dintre cele două planuri narative (A şi B):

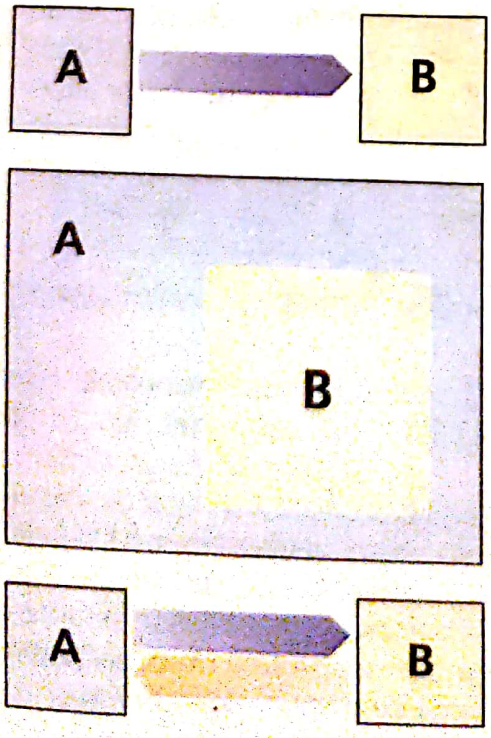

Reţineţi!

Inserţia este un procedeu constând în includerea unei poveşti în interiorul alteia. Procedeul se mai numeşte şi *povestire în ramă*.

În literatura universală, procedeul apare, de exemplu, în culegerea de basme arabe *O mie şi una de nopţi*, alcătuită în jurul anului 1100, şi în culegerea de nuvele *Decameronul* a scriitorului italian Giovanni Boccaccio (1313–1375).

Din literatura română, se pot menţiona *Istoria unei plăcinte* de C. Negruzzi (text studiat în clasa a VI-a) şi povestirile din volumul *Hanu Ancuţei* de M. Sadoveanu.

Inserţia poate fi anunţată prin formulări precum: „Asta-i o poveste pe care aş putea să v-o spun, dacă m-ascultaţi…"; „Dacă tot veni vorba, să vă povestesc eu ceva şi mai şi…" etc.

Scanned with OKEN Scanner

19 Lectură aprofundată (2)

Descoperiți!

Al doilea plan al narațiunii

1. Selectați enunțul prin care comisul Ioniță își începe istorisirea.
2. Precizați elementele din primul pasaj al istorisirii care asigură legătura (simetria) dintre personajele, locul și vremurile evocate de comis și cele în care se desfășoară această istorisire.
3. Identificați etapele narațiunii. Precizați secvențele care asigură trecerea de la o etapă a narațiunii la alta; de exemplu: *pe vremea aceea, cum vă spuneam, și iaca, numai ce, cum* etc.
4. Pe parcursul istorisirii comisului, există câteva secvențe în care se revine la „povestirea în ramă". Identificați pasajele respective și menționați elementele care v-au ajutat la selectarea acestora.

Rețineți!

Înlănțuirea este un procedeu de legare a secvențelor într-o operă epică, constând în dispunerea cronologică a întâmplărilor unele după altele. Secvențele pot fi legate:
• prin juxtapunere (simplă alăturare);
• prin folosirea unor cuvinte care asigură continuitatea, expresii sau formule specifice (de exemplu: *la început, la un moment dat, apoi, după aceea, imediat după, în final* etc).
Alternanța este procedeul prin care sunt prezentate alternativ două povestiri. Procedeul poate fi evidențiat prin secvențe precum: *în acest timp, în același timp; pe când se întâmplau aici acestea, dincolo...; să-l lăsăm o vreme pe... și să ne întoarcem la mai vechile noastre cunoștințe...* etc.

Personajele

1. Arătați cum se realizează simetria dintre personajele celor două planuri narative, alegând unul dintre exemplele de mai jos:
• Ancuța cea de demult / Ancuța cea tânără • comisul de atunci / comisul de acum • „iapa lui Vodă" / „moștenirea din iapa lui Vodă"
2. Comentați rolul naratorului, comisul Ioniță, referindu-vă la:
• poziția sa de martor sau de participant • modul de stabilire a contactului cu ascultătorii • atitudinea sa față de celelalte personaje din povestire (Ancuța cea de demult, domnitorul).

Frans Hals
(1581/85–1666)
Sfântul Matei evanghelistul

Scanned with OKEN Scanner

20 Interpretarea textului

Exprimați-vă părerea!

1. Textul pare să recreeze un univers fabulos, asemănător celui din basme. Discutați în grupuri și numiți elementele care conduc la această asemănare.
2. Ce vă sugerează imaginea hanului, așa cum apare aceasta în alineatul al patrulea al textului?
3. Buna dispoziție a oaspeților de la han, ca și melancolia și nostalgia acestora față de vremurile trecute pot fi observate, în special, în felul în care personajele zâmbesc: „ochii se încrețeau a râs", „părea că râde cu tristețe", „ochii subțiați a zâmbet", „zâmbi fără veselie". Comentați aceste exemple și discutați ce stare de spirit degajă întâlnirile de la han.
4. Nota dominantă a istorisirii comisului Ioniță este umorul. Notați în caiete elementele care pun în evidență acest aspect.
5. Explicați atitudinea comisului Ioniță față de domnitor:
• emoția comisului când intră în „odaia cea mare" • teama acestuia când își dă seama că domnitorul și oaspetele de la han sunt una și aceeași persoană • repetarea glumei referitoare la cal
6. Domnitorul are simțul umorului? Explicați.
7. Ce interpretare dați frazei care încheie istorisirea comisului: „După asta puteți cunoaște ce fel de om sunt eu!"
8. Comentați ultima frază a textului, pornind de la ideea că sfârșitul oricărei povești poate fi începutul alteia, noi.

Fișă tehnică. Instrumentar

Cum citim o narațiune?

• Citiți integral textul avut în vedere.
• Căutați în dicționar eventualele cuvinte necunoscute.
• Stabiliți naratorul, indicii de timp și de spațiu, personajele și etapele narațiunii.
• Identificați detaliile semnificative:
— etapele narațiunii respectă sau nu ordinea cronologică a întâmplărilor prezentate;
— conectorii dintre episoade au rolul de a pune în evidență continuitatea sau rupturile din cadrul narațiunii;
— timpurile verbale indică dinamica desfășurării acțiunii.
• Selectați pasajele descriptive și observați rolul lor în crearea atmosferei sau în prezentarea unor personaje.
• Observați secvențele de dialog și rolul lor în caracterizarea personajelor.
• Formulați un punct de vedere personal asupra semnificației întâmplărilor povestite.

Scanned with OKEN Scanner

21 Verbul

„Pe vremea din poveste, stăpânii puteau să scurteze viața cui pofteau. O fată ceruse stăpânului să o cruțe, făgăduindu-i să-i spună seara povești. Întâia poveste fata o întocmi în clipa în care stăpânul și-a deschis urechea să asculte. Ea n-a vorbit de o ispravă știută, ci de o taină sufletească, de o plăsmuire care poate face să apară din nou meșteșugul dintru început al lui Dumnezeu și scoaterea vieții din nimic. Să fi tăcut, stăpânul ar fi trimis-o neîntârziat la moarte. Dar, de atunci, în fiecare noapte, fata a povestit și capul i-a fost pe umeri încă o mie și una de zile și de nopți, iar stăpânul a uitat osânda și ea a rămas în palatul împărăției.

Scriitorul de povestiri din împărățiile de mai târziu urmează pilda fetei, dar are timpul mai mic, pentru că împăratul lui e mai mare și va povesti, ca fata de la care a învățat taina dulce a sufletului, o mie și una de clipe…“

După Tudor Arghezi — *Cartea cu jucării*

Observați!

Verbele predicative și verbele nepredicative

1. Identificați verbele din textul de mai sus și arătați care sunt predicative și care sunt nepredicative.

2. Indicați verbele auxiliare din textul de mai sus și arătați ce moduri și timpuri formează.

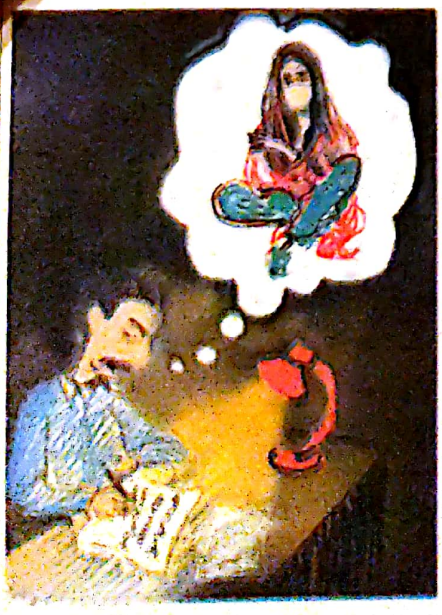

Amintiți-vă!

Verbul este partea de vorbire care arată acțiunea, starea sau existența.

Verbele sunt:

- **predicative** — când pot forma singure predicat;
- **nepredicative** — când nu pot forma singure predicat.

Verbele nepredicative, ca și cele predicative, sunt atât la moduri personale, cât și la moduri nepersonale.

Verbele nepredicative sunt:

- **copulative** — când formează cu un nume predicativ un predicat nominal;
- **auxiliare** — când ajută la formarea unor moduri și timpuri.

Scanned with OKEN Scanner

Verbul auxiliar

a avea ajută la formarea:
- modului indicativ, timpul perfect compus — *am* povestit;
timpul viitor — *am* să povestesc;
- modului condițional-optativ, timpul prezent — *aș* povesti;
timpul perfect — *aș* fi povestit.

a fi ajută la formarea:
- modului conjunctiv, timpul perfect — să *fi* povestit;
- modului condițional-optativ, timpul perfect — aș *fi* povestit;
- modului indicativ, timpul viitor anterior — voi *fi* povestit.

a vrea ajută la formarea:
- modului indicativ, timpul viitor — *voi* povesti;
viitor anterior — *voi* fi povestit.

Verbele copulative

1. Indicați verbul copulativ din textul de la începutul lecției și arătați ce predicat formează.

2. Construiți un enunț în care să aveți verbul *a deveni* și arătați ce fel de predicat formează.

3. Înlocuiți în enunțul construit de voi verbul *a deveni* cu următoarele verbe: *a ajunge, a ieși, a se face*. Care credeți că este predicatul după substituire?

4. Indicați verbele copulative existente în propozițiile următoare și construiți enunțuri în care aceste verbe să fie predicative:
- Creația *înseamnă imaginație*.
- Fata *a rămas povestitoarea* palatului.
- Ea *părea o vrăjitoare* pricepută.

Rețineți!

Verbele copulative sunt:
- *a fi* — când nu este verb predicativ sau auxiliar;
- *a deveni* — care este doar copulativ;
- *a ajunge, a ieși, a se face, a însemna, a rămâne, a părea* — care sunt verbe predicative ce pot deveni copulative.

Conjugarea verbului

Indicați conjugarea următoarelor verbe: *a scurta, a putea, a cere, a făgădui, a hotărî*.

Amintiți-vă!

Verbul are patru conjugări; ele pot fi stabilite după sufixele de infinitiv:
- conjugarea I în *-a* — a cânt**a**;
- conjugarea a II-a în *-ea* — a ved**ea**;
- conjugarea a III-a în *-e* — a spun**e**;
- conjugarea a IV-a în *-i* și *-î* — a dor**i**, a cobor**î**.

Exersați!

1. Identificați verbele din textul următor, precizați dacă sunt predicative sau copulative și indicați conjugarea acestora:

„Era o vreme depărtată, când iubeam foarte mult poveștile. Într-o după-amiază de toamnă târzie, după ce dimineața scânteiase în grădină și pe acoperișuri o brumă groasă, stăteam în ceardacul casei cu moș Ilie și priveam spre pădurile cu pâclă deasă, unde credeam că este țara vânătorilor și-a poveștilor.

— Și eu, dacă vrei să știi mata, am fost vânător pe acele meleaguri. Și pe urmă am venit aici, la târg, și m-am făcut slujitor în ogradă la conu Alecu. Da' eu am rămas vânător mare. Odată, am întâlnit o dihanie înfricoșată. Părea cal, dar avea picioarele prea scurte și îi crescuse un corn drept în frunte.

— Jivina a ajuns balaur, moș Ilie, zise zâmbind mama, care asculta de multă vreme."

După Mihail Sadoveanu — *Maică-mea era mare farmazoană*

2. Construiți două enunțuri cu verbul auxiliar *a vrea*.

UNITATEA 2

Scanned with OKEN Scanner

22 Modurile personale. Timpurile verbale

Observați!

Modurile personale

1. Indicați la ce mod sunt verbele din textul de la pagina 52.
2. Construiți o propoziție cu un verb la modul personal care nu apare în textul de la pagina 52.

Amintiți-vă!

Modurile sunt:
- **personale** sau **predicative** când își modifică forma după persoană și au în propoziție funcția sintactică de predicat;
- **nepersonale** sau **nepredicative** — când nu își modifică forma după persoană și nu au în propoziție funcția sintactică de predicat.

Modurile personale sunt:
- **indicativul** — arată o acțiune sigură, reală;
- **conjunctivul** — arată o acțiune posibilă, realizabilă;
- **condiționalul-optativ** — arată o acțiune posibilă, a cărei realizare depinde de o condiție sau exprimă o acțiune dorită;
- **imperativul** — exprimă un ordin, un îndemn, o rugăminte, acțiunea verbului fiind realizabilă.

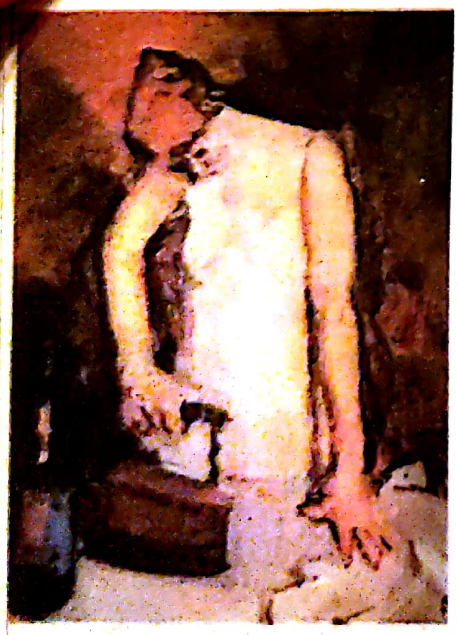

Corneliu Baba
(1906–1998)
Călcătoreasă

Timpurile verbelor

Indicați timpul verbelor la moduri personale din textul de la pagina 52.

Modul indicativ are toate timpurile.
Prezentul indică desfășurarea acțiunii în momentul vorbirii.
Sufixele și desinențele de prezent sunt:

conjugarea I

învăț	lucrez	aflu
înveți	lucrezi	afli
învață	lucrează	află
învățăm	lucrăm	aflăm
învățați	lucrați	aflați
învață	lucrează	află

Scanned with OKEN Scanner

conjugarea a II-a	conjugarea a III-a
par	merg
pari	mergi
pare	merge
părem	mergem
păreți	mergeți
par	merg

conjugarea a IV-a

dorm	iubesc	hotărăsc
dormi	iubești	hotărăști
doarme	iubește	hotărăște
dormim	iubim	hotărâm
dormiți	iubiți	hotărâți
dorm	iubesc	hotărăsc

Trecutul indică desfășurarea acțiunii înainte de momentul vorbirii.

• **Imperfectul** exprimă o acțiune trecută, care se desfășoară în același timp cu o altă acțiune trecută, arătând durata sau repetarea.

Sufixele și desinențele de imperfect sunt:

conjugarea I	conjugarea a II-a
învățam	păream
învățai	păreai
învăța	părea
învățam	păream
învățați	păreați
învățau	păreau

conjugarea a III-a	conjugarea a IV-a
mergeam	dormeam
mergeai	dormeai
mergea	dormea
mergeam	dormeam
mergeați	dormeați
mergeau	dormeau

• **Perfectul compus** exprimă o acțiune trecută terminată în momentul vorbirii.

Este alcătuit din:

forme specifice ale verbului auxiliar *a avea* + participiul verbului de conjugat.

am	învățat
ai	părut
a	mers
am	dormit
ați	
au	

• **Perfectul simplu** exprimă în limba literară o acțiune petrecută și încheiată în trecut.

În limba literară, este timpul povestirii la persoana a III-a. În limba vorbită, este folosit doar în anumite regiuni ale țării (în Oltenia mai ales) și exprimă o acțiune terminată de curând.

Sufixele și desinențele de perfect simplu sunt:

conjugarea I	conjugarea a II-a
învățai	părui
învățași	părușsi
învăță	păru
învățarăm	părurăm
învățarăți	părurăți
învățară	părură

conjugarea a III-a	conjugarea a IV-a
mersei	dormii
merseși	dormișsi
merse	dormi
merserăm	dormirăm
merserăți	dormirăți
merseră	dormiră

• **Mai mult ca perfectul** exprimă o acțiune trecută și terminată înaintea altei acțiuni trecute.

Sufixul și desinențele de mai mult ca perfect urmează după sufixul de perfect simplu și sunt:

conjugarea I	conjugarea a II-a
învățasem	părusem
învățaseși	părusesi
învățase	părușe
învățaserăm	părușerăm
învățaserăți	părușerăți
învățaseră	părușeră

UNITATEA 2

Scanned with OKEN Scanner

conjugarea a III-a	conjugarea a IV-a
merseserăm	dormiserăm
merseserăți	dormiserăți
merseseră	dormiseră

Viitorul indică o acțiune care se va desfășura după momentul vorbirii.
Viitorul are forme literare de limbă scrisă și de limbă vorbită.

Viitorul pentru limba scrisă
este alcătuit din forme specifice ale verbului *a vrea* + infinitivul verbului de conjugat.

voi	învăța
vei	părea
va	merge
vom	dormi
veți	
vor	

Viitorul pentru limba vorbită
- *o* invariabil + conjunctivul verbului de conjugat: *o să învăț*;
- verbul *a avea* la indicativ prezent + conjunctivul verbului de conjugat: *am să învăț*;
- forme ale verbului *a vrea* rezultate din căderea consoanei *v* + infinitivul verbului de conjugat: *oi învăța*.

Viitorul anterior arată o acțiune viitoare terminată înaintea altei acțiuni viitoare. Este un timp verbal învechit, care a fost înlocuit în limba vorbită prin viitorul propriu-zis.
Este alcătuit din: verbul auxiliar *a fi* la viitor + participiul verbului de conjugat: *voi fi învățat*.

Modul conjunctiv are timpurile:
Prezent, care indică o acțiune desfășurată în prezent sau în viitor.
Se formează cu ajutorul conjuncției *să* + forme ale indicativului prezent (cu excepția persoanei a III-a) — *să învăț*.

Perfect, care indică o acțiune desfășurată în trecut.
Este alcătuit din conjuncția *să* + verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat — *să fi învățat*.

Modul condițional-optativ are timpurile:

Prezent, care indică o acțiune desfășurată în momentul vorbirii sau în viitor.
Este alcătuit din:
forme specifice ale verbului auxiliar *a avea* + infinitivul verbului de conjugat.

aș	învăța
ai	părea
ar	merge
am	dormi
ați	
ar	

Perfect, care indică o acțiune desfășurată în trecut.
Este alcătuit din: verbul auxiliar *a fi* la condițional-optativ, prezent + participiul verbului de conjugat — *aș fi învățat*.

Modul imperativ are formă afirmativă și negativă și numai persoana a II-a.

Persoana și numărul

1. Indicați persoana și numărul primelor șase verbe din textul de la pagina 52.
2. Arătați cum situați persoana în schema comunicării.

Scanned with OKEN Scanner

conjugarea a III-a	conjugarea a IV-a
mersesem	dormisem
merseseși	dormiseși
mersese	dormise
merseserăm	dormiserăm
merseserăți	dormiserăți
merseseră	dormiseră

Viitorul indică o acțiune care se va desfășura după momentul vorbirii.
Viitorul are forme literare de limbă scrisă și de limbă vorbită.

Viitorul pentru limba scrisă
este alcătuit din forme specifice ale verbului *a vrea* + infinitivul verbului de conjugat.

voi	învăța
vei	părea
va	merge
vom	dormi
veți	
vor	

Viitorul pentru limba vorbită
- *o* invariabil + conjunctivul verbului de conjugat: *o să învăț*;
- verbul *a avea* la indicativ prezent + conjunctivul verbului de conjugat: *am să învăț*;
- forme ale verbului *a vrea* rezultate din căderea consoanei *v* + infinitivul verbului de conjugat: *oi învăța*.

Viitorul anterior arată o acțiune viitoare terminată înaintea altei acțiuni viitoare. Este un timp verbal învechit, care a fost înlocuit în limba vorbită prin viitorul propriu-zis.
Este alcătuit din: verbul auxiliar *a fi* la viitor + participiul verbului de conjugat: *voi fi învățat*.

Modul conjunctiv are timpurile:
Prezent, care indică o acțiune desfășurată în prezent sau în viitor.
Se formează cu ajutorul conjuncției *să* + forme ale indicativului prezent (cu excepția persoanei a III-a) — *să învăț*.

Perfect, care indică o acțiune desfășurată în trecut.
Este alcătuit din conjuncția *să* + verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat — *să fi învățat*.

Modul condițional-optativ are timpurile:

Prezent, care indică o acțiune desfășurată în momentul vorbirii sau în viitor.
Este alcătuit din:
forme specifice ale verbului auxiliar *a avea* + infinitivul verbului de conjugat.

aș	învăța
ai	părea
ar	merge
am	dormi
ați	
ar	

Perfect, care indică o acțiune desfășurată în trecut.
Este alcătuit din: verbul auxiliar *a fi* la condițional-optativ, prezent + participiul verbului de conjugat — *aș fi învățat*.

Modul imperativ are formă afirmativă și negativă și numai persoana a II-a.

Persoana și numărul

1. Indicați persoana și numărul primelor șase verbe din textul de la pagina 52.
2. Arătați cum situați persoana în schema comunicării.

Scanned with OKEN Scanner

Amintiți-vă!

Verbul are trei persoane:
- persoana I — emițătorul;
- persoana a II-a — receptorul;
- persoana a III-a — persoana despre care se vorbește în mesaj.

Verbul are două numere:
- singular — când o persoană face acțiunea;
- plural — când mai multe persoane fac acțiunea.

Exersați!

1. Analizați verbele la modurile personale din textul următor, după modelul dat:

„N-aș putea spune că basmele ar fi revărsat asupra copilăriei mele un corn al belșugului. Foamea de basm mi-o astâmpăra numai mama. Nu știa prea multe povești, dar nimerea fără greș tonul lumii ireale. La dorința mea, ea îmi repeta adesea o poveste. Basmul pornea la început printr-o lume reală ca să meargă apoi spre alt tărâm. Prezenta un june, dintr-un sat cu nume identificabil. Într-o zi, muri mama flăcăului. El plecă să sape groapa și dădu peste o căpățână de om. Vlăjganul zise glumind: « Vino duminică la mine acasă! » Duminica următoare, un oaspete misterios sosi în pragul casei sale. « Am venit precum m-ai poftit. » În cele din urmă, flăcăul a plecat cu oaspetele pe Celălalt Tărâm. După ce a cutreierat vreme de trei zile toate locurile de sub zarea fericirii, un dor nespus îl cuprinse. Întors în satul său, găsi totul schimbat. A mers la popă și acesta i-a descoperit numele pe o foaie scrisă acum trei sute de ani, căci pe pământ atâtea zile trecuseră de când plecase. Popa i-a citit de dezlegare și sub patrafir a rămas doar o grămadă de cenușă. Mă tulbura basmul pentru dulcea amărăciune cu care vorbea despre zările fericirii, dar și pentru simțământul amețitor pe care mi-l dădea cu privire la încălecarea timpurilor în lume."

După Lucian Blaga — *Hronicul și cântecul vârstelor*

„n-aș putea" — verb predicativ, conjugarea a II-a, modul condițional-optativ, timpul prezent, persoana I, numărul singular, forma negativă.

2. Indicați predicatele nominale din textul următor și precizați conjugarea, modul, timpul, persoana și numărul verbului copulativ:

„Pentru că am rămas singur, m-am hotărât să încep chiar azi « Romanul adolescentului miop ». Voi lucra în fiecare după-amiază. Olga era personajul principal. Fata devenea stăpâna sufletului eroului. Nu știam unde să situez acțiunea. Vară-mea mi-a spus că i-ar plăcea o moșie, unde un tânăr bogat ajunsese vânătorul cel mai vestit din ținut. Lui Dinu i-am spus că al doilea volum o să prezinte un salon de coafură. El a părut surprins:
— Are să iasă fals, pentru că o creație înseamnă asemănare cu viața reală și tu nu ești bărbier. Situează volumul într-o școală de fete!"

După Mircea Eliade — *Romanul adolescentului miop*

3. Analizați verbele predicative la timpul viitor din textul de la exercițiul 2.

4. Indicați valorile temporale ale verbelor la timpul prezent din următoarele enunțuri:
- Bine faci, bine găsești.
- Îți spun povești mâine.
- Ștefan cel Mare domnește de la 1457 până la 1504.
- Avionul pleacă la ora 10.

5. Arătați ce timpuri sunt folosite în narațiunea de la exercițiul 1 pentru a prezenta cadrul de desfășurare și acțiunile.

UNITATEA 2

Scanned with OKEN Scanner

23 Modurile nepersonale

„Deosebirea dintre a spune un lucru într-un roman (sau, în general, în literatură) și în critică este de lămurit. Scrisul autorului s-ar putea compara cu dosul unui covor cu fire și noduri. Criticul va vedea doar fața covorului cu desenul ei clar, geometric, putând interpreta opera fără a ști intențiile romancierului care a țesut-o. Și totuși, criticul ar fi putut greși?“

După Nicolae Manolescu — *Desenul din covor*

Observați!

Modurile nepersonale

1. Identificați verbele la modul infinitiv din textul de mai sus și indicați funcția lor sintactică.

2. Precizați modul și timpul verbelor în structura cărora intră un verb la infinitiv scurt.

3. Identificați verbul la modul gerunziu din textul de mai sus și arătați cu ce sufix se formează. Treceți verbul la forma negativă și explicați cum se obține aceasta. Construiți un enunț în care să apară forma de gerunziu *nemaiputând* și explicați ortografia acesteia.

4. Identificați verbul la modul supin din același text și arătați din ce este alcătuit. Treceți verbul la forma negativă și explicați cum se obține.

5. Indicați verbele din text în structura cărora apare un participiu și precizați la ce moduri sunt.

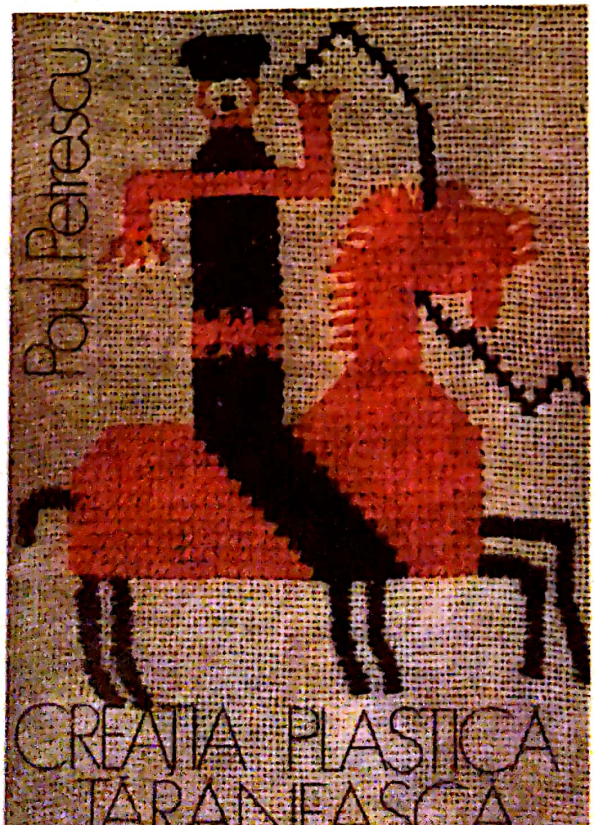

Copertă reprezentând un ștergar cu motivul călărețului (zona Buzăului)

Scanned with OKEN Scanner

Amintiți-vă!

Modurile nepersonale sunt:
Infinitivul exprimă numele acțiunii, al stării. Are două forme:
o formă scurtă: care apare
a) singură
• cu prepoziția *a*: *A citi* e o plăcere.
• fără prepoziția *a*: Pot *scrie*.
b) inclusă în structura modului
• indicativ, timpul viitor: Voi *citi*.
• condițional-optativ, timpul prezent: Aș *citi*.
• imperativ, formă negativă: Nu *citi*!
Infinitivul are două timpuri:
• prezent: *a citi*;
• perfect: *a fi citit*.
o formă lungă, obținută cu sufixul *-re*
Această formă apare cu valoare verbală doar în formele inverse ale condiționalului-optativ („închinare-aș"), singură fiind substantivizată (*Interpretarea* operei este diversă.)
Gerunziul exprimă acțiuni în desfășurare. Se formează cu sufixele *-ând* (văzând) și *-ind* (citind). Forma negativă se obține cu prefixul *ne-*.
Participiul exprimă acțiuni terminate și suferite de o ființă sau de un lucru. Ajută la formarea modului:
• indicativ, timpul perfect compus — am *citit*;
• indicativ, timpul viitor anterior — voi fi *citit*;
• conjunctiv, timpul perfect — să fi *citit*;
• condițional-optativ, timpul perfect — aș fi *citit*;
• infinitiv, timpul perfect — a fi *citit*;
• supin — de *citit*;
Forma negativă se obține cu prefixul *ne-*.
Supinul denumește acțiunea, starea, ca și infinitivul. Este alcătuit din prepozițiile *de, după, la, pentru* + participiul verbului de conjugat. Forma negativă se obține cu ajutorul prefixului *ne-*, adăugat participiului.

Exersați!

1. Analizați verbele la modul infinitiv din textul următor, indicând și funcția lor sintactică:

„Într-un roman pot intra, fără a deranja pe cineva, fragmente din scrisori, comentarii jurnalistice sau artistice, poeme, prospecte publicitare etc. Textul literar nu mai este pur, având intenția de a da iluzia haosului vieții."

Eugen Simion — *Întoarcerea autorului*

2. Analizați verbele la moduri nepersonale din textul următor, indicând și funcția lor sintactică:

Textul literar este de nemodificat, dar prin lectură are capacitatea de a evidenția legături neobservate la început. Rolul cititorului este de a imagina, umplând spațiile goale ale ficțiunii, de a căuta drumul spre finalul poveștii, care nu poate exista fără întâmplări legate într-o construcție mai amplă.

3. Indicați în textul de la exercițiul 2 adjectivele provenite din verbe la participiu.

UNITATEA 2

Scanned with OKEN Scanner

24 Diatezele

Prozatorul scrie un roman.
Romanul este scris de către prozator.
Prozatorul se gândește la romanul său.

Descoperiți!

Diateza

1. Indicați subiectul celor trei propoziții de mai sus.
2. Cele trei enunțuri de mai sus prezintă aceeași situație, dar interesul emițătorului se îndreaptă de fiecare dată spre alt aspect: autorul acțiunii sau obiectul care suportă acțiunea. Stabiliți corespondența dintre cele două aspecte în propozițiile date.

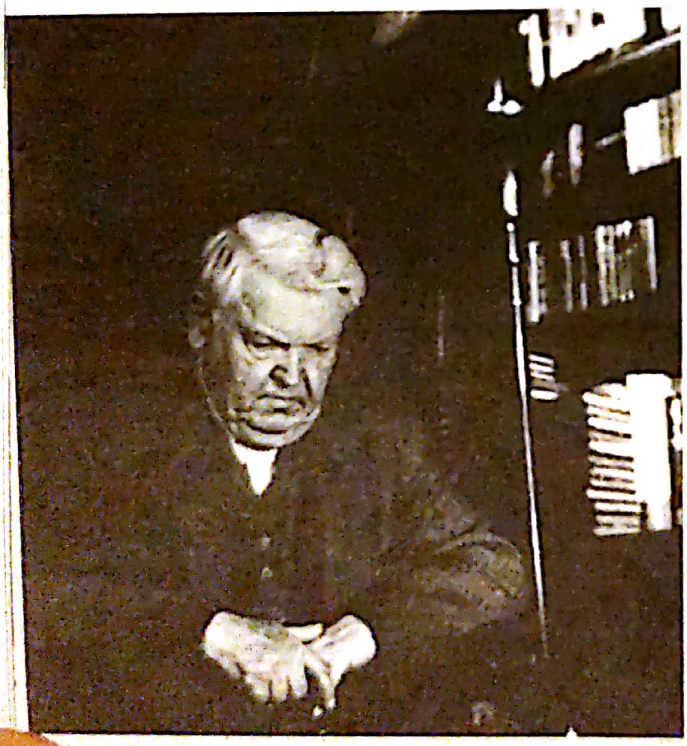

Mihail Sadoveanu în bibliotecă

Rețineți!

Diateza indică relația dintre acțiune, subiectul gramatical și obiectul care o suportă. Verbul are trei diateze: **activă, pasivă** și **reflexivă.**

Diateza activă

Ce relație este în prima propoziție între subiectul gramatical și autorul acțiunii?

Rețineți!

Diateza activă arată că subiectul gramatical este autorul acțiunii verbului pe care o exercită asupra unui obiect.
Verbul la diateza activă nu are o marcă specifică: Copilul *citește* o carte.

Diateza pasivă

1. În a doua propoziție de la începutul lecției, subiectul gramatical face acțiunea sau o suportă?
2. Ce funcție sintactică are cuvântul prin care se exprimă autorul acțiunii verbului?

Scanned with OKEN Scanner

Reţineţi!

Diateza pasivă arată că subiectul gramatical este obiectul care suportă acţiunea făcută de autorul ei.
Verbele la diateza pasivă sunt construite cu verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat: *este lăudat*.
Verbul auxiliar *a fi* se conjugă la toate modurile şi timpurile. Participiul îşi schimbă forma după genul şi numărul subiectului gramatical.
Cuvântul care denumeşte autorul acţiunii verbului la diateza pasivă are în propoziţie funcţia sintactică de **complement de agent:** Cartea este citită *de către copil*.
Complementul de agent mai poate determina:
- un adjectiv provenit din participiu — Casa *construită* de tata este frumoasă.
- un verb la modul supin — Maria are calităţi uşor *de constatat* de către colegi.

Complementul de agent se exprimă prin:
- *substantiv* — Elevul este lăudat *de către profesor*.
- *pronume* — Apartamentul bunicilor este îngrijit *de către ai mei*.
- *numeral cu valoare substantivală* — George a fost felicitat *de către cei doi*.

Construcţiile active pot fi transformate în construcţii pasive şi invers:

subiect	diateza activă	complement direct
Maria	**recită**	poezia

Poezia	**este recitată**	de către Maria
subiect	diateza pasivă	complement de agent

Diateza reflexivă

De ce parte de vorbire este însoţit verbul în cea de-a treia propoziţie de la începutul lecţiei?

Reţineţi!

Diateza reflexivă arată că subiectul gramatical este autorul unei acţiuni la care participă intens.
Verbele la diateza reflexivă sunt însoţite obligatoriu de un pronume reflexiv în cazul acuzativ (el *se gândeşte* la o scenă de luptă) sau dativ (el *îşi închipuie* o scenă de luptă).
Pronumele reflexiv intră în structura verbului şi nu se analizează separat.

Exersaţi!

1. Analizaţi verbele din enunţurile următoare, după modelul dat:

- Sora mea s-a bosumflat, fiindcă a fost certată de mama, din cauză că s-a jucat în loc să scrie tema pentru mâine.
- Căţelul se gudură pe lângă bunica, fiindcă este hrănit de ea şi aşteaptă un os.
- Dicţionarul a fost cumpărat de tata, fiindcă preţul a fost redus de către distribuitori.
- Maria nu se abţine să nu mănânce.

„s-a bosumflat" — verb predicativ, conjugarea I, diateza reflexivă cu pronumele reflexiv în cazul acuzativ, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana a III-a, numărul singular, funcţia sintactică de predicat verbal.

2. Identificaţi complementele de agent din enunţurile de la exerciţiul 1 şi analizaţi părţile de vorbire prin care se exprimă.

3. Transformaţi construcţiile pasive de la exerciţiul 1 în construcţii active.

Scanned with OKEN Scanner

25 Verbele active pronominale

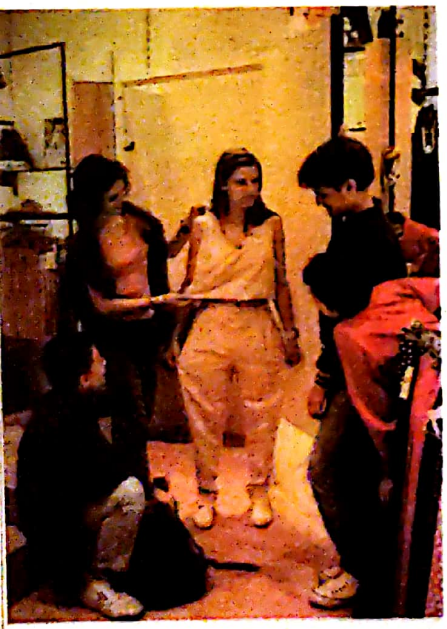

- Maria *se* îmbracă modern.
- Ea *își* spune că nu poate cumpăra rochia.
- Ele *s*-au întâlnit în magazin.
- Ele *își* zâmbesc.
- Ea *și*-a pătat fusta.
- Mama *o* îmbracă modern.
- Mama *îi* spune că rochia este prea scumpă.
- Ana *le*-a întâlnit în magazin.
- Ea *le* zâmbește.
- Cățelul *i*-a pătat fusta.

Descoperiți!

1. Arătați ce fel de pronume sunt cele subliniate în prima și în a doua coloană.
2. Reluați pronumele din prima coloană printr-o formă accentuată.
3. Ce funcție sintactică au pronumele din prima coloană?

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Rețineți!

Verbele active pronominale sunt verbele la diateza activă, însoțite de pronume reflexiv, care îndeplinește separat funcție sintactică.
Verbele active pronominale sunt:
obiective — pronumele reflexiv are funcție sintactică de
• complement direct — El *se* laudă.
• complement indirect — El *își* impune un comportament civilizat.
reciproce — pronumele reflexiv are funcție sintactică de
• complement direct — Ei *se* ceartă.
• complement indirect — Ei *își* scriu.
posesive — pronumele reflexiv are funcția sintactică de
• atribut pronominal în dativ (dativ posesiv) — El *și*-a murdărit pantofii.
Aceste verbe acceptă:
• reluarea pronumelui reflexiv printr-o formă accentuată: El se laudă *pe sine*. El și-a pierdut cartea *lui (sa)*.
• apariția unui pronume personal alternativ cu pronumele reflexiv: El *se* laudă. El *îl* laudă pe George.
Pronumele reflexive care însoțesc verbele active pronominale se analizează separat, neintrând în structura verbului (în analiză, pronumele reflexiv se scrie în paranteză).

Exersați!

1. Indicați verbele la diateza reflexivă din enunțurile următoare și analizați verbele active pronominale, ca în modelul dat:
• Mă gândeam să-mi iau umbrela, fiindcă o să plouă.
• El se lamentează din cauză că nu știe să-și facă tema la matematică.
• Cei doi prieteni s-au privit de la distanță, s-au recunoscut și s-au mirat că s-au întâlnit tocmai în munți.
• Și-a curățat ferestrele camerei.
• El se spală pe mâini.

„să-(mi) iau" — verb predicativ, activ pronominal posesiv, conjugarea I, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana I, numărul singular, funcția sintactică de predicat verbal.

2. Analizați verbele din textele următoare, indicând și funcția lor sintactică:

„De aproape cincizeci de ani, orologiul cel mare din turnul școlii supraveghea cu cadranele sale cele patru puncte cardinale. Rareori, își oprea mersul și atunci moș Timofte, paznicul școlii, care-și începuse meseria încă de pe vremea instalării marelui ornic și care, așa cum spuneau elevii din clasele superioare, și-o va încheia doar cu oprirea cadranului, se urca în turn și îl pornea. Putea să fie împovărat de treburi, putea să fie asaltat de griji, la secunda exactă moș Timofte suna sfârșitul orei. Elevii se întâlneau în curte. Cei mari se plimbau preocupați și repetau pentru examen. Puștii își ziceau că nu sunt văzuți de ei și scoteau limba în spatele lor, după care își zâmbeau cu superioritate și plecau să se joace."

După Constantin Chiriță — *Cireșarii*

„Duminică, mersese la muzeu cu unchiul Alexe. Acolo, a fost impresionat de scheletele unor animale cât casa. După această plimbare, s-a gândit să povestească prietenilor cum a văzut el o asemenea dihanie. Născocise un animal. Își închipuise ce ar fi putut să facă. Acum, toți vorbeau despre el. Credeau în animalul imaginar. Era descris de băieți. Era desenat de fete. Era pus în exemplele de la gramatică de către toți colegii. Se codi un timp, dar se hotărî să scrie o carte despre barabumbozaur când o să crească. Toată lumea are să știe și despre numele lui."

După Cezar Petrescu — *Barabumbozaur*

UNITATEA 2

26 Verbele personale și verbele impersonale

„Și toamna, și iarna
Coboară-amândouă;
Și plouă, și ninge —
Și ninge, și plouă.“

George Bacovia — *Moină*

Descoperiți!

Verbele personale și verbele impersonale

1. Identificați verbele din versurile de mai sus și arătați cine face acțiunea acestor verbe.

2. Arătați dacă acțiunea verbelor din enunțurile următoare este făcută de o persoană și dacă în propozițiile în care apar cu funcția sintactică de predicat există subiecte:

- Nu-i pasă de ploaie.
- Este un frig năprasnic.
- Mi-e dor de vacanță.
- Îmi trebuie o carte pentru ora de română.
- Îi place literatura.
- Ne miră rezultatul obținut la concurs.
- Ți-a ajuns învățatul pe ziua de azi.
- Pentru tema de acasă, vă rămâne completarea tabelului.
- Ne convine plecarea în excursie sâmbătă.
- Îi doare dezinteresul tău pentru învățătură.
- Vă prieste plimbarea zilnică.
- Ne trebuie două dischete noi.

3. Indicați predicatele nominale din enunțurile următoare și arătați dacă subiectul acestora este persoană:

- Este bine că ai sosit la timp.
- Era de așteptat să reușești.

Alexandru Ciucurencu
(1903–1977)
Peisaj de iarnă

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Rețineți!

Verbele personale sunt verbele a căror acțiune este făcută de o persoană — Dan *a scris* tema.
Aceste verbe au toate cele trei persoane.
Verbele impersonale sunt verbele a căror acțiune nu este făcută de o persoană.
Verbele impersonale
nu au subiect gramatical
• când exprimă fenomene ale naturii: *fulgeră, tună, burnițează* etc.
• când referirea la persoană se face printr-un complement indirect — Îi *arde* de joacă.
au subiect gramatical, exprimat printr-un substantiv care nu denumește o persoană. — *Este* o toamnă târzie.
• Verbul copulativ *a fi* poate fi și impersonal — *Este* rău să nu înveți zilnic.
• Verbele impersonale pot fi la diateza activă (*geruiește*), reflexivă (*se stă* comod în fotoliu), pasivă (*ți-a fost dat* a suferi).
• Unele verbe personale pot deveni impersonale — *Am ajuns* la școală (verb personal). Mi-*a ajuns* efortul (verb impersonal).
• Verbele impersonale au numai forme de persoana a III-a, numindu-se din această cauză **verbe unipersonale.**

Exersați!

1. Identificați verbele personale și verbele impersonale din textul următor:

„Era frig în acea zi de noiembrie și am rătăcit pe la șosea prin preajma lacurilor. Eram fericit că scrisesem un roman de la început până la sfârșit (fiindcă mai începusem și altele, dar nu le terminasem) și această certitudine îmi ajungea. Eroul era un librar. « Scriitorul trebuie să ne inițieze în ceea ce există dincolo de realitatea vizibilă », spunea el."

După Marin Preda — *Viața ca o pradă*

2. Analizați verbele impersonale din textul de la exercițiul 1, după următorul model:

„era" — verb predicativ, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, impersonal.

3. Analizați verbele din textul următor, indicând și funcția lor sintactică:

„Faptul că ninsese înainte de sfârșitul lui noiembrie îi dăduse toamnei o strălucire nouă. Bolta de frunze nu lăsase neaua să ajungă jos, dar străzile fuseseră eliberate de troiene de către lucrători și erau readuse de ei la mizerabila lor umezeală noroioasă. M-am gândit că la periferie zăpada trebuie să reziste și mi-a convenit când am aflat că era necesar să înlocuiesc un coleg și să aduc un transport de cărți preluate de biblioteca noastră de la un depozit mărginaș."

Ana Blandiana — *Toamna*

4. Explicați ce este greșit în enunțurile următoare:
• Nu se există să nu fie frig toamna.
• Nu se merită să cumperi o umbrelă nepliabilă.

UNITATEA 2

27 Locuțiunea verbală

— *Ai băgat de seamă* ploaia de-afară? *O să* ne *facă ciuciulete!*
— Pe mine, nu! Azi, *am ținut seamă* de sfatul mamei și mi-am luat umbrela.

Descoperiți!

Locuțiunile verbale

1. Găsiți în replicile de mai sus câte un sinonim pentru grupurile de cuvinte scrise cursiv.

2. Arătați de ce părți de propoziție sunt determinate cele trei grupuri de cuvinte.

Rețineți!

Locuțiunea verbală este grupul unitar de cuvinte care este sinonim cu un verb și se comportă în propoziție ca verbul, fiind determinată de complemente.

- Locuțiunile verbale au întotdeauna în componența lor un verb.
- Locuțiunile verbale nu pot fi determinate de atribute și substantivele din componența lor sunt, de obicei, nearticulate. Deci în enunțul *Mihai a dat vestea proastă a pierderii meciului* nu este o locuțiune verbală, pentru că substantivul *vestea* este determinat de două atribute, *proastă* și *a pierderii*.
- Locuțiunile verbale pot fi determinate de complemente indirecte, directe și circumstanțiale.
- Locuțiunile verbale apar mai ales în limbajul oral.

Scanned with OKEN Scanner

Funcțiile sintactice ale verbului și ale locuțiunii verbale

Indicați funcția sintactică a verbelor și a locuțiunilor verbale din textul următor:
Terminând orele, am pornit repede spre casă, pentru că cerul era înnorat. Am luat-o la sănătoasa fără a ezita. A te juca este de dorit, dar nu poți rămâne sub ploaia șiroind, chiar dacă te saturi de stat în cameră.

Amintiți-vă!

Verbele predicative și locuțiunile verbale la moduri personale sunt în propoziție **predicate verbale.**
Verbele copulative la moduri personale intră în alcătuirea **predicatelor nominale.**
Verbele și locuțiunile verbale la moduri nepersonale sunt în propoziție:
- subiecte — *A învăța* este datoria noastră;
- nume predicative — Cartea este *de citit*;
- complemente directe — Pot *munci*;
- complemente indirecte — M-am plictisit *de ascultat* muzică;
- complemente circumstanțiale — A răspuns *fără a se gândi* prea mult;
- atribute — Exercițiul *de scris* este greu.

Exersați!

1. Identificați locuțiunile verbale din următorul text și analizați-le după modelul dat:

„Până l-am dat la brazdă, mi-am stupit sufletul cu dânsul. Numai eu îi vin de hac. Alt stăpân în locul meu nu mai face brânză cu Harap-Alb. Mie unuia știu că nu-mi suflă nimeni în borș; când văd că mâța face mărazuri, ț-o strâng de coadă, de mănâncă și mere pădurețe, căci n-are încotro…"

Ion Creangă — *Povestea lui Harap-Alb*

„am dat la brazdă" — locuțiune verbală alcătuită din verb, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana I, numărul singular + prepoziția „la" + substantivul „brazdă", genul feminin, numărul singular, nearticulat.

2. Analizați verbele și locuțiunile verbale din textul următor, indicând și funcția lor sintactică:

„Mi-e frică de câini, habar n-am de ce. Am doi câini, de cea mai pură rasă maidaneză. Pe primul i-am promis că i-l iau fie-mii, când o să facă șapte ani. I-am spus Emil și după aia am observat că e fată și a trebuit să-l rebotezăm — Mila. Mila e albă, lânoasă, șmecheră, nevricoasă. E de ajuns să crapi un pic poarta și o zbughește afară. Se repede la oameni fără a se gândi. Are un teritoriu de apărat. Celălalt a fost botezat de fie-mea Papy. E negru, tălâmb, fricos. L-au găsit fetele pe stradă, cu un picior făcut zob! A fost operat de un chirurg, s-a înzdrăvenit, a crescut și locul lui e aici, în curte. S-a întâmplat să îi oploșesc, se întâmplă să-i îndrăgesc."

Liviu Papadima — *S-a întâmplat*

Scanned with OKEN Scanner

28 Comentarea unor secvențe ale textului literar

Exprimați-vă părerea!

Titlul operei literare

1. Notați în caiete câteva dintre titlurile operelor literare cunoscute de voi. Consemnați cel puțin trei titluri de opere epice și trei de opere lirice.

2. Alcătuiți grupuri de câte cinci elevi. Selectați — pe baza unor discuții în grup — titlul unei opere epice și al uneia lirice.

3. Notați în patru–șase rânduri motivul pentru care grupul vostru s-a oprit asupra celor două titluri. Un posibil model ar fi cel prezentat mai jos:

Grupa noastră a ales următoarele două titluri: ...
În primul rând, textele ale căror titluri au fost selectate s-au bucurat de apreciere deosebită din partea tuturor, încă din momentul studierii lor.
În al doilea rând, titlurile în sine păreau a fi atractive și interesante, chiar înainte de a fi citit textul. Un exemplu concludent, în acest sens, ar putea fi ...

4. Discutați apoi motivațiile pe care le-a găsit fiecare. Ordonați, în funcție de importanța lor, numai motivele care vi se par semnificative; de exemplu: • titlul este cu totul neobișnuit • titlul nu trădează nimic din conținutul textului („titlu-capcană") • titlul v-a plăcut în mod deosebit

5. Dintre cărțile cu titlurile următoare, pe care ai dori s-o citești? De ce?

• *Spre sud, cu părul fluturând* • *La fântâna balaurului* • *Soarele cruciaților* • *Amintiri de la început de veac* • *Planeta vorbitoare* • *Strengarii din parcul vechi* • *Vulpea cu chelie albastră*

Tipuri de titluri

Recitiți titlurile notate în caiete. Veți observa că există tipuri diferite de titluri. Clasați-le, conform tipurilor de mai jos:

• titluri care indică tema textului: *Vizită...* de I. L. Caragiale, *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă etc.;

• titluri care conțin numele personajului principal: *D-l Goe...* de I. L. Caragiale; *Hagi Tudose* de B. Ștefănescu-Delavrancea etc.;

• titluri care sunt construite sub forma unor propoziții: *Fiind băiet păduri cutreieram* de Mihai Eminescu;

Scanned with OKEN Scanner

• titluri care indică împrejurările (locul, timpul etc.): *La Medeleni* de Ionel Teodoreanu, *Iarna pe uliță* de George Coșbuc.

Cum scriem despre secvențele unor opere epice?
Secvența introductivă

1. Recitiți primele secvențe ale unor opere studiate de voi.

2. Comparați modalitatea în care sunt construite fragmentele introductive ale acestor texte. Confruntați-le și cu modul în care încep alte opere studiate de voi. De la caz la caz, puteți observa dacă textul începe cu:
• prezentarea indicilor de timp și de spațiu • prezentarea unuia dintre personaje • replicile personajelor • comentariul preliminar al autorului • acțiunea propriu-zisă.

3. Realizați un text de zece rânduri despre secvența introductivă dintr-o operă selectată de voi. Iată un posibil exemplu:

Povestirea *Iapa lui Vodă* din volumul *Hanu Ancuței* de Mihail Sadoveanu începe cu o declarație, care se poate atribui naratorului („Într-o toamnă aurie am auzit multe povești la Hanul Ancuței"). Enunțul sugerează participarea afectivă a celui care povestește.

Înlănțuirea secvențelor unei opere epice

1. În primele două pagini ale povestirii *Iapa lui Vodă* din volumul *Hanu Ancuței* de Mihail Sadoveanu, există un număr relativ mare de secvențe componente (comentariul inițial al naratorului, „întoarcerea în timp" și rememorarea serilor petrecute la han, portretul hangiței etc.). Delimitați-le, notând în caiete cuvintele și formulările prin care se marchează trecerea de la o secvență la alta (de exemplu, „Dar asta s-a întâmplat..."; „Iar Ancuța cea tânără..." etc.).

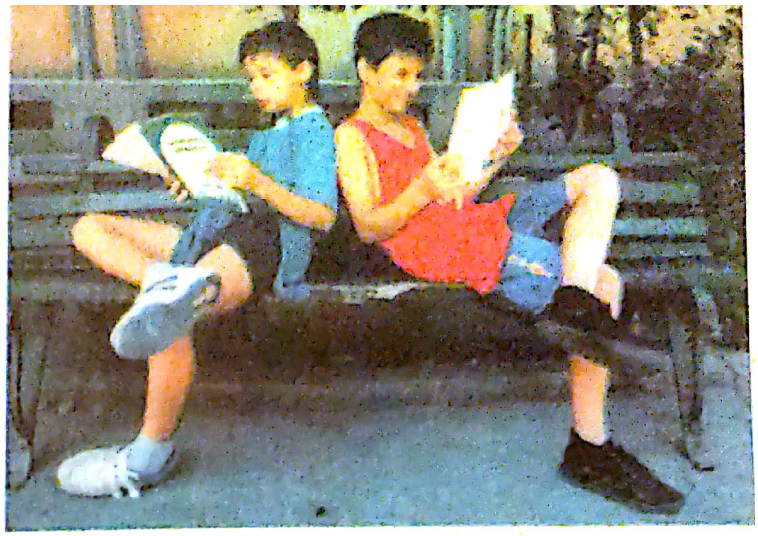

2. Realizați o scurtă prezentare a modului în care are loc înlănțuirea secvențelor povestirii. Ea ar putea începe astfel:

Ceea ce atrage atenția în această povestire este numărul mare al secvențelor narațiunii și modul în care autorul folosește tehnica înlănțuirii. Secvențele narative sunt... Înlănțuirile, trecerea de la o secvență la alta se realizează...

Rețineți!

În comentarea unor aspecte legate de secvențele unui text literar, țineți seama de următoarele sugestii:
• referiți-vă strict la ceea ce vi s-a indicat prin sarcina de lucru, evitând considerațiile care nu au legătură directă cu tema abordată;
• încercați să formulați puncte de vedere personale, bazându-vă pe observații obiective, care se pot verifica prin apelul la text;
• în formularea unor opinii personale, aveți în vedere ca acestea să fie bine argumentate;
• dați exemple convingătoare pentru a vă susține ideile, neuitând ceea ce ați studiat despre folosirea citatelor în lucrările proprii;
• limbajul să fie clar și concis; marcați legătura dintre diversele pasaje ale textului pe care-l redactați (folosind formulări ca *de exemplu, în aceeași ordine de idei, în plus, în acest cadru, pe lângă toate acestea* etc.).

Scanned with OKEN Scanner

EVALUARE

2 Evaluare pentru unitatea 2

Constantin Crăciun
(1928–1997)
Întorsura Buzăului

„Mă întremam anevoie dintr-o boală grea, și medicii stăruiau să schimb aerul. Mi-am adus atunci aminte de vărul Dionis, care stăpânea o moșie pe plaiurile Buzăului.
Nu mai călcasem acolo din copilărie, când petreceam verile la bunici.
Fără să-l mai vestesc, m-am suit dimineața în tren, și la scăpătatul soarelui, după ce am urcat albia Buzăului, proptită cu speteze de munți albaștri în fund, eram la capătul călătoriei, cu toate umbrele copilăriei abătute asupra mea.
Am așteptat îndelung, până ce un slugoi, stârnit de hărmălaia câinilor, s-a îndurat să iasă, bănuitor — boierul nu era acasă.
A trebuit să stăruiesc oarecum amenințător și să mă duc la polățile argaților. Aici, dada Sia, bătrâna doică a lui Dionis, de care eram crescuți, după ce m-a udat cu toate lacrimile economisite până atunci, m-a urcat în casă și m-a găzduit chiar în odaia lui Dionis. Toate celelalte erau pustii.
Bătrâna, povestindu-mi, se căina cu mâna pe inimă. Aș fi vrut să aflu unde e Dionis. Are să-mi spuie a doua zi. Acum, trebuie să mă culc."

Vasile Voiculescu — *Sakuntala*

1 punct — **1.** Arătați care este succesiunea întâmplărilor din textul dat.

1 punct — **2.** Indicați mijlocul de legare a secvențelor utilizat.

2 puncte — **3.** De ce amână dada Sia pentru a doua zi dezvăluirea locului în care este Dionis? Va fi o povestire tristă sau veselă cea care urmează? Argumentați!

0,80 puncte — **4.** Identificați verbele la modul indicativ din primul alineat și indicați timpul acestora. Arătați pentru ce este folosit în narațiune.

0,70 puncte — **5.** Indicați locuțiunea verbală din text și analizați-o.

0,70 puncte — **6.** Analizați primul verb din al doilea alineat.

0,30 puncte — **7.** Arătați ce fel de verb este verbul *a fi* în alineatele 4 și 5.

0,20 puncte — **8.** Indicați verbul impersonal din text.

0,80 puncte — **9.** Identificați verbele din ultimul alineat și indicați modul acestora.

0,50 puncte — **10.** Indicați diateza următoarelor verbe din text: *eram crescuți, se căina.*

2 puncte — **11.** Alcătuiți o compunere de 15 rânduri în care să prezentați felul în care personajul este primit în casa vărului său.

Scanned with OKEN Scanner

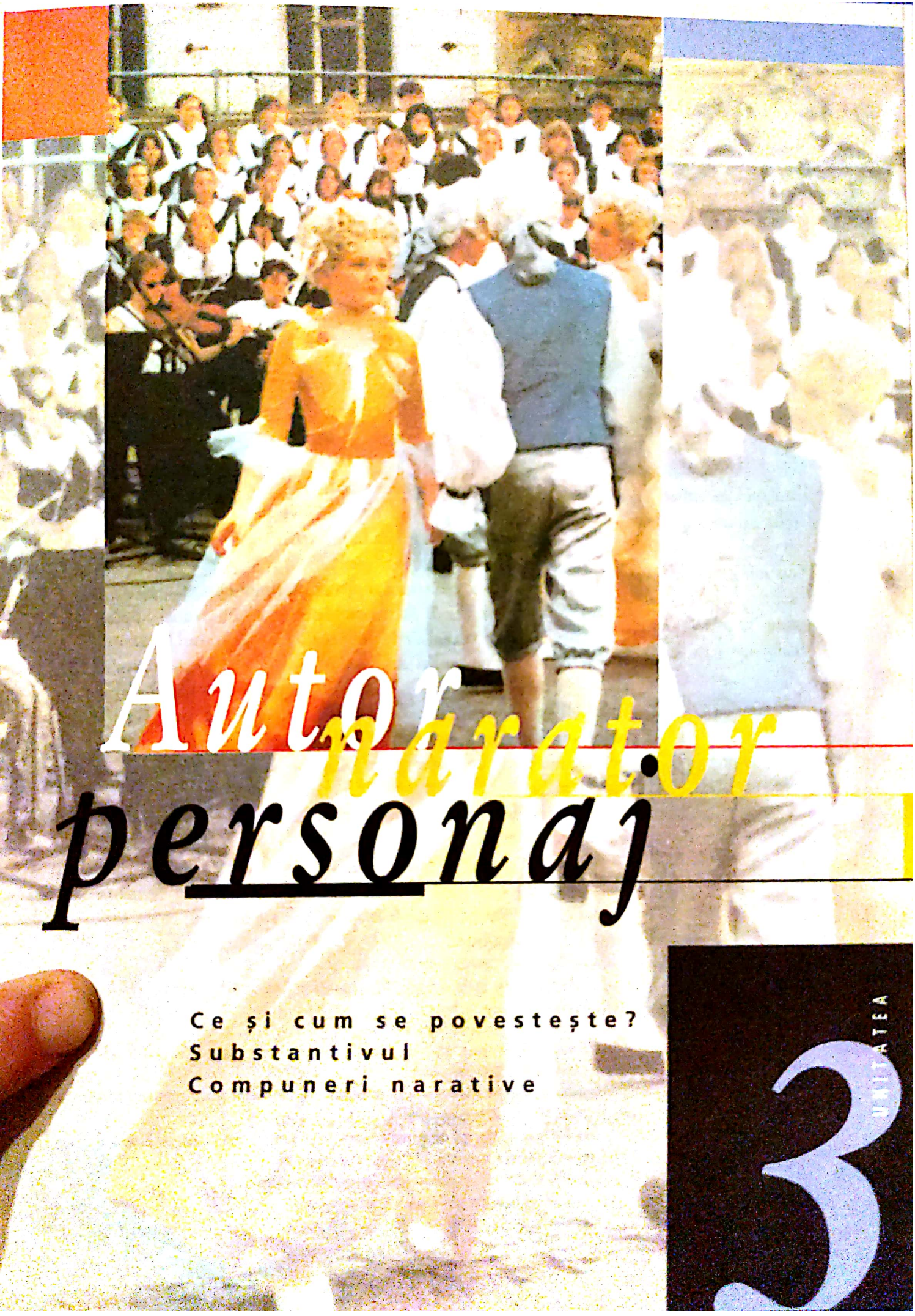

Autor narator personaj

Ce și cum se povestește?
Substantivul
Compuneri narative

UNITATEA 3

Scanned with OKEN Scanner

29 Autor. Narator. Personaj

FLORIN SCRIE UN ROMAN

de Mircea Cărtărescu

După ce scăpă și din această primejdie, Florea haiducul trase la hanul Aniței care, voioasă și zglobie, se și înființă cu cofa[1] de vin. Florea scoase din chimir un zlot[2], îl dădu frumoasei crâșmărițe și grăi cu amar:

— Alei, Aniţo, crâșmăriţo, ce bine e de unii pe lumea asta! La tine la han trag toți drumeții să se-ntremeze și să se veselească. Paralele curg, glumele și cântecele se țin lanț, să tot trăiești... Dar eu? Pentru mine a rânduit soarta o viață de fugar, o viață pe drumuri, cu potera[3] trimisă de Vodă veșnic pe urmele mele. Iarna bat satele și plec urechea la necazul oamenilor. Îmi fierbe sângele-n vine de-atâtea samavolnicii[4].

Însemn la răboj[5] pe cutare și pe cutare boier ce-i obidește[6] pe țărani. Vara-i pândesc în codru cu sâneața[7] asta a mea și-i judec cum știu eu. Unul nu scapă de pedeapsă. Dar căpitanul Gealatu[8], bată-l Dumnezeu sfântul de fiară însetată de sânge, e tot mai aproape, mă încolțește ca pe o jivină din pădure! Parcă-i spune diavolul unde îmi am sălașurile și ascunzișurile de taină. Îi simt răsuflarea de gheață în ceafă. Visez și noaptea chipul lui hâd și pe cei patruzeci de poterași cu iatagane ascuțite, trimiși să-mi curme viața!

Aniţa își feri ochii de privirea voinicului și-i zise cam din vârful buzelor:

— Lasă, Florea, că toată prigoana are un sfârșit! Mai bine soarbe ici, din cofa asta, și uită de necazuri. Bea o lulea de tutun și mai stai la povești cu cești călători. Știi vorba ceea: după furtună vine vreme bună...

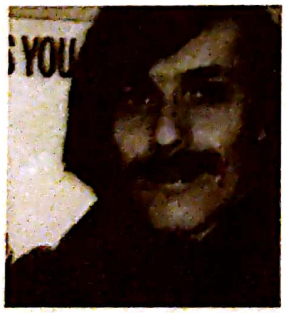

Mircea CĂRTĂRESCU (n. 1956)
- **Poet și prozator contemporan.**
- **Volume de versuri: *Faruri, vitrine, fotografii* (1980), *Poeme de amor* (1983), *Totul* (1985), *Levantul* (1990).**
- **Volume de proză: *Nostalgia* (1993), *Travesti* (1994), *Orbitor*, vol. I (1996).**

---

[1] *cofă*, s.f. — vas de formă cilindrică cu o toartă, făcut din doage de brad, în care se ține la țară apa de băut.

[2] *zlot*, s.m. — monedă folosită în trecut.

[3] *poteră*, s.f. — ceată, grup de oameni înarmați, care aveau misiunea de a-i urmări și de a-i prinde pe haiduci.

[4] *samavolnicie*, s.f. — faptul de a acționa după bunul plac, nesocotind și încălcând voința și drepturile altora.

[5] *răboj*, s.n. — bucată de lemn pe care, în trecut, se însemnau, prin crestături, diferite calcule, socoteli.

[6] *obidi*, vb. (învechit) — a asupri, a împila, a oprima.

[7] *sâneață*, s.f. — pușcă primitivă cu cremene.

[8] *gealat*, s.m. (învechit) — călău, gâde; (familiar) om voinic și violent.

Scanned with OKEN Scanner

Așa făcu viteazul. Dar, curios, drumeții în straie prăfuite erau morocănoși și-l priveau cu dușmănie. Iar vinul îi aduse curând somnul în vine.

În vremea asta, Anița urcă niște scări și pătrunse într-o odaie de taină. Acolo era așezat la masă un ostaș crunt la înfățișare, cu o rană urâtă, de la buze la ureche, pe obrazul stâng. Rana era veche și omul și-o pipăia din când în când cu necaz. Căpitanul Gealatu, căci el era, o luă de mijloc pe Anița și-i grăi cu un zâmbet unsuros:

— Ei, ibovnica[1] mea frumoasă, ai făcut cum ți-am zis?

— Da, răspunse fata, de data asta nu mai are scăpare. Poterașii îmbrăcați în drumeți l-au înconjurat, și somnoroasa[2] din vin l-a moleșit. Acum e vremea să-i iei gâtul nemernicului care mi-a respins dragostea!

— Și care mie mi-a spintecat obrazul! adăugă Gealatu scrâșnind din măsele.

În odaia mare a hanului, poterașii îl legară pe Florea cu funii groase ca mâna și patruzeci de iatagane erau ațintite spre pieptul lat și păros al haiducului. Ajuns în fața lui, căpitanul îl înșfăcă de plete pe Florea și-i grăi cu mânie:

— Ticălosule, în sfârșit ești în mâna mea! De-acuma nu mai ai scăpare. Fă-ți rugăciunea din urmă și mori ca un câine.

Deși amețit de somnoroasă, flăcăul îl fulgeră cu privirea pe dușmanul său:

— Încă nu m-ai răpus, fiară sălbatică! Nu-i e dat unuia ca tine să-mi ia viața. Ia vezi dacă-ți place trebușoara asta!

Și voinicul șuieră o dată cum știa el. Poterașii încremeniră. Un cal alb, cu coama în vânt, năvăli în odaie, scăpărând din copite și nechezând înfricoșător. Era Bălanul, armăsarul haiducului, tovarăș de nădejde în toate primejdiile. Cu o singură lovitură de copită îi zdrobi capul lui Gealatu, care se prăbuși în

[1] *ibovnică*, s.f. (popular) — iubită, drăguță.

[2] *somnoroasă*, s.f. — plantă erbacee care, pusă în diferite lichide, produce somnul.

Scanned with OKEN Scanner

ţărână. Încordându-se, Florea rupse frânghiile, smulse un iatagan de la un poteraş şi începu să-l rotească, făcându-i pe cei patruzeci de ticăloşi să cadă ca spicele. Când nu mai fu nici unul în picioare, haiducul puse foc la han, lăsând-o pe vicleana Aniţa să jelească la marginea drumului. Sări apoi pe cal şi, cu pletele-n vânt, se avântă prin văi şi lunci spre alte isprăvi vitejeşti...

... fără să bănuiască nici o clipă adevărul: că nu trăieşte în realitate, ci în nişte pagini scrise cu pixul într-un caiet făcut ferfeniţă şi pătat de dulceaţă şi margarină. Florin reciti ultimele pagini ale romanului său haiducesc şi zâmbi foarte satisfăcut. Deşi avea numai treisprezece ani, iată că se dovedea în stare să imagineze aventuri palpitante, ce mai, ca un scriitor adevărat. „Marfă!", exclamă el când ajunse la pasajul cu năvălirea calului. Chestia asta o să le placă, la pariu, şi lui George Mare, şi lui Ovidiu, care deja citiseră aproape tot romanul. Şi, în general, la toată gaşca lui. Acum, în vacanţă, se vedeau în fiecare zi. Ieşeau de obicei cu rolele la magazinul din colţ, făceau câteva ture, încercau figuri (mersul cu spatele, fluturele...) şi apoi se aşezau pe gărduleţul verde şi pălăvrăgeau. Atunci era momentul să le citească şi din roman. Vreo doi se apucaseră şi ei de un S.F., dar nu ieşise nimic. Idioţii îi vopsiseră pe extratereştri în toate culorile, le făcuseră coarne şi antene, dar la mai mult nu-i dusese mintea. Pe când Florea al lui ştia să lupte, avea mereu ceva haios de spus... Nu se compara!

Se aşeză la computer şi începu să joace „Duke". Era cel mai bun joc. Aveai în faţă o armă şi puteai să mergi înainte, înapoi, la dreapta, la stânga, doar apăsând pe săgeţele. Trăgeai în rafale şi omorai la monştri cu nemiluita. Găseai chei şi deschideai uşi secrete. Ca-n realitate. Se-ntreba uneori dacă Duke, eroul, sau monştrii ştiau că nu sunt adevăraţi, că totul e doar un joc, în care ei trebuie să facă tot ce le comandă copilul care se joacă. Nu, sigur că nu ştiau.

Când se plictisi îşi puse rolele şi, cu caietul cel gros în buzunar, ieşi la colţul străzii. Nu mai apăruse, deocamdată, nimeni din gaşcă. Pe trotuarul celălalt trecu încrezuta de Ana,

Scanned with OKEN Scanner

cu celelalte capre, Florina și Elena. Băiatul își luă vânt, încercă fluturele, dar fetele nici nu se uitară la el. De parcă Ana și el nu fuseseră prieteni până acum o lună, când i-o suflase Călăul dintr-a opta. Îi ziceau așa, fiindcă dădea la picioare la fotbal. „Lasă, Ano, că te aranjez eu", își spuse Florin în sine, regretând că în ultimele pagini n-o făcuse decât să plângă la marginea drumului după un amărât de han. Lasă, că romanul nu s-a terminat! Ca să se răcorească își luă o înghețată pe băț și, rozând din ea câte puțin, alunecă pe role, lejer, prin fața vitrinelor de magazine...

... fără să bănuiască nici un moment adevărul: că, la rândul lui, el nu trăiește în realitate, că e și el doar un personaj din povestirea mea și că eu, scriitorul, pot să-l fac să meargă pe role mai departe, să se oprească, să dea colțul străzii, să se împace cu Ana, să se ducă la școală, chiar dacă-i vacanță, și să ia numai zece sau numai doi, și orice-mi mai trece mie prin minte. Pe ecranul computerului meu, în fața căruia lucrez de o oră și jumătate, văd ultimele rânduri ale povestirii pe care tocmai o citești, chiar în clipa asta. Povestirea am s-o duc la editură ca să fie inclusă în manualul tău. Abia acum, când tu o citești, ea începe să existe cu adevărat. Și...

Dar stai o clipă, că sună la ușă. Mă ridic de la birou, străbat holul și deschid. E poștărița.

— Sunteți domnul Florescu?

— Da.

— V-am adus o telegramă. Semnați aici.

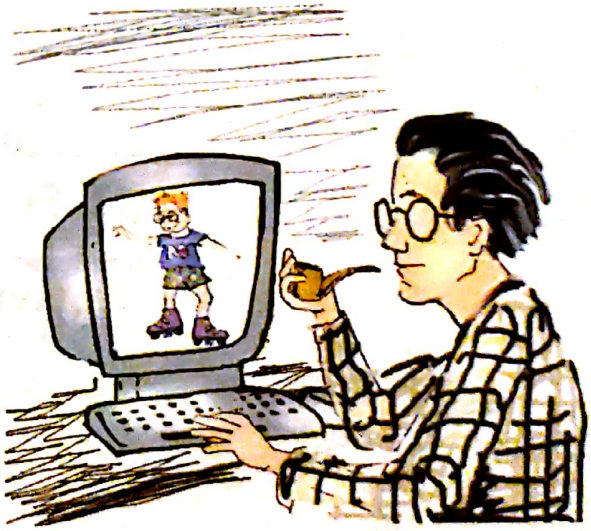

UNITATEA 3

Scanned with OKEN Scanner

30 Descifrarea textului

Observați!

1. Textul *Florin scrie un roman* se poate împărți în trei secvențe, având în vedere ceea ce se povestește (observați indicii de timp, de spațiu, personajele etc.). Identificați-le!
2. Comparați lexicul părților identificate. Ce fel de cuvinte sunt folosite în prima secvență?
3. Ce rol au aceste cuvinte în crearea atmosferei de sfârșit de ev mediu?
4. Selectați din text cuvintele sau expresiile specifice limbajului folosit de copii (de exemplu: „marfă!").
5. Alcătuiți câmpul lexical al haiduciei și pe cel care desemnează preocupările copiilor, continuând exemplele următoare:
• *fugar, poteră...* • *computer...*

LECTURA APROFUNDATĂ (CE SE POVESTEȘTE)

Descoperiți!

Secvențele textului

1. Dați câte un titlu celor trei secvențe ale textului, identificate anterior.
2. Discutați procedeul de legare folosit în trecerea de la o secvență la alta. Argumentați!
3. Numiți povestirile-ramă ale acestui text.

Romanul haiducesc: acțiunea și personajele

1. Comparați fragmentul de roman haiducesc cu textul extras din romanul *Hanu Ancuței* de Mihail Sadoveanu, studiat în unitatea anterioară. Observați asemănările și deosebirile privind atmosfera, locul și timpul acțiunii, personajele, limbajul etc.
2. Cât de credibile vi se par faptele povestite în această secvență?

Scanned with OKEN Scanner

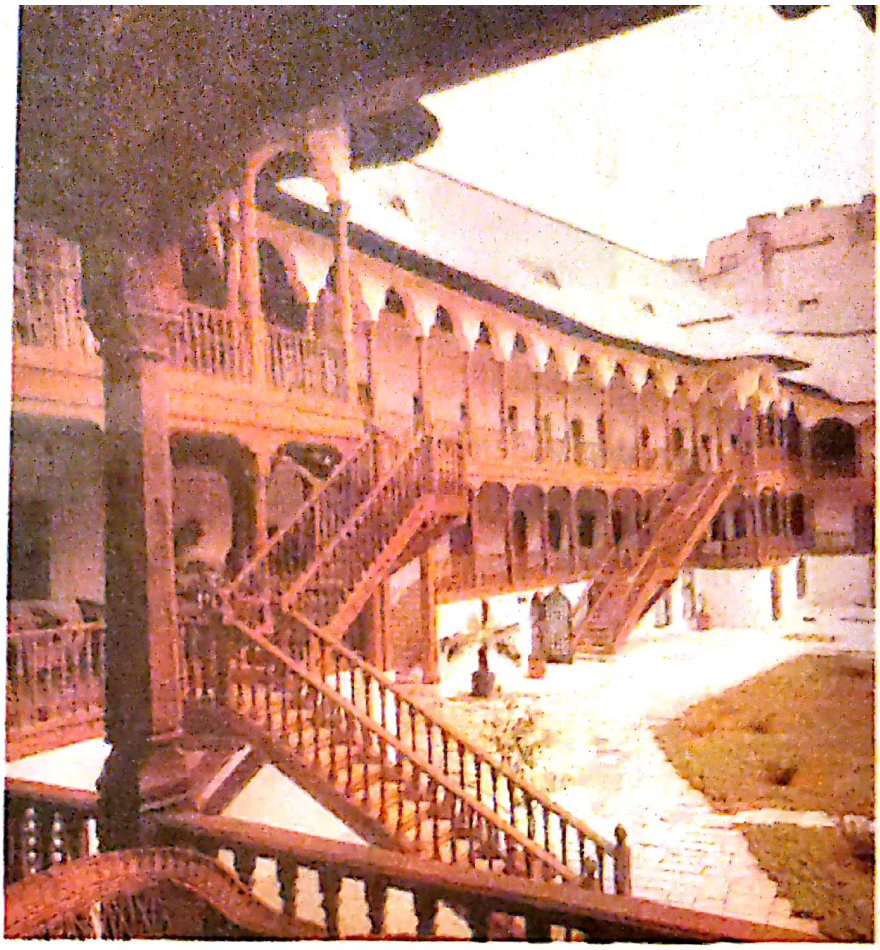

Hanul lui Manuc, București

3. Arătați ce tip de legare a secvențelor este folosit în exemplul:
„După ce scăpă și din această primejdie, Florea haiducul trase la hanul Aniței…"
4. Cum se explică faptul că acest episod este legat de ceva ce nu apare în text? Observați, din același punct de vedere, pasajul:
„Sări apoi pe cal și, cu pletele-n vânt, se avântă prin văi și lunci spre alte isprăvi vitejești…"
5. Identificați etapele acțiunii în acest fragment de roman.
6. Arătați ce rol are în text următoarea intervenție a naratorului:
„Dar, curios, drumeții în straie prăfuite erau morocănoși și-l priveau cu dușmănie."
7. Ce relații există între cele trei personaje ale fragmentului (Florea, Anița și căpitanul Gealatu)?
8. Explicați rolul calului lui Florea în desfășurarea acțiunii.
9. Caracterizați succint cele trei personaje. Lucrați în grupuri și confruntați-vă apoi concluziile.

Florin și „gașca": acțiunile și personajele

1. Povestiți oral ce se întâmplă în a doua parte a textului. Precizați locul și timpul acțiunii.
2. Prin ce procedeu sunt legate secvențele narative ale acestei părți? Exemplificați.
3. Care sunt personajele și ce relații există între ele?
4. Realizați portretul lui Florin, adăugând datelor explicite din text altele, deduse de voi.
5. Care dintre jocurile copiilor menționate aici vă sunt cunoscute? Faceți o clasificare a acestora, în funcție de preferințele voastre.

Florescu scrie un text pentru manual

1. În ce ipostază apare domnul Florescu?
2. Prin ce strategie narativă este dezvăluită identitatea acestuia?
3. Ce presupunere a voastră a fost contrazisă prin această dezvăluire? Explicați, folosind exemple din text.

UNITATEA 3

Scanned with OKEN Scanner

31 Lectură aprofundată (cum se povestește?)

Descoperiți!

Autor. Narator. Personaj.

1. Identificați naratorii celor trei secvențe delimitate.
2. La ce persoană a verbului se povestește în fiecare caz?
3. Comparați timpurile verbale folosite în cele trei secvențe. Ce timpuri verbale predomină în primele două povestiri?
4. Selectați acele pasaje din text care dezvăluie cine povestește întâmplările la un moment dat.
5. Raporturile dintre autor, narator și personaje pot fi sintetizate în schema următoare, pe care urmează să o completați:

Autorul textului *Florin scrie un roman:* Mircea Cărtărescu

Personaje: Florescu, poștărița
Personaje: Florin, ...
Personaje: ...
Narator: Florin pers. a III-a
Narator: Florescu pers. ...
Narator: ... pers. I

Amintiți-vă!

Autorul este persoana reală care imaginează și scrie un text.
Naratorul este vocea delegată de autor pentru a povesti anumite întâmplări.
Naratorul povestește la persoana a III-a când vorbește despre alții. În acest caz, el pare adeseori că știe totul despre întâmplările povestite, despre gândurile, intențiile și sentimentele personajelor.
Naratorul povestește la persoana I când vorbește despre sine. El își asumă astfel atât rolul de narator, cât și pe cel de personaj.
Personajul este cel care participă într-un anumit fel la acțiunile narate. Chiar dacă în construirea personajului autorul folosește, uneori, ca model de inspirație o persoană reală, între personaj și persoana respectivă nu se poate pune niciodată semnul egalității, deoarece personajul este o construcție imaginară și nu există decât în lumea ficțiunii, în text.

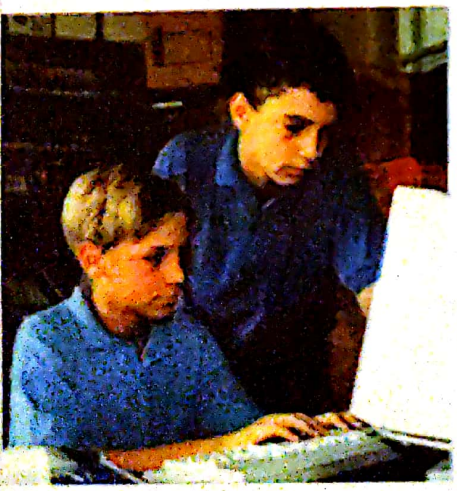

Scanned with OKEN Scanner

32 Interpretarea textului

Exprimați-vă părerea!

1. Personajele celor trei secvențe se „înrudesc" onomastic. Această apropiere a numelor lor (Florea — Florin — Florescu) poate sugera mai multe lucruri. Discutați următoarele ipoteze:
• cele trei personaje sunt concepute ca ipostaze imaginare diferite ale autorului (scriitor, copil, haiduc). Observați ce apropie și ce desparte aceste trei personaje;
• un autor, indiferent despre ce scrie și câte personaje diferite construiește, scrie în fond „despre sine" (exprimând felul său de a vedea/a imagina lumea).
2. O „înrudire" onomastică există, de asemenea, între Anița și Ana. Discutați următoarea ipoteză: Florin o ia pe Ana drept model pentru personajul Anița, pedepsind-o în roman pentru necazurile pe care i le-a adus în „realitate".
3. Comentați și relația dintre numele Gealatu și Călăul, porecla prietenului Anei.
4. Textul este construit ca o matrioșcă; aceasta se recompune dinspre păpușa mică spre cea mai mare. Păpușa mică, fragmentul de roman, este cuprinsă de păpușa următoare, povestea

UNITATEA 3

Scanned with OKEN Scanner

despre Florin și gașca lui, iar aceasta, la rândul ei, de povestea despre Florescu, scriitorul care scrie un text pentru manual. În aceste treceri de la o „păpușă" la alta, personajele își schimbă rolurile. Explicați!

5. Ce sugerează titlul textului? Discutați următoarele variante:
- Florin este personajul cel mai interesant, el îndeplinind mai multe roluri: pe cel de narator al peripețiilor haiducului Florea; pe cel de autor al romanului haiducesc; pe cel de personaj al scriitorului Florescu;
- romanul lui este cea mai importantă secvență a textului;
- scrisul este tema textului.

6. Care dintre părțile textului studiat v-a plăcut mai mult și de ce?

7. Care sunt posibilitățile autorului în ce-l privește pe narator? Dar în ce privește personajele? Este comparabilă poziția autorului cu rolul pe care îl are un regizor sau un dirijor? Explicați!

8. Cine poate totuși să influențeze opțiunile autorului? Comentați, din acest punct de vedere, fragmentul: „Chestia asta o să le placă, la pariu, și lui George Mare, și lui Ovidiu, care citiseră aproape tot romanul."

9. Care este raportul dintre creație și realitate? Discutați, comentând următorul pasaj, în care jocul creației este comparat metaforic cu realitatea virtuală a unui joc pe computer:

„Se așeză la computer și începu să joace « Duke ». Era cel mai bun joc. Aveai în față o armă și puteai să mergi înainte, înapoi, la dreapta, la stânga, doar apăsând pe săgețele. Trăgeai în rafale și omorai la monștri cu nemiluita. Găseai chei și deschideai uși secrete. Ca-n realitate. Se-ntreba uneori dacă Duke, eroul, sau monștrii știau că nu sunt adevărați, că totul e doar un joc, în care ei trebuie să facă tot ce le comandă copilul care se joacă. Nu, sigur că nu știau."

10. Ficțiunea deschide o lume a imaginației, o lume virtuală. Scrieți o scurtă compunere pe această temă, comparând lumea ficțiunii literare cu lumea jocurilor pe calculator din punctul vostru de vedere, al consumatorului de literatură (cititor) și de jocuri pe calculator.

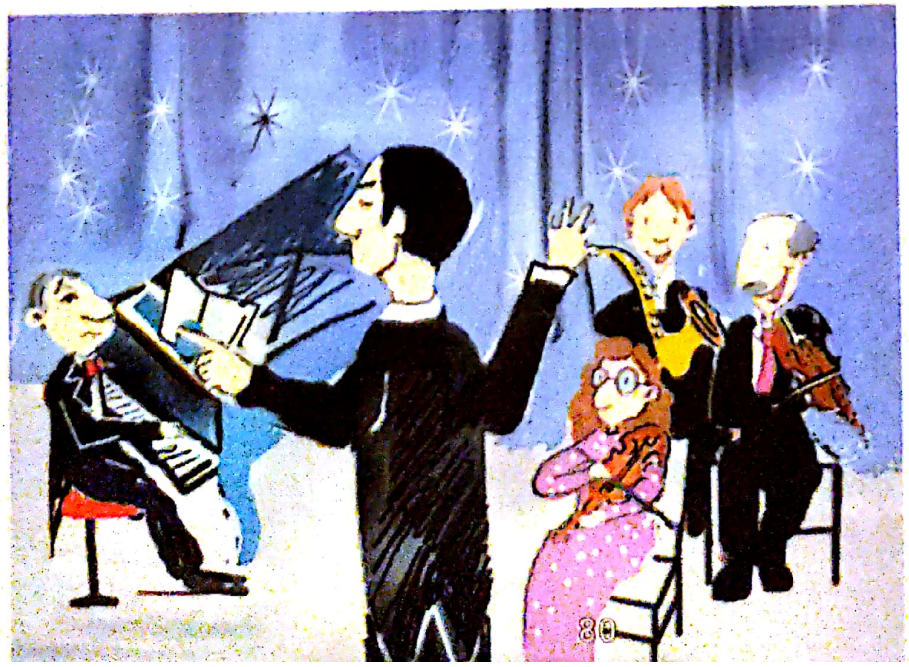

Scanned with OKEN Scanner

33 Substantivul

Autorul rămâne mereu un nume pe o carte. Intrat în vitrina imaginației, devine un personaj. Acesta îi spune manechinului:

— Cristina, te iubesc!

Și așa începe o fascinantă poveste de dragoste, pe care ne-o relatează vocea atotștiutoare a naratorului.

Observați!

Substantivul și articolul

1. Identificați substantivele din textul de mai sus și indicați felul, genul, numărul și cazul acestora. Arătați dacă sunt articulate sau nu, precizând articolul.

2. Treceți la plural următoarele substantive și indicați desinențele: *scriitor, filă, volum, titlu.*

3. Indicați substantivele defective de plural și de singular din enunțul următor: În liniștea de afară, au început să cadă primii fulgi de nea și bunicul, punându-și ochelarii, citește cu voce tare întregii familii un pastel de Vasile Alecsandri.

4. Indicați substantivul colectiv din enunțul de la exercițiul 3. Dați exemple de substantive colective formate cu sufixele: *-ime, -iș, -et, -iște, -ărie.*

5. Precizați articolul genitival din textul de la începutul lecției și arătați cum se face acordul acestuia.

Amintiți-vă!

Substantivul este partea de vorbire care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii, însușiri, acțiuni, stări sufletești.
Substantivele sunt **comune** sau **proprii**.
Substantivele sunt **simple** sau **compuse**.
Substantivele sunt de trei genuri: **masculin, feminin, neutru**.
Substantivele au două numere: **singular** și **plural**.
Există substantive defective de plural (*miere*) sau defective de singular (*tăiței*).
Cazurile substantivului sunt **nominativ, acuzativ, dativ, genitiv, vocativ.**
Substantivele colective au la forma de singular înțeles de plural.

Scanned with OKEN Scanner

Descoperiți!

Formarea de substantive feminine de la masculine și invers. Substantivele folosite numai la genul masculin sau feminin

1. Arătați cum s-au format următoarele substantive: *gâscan, lupoaică, mireasă, pictoriță, prințesă, rățoi, româncă.*

2. Indicați cuvintele care nu apar în limbajul obișnuit cu forma din versurile de mai jos:

„În strâmtoarea Skagerak,
ieri, am pescuit un rac. [...]
În strâmtoarea Beltul mare,
un homar și cinci homare.
În strâmtoarea Beltul mic,
o plătică și-un plătic."

Nina Cassian — *Exerciții de memorizare*

Rețineți!

Se pot forma substantive feminine de la masculine și invers, cu ajutorul unor sufixe numite **sufixe moționale**. Există substantive nume de animale, păsări sau insecte care au o singură formă pentru masculin sau feminin. De exemplu: *elefant, fluture, girafă, turturică.*

Exersați!

1. Indicați forma corectă a următoarelor substantive: *borvis / borviz • cearșaf / cearceaf • fruct / fructă • seringă / siringă • mucigai / mucegai • origină / origine • patrat / pătrat • poliloghie / polologhie • lebărvurșt / lebărvușt • stampilă / ștampilă • șalopetă / salopetă • taxi / taxiu*

2. Indicați pluralul articulat hotărât al următoarelor substantive compuse: *bloc-turn • clarvăzător • liber-cugetător • nou-născut • prim-ministru • răufăcător • redactor-șef • valvârtej*

3. Indicați pluralul următoarelor substantive: *cireașă • cârjă • coadă • coală • monedă • plasă • poiană • regulă • vișină*

4. Indicați formele de plural ale următoarelor substantive și construiți enunțuri din care să rezulte sensul lor: *cămin • glob • raport • termen*

5. Identificați substantivele colective din versurile următoare:

„Într-o zi, prin asfințit,
Șoarecele a-ndrăznit
Să se creadă în putere
A prăda stupul cu miere.

Roiul, cum de l-a zărit
C-a intrat, l-a copleșit.
Socoteală să-i mai ceară?
Nu! L-au îmbrăcat cu ceară."

Tudor Arghezi — *Tâlharul pedepsit*

6. Identificați substantivele defective de plural din textul de la exercițiul 5.

7. Indicați substantivul din textul de la exercițiul 5 care are o singură formă pentru masculin și feminin.

8. Formați substantive feminine de la următoarele substantive masculine și indicați sufixele moționale: *lăptar, sătean, sculptor, tigru, văr.*

9. Analizați substantivele din textul următor:

„Pe lângă roman, poem, piese de teatru, în categoria ficțiunilor intră visul, mitul, basmul, păcăleala, minciuna. Toate aceste manifestări ale imaginarului au în comun încălcarea experienței obișnuite, a așteptărilor legate de desfășurarea previzibilă a evenimentelor."

Paul Cornea — *Introducere în teoria lecturii*

Scanned with OKEN Scanner

34 Locuțiunea substantivală

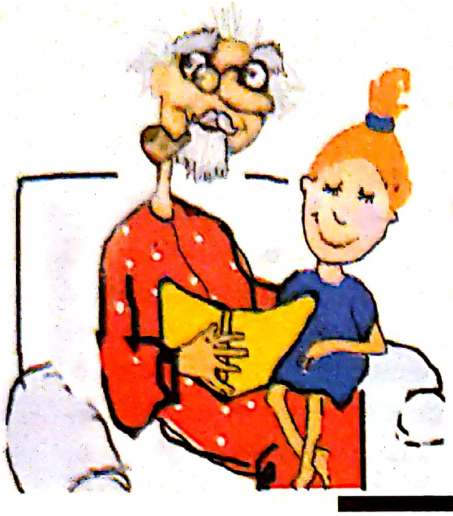

— Ei! Parcă nu mai am *ținere de minte* ca să-ți povestesc toate năzdrăvăniile copilăriei.
— Cu mare *părere de rău,* trebuie să constat că *aducerile-aminte* te-au copleșit.

Descoperiți!

1. Găsiți câte un sinonim pentru grupurile de cuvinte scrise cursiv în replicile de mai sus.
2. Indicați partea de propoziție care determină primul grup de cuvinte din replica nepoatei.

Rețineți!

Locuțiunea substantivală este grupul unitar de cuvinte care este sinonim cu un substantiv și se comportă în propoziție ca substantivul, fiind determinată de atribute.
• Cele mai multe locuțiuni substantivale provin din locuțiuni verbale în care verbul este la infinitivul lung.
• Locuțiunile substantivale apar mai ales în limbajul oral.

Exersați!

1. Identificați locuțiunile substantivale din textele de mai jos și indicați funcția lor sintactică:
„Atunci ea, deși îi fugeau ochii de atâtea străluciri, se uită mai cu băgare de seamă."

Ion Creangă — *Povestea porcului*

„Nu mai putea bietul om de părere de bine că găsise și el cu cine să mai schimbe o vorbă."

G. Dem. Teodorescu — *Basme române*

2. Construiți două enunțuri cu următoarele locuțiuni substantivale: *nebăgare de seamă, ținere de minte.*

UNITATEA 3

Scanned with OKEN Scanner

35 Funcțiile sintactice ale substantivului

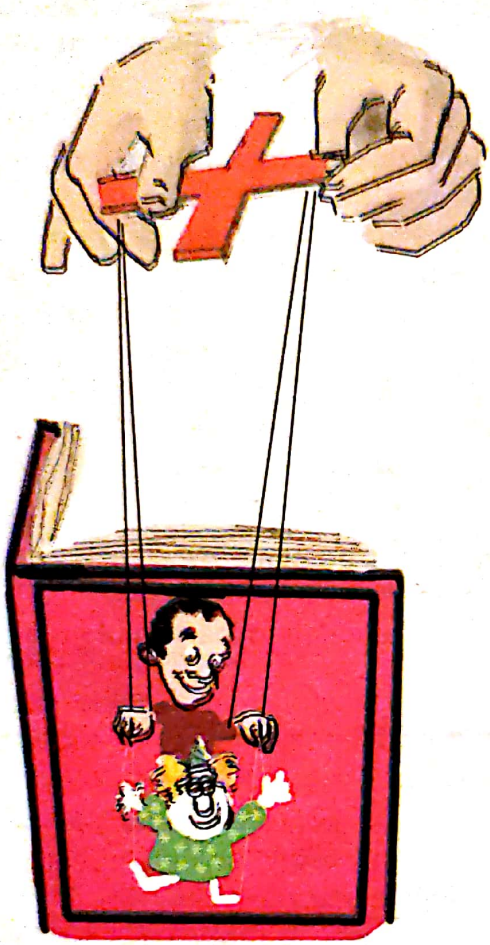

Există o ierarhizare a participanților la o narațiune. Autorul îl mânuiește pe narator și acesta îi manevrează pe actori. Chiar și atunci când unui personaj îi revine rolul de povestitor, deosebirea se menține, pentru că totdeauna, într-o istorisire, acesta se privește pe sine în momentul acțiunii, care este diferit de momentul povestirii. Opera epică înseamnă deci o subordonare a acelora care o însuflețesc.

Observați!

1. Indicați funcția sintactică a substantivelor din textul de mai sus.

2. Împărțiți-vă în două grupuri, care trebuie să construiască enunțuri cu substantive ce îndeplinesc funcțiile sintactice indicate mai jos. Câștigă cei care termină în cinci minute.

- apoziție
- nume predicativ (substantiv în A. cu prepoziție)
- nume predicativ (substantiv în D. cu prepoziție)
- nume predicativ (substantiv în G. cu prepoziție)
- atribut substantival prepozițional (substantiv în D. cu prepoziție)
- atribut substantival prepozițional (substantiv în G. cu prepoziție)
- complement circumstanțial de loc (substantiv în G. cu prepoziție)
- complement circumstanțial de timp (substantiv în G. cu prepoziție)
- complement circumstanțial de mod (substantiv în A. cu prepoziție)
- complement circumstanțial de mod (substantiv în D. cu prepoziție)

Scanned with OKEN Scanner

3. Citiți schema de mai jos, în care sunt indicate funcțiile sintactice ale substantivului.

Nominativ

• subiect	• *Cartea* este interesantă.
• nume predicativ	• Volumul acesta este *un roman.*
• atribut substantival apozițional	• Prietenul meu, *Dan,* îl citește.

Acuzativ

• complement direct	• Autorul a creat *un personaj* uimitor.
• complement indirect	• Mă gândesc *la nuvela* citită.
• atribut substantival prepozițional	• Îmi plac operele *de ficțiune.*
• nume predicativ	• Supracoperta este *de plastic.*
• complement circumstanțial de loc	• Mâine, merg *la bibliotecă.*
• complement circumstanțial de timp	• *În* două *zile,* am citit întregul roman.
• complement circumstanțial de mod	• El citește *cu plăcere.*
• complement de agent	• Cartea a fost citită *de băiat.*

Dativ

• complement indirect	• I-am dăruit *prietenului* meu o carte.
• nume predicativ	• Sfârșitul romanului a fost *conform așteptărilor.*
• atribut substantival prepozițional	• Narațiunile *asemenea realității* au personaje bune și rele.
• complement circumstanțial de mod	• Se poartă *asemenea eroilor* îndrăgiți.

Genitiv

• atribut substantival genitival	• Începutul *nuvelei* este palpitant.
• atribut substantival prepozițional	• Rafturile *dinăuntrul dulapului* sunt pline de cărți.
• nume predicativ	• Acțiunile eroului sunt *contra personajelor* necinstite.
• complement circumstanțial de loc	• Am pus cartea *deasupra servietei.*
• complement circumstanțial de timp	• Am sosit la bibliotecă *înaintea Ancăi.*

Vocativ

• nu are funcție sintactică de parte de propoziție	• *Dane,* citește tot ce trebuie!

Exersați!

1. Analizați substantivele din textul de mai jos, indicând și funcția lor sintactică:

„În anul acela, am avut alt profesor de română, Mazilu. Îi plăcea să citească tare compoziţiile noastre, comentându-le cu mult haz, şi ne vorbea neîncetat de literatură, ne îndemna să-i citim pe Odobescu, pe Slavici, pe Hogaş. Alegea câteva caiete, apoi se întorcea la catedră şi începea să citească. Nu înţeleg cum am ştiut că-mi va alege şi caietul meu. Nu-mi aduc decât vag aminte de această compoziţie norocoasă. A fost prima mea victorie. Probabil că Mazilu fusese atât de surprins de povestirea mea, încât a vorbit în cancelarie, căci, la sfârşitul recreaţiei, Moisescu a venit la mine şi mi-a cerut caietul."

Mircea Eliade — *Memorii*

2. Explicați folosirea primelor două virgule din textul de la exercițiul 1.

3. Indicați funcția sintactică a substantivelor în cazul genitiv și în cazul dativ din enunțurile următoare:

• Fișele de lectură ale lui Alexandru sunt asemenea unor notițe.
• Caietul este dedesubtul cărții.
• Citind, tata fumează asemenea unui șarpe.
• Lupta contra fumatului este importantă.

UNITATEA 3

Scanned with OKEN Scanner

36 Cum povestim?

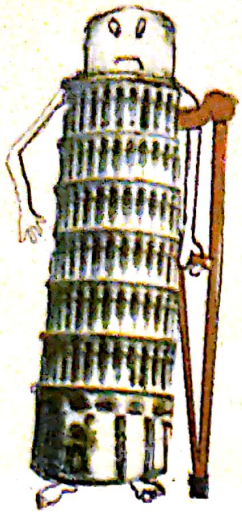

Exersați!

Precizarea participanților și circumstanțelor întâmplării

1. Citiți următorul *fapt divers*, relatat la radio:

„Acum câteva minute, a avut loc un grav accident rutier pe autostrada București–Pitești, chiar la intrarea în municipiul Pitești. Din fericire, accidentul nu s-a soldat cu victime. Vom reveni cu amănunte la orele 11.30, în următorul nostru buletin de știri."

2. Redactați buletinul de știri de la orele 11.30. Amintiți-vă că, pentru a povesti o întâmplare, trebuie să precizați, mai întâi, împrejurările acesteia:

• indicii de spațiu și de timp (unde și când s-a petrecut întâmplarea?) • modul în care s-a desfășurat aceasta (cum?) • cauza (de ce?) • eventualele consecințe pe care le-a avut (ce a urmat?)

3. Alegeți una dintre întâmplările de mai jos. Reconstituiți în scris împrejurările acesteia.

• peste noapte, turnul înclinat din Pisa (Italia) a devenit o construcție „normală";

• un aligator „domesticit" a evadat într-un lac, în momentul în care stăpânii îi făceau plimbarea de dimineață;

• frigul, neobișnuit pentru această perioadă a anului, a determinat închiderea școlilor.

Relatarea experienței personale: ordinea întâmplărilor

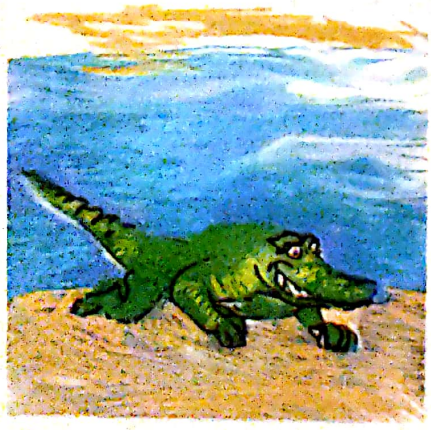

1. Citiți textul de mai jos, subliniind cuvintele și secvențele care vă ajută la identificarea ordinii cronologice a întâmplărilor. Observați legătura dintre timpul verbelor și momentul acțiunii la care se referă acestea.

„În gimnaziul « Alecu Donici » din Folticeni am intrat cu obișnuita mea sfială. [...] Încă din clasa a doua de gimnaziu începusem a scrie și a ilustra pentru mine și pentru doi-trei prietini un roman haiducesc în mai multe tomuri. Se chema *Florea Corbeanu, haiducul*. Acest Florea Corbeanu era destinat să voinicească nu numai în Moldova, Bugeac și Muntenia, dar și în Ardeal [...]. Haiducul meu erou și-a isprăvit cariera în mâinile domnului

Scanned with OKEN Scanner

Stino (profesorul de franceză), care, confiscându-mi-l, m-a privit cu milă. Lăsând acest prim personagiu cufundat în raftul uitării, m-am întors cu însuflețire nouă spre versuri."

Mihail Sadoveanu, *Primele îndemnuri* (volumul *Anii de ucenicie*)

2. Povestiți într-un scurt text o întâmplare semnificativă din viața voastră. În redactare, puteți ține seama de următoarele operații:

• prezentarea indicilor de timp și de spațiu (pentru acest tip de informații, se folosește, cel mai frecvent, imperfectul verbelor) („Iar Ancuța cea tânără [...], umbla...");

• imperfectul se poate utiliza pentru a evoca întâmplări care se petrec frecvent, fapte intrate în obișnuință sau care se repetă, acțiuni de durată („Stătea stâlp acolo, în aceste zile [...], un răzăș străin...");

• perfectul compus se folosește pentru a indica momente precise ale acțiunii, începutul sau sfârșitul unui eveniment („Într-o toamnă aurie, am auzit multe povești la Hanul Ancuței");

• pentru a marca trecerea de la un moment la altul al acțiunii, se folosesc substantive, adverbe sau grupuri de cuvinte cu valoare temporală („Dar asta s-a întâmplat *într-o depărtată vreme...*"; *la început, mai întâi, pe urmă, în timp ce, îndată după aceea, pe neașteptate, în cele din urmă, într-un sfârșit* etc.); verbele la gerunziu pot avea aceeași valoare temporală (*...ajungând acolo, i se înfățișă o imagine de groază...*).

Redactarea unei povestiri pornind de la diverse cerințe

1. Arătați ce tip de narațiune dintre cele de mai jos vă place să citiți: • istorică • de aventuri • de dragoste • S.F. • polițistă

2. Pornind de la alegerea făcută, scrieți o narațiune de o pagină, în care să legați între ele secvențele prin procedeul înlănțuirii.

3. Introduceți apoi această narațiune într-o povestire în ramă, realizând astfel o narațiune mai amplă (de două pagini). Folosiți ambele procedee de legare a secvențelor narative: înlănțuirea și inserția.

4. Povestiți într-o narațiune de o pagină o întâmplare hazlie. Rescrieți această narațiune în două pagini, adăugând detalii semnificative (întâmplări secundare, descrierea unor personaje etc.).

5. Vi se propune următoarea sarcină de lucru: colegul de bancă vă dă narațiunea scrisă de el pentru exercițiul precedent. Reduceți-o la o pagină, eliminând detaliile și elementele de descriere.

6. Rescrieți narațiunea cerută la exercițiul 2. Dacă textul a fost scris la persoana I, rescrieți-l la persoana a III-a, asumându-vă rolul de narator neimplicat în evenimente. Dacă l-ați scris la persoana a III-a, repovestiți-l, folosind persoana I, astfel încât să aveți rolul de personaj al întâmplărilor relatate.

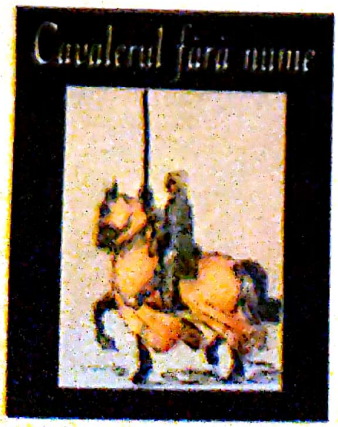

UNITATEA 3

Scanned with OKEN Scanner

EVALUARE

3 Evaluare pentru unitatea 3

Marc Chagall
(1887–1985)
Eu și satul

„În ceea ce privește literatura, colegul meu Ion M. Ion [...] a scris, sub temă dată, cea mai bună « povestire neobișnuită » din toată clasa. După ce a citit-o, au intrat la noi și ceilalți învățători, chemați *de domnul Georgescu,* să asculte și ei. Râdeau toți, afară de mine, care nu înțelegeam de ce râd ceilalți: tot ceea ce citea colegul meu mi se părea minciuni, lucruri incredibile, și mă miram că nimeni nu bagă de seamă. Cum s-a luat după un cocoș care a zburat *peste coșar,* cum l-a apucat *un cal* cu dinții de fund și l-a aruncat afară din grajd, cum a căzut într-o fântână și a ieșit de-acolo deșelat și răscăcărat. Fostul meu coleg [...] a lăsat să țâșnească din imaginația lui o viziune, făcându-mă să simt brusc pătrunderea *fantasticului* în viața reală. M-am simțit [...] parcă exclus din această lume aleasă. Imaginația mea n-a luat-o razna niciodată în felul acesta. Nu eu trebuia să ajung *scriitor,* ci el."

Marin Preda — *Viața ca o pradă*

1 punct **1.** În text, autorul folosește atât persoana a III-a singular, cât și persoana I. Explicați această trecere de la o persoană la alta.

2 puncte **2.** Ion M. Ion apare în text în trei ipostaze: autor, narator și personaj al propriei povestiri. Argumentați această afirmație.

1 punct **3.** În ultimele patru enunțuri ale textului există trei substantive care numesc caracteristici ale operei literare. Identificați-le.

1,20 puncte **4.** Indicați cazul și funcția sintactică pe care o au substantivele subliniate în textul dat.

0,80 puncte **5.** Formați substantive feminine de la substantivele masculine *coleg* și *învățător* și indicați sufixele moționale.

0,40 puncte **6.** Construiți un enunț cu un substantiv în cazul vocativ..

1,20 puncte **7.** Identificați substantivele în cazul dativ din enunțurile următoare și indicați funcția sintactică a acestora:
• I-am spus prietenului meu să se poarte conform regulilor de comportament învățate acasă.
• Zborul păsărilor este asemenea unui convoi aerian.

0,40 puncte **8.** Construiți un enunț în care o locuțiune substantivală să aibă funcția sintactică de nume predicativ.

2 puncte **9.** Scrieți în zece–cincisprezece rânduri o „povestire neobișnuită" amuzantă, al cărei personaj să fiți chiar voi.

Scanned with OKEN Scanner

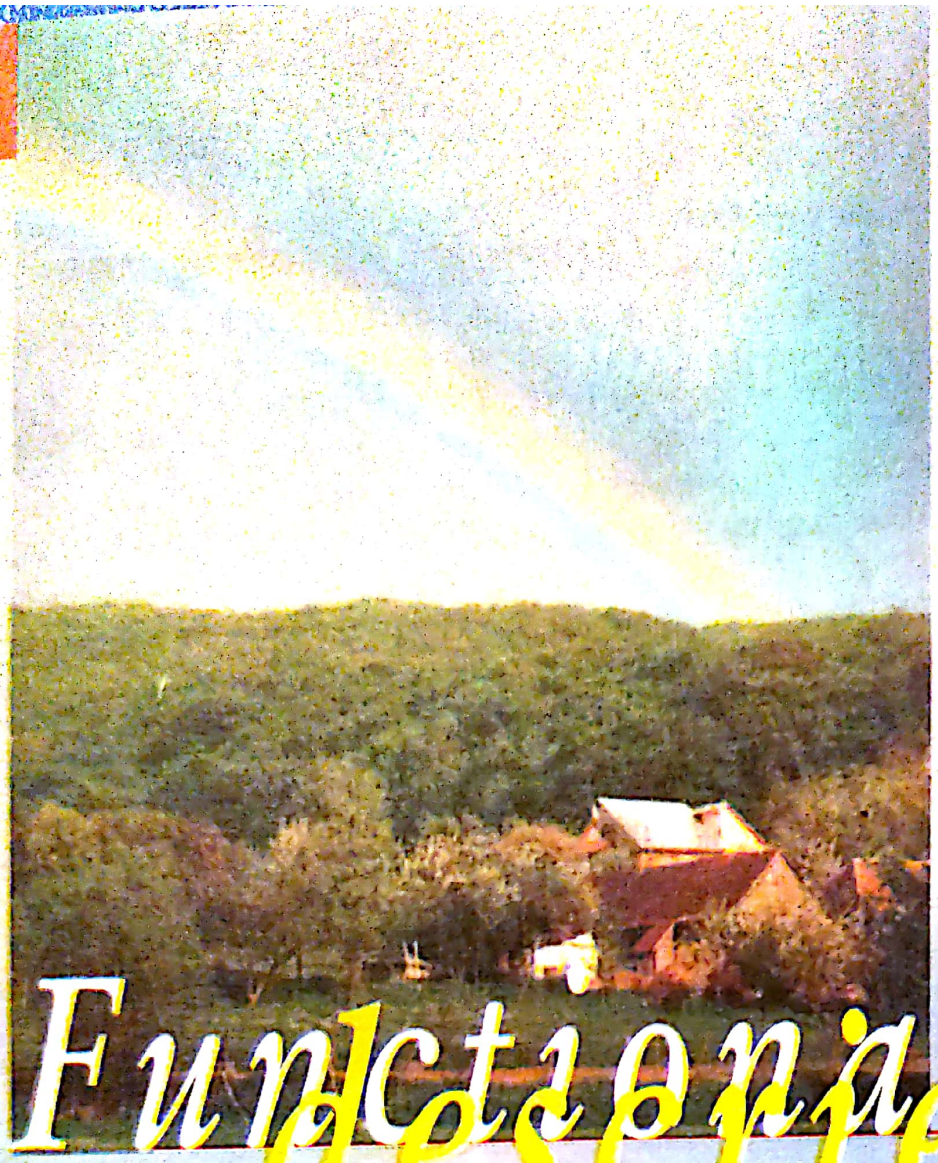

Funcționarea descrierii în narațiune

Descrierea-cadru
Descrierea care
întrerupe narațiunea
Pronumele
Numeralul
Monologul și dialogul

LECȚIA 4

Scanned with OKEN Scanner

37 Funcționarea descrierii în narațiune

AMINTIRI DIN COPILĂRIE

(fragment)

de Ion Creangă

Cum nu se dă scos ursul din bârlog, țăranul de la munte, strămutat la câmp, și pruncul, dezlipit de la sânul mamei sale, așa nu mă dam eu dus din Humulești în toamna anului 1855, când veni vremea să plec la Socola, după stăruința mamei. [...] Dar, vorba ceea: „Ursul nu joacă de bunăvoie." Mort-copt, trebui să fac pe cheful mamei, să plec fără voință și să las ce-mi era drag!

Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul, în care se oglindește cu mâhnire Cetatea-Neamțului de atâtea veacuri! Dragi-mi erau tata și mama, frații și surorile, și băieții satului, tovarășii mei din copilărie, cu cari, în zile geroase de iarnă, mă desfătam pe gheață și la săniuș, iar vara, în zile frumoase de sărbători, cântând și chiuind, cutreieram dumbrăvile și luncile umbroase, prundul cu știoalnele[1], țarinile[2] cu holdele, câmpul cu florile și mândrele dealuri, de după cari-mi zâmbeau zorile în zburdalnica vârstă a tinereței!

Asemenea dragi-mi erau șăzătorile, clăcile, horile și toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însuflețire! De piatră de-ai fi fost, și nu se putea să nu-ți salte inima de bucurie când auzeai uneori în puterea nopței pe Mihai scripcariul[3] din Humulești umblând tot satul câte c-o droaie de flăcăi după dânsul și cântând:

Frunză verde de cicoare,
Astă-noapte pe răcoare
Cânta o privighitoare
Cu viersul de fată mare.
Și cânta cu glas duios,
De picau frunzele jos;
Și cânta cu glas supțire
Pentru-a noastră despărțire;

Ion CREANGĂ (1839–1889)

- **Scriitor clasic al literaturii române.**
- **Autor al unor cunoscute povești și povestiri (*Povestea lui Harap-Alb, Soacra cu trei nurori, Capra cu trei iezi*).**
- **Capodopera sa este *Amintiri din copilărie*, expresie a talentului de povestitor al lui Ion Creangă.**
- **„Natura-peisaj este accesorie în opera lui, el nefiind un poet al naturii. Creangă observă exclusiv natura umană [...]. Forța lui creatoare este epica." (Pompiliu Constantinescu)**

[1] *știoalnă*, s.f. (regionalism) — bulboană, loc adânc într-o apă, unde apa formează un vârtej.

[2] *țarină*, s.f. — câmp cultivat; ogor, arătură; (popular) teritoriul unei comune (cu pământ arabil, păduri, pășuni etc.).

[3] *scripcar*, s.m. (regionalism) — lăutar (care cântă din scripcă).

Scanned with OKEN Scanner

Și ofta și ciripea,
Inima de ț-o rupea!

Și câte și mai câte nu cânta Mihai lăutariul din gură și din scripca sa răsunătoare, și câte alte petreceri pline de veselie nu se făceau pe la noi, de-ți părea tot anul zi de sărbătoare! Vorba unei babe: „Să dea D-zeu tot anul să fie sărbători și numai o zi de lucru, și atunci să fie praznic și nuntă."

Apoi lasă-ți, băiete, satul, cu tot farmecul frumusețelor lui, și pasă[1] de te du în loc strein și așa depărtat, dacă te lasă pârdalnica[2] de inimă! Și doar mă și sileam eu, într-o părere, s-o fac a înțălege pe mama că pot să mă bolnăvesc de dorul ei... și să mor printre streini! că văru-mieu Ion Mogorogea, Gheorghe Trăsnea, Nică Oșlobanu și alții s-au lăsat de învățat și, despre asta, tot mănâncă pâne pe lângă părinții lor. Dar zădarnică trudă! Mama avea alte gânduri; ea îmi pregătea cu îngrijire cele trebuitoare, zicându-mi de la o vreme cu asprime:

— Ioane, cată să nu dăm cinstea pe rușine și pacea pe gâlceavă[3]!... Ai să pleci unde zic eu. Și Zaharia lui Gâtlan merge cu tine. Luca Moșneagu, megieșul[4] nostru, vă duce cu căruța cu doi

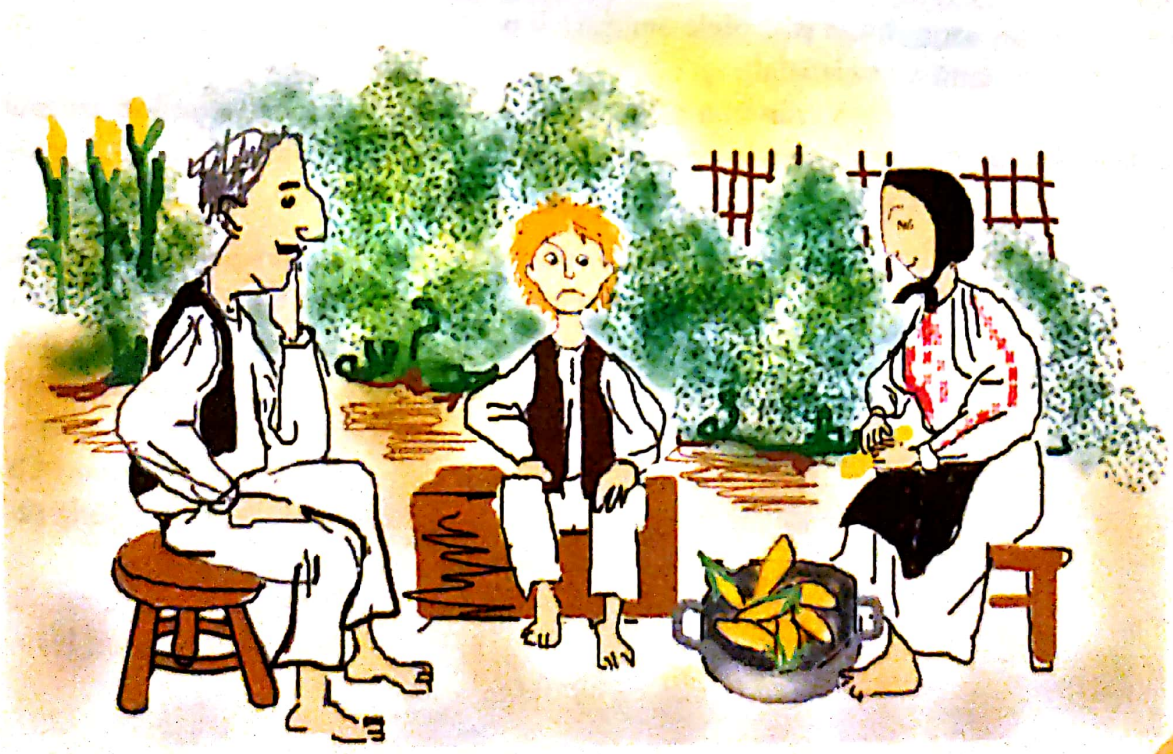

[1] *păsa*, vb. (pop. și fam. cu valoare de îndemn) — încearcă să..., îndrăznește de..., caută de...

[2] *pârdalnic*, adj. (pop. și fam.) — afurisit, blestemat.

[3] *gâlceavă*, s.f. (pop.) — ceartă.

[4] *megieș*, s.m. (pop.) — vecin.

Scanned with OKEN Scanner

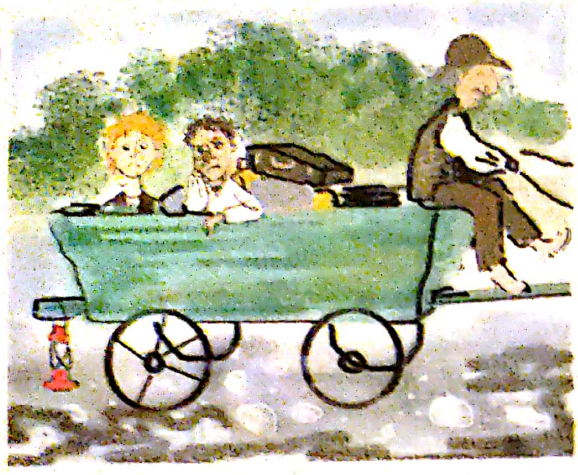

cai ca niște zmei. Ia, mai bine, răpezi-te până la el de vezi, gata-i de drum? Că mâne dez-dimineață, cu ajutorul Domnului, plecați.

— Nu mă duc, mamă, nu mă duc la Socola, macar să mă omori! ziceam eu, plângând cu zece rânduri de lacrimi. Mai trăiesc ei oamenii și fără popie.

— Degeaba te mai sclifosești, Ioane, răspunse mama cu nepăsare! la mine nu se trec acestea... Pare-mi-se că știi tu moarea[1] mea... Să nu mă faci, ia acuș, să ieu culeșerul[2] din ocniță[3] și să te dezmierd, cât ești de mare!

Apoi cheamă pe tata și-i zice hotărâtor:

— Spune-i și d-ta băietului, omule, ce se cuvine, ca să-și ieie nădejdea și să-și caute de drum.

— Mai rămâne vorba despre asta? zice tata posomorât. Are să urmeze cum știm noi, nu cum vrea el, că doar nu-i de capul său. Când m-ar bate numai atâta grijă, măi femeie, ce mi-ar fi? Dar eu mă lupt cu gândul cum să-i port de cheltuială, căci banii nu se culeg de la trunchi, ca surcelele. Și la iști vro șese, afară de dânsul, dacă rămân acasă, nu li mai trebuie nimica? Dar fiind el cel mai mare, norocul său; trebuie să căutăm a-l zburătăci[4], căci nu se știu zilele omului! Și poate vreodată să fie și el sprijin pentru ișialalți.

Văzând eu că nu-i chip de stat împotriva părinților, începui a mă gândi la pornire, zicând în sine-mi cu amărăciune: „Ce năcaz pe capul mieu!“ [...]

În sfârșit, ca să nu-mi uit vorba, toată noaptea cea dinainte de plecare, până s-au revărsat zorile, m-am frământat cu gândul, feliu și chip, cum aș putea îndupleca pe mama să mă deie mai bine la mânăstire; și tocmai când eram hotărât a spune mamei aceste, iaca și soarele răsare, vestind o zi frumoasă, și Luca Moșneagu [...] se și aude strigând afară: „Gata sunteți? Haidem! Că eu vă aștept cu caii înhămați.“ Mama atunci mă și ia răpede-răpede la pornit, fără să am când îi spune de călugărie.

Și, scurtă vorbă, ne adunăm, cu rudele lui Zaharia, cu ale mele, în ogradă la moș Luca, sărutăm noi mâna părinților, luându-ne rămas bun cu ochii înecați în lacrimi.

---

[1] *moare*, s.f. (reg.) — fel de a fi al cuiva; fire, temperament, caracter.
[2] *culeșer*, s.n. (reg.) — făcăleț.
[3] *ocniță*, s.f. (pop.) — un fel de fereastră oarbă în peretele sobei, firidă.
[4] *zburătăci*, vb. (figurat) — a ajuta pe cineva să-și facă un rost în viață.

Scanned with OKEN Scanner

38 Descifrarea textului

Scanned with OKEN Scanner

Observați!

1. Explicați cum s-au format următoarele cuvinte din text: *stăruință, bunăvoie, frumos* (curgătoare), *Cetatea-Neamțului, săniuș, chiui, umbros, zburdalnic, însuflețire, uneori, scripcar, răsunător, veselie, bolnăvi,* (cele) *trebuitoare, nepăsare, asprime, cheltuială, înhăma, călugărie.*

2. Identificați tipul următoarelor regionalisme: *știoalnă, băiet, ieu, scripcar, șăzătoare, culeșer, strein, moare, înțălege, șese, pâne, ișialalți, macar, mieu, să deie.*

3. Scrieți în caiete forma literară actuală a cuvintelor de mai jos: *cari, tinereței, nopței, supțire, bolnăvi, dez-dimineață.*

4. Găsiți sinonime pentru următoarele cuvinte și expresii din text: *stăruință, a se desfăta, a-i sălta inima de bucurie, a se sclifosi, a dezmierda, a-și lua nădejdea, a-și căuta de drum, a-i purta cuiva de cheltuială, a-l bate grija, a-i sta împotrivă, a nu-și uita vorba.*

5. Notați substantive din text care aparțin câmpului lexical al obiceiurilor (sărbătorilor) satului.

Cheile Bicazului

39 Lectură aprofundată (1)

Carol Popp de Szathmary
(1812–1888)
Bâlci la Giurgiu
(detaliu)

Descoperiți!

Firul întâmplărilor

1. Identificați, în primul alineat al textului, indicii de timp și de spațiu ai narațiunii.

2. Reconstituiți succesiunea întâmplărilor, completând căsuțele de mai jos, copiate în caiete:

Mama hotărăște ca Nică să plece la Socola. ▸ ▸ ▸

3. Arătați din perspectiva cui sunt narate întâmplările. Argumentați-vă răspunsul, folosind exemple din text.

Personajele

1. Identificați personajele din text. Faceți o scurtă caracterizare a părinților lui Nică, așa cum apar aceștia în dialogul de la p. 91–92.

2. Ce argumente are Nică împotriva plecării la Socola?

3. Comentați aceste argumente, arătând care dintre acestea sunt serioase și care sunt doar „sclifoseli".

4. Formați două grupuri; primul va fi avocatul părinților, iar al doilea cel al lui Nică. Notați în caiete argumentele/contraargumentele aduse de fiecare grup și formulați o concluzie privitoare la modul în care au fost susținute acestea.

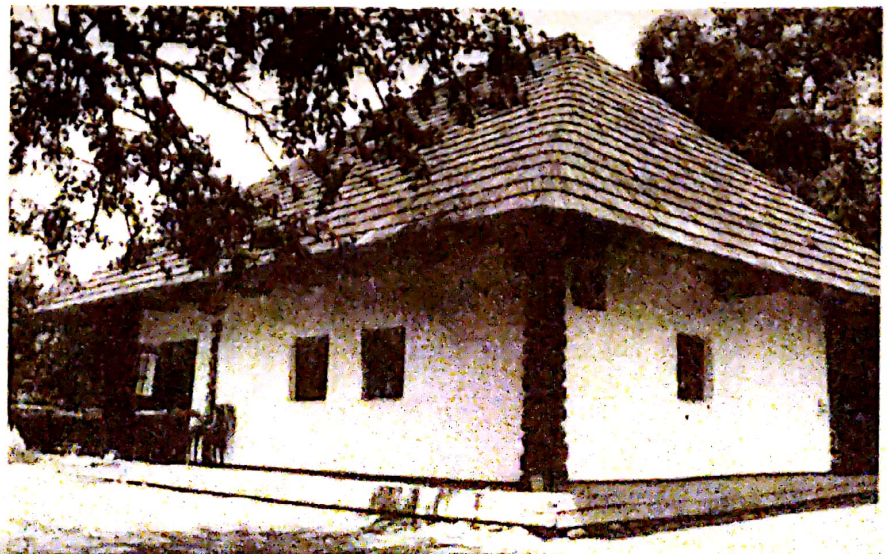

Casa părintească din Humulești, în care a copilărit Ion Creangă

Scanned with OKEN Scanner

40 Lectură aprofundată (2)

Scanned with OKEN Scanner

Descoperiți!

Rolul descrierii în cadrul narațiunii

1. Identificați în alineatele al doilea, al treilea și al patrulea secvențele descriptive.

2. Notați în caiete elementele descrise și figurile de stil folosite.

3. Elementele descrise ar putea fi grupate în trei categorii: cadrul natural, universul uman și obiceiurile caracteristice satului. Argumentați care dintre acestea vi se pare mai importantă din punctul de vedere al celui care descrie. Referiți-vă la raportarea afectivă a naratorului față de elementele descrise și la figurile de stil folosite.

4. Atmosfera de acasă este sugerată prin următoarele cuvinte și secvențe: *mă desfătam, cântând, chiuind, cutreieram, cea mai mare însuflețire, nu se putea să nu-ți salte inima de bucurie, petreceri pline de veselie, părea tot anul zi de sărbătoare*. Găsiți construcții asemănătoare care să surprindă atmosfera „locului strein".

5. Arătați rolul pe care îl are descrierea în fragmentul dat. Alegeți dintre următoarele variante: creează cadrul acțiunii • accelerează dinamica întâmplărilor • creează o pauză în succesiunea întâmplărilor • introduce un moment de suspans • amână deznodământul • contribuie la conturarea portretului unui personaj

Rețineți!

Într-o narațiune, descrierea poate avea diferite funcții.

• La începutul narațiunii, descrierea are rolul de a crea cadrul sau atmosfera în care vor avea loc întâmplările povestite.

• Pe parcursul narațiunii, descrierea creează o pauză în ritmul desfășurării acțiunii (indică modificarea cadrului în care este plasată acțiunea; conturează portretul unui personaj).

• La sfârșitul unei narațiuni, descrierea poate surprinde cadrul în care se încheie acțiunea; de obicei, acest cadru (decor final) este caracterizat printr-o stare de liniște și echilibru.

În cele mai multe cazuri, descrierea se diferențiază de narațiune prin timpurile verbale folosite. Astfel, în narațiune se poate folosi modul indicativ, la timpurile perfect simplu, perfect compus, mai mult ca perfect sau prezent. Specifice descrierii sunt timpurile prezent și imperfect ale indicativului.

41 Interpretarea textului

Exprimați-vă părerea!

1. Argumentați legătura dintre cele trei comparații de la începutul textului și situația dificilă în care se află Nică. Care dintre aceste comparații vi se pare cea mai potrivită pentru situația dată? Explicați!

2. În pasajele descriptive ale textului, există elemente specifice genului liric. Identificați-le și comentați rolul acestora.

3. Mai jos, sunt prezentate două opinii critice diferite referitoare la pasajul descriptiv din textul studiat. Citiți-le cu atenție!

George Călinescu afirmă, în *Ion Creangă. Viața și opera*, că „profesiunea de iubire a satului" de la începutul capitolului al IV-lea al *Amintirilor* este „un fel de descărcare lirică", „cel puțin naivă și fără valoare deosebită". Criticul subliniază ideea că acestui pasaj îi lipsește exact ceea ce constituie farmecul scrierilor lui Creangă, impresia de *rostire* a textului în fața unui auditoriu, adică oralitatea. Călinescu consideră că această parte este „scrisă", lipsindu-i deci naturalețea, iar nu „spusă". Criticul își încheie astfel comentariul asupra acestui pasaj: „Zile frumoase de șăzători, câmpul cu flori, dealuri mândre, a lua parte cu însuflețire, nici nu se poate închipui o mai învățătorească și mai plată expresie a sentimentelor."

Tudor Vianu, în *Arta prozatorilor români*, comentează acest pasaj descriptiv ca pe un exemplu „al artei rafinate a lui Creangă", subliniind oralitatea prin „frumoasa cadență" a textului. Pentru a-și argumenta ideea, Vianu împarte textul în unități ritmice, conchizând că alternanța acestora „alcătuiește un tablou plin de o armonie bogată și variată", pe care „urechea le ascultă cu încântare, chiar când ochiul le citește":
„Dragu-mi era satul nostru
cu Ozana cea frumos curgătoare
și limpede ca cristalul..."
Vianu subliniază astfel „puternicul simț muzical" al lui Creangă, „care îl făcea să-și citească tare frazele, pentru a le proba în ritmul și sonoritatea lor".

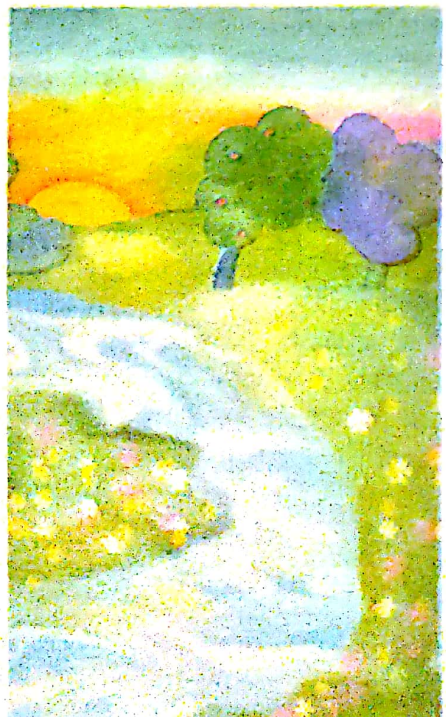

4. Alcătuiți două grupuri și argumentați sau contraargumentați — cu exemple din text — opiniile celor doi critici literari. Referiți-vă la următoarele aspecte: caracterul original sau comun al descrierii • ritmul interior al frazei • farmecul textului iese la iveală în momentul rostirii lui, lectura în gând nefiind relevantă • oralitatea textului • figurile de stil folosite

5. Din dialogul dintre părinții lui Nică se desprind câteva învățături care par rezultatul înțelepciunii populare. Care sunt acestea?

6. Comentați din punctul vostru de vedere aceste principii morale.

7. Identificați și comentați sursele care asigură vioiciunea și umorul textului.

8. Plecarea la Socola este nu numai o despărțire de sat, de locurile natale și de oamenii apropiați, ci și trecerea într-o altă vârstă a „tinereții". Alcătuiți o compunere de maximum două pagini referitoare la alegerea pe care ați dori s-o faceți pentru viitorul vostru.

Scanned with OKEN Scanner

42 Pronumele personal. Pronumele reflexiv

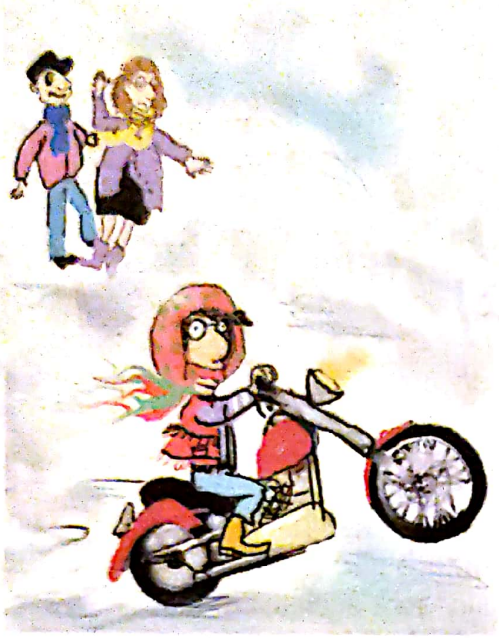

„Când trec cu zgomotocicleta mea
pe stradă
Voi cu mirare-n urma mea priviți
Alunecând de-a valma în zăpadă
Și ridicându-vă cam zgomototoliți.

Degeaba lumea mă vorbește lește,
Eu sunt un zgomotociclist tenor
Care vă supără, dar vă și-nveselește
Interpretând un vals la zgomotor."

Constanța Buzea — *Zgomotocicleta*

Observați!

Pronumele personal

1. Identificați pronumele personale din versurile de mai sus și indicați persoana, numărul, cazul, forma și funcția lor sintactică.
2. Împărțiți-vă în cinci grupuri. Alcătuiți enunțuri în care să aveți în cele cinci cazuri toate formele de pronume personale. Câștigă cei care termină în opt minute.
3. Scrieți în caiete formele pronumelui personal de politețe.

Amintiți-vă!

Pronumele este partea de vorbire care ține locul unui substantiv într-o comunicare.
Pronumele personal indică diferitele persoane care participă la actul comunicării.
Pronumele personal are:
- trei **persoane:** persoana I, persoana a II-a, persoana a III-a;
- două **numere:** singular, plural;
- forme diferite de **gen,** numai la persoana a III-a: masculin și feminin;
- **forme:** accentuate (la toate cazurile) și neaccentuate (numai la cazul acuzativ și la cazul dativ).

Pronumele personal are cazurile: nominativ, acuzativ, dativ, genitiv (numai la persoana a III-a), vocativ (numai la persoana a II-a).

Scanned with OKEN Scanner

Pentru persoana a III-a, există, pe lângă *el, ea, ei, ele*, și alte pronume personale: *dânsul, dânsa, dânșii, dânsele*. În limba literară, înlocuiesc doar un nume de persoană și nu exprimă politețea.

Pronumele personal de politețe sau **de reverență** arată respectul față de o persoană. Are numai persoanele a II-a și a III-a și se diferențiază după gen doar la persoana a III-a singular. În limbajul solemn, se folosesc formule reverențioase care exprimă cel mai înalt grad de respect. De exemplu: *Măria ta, Sfinția sa, Excelența sa.*

Funcțiile sintactice ale pronumelui personal

1. Citiți schema de mai jos, în care sunt indicate funcțiile sintactice ale pronumelui personal.

2. Alcătuiți oral, după aceste modele, enunțuri în care alte pronume personale să îndeplinească aceleași funcții sintactice.

Nominativ
- **subiect** — • *El* merge la săniuș.
- **nume predicativ** — • Prietenii ei suntem *noi*.

Acuzativ
- **complement direct** — • *Pe el l* -am cunoscut în tabără.
- **complement indirect** — • Tata o să discute *cu voi*.
- **atribut pronominal prepozițional** — • Veștile *de la ei* au sosit ieri.
- **nume predicativ** — • Darurile sunt *de la ei*.
- **complement circumstanțial de loc** — • Am mers *până la ele*.
- **complement circumstanțial de timp** — • O să plecăm *după voi*, nu înainte.
- **complement circumstanțial de mod** — • Ana vorbește *ca tine*.
- **complement de agent** — • Motoreta a fost cumpărată *de el*.

Dativ
- **complement indirect** — • *I* -am împrumutat schiurile.
- **nume predicativ** — • Copilul este *asemenea lui*.
- **atribut pronominal prepozițional** — • Un campion *asemenea ție* este curajos.
- **atribut pronominal în dativ (dativ posesiv)** — • Îmi plăcea surâsu-*ți* blând.
- **complement circumstanțial de mod** — • S-a comportat *asemenea lor*.

Genitiv
- **atribut pronominal genitival** — • Prietenul *ei* este neastâmpărat.
- **atribut pronominal prepozițional** — • Ghețușul *dinaintea lor* este alunecos.
- **nume predicativ** — • În disputa creată, Ion este *contra lor*.
- **complement circumstanțial de loc** — • Dan merge *înaintea ei*.
- **complement circumstanțial de timp** — • George a sosit *înaintea lor*.

Vocativ
- **nu are funcție sintactică de parte de propoziție** — • *Tu*, vino aici!

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele reflexiv

1. Identificați pronumele reflexiv din versurile de la începutul lecției și indicați persoana, numărul, cazul, forma și funcția lui sintactică.

2. Explicați cum deosebiți pronumele reflexiv de pronumele personal la persoanele I și a II-a.

Amintiți-vă!

Pronumele reflexiv exprimă identitatea dintre obiectele asupra cărora se exercită direct sau indirect acțiunea verbelor și subiectul acestora.

Pronumele reflexiv are:

- forme accentuate și neaccentuate;
- numai cazurile acuzativ și dativ;
- forme proprii numai pentru persoana a III-a, acestea nedeosebindu-se după număr și gen.

caz	forme accentuate	forme neaccentuate
A.	(pe) sine	se, s-
D.	sie, sieși	își, și

La persoanele I și a II-a, numerele singular și plural, se folosesc formele neaccentuate ale pronumelui personal în cazurile acuzativ și dativ.

Pronumele reflexiv este marcă a diatezei reflexive, intrând, în această situație, în structura verbului.

Funcțiile sintactice ale pronumelui reflexiv

1. Citiți schema de mai jos, în care sunt indicate funcțiile sintactice ale pronumelui reflexiv.

2. Alcătuiți oral, după aceste modele, enunțuri în care alte pronume reflexive să îndeplinească aceste funcții sintactice.

Acuzativ

- **complement direct** — • *S*-au întâlnit cu prietenii la patinoar.

Dativ

- **complement indirect** — • *Își* spune că o să câștige concursul.
- **atribut pronominal (dativ posesiv)** — • *Și*-a udat cizmele.

Exersați!

1. Alcătuiți o scrisoare în care să folosiți trei pronume personale de politețe și două formule reverențioase.

2. Explicați ce este greșit în următoarele enunțuri:

- Își supraapreciază meritele lui.
- Și-a irosit zadarnic timpu-i prețios.
- Îți cureți hainele tale murdare.

3. Analizați pronumele personale și pronumele reflexive din textul de mai jos, indicând și funcția lor sintactică:

„Gospodina veni înaintea lor și îi privi în lumina lămpii. Își aruncă ochii și-și plesni palmele: Vasilică al ei avea obrazul vânăt, iar celălalt un cucui în frunte. Ea luă oglinda de perete și le-o ținu înainte.

— V-ați răsturnat, nu-i așa? Să mai cereți voi la săniat pe coastă! Să vă mai aud numai că-mi vorbiți să mai mergeți acolo! Așteptați să vă vadă și ceilalți! Pe tine, Niculiță, tatăl tău! Cred că în seara asta plâng și la noi, și la voi mâțele."

După Ion Agârbiceanu — *La săniuș*

Scanned with OKEN Scanner

43 Pronumele și adjectivul pronominal posesiv

Ai mei mi-au promis că anul ăsta mă lasă la colindat. Băieții din clasa mea au făcut o ceată și i-au chemat și pe colegii tăi. Ei știu trei colinde, iar noi numai două, dar credem că ale noastre sunt mai frumoase ca ale voastre. O să mergem în Ajunul Crăciunului pe la vecinii noștri, care o să ne dea, după obicei, pentru că este încă zi de post, covrigi, mere, nuci, portocale. Bunicul mi-a spus că știe de la tatăl său că darurile reprezintă un simbol al fertilității și al sănătății.

Observați!

Pronumele posesiv

1. Identificați pronumele posesive din textul de mai sus și precizați numărul obiectelor posedate și numărul posesorilor, cazul și funcția lor sintactică.

2. Precizați cazul și funcția sintactică a pronumelor posesive din următoarele enunțuri:

- Le spun alor tăi că se colindă doar în Ajunul Crăciunului.
- Bucuria alor mei de a primi colindători este mare.

3. Scrieți în caiete formele pronumelui posesiv.

Amintiți-vă!

Pronumele posesiv înlocuiește atât numele obiectului posedat, cât și numele posesorului.

Forma *alor* la D.-G. a articolului genitival apare numai în structura pronumelui posesiv.

Scanned with OKEN Scanner

Funcțiile sintactice ale pronumelui posesiv

1. Citiți schema de mai jos, în care sunt indicate funcțiile sintactice ale pronumelui posesiv.

2. Alcătuiți oral, după aceste modele, enunțuri în care alte pronume posesive să îndeplinească aceste funcții sintactice.

Nominativ

- **subiect**
- **nume predicativ**

- *Ai săi* primesc totdeauna colindători.
- Darurile sunt *ale voastre.*

Acuzativ

- **complement direct**
- **complement indirect**

- *Pe ai mei* i-au învățat colinde bunicii.
- Oricine are greutăți, dar de sărbători este bine să nu te gândești *la ale tale.*

- **atribut pronominal prepozițional**
- **nume predicativ**
- **complement circumstanțial de loc**
- **complement circumstanțial de timp**
- **complement circumstanțial de mod**

- Merele *de la ai tăi* sunt roșii.
- Cadourile sunt *de la ai mei.*
- Am ajuns *la ai săi.*
- O să plecăm *după ai tăi,* nu înaintea lor.
- Am cântat mai frumos *decât ai voștri.*

Dativ

- **complement indirect**
- **nume predicativ**
- **atribut pronominal prepozițional**
- **complement circumstanțial de mod**

- Le-am făcut daruri *alor tăi.*
- Copilul este *asemenea alor săi.*
- Purtarea *asemenea alor tăi* este plăcută.
- Cântați *asemenea alor voștri.*

Genitiv

- **atribut pronominal genitival**
- **atribut pronominal prepozițional**
- **nume predicativ**
- **complement circumstanțial de loc**
- **complement circumstanțial de timp**

- O să-i colindăm pe prietenii *alor mei.*
- Aleea *dinaintea alor tăi* este înzăpezită.
- Lupta aceasta este *contra alor săi.*
- Anca merge *înaintea alor săi.*
- Tică a sosit *înaintea alor mei.*

Adjectivul pronominal posesiv

1. Identificați adjectivele pronominale posesive din textul de la începutul lecției.

2. Indicați funcția sintactică a adjectivelor pronominale posesive.

Amintiți-vă!

Când determină un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronumele posesiv devine **adjectiv pronominal posesiv.**

Adjectivul pronominal posesiv are funcția sintactică de **atribut adjectival.**

Exersați!

1. Indicați forma corectă a construcțiilor din enunțurile următoare: Un prieten *de-al meu / de-ai mei / dintre ai mei / al meu* știe multe colinde. • O prietenă *de-a mea / de-ale mele / dintre ale mele / a mea* m-a învățat un cântec.

2. Analizați pronumele și adjectivele pronominale posesive din textul de mai jos, indicând și funcția lor sintactică:

Colindele pătrund în casele noastre și parcă alungă necazurile. Cozonacul meu miroase îmbietor. Coroniţa de brad și imortele de la ai tăi am prins-o la ușă. Tata a luat un brad din piață, fiindcă este obligația sa. Familia noastră o să se strângă mâine în jurul pomului de Crăciun.

UNITATEA 4

Scanned with OKEN Scanner

44 Pronumele și adjectivul pronominal demonstrativ

„Dintr-o vitrină în cealaltă, am ajuns la o expoziție de păpuși de Crăciun. Sufereau toate de aceeași maladie a minusului de imaginație. Fabricația jucăriilor și-a pierdut avânturile acelea de odinioară. Un cățel cât un gogoloi de câlți ieși din noroi. Copiii uitară miracolele acestea industriale din vitrine pentru celălalt din stradă.“

După Tudor Arghezi — *Cartea cu jucării*

Observați!

1. Identificați pronumele demonstrative din textul de mai sus și indicați felul acestora, genul, numărul și cazul.
2. Scrieți în caiete formele literare de limbă scrisă și de limbă vorbită ale pronumelui demonstrativ.

Amintiți-vă!

Pronumele demonstrativ înlocuiește numele unui obiect, arătând apropierea, depărtarea, identitatea și diferențierea acestuia față de alt obiect. Pronumele demonstrative sunt:
- **pronume demonstrative de apropiere;**
- **pronume demonstrative de depărtare;**
- **pronume demonstrative de identitate;**
- **pronume demonstrative de diferențiere** care exprimă apropierea și care exprimă depărtarea.

Funcțiile sintactice ale pronumelui demonstrativ

1. Citiți schema de mai jos, în care sunt indicate funcțiile sintactice ale pronumelui demonstrativ.

Nominativ
- **subiect**
- **nume predicativ**

Acuzativ
- **complement direct**
- **complement indirect**

- **atribut pronominal prepozițional**

2. Alcătuiți oral, după aceste modele, enunțuri în care alte pronume demonstrative să îndeplinească aceste funcții sintactice.

- *Acesta* visează la patine cu rotile.
- Bunicul a rămas *același*.

- *Pe ceilalți* nu i-am văzut.
- Am citit o carte și am discutat cu prietenii *despre aceasta*.
- Sfaturile *de la acesta* sunt înțelepte.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

- **nume predicativ**
- **complement circumstanțial de loc**
- **complement circumstanțial de timp**
- **complement circumstanțial de mod**

- Cadourile sunt *de la aceia.*
- Merg *la ceilalți* cu uratul.
- Am plecat *după aceia*, nu înaintea lor.
- Vorbește *ca acesta.*

Dativ

- **complement indirect**
- **nume predicativ**
- **atribut pronominal prepozițional**
- **complement circumstanțial de mod**

- Le-am făcut daruri *acelora.*
- Colindul tău este *asemenea acestuia.*
- Purtarea *asemenea acestuia* irită.
- Cântă *asemenea celorlalți.*

Genitiv

- **atribut pronominal genitival**
- **atribut pronominal prepozițional**
- **nume predicativ**
- **complement circumstanțial de loc**
- **complement circumstanțial de timp**

- Afirmația *acestuia* este interesantă.
- Bradul *dinaintea acestuia* este înalt.
- Opinia lui este *contra celorlalte.*
- George merge *înaintea celorlalți.*
- Tică a sosit *înaintea acestora.*

Adjectivul pronominal demonstrativ

1. Identificați adjectivele pronominale demonstrative din textul de la începutul lecției și indicați felul acestora.

2. Indicați funcția sintactică a adjectivelor pronominale identificate.

- Avem *acelaș / același* tip de interfon.
- Mie îmi place *celălant / celălalt* calculator.

2. Analizați pronumele și adjectivele pronominale demonstrative din textul de mai jos, indicând funcția lor sintactică:

Ceilalți s-au culcat. Mama a împletit cozonacii. Aceştia răspândesc în casă o mireasmă dulce. Celălalt miros este acela al bradului. Verde și proaspăt, acesta pare împodobit de îngeri care cântă.

„O, ce veste minunată
În Betleem ni s-arată…"

„Se scutură și anul acesta în colinde. În nopțile acestea, când casele par aceleași corăbii iertate de vânt, mă simt mai bun."

După Fănuș Neagu — *Linu-i lin*

3. Analizați părțile de vorbire studiate din versurile următoare, indicând și funcția lor sintactică:

„Colinde, colinde!
E vremea colindelor,
Căci gheața se-ntinde
Asemeni oglindelor.
Și tremură brazii
Mișcând rămurelele."

Mihai Eminescu — *Colinde, colinde*

Amintiți-vă!

Când determină un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronumele demonstrativ devine **adjectiv pronominal demonstrativ.**

Adjectivul pronominal demonstrativ are funcția sintactică de **atribut adjectival**.

Exersați!

1. Indicați forma corectă a pronumelor și adjectivelor pronominale demonstrative din enunțurile următoare:

- Băiatului *acesta / acestuia* i-am dăruit un CD.
- Pantofii fetei *aceasta / acesteia* sunt cu toc jos.
- Scara blocului colegei *aceleea /aceleia* este curată.

UNITATEA 4

45 Pronumele și adjectivul pronominal nehotărât

Niccolo Livaditti
(1804–1858)
Familia poetului V. Alecsandri

O lume în care **fiecare** își găsește locul...

Unii schimbă mereu decorația locuinței. **Alții** preferă să păstreze în casă *toate* mobilele vechi. Mama a vrut să-mi cumpere pentru cameră **altceva** și, după ce a răsfoit *câteva* albume și reviste, am mers împreună la „Adorama". Ar putea spune **vreunul** că, în acest interior modern, ea a luat *unele* detalii dintr-un tablou vechi? Și totuși, **orice** ai crede, covorul înflorat și pianul înlocuit cu o vioară vin de acolo.

Descoperiți!

Pronumele nehotărât

1. Înlocuiți cu substantive cuvintele scrise îngroșat în textul de mai sus și în reclamă. Cum vi se par informațiile date despre obiect?

2. Arătați care dintre aceste cuvinte sunt obținute prin compunere.

Scanned with OKEN Scanner

Rețineți!

Pronumele nehotărât ține locul unui substantiv, fără să dea vreo indicație precisă asupra obiectului.
Pronumele nehotărâte sunt:

- **simple**: *altul, atât, unul, tot, cutare;*
- **compuse**: *fiecare, oricine, oricare, orice, oricât, cineva, ceva, careva, câtva, altcineva, altceva, altcareva, oarecine, oarecare, vreunul.*

Funcțiile sintactice ale pronumelui nehotărât

1. Citiți schema de mai jos, în care sunt indicate funcțiile sintactice ale pronumelui nehotărât.

2. Identificați pronumele nehotărâte din exemplele date.

Nominativ

- **subiect**
- **nume predicativ**

- Oricine vrea să aibă o cameră frumoasă.
- Studiind, Lucian a devenit altul.

Acuzativ

- **complement direct**
- **complement indirect**
- **atribut pronominal prepozițional**
- **nume predicativ**
- **complement circumstanțial de loc**
- **complement circumstanțial de mod**
- **complement de agent**

- Ajut cu plăcere pe oricine.
- Am vorbit cu fiecare despre decorația interioară.
- Sfaturile de la oricare au fost bune.
- Cadoul este de la altcineva.
- Merg de la unul la altul.
- Ion se poartă ca oricare.
- Tema a fost scrisă de fiecare.

Dativ

- **complement indirect**
- **nume predicativ**
- **atribut pronominal prepozițional**
- **complement circumstanțial de mod**

- Le-am spus tuturor că o casă plăcută îți înfrumusețează viața.
- George este asemenea oricui.
- Purtarea asemenea oricui nu este recomandabilă.
- El muncește asemenea fiecăruia.

Genitiv

- **atribut pronominal genitival**
- **atribut pronominal prepozițional**
- **nume predicativ**
- **complement circumstanțial de loc**
- **complement circumstanțial de timp**

- Opiniile unora mi s-au părut interesante.
- Acțiunea contra altcuiva nu se justifică.
- Părerile lui sunt contra altuia.
- Au în cameră două scaune și dinaintea fiecăruia se află un covor.
- Ana a sosit înaintea tuturor.

Adjectivul pronominal nehotărât

1. Indicați partea de vorbire de care depind cuvintele scrise cursiv în textul de la începutul lecției și analizați-o.
2. Indicați genul, numărul și cazul cuvintelor scrise cursiv. Ce constatați raportându-vă la cuvintele determinate?
3. Indicați funcția sintactică a cuvintelor scrise cursiv.

Rețineți!

Când determină un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronumele nehotărât devine **adjectiv pronominal nehotărât.**
Adjectivul pronominal nehotărât are funcția sintactică de **atribut adjectival.**

UNITATEA 1

Scanned with OKEN Scanner

Rețineți!

Pronumele nehotărât ține locul unui substantiv, fără să dea vreo indicație precisă asupra obiectului.
Pronumele nehotărâte sunt:

- **simple**: *altul, atât, unul, tot, cutare;*
- **compuse**: *fiecare, oricine, oricare, orice, oricât, cineva, ceva, careva, câtva, altcineva, altceva, altcareva, oarecine, oarecare, vreunul.*

Funcțiile sintactice ale pronumelui nehotărât

1. Citiți schema de mai jos, în care sunt indicate funcțiile sintactice ale pronumelui nehotărât.

2. Identificați pronumele nehotărâte din exemplele date.

Nominativ

- **subiect**
- **nume predicativ**

- Oricine vrea să aibă o cameră frumoasă.
- Studiind, Lucian a devenit altul.

Acuzativ

- **complement direct**
- **complement indirect**
- **atribut pronominal prepozițional**
- **nume predicativ**
- **complement circumstanțial de loc**
- **complement circumstanțial de mod**
- **complement de agent**

- Ajut cu plăcere pe oricine.
- Am vorbit cu fiecare despre decorația interioară.
- Sfaturile de la oricare au fost bune.
- Cadoul este de la altcineva.
- Merg de la unul la altul.
- Ion se poartă ca oricare.
- Tema a fost scrisă de fiecare.

Dativ

- **complement indirect**
- **nume predicativ**
- **atribut pronominal prepozițional**
- **complement circumstanțial de mod**

- Le-am spus tuturor că o casă plăcută îți înfrumusețează viața.
- George este asemenea oricui.
- Purtarea asemenea oricui nu este recomandabilă.
- El muncește asemenea fiecăruia.

Genitiv

- **atribut pronominal genitival**
- **atribut pronominal prepozițional**
- **nume predicativ**
- **complement circumstanțial de loc**
- **complement circumstanțial de timp**

- Opiniile unora mi s-au părut interesante.
- Acțiunea contra altcuiva nu se justifică.
- Părerile lui sunt contra altuia.
- Au în cameră două scaune și dinaintea fiecăruia se află un covor.
- Ana a sosit înaintea tuturor.

Adjectivul pronominal nehotărât

1. Indicați partea de vorbire de care depind cuvintele scrise cursiv în textul de la începutul lecției și analizați-o.
2. Indicați genul, numărul și cazul cuvintelor scrise cursiv. Ce constatați raportându-vă la cuvintele determinate?
3. Indicați funcția sintactică a cuvintelor scrise cursiv.

Rețineți!

Când determină un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronumele nehotărât devine **adjectiv pronominal nehotărât.**
Adjectivul pronominal nehotărât are funcția sintactică de **atribut adjectival.**

UNITATEA 1

Scanned with OKEN Scanner

Exersați!

1. Completați spațiile libere cu pronumele indicate în stânga:

fiecare I-am dat... o carte.
unul Le-am vorbit... despre această carte.
altul I-am explicat... funcționarea aparatului.

2. Transformați enunțurile de la exercițiul 1, astfel încât pronumele nehotărâte să devină adjective pronominale nehotărâte.

3. Analizați, după modelele date, pronumele și adjectivele pronominale nehotărâte din textul următor:

„Toți știau că bunicul târguiește din hală. E o duminecă oarecare. O duminică în fiecare fulg care cade. Unii copii se bat cu bulgări de omăt, alții se dau cu sania. La hală, precupeții îl cunosc de mult pe conu Nicu. Nu se tocmește și-i mulțumit de orice prieș-te. În paner sunt atâtea. La întoarcere, bunicul intră cu nepotul în biserică și dă de pomană oricui cerșește la ușă. Pe pragul casei, se scutură unul pe altul de omăt."

După Ionel Teodoreanu — *În casa bunicilor*

„toți" — pronume nehotărât, genul masculin, numărul plural, cazul nominativ, funcția sintactică de subiect
„oarecare" — adjectiv pronominal nehotărât, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „duminică" (feminin, singular, nominativ), funcția sintactică de atribut adjectival

4. Construiți enunțuri în care pronumele nehotărât *fiecare* și *altul* să aibă funcția sintactică de atribut pronominal. Construiți apoi două enunțuri în care acestea să devină adjective pronominale și indicați-le funcția sintactică.

5. Construiți enunțuri în care cuvintele *un* și *o* să fie, pe rând, adjective pronominale nehotărâte, numerale cardinale și articole nehotărâte.

6. Indicați forma corectă a verbului din enunțul următor: Fiecare dintre ei *s-au / s-a* dus la bibliotecă.

7. Analizați pronumele și adjectivele pronominale învățate din textul următor:

„M-am îmbrăcat și am ieșit afară. O surpriză. O știm, zăpada, dar când o vedem din nou, albul ei parcă ne spală gândurile. Chiar dacă nu vrem, ceva alb pătrunde și în noi. Ne ninge; până și pe chipul omului murdar apare un surâs, cel puțin atâta timp cât de sus cade asupra lui."

Marin Preda — *Viața ca o pradă*

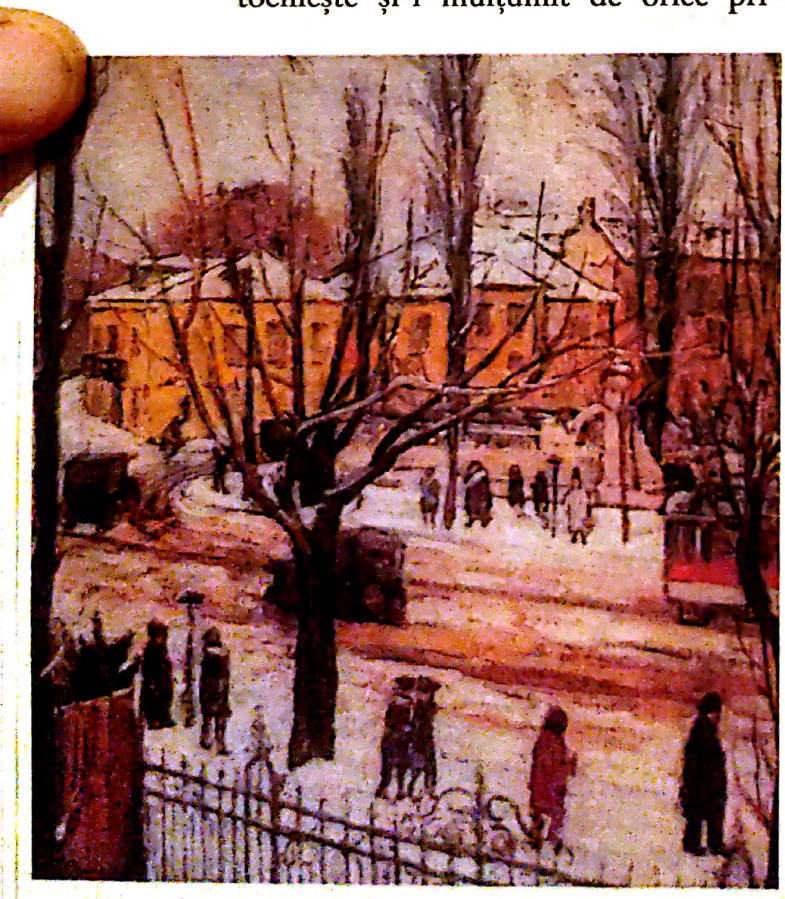

Marius Bunescu (1881–1971)
Iarnă în București

Scanned with OKEN Scanner

46 Pronumele și adjectivul pronominal negativ

Orașul e acoperit de o zăpadă săracă. Pe stradă, nu e **nimeni.** *Nici un* fulg nu coboară din norii tulburi. În afară de câteva ciori, **nimic** nu mișcă în văzduh. **Nici una** nu coboară însă spre casele cartierului nostru, copleșit de un ger năprasnic.

Descoperiți!

Pronumele negativ

1. Ce arată cuvintele scrise îngroșat în textul de mai sus?

2. Precizați ce fel de propoziții sunt după aspectul predicatului cele în care apar aceste cuvinte.

Rețineți!

Pronumele negativ înlocuiește numele obiectelor prezentate ca inexistente.
Pronumele negative sunt: *nimeni, nimic, nici unul, nici una.*
Pronumele negative apar numai în propoziții negative.

Ștefan Luchian
(1868–1916)
Ghereta din Filantropia

UNITATEA 4

Scanned with OKEN Scanner

Funcțiile sintactice ale pronumelor negative

1. Citiți schema de mai jos, în care sunt indicate funcțiile sintactice ale pronumelui negativ.

2. Identificați pronumele negative din exemplele date.

Nominativ
- **subiect** — • Nimeni n-a ieșit din casă.
- **nume predicativ** — • Câștigătorul concursului nu este nici unul dintre ei.

Acuzativ
- **complement direct** — • N-am cumpărat nimic.
- **complement indirect** — • N-am vorbit cu nimeni.
- **atribut pronominal prepozițional** — • Scrisoarea de la nici unul n-a fost tristă.
- **nume predicativ** — • Cadoul nu este de la nici unul dintre ei.
- **complement circumstanțial de loc** — • N-am mers la nimeni în vizită.
- **complement de agent** — • Cartea n-a fost citită de nici unul.

Dativ
- **complement indirect** — • N-am spus minciuni nimănui.

Genitiv
- **atribut pronominal genitival** — • Cartea nici unuia nu s-a murdărit.

Adjectivul pronominal negativ

1. Indicați partea de vorbire de care depinde cuvântul scris cursiv în textul de la începutul lecției și analizați-o.

2. Indicați genul, numărul și cazul cuvântului scris cursiv. Ce constatați, raportându-vă la cuvântul determinat?

3. Indicați funcția sintactică a cuvântului scris cursiv.

• Nimeni și nimic *nu mă poate / nu mă pot* opri.

2. Analizați, după modelele date, pronumele și adjectivele pronominale negative din textul următor:

„Nu auzeam nimic. Nici un vânt nu bătea ca să trezească un zvon, nici o gânganie nu mișca un fir de iarbă, ca să pornească o unduire, nici o pietricică nu se desprindea dintr-un mal ca să rupă funerara pace. Era o liniște din acelea care nu se lasă decât în urma zăpezilor mari. Știam că nimeni nu putea să ne dea ajutor, că împrejurul nostru tăcerea și singurătatea erau nesfârșite, că nici un far nu avea să-și arate ochiul de foc."

După Dimitrie Anghel — *Două glasuri*

„nimic" — pronume negativ, cazul acuzativ, funcția sintactică de complement direct

„nici un" — adjectiv pronominal negativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „vânt" (neutru, singular, nominativ), funcția sintactică de atribut adjectival

Rețineți!

Când determină un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronumele negativ devine **adjectiv pronominal negativ**.

Adjective pronominale negative sunt numai *nici un* și *nici o*.

Adjectivul pronominal negativ are funcție sintactică de **atribut adjectival**.

Exersați!

1. Indicați forma corectă a verbelor din enunțurile următoare:

• Nimeni dintre ei *n-a / n-au* venit.

• Nimic dintre acestea *nu dovedește / nu dovedesc* adevărul.

Scanned with OKEN Scanner

47 Pronumele și adjectivul pronominal interogativ

— La **ce** te-ai gândit?
— La o revistă.
— **Cine** are s-o scrie?
— Noi. Orice coleg poate veni cu un articol.
— **Cui** o să i se dea rubrica sportivă?
— Ție.
— Oaaa! Îmi pare bine. **Care** dintre noi o să fie redactor-șef?
— Alexandru.
— *Câți* membri o să aibă colectivul de redacție?
— Probabil, cinci membri.

Descoperiți!

Pronumele interogativ

1. Precizați ce fel de propoziții sunt după scopul comunicării cele în care apar cuvintele scrise îngroșat în textul de mai sus.
2. Înlocuiți cuvintele scrise îngroșat cu acelea date ca răspuns la întrebare. Indicați funcția sintactică pe care o au aceste cuvinte în propozițiile astfel obținute.

Rețineți!

Pronumele interogativ ține locul substantivului așteptat ca răspuns la o întrebare.
Pronumele interogative sunt: *care, cine, ce, cât.*
Pronumele interogative apar numai în propoziții interogative.
Funcția sintactică a pronumelui interogativ corespunde cu aceea a cuvântului așteptat ca răspuns la întrebare:

subiect —— **Cine scrie?** **Scrie Ion.** —— subiect

UNITATEA 4

Scanned with OKEN Scanner

Funcțiile sintactice ale pronumelui interogativ

Citiți schema de mai jos, în care sunt indicate funcțiile sintactice ale pronumelui interogativ și identificați pronumele interogative din exemplele următoare.

Nominativ
- **subiect** • Cine întreabă?
- **nume predicativ** • Cine sunteți voi?

Acuzativ
- **complement direct** • Pe cine ai observat?
- **complement indirect** • Despre ce ați vorbit?
- **nume predicativ** • Din ce este coperta?
- **complement circumstanțial de loc, de timp și de mod** • La cine mergi? După cine a sosit? Ca cine se poartă?
- **complement de agent** • De către cine a fost scrisă poezia?

Dativ
- **complement indirect** • Cui i-ai cerut informația?

Genitiv
- **atribut pronominal genitival** • A cui poezie a fost publicată?

Adjectivul pronominal interogativ

1. Indicați partea de vorbire de care depinde cuvântul scris cursiv în textul de la începutul lecției și analizați-o.

2. Ce valoare morfologică are și ce funcție sintactică îndeplinește numeralul din textul de la începutul lecției?

Rețineți!

Când determină un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronumele interogativ devine **adjectiv pronominal interogativ.** Adjectivul pronominal interogativ are funcția sintactică de **atribut adjectival**.

Exersați!

1. Indicați forma corectă a enunțurilor următoare: *Ce-s / ce-i* cu astea? • Care dintre voi *a / au* întârziat? • Care *plecați / pleacă* acasă? • *A cui / a lu' cine* este cartea? • *Articolul cui / al cui articol* s-a pus în pagina întâi? • *Care / pe care* l-ai văzut?

2. Analizați, după modelele date, pronumele și adjectivele pronominale interogative din textul următor:

„— Ce am aflat, madam Panaiotopolu?
— Ce veste ai aflat?
— Pietricica de la...
— Cine ți-a spus?
— Nenea Stasache.
— Închipuiește-ți. Am pierdut-o.
Pe când discutam astfel, se aude soneria. D. Mișu intră: e foarte elegant... o fundă de cravată șic, și-n fundă, înfipt un ac cu o pietricică foarte strălucitoare.
— Ce ai la gât?... briliant?
— Da.
— Unde ai găsit-o?
— Ce să găsesc?
— Piatra.
— Care piatră?
— Briliantul, frate.
— Îl am cadou, nene Stasache.
— Da' de cadou!
— Parol!
— De la cine?
— Ce-ți pasă?"

După Ion Luca Caragiale — *Cadou*

„ce" — pronume interogativ, cazul acuzativ, funcția sintactică de complement direct

„ce" — adjectiv pronominal interogativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „veste" (feminin, singular, acuzativ), funcția sintactică de atribut adjectival

Scanned with OKEN Scanner

48 Pronumele și adjectivul pronominal relativ

Nicolae Grigorescu este pictorul **care** a jucat un rol de excepție în istoria artei plastice românești. În studiile ce i-au fost consacrate, s-a subliniat că **ceea ce** exprimă opera sa este spiritul românesc. **Cine** îi privește pânzele admiră peisajele, carele cu boi, țărăncuțele. *Care* lucrări au exprimat mai profund sufletul poporului, acelea au devenit capodoperele sale.

Descoperiți!

Pronumele relativ

1. Indicați substantivele pe care le înlocuiesc în textul de mai sus cuvintele scrise îngroșat.

2. Înlocuiți cuvintele scrise îngroșat cu substantivele indicate și precizați funcția sintactică pe care o au aceste cuvinte în propozițiile astfel obținute.

3. Arătați între ce fel de propoziții fac legătura cuvintele scrise îngroșat.

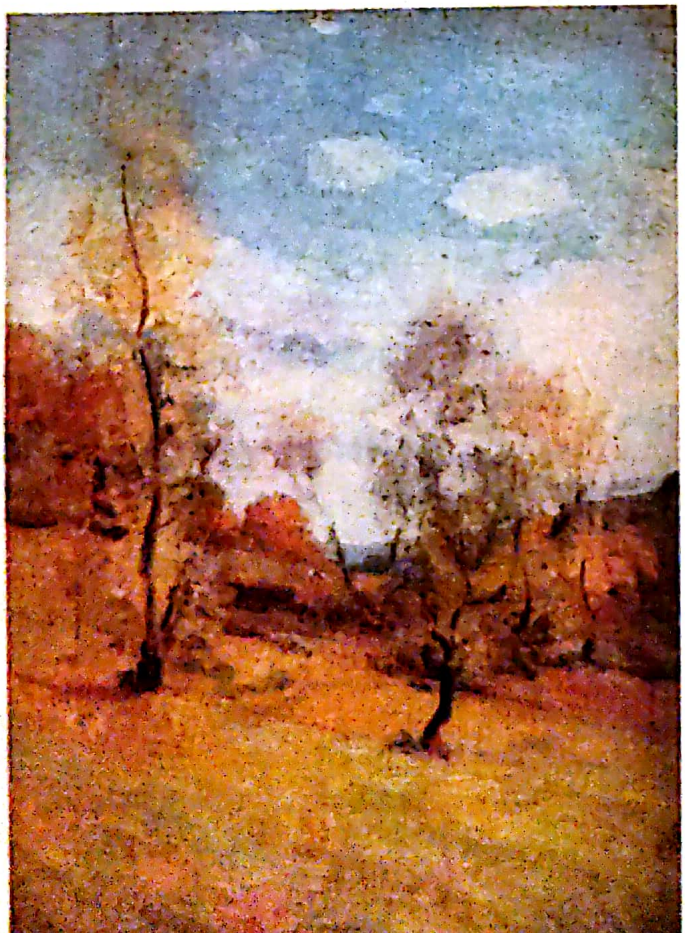

Nicolae Grigorescu
(1838–1907)
La Posada

4. Precizați care dintre cuvintele scrise îngroșat este obținut prin compunere.

5. Arătați cu ce substantive se acordă cuvântul scris îngroșat și articolul genitival în următorul enunț:
Pictura lui Nicolae Grigorescu este o adevărată monografie a satului românesc, **ai** *cărui* locuitori exprimă un optimism robust.

Scanned with OKEN Scanner

Rețineți!

Pronumele relativ are rolul de a face legătura în frază între o propoziție subordonată și regenta ei.
Pronumele relative sunt omonime cu pronumele interogative: *care, cine, ce, cât.*
Există și un pronume relativ compus: *ceea ce*. Grupările *cel ce, cei ce, cele ce* sunt analizabile, fiind alcătuite dintr-un pronume demonstrativ și un pronume relativ (ce poate fi înlocuit cu pronumele relativ *care*). Regional, există și un pronume relativ *de*, invariabil: Omul *de*-l vezi e tatăl meu. Pronumele relative îndeplinesc funcție sintactică în propozițiile pe care le introduc.
În cazul genitiv, pronumele relativ se acordă în gen și în număr cu substantivul pe care îl înlocuiește și articolul genitival se acordă în gen și în număr cu substantivul determinat de pronumele relativ cu funcție sintactică de atribut:

Tabloul a cărui ramă este albă îmi place.

Funcțiile sintactice ale pronumelui relativ

1. Citiți schema de mai jos, în care sunt indicate funcțiile sintactice ale pronumelui relativ.

2. Identificați pronumele relative din exemplele date și despărțiți frazele în propoziții:

Nominativ
- **subiect**
- **nume predicativ**

Acuzativ
- **complement direct**
- **complement indirect**
- **complement circumstanțial de loc**

Dativ
- **complement indirect**

Genitiv
- **atribut pronominal genitival**
- **complement circumstanțial de loc**

- Elevul care este talentat a pictat un tablou.
- Cine este autorul cărții, acela a venit la întâlnirea cu elevii școlii noastre.
- Băiatul pe care l-am cunoscut desenează frumos.
- Tema la care te gândești este interesantă.
- Clasa în care învățăm este luminoasă.
- Fata căreia o să-i dau florile este colega mea.
- Tabloul ale cărui culori ți-au plăcut este pictat de Matei.
- Satul deasupra căruia zboară avionul este locul copilăriei mele.

Adjectivul pronominal relativ

1. Indicați partea de vorbire de care depinde cuvântul scris cursiv în textul de la începutul lecției.

2. Arătați care este partea de vorbire prin care puteți înlocui cuvântul scris cursiv în textul de la începutul lecției.

Scanned with OKEN Scanner

Nicolae Grigorescu —*Țărancă din Muscel*

Care admirator privește o țărăncuță
culege de pe buzele ei vorbele pe care-ar
vrea să le spună."

După Alexandru Vlahuță — *Pictorul N. I. Grigorescu*

„Începând ca zugrav de icoane, el pleacă de la mănăstirea Agapia, ai cărei sfinți i-a creat, spre Parisul prins de frigurile unei intense mișcări reformatoare. Această perioadă din viața lui Grigorescu naște opere de artă care-l pun alături de meșterii lui. Care frământări ale neamului pot angaja toate fibrele sensibilității, acelea l -au împins, întors acasă, să meargă spre furtuna războiului."

După Octavian Goga — *Începuturile plasticii românești*

Nicolae Grigorescu —*Car cu patru boi*

„Părea tăcuta vale un liniștit tablou
O pânză zugrăvită de razele de soare,
În care orice linie trăia nemuritoare.
Și-n calma ei lumină de vis și de amurg
Privise Grigorescu cu ochi de demiurg."

Ion Pillat — *Bătrânii*

Reținеți!

Când determină un substantiv nearticulat înaintea căruia stă și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronumele relative *care, ce, cât* devin **adjective pronominale relative.**
Adjectivul pronominal relativ are funcția sintactică de **atribut adjectival**.

Exersați!

1. Puneți în locul punctelor de suspensie pronumele relativ *care* cu formele potrivite:
Băiatul ... l-ai întâlnit este fratele meu.
Am citit lucrarea ... mi-ai recomandat-o.
Picturile ... le-am văzut la muzeu m-au impresionat.
Colegul ... îl chem este poetul clasei.
A sosit băiatul ... i-am împrumutat cartea.
Colega ... îi explic teoria a lipsit ieri.
Orașele ... așezare este pitorească sunt căutate de turiști.
Nicolae Grigorescu este un pictor ... creații reprezintă un moment important în istoria artei plastice românești.

2. Analizați, după modelele date, pronumele și adjectivele pronominale relative din textele următoare:
„În peisajele lui Grigorescu, care nu au decât cer și pământ, e o viață misterioasă.

„care" — pronume relativ, cazul nominativ, funcția sintactică de subiect
„care" — adjectiv pronominal relativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „admirator" (masculin, singular, nominativ), funcția sintactică de atribut adjectival

UNITATEA 4

Scanned with OKEN Scanner

Nicolae Grigorescu —*Țărancă din Muscel*

Care admirator privește o țărăncuță
culege de pe buzele ei vorbele pe care-ar
vrea să le spună."

După Alexandru Vlahuță — *Pictorul N. I. Grigorescu*

„Începând ca zugrav de icoane, el pleacă de la mănăstirea Agapia, ai cărei sfinți i-a creat, spre Parisul prins de frigurile unei intense mișcări reformatoare. Această perioadă din viața lui Grigorescu naște opere de artă care-l pun alături de meșterii lui. Care frământări ale neamului pot angaja toate fibrele sensibilității, acelea l -au împins, întors acasă, să meargă spre furtuna războiului."

După Octavian Goga — *Începuturile plasticii românești*

Nicolae Grigorescu —*Car cu patru boi*

„Părea tăcuta vale un liniștit tablou
O pânză zugrăvită de razele de soare,
În care orice linie trăia nemuritoare.
Și-n calma ei lumină de vis și de amurg
Privise Grigorescu cu ochi de demiurg."

Ion Pillat — *Bătrânii*

Rețineți!

Când determină un substantiv nearticulat înaintea căruia stă și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronumele relative *care, ce, cât* devin **adjective pronominale relative**. Adjectivul pronominal relativ are funcția sintactică de **atribut adjectival**.

Exersați!

1. Puneți în locul punctelor de suspensie pronumele relativ *care* cu formele potrivite:

Băiatul ... l-ai întâlnit este fratele meu.
Am citit lucrarea ... mi-ai recomandat-o.
Picturile ... le-am văzut la muzeu m-au impresionat.
Colegul ... îl chem este poetul clasei.
A sosit băiatul ... i-am împrumutat cartea.
Colega ... îi explic teoria a lipsit ieri.
Orașele ... așezare este pitorească sunt căutate de turiști.
Nicolae Grigorescu este un pictor ... creații reprezintă un moment important în istoria artei plastice românești.

2. Analizați, după modelele date, pronumele și adjectivele pronominale relative din textele următoare:

„În peisajele lui Grigorescu, care nu au decât cer și pământ, e o viață misterioasă.

„care" — pronume relativ, cazul nominativ, funcția sintactică de subiect
„care" — adjectiv pronominal relativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „admirator" (masculin, singular, nominativ), funcția sintactică de atribut adjectival

UNITATEA 4

Scanned with OKEN Scanner

49 Pronumele și adjectivul pronominal de întărire

Căciulița asta nostimă
a tricotat-o Maria *însăși*.

Descoperiți!

1. Ce arată cuvântul scris cursiv în textul de mai sus?
2. Arătați care este partea de vorbire de care depinde cuvântul scris cursiv. Care este partea de vorbire prin care o puteți înlocui?
3. Ce funcție sintactică are în propoziție cuvântul scris cursiv?
4. Prin ce parte de vorbire poate fi înlocuit cuvântul scris cursiv în versurile următoare:

„Hotărî vizirul ca a treia zi
Să vază și *însuși* ce va auzi."

Anton Pann — *Povestea vorbii*

Rețineți!

Pronumele de întărire a dispărut din limba română contemporană, azi fiind un arhaism.

Astăzi, se folosește numai **adjectivul pronominal de întărire**, care se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat și are rolul de a preciza prin insistență obiectul determinat de acesta.

Adjectivul pronominal de întărire are funcția sintactică de **atribut adjectival**. În exprimarea curentă, adjectivul pronominal de întărire este înlocuit cu adverbul *chiar*: *Chiar* el a venit.

Scanned with OKEN Scanner

Formele adjectivului pronominal de întărire sunt:

persoana	caz	singular		plural	
		masculin	feminin	masculin	feminin
persoana I	N.–A.	**însumi**	**însămi**	**înșine**	**însene**
	D.–G.	**însumi**	**însemi**	**înșine**	**însene**
persoana a II-a	N.–A.	**însuți**	**însăți**	**înșivă**	**însevă**
	D.–G.	**însuți**	**înseți**	**înșivă**	**însevă**
persoana a III-a	N.–A.	**însuși**	**însăși**	**înșiși**	**înseși (însele)**
	D.–G.	**însuși**	**înseși**	**înșiși**	**înseși (însele)**

Exersați!

1. Puneți în locul punctelor de suspensie din următoarele enunțuri adjectivul pronominal de întărire potrivit, la genul indicat între paranteze:

- Noi (masculin) ... am asistat la discuție.
- Voi (feminin) ... ați făcut desenul.
- Ți-am dat ție (masculin) ... caietul ca să nu se piardă.
- Ei ... vor să participe la concurs.
- Ele ... au pregătit micul dejun.
- O să le dea lor (feminin) ... cartea.
- Mie (feminin) ... mi-a venit această idee.
- Vouă (masculin) ... v-au făcut daruri.

2. Analizați, după modelul dat, adjectivele pronominale de întărire din textele de mai jos:

„Un alt destin decât al celor din jur se ivește din pământul udat de Olt. Însuși pământul începe să se deosebească de restul pământului. Coborând el urcă, în același timp, enorma scară pe care însăși viața a urcat."

Geo Bogza — *Cartea Oltului*

„Poezia nu este lacrimă
ea este însuși plânsul."

Nichita Stănescu — *Poezia*

„însuși" — adjectiv pronominal de întărire, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „pământul" (neutru, singular, nominativ), funcția sintactică de atribut adjectival

3. Corectați și explicați greșelile din enunțurile următoare și din desen:

„Ingrato! nu mi-ai scris chiar tu însuți în original?"

Ion Luca Caragiale — *O noapte furtunoasă*

Ei însăși au pictat peretele.

Faptele însăși le dezvăluie caracterul.

Le dau băieților înșeși o casetă.

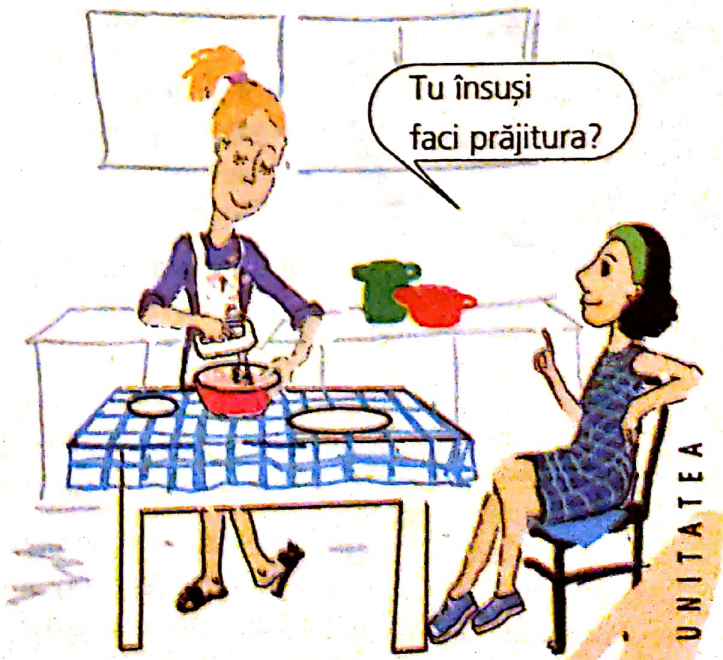

UNITATEA 4

Scanned with OKEN Scanner

50 Numeralul (1)

Observați!

1. Indicați felul numeralelor din replicile de sub desen.
2. Precizați valoarea morfologică a numeralelor identificate și indicați funcția lor sintactică.

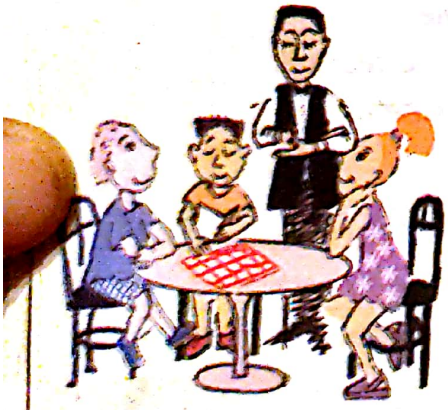

— Cu ce vă servesc?
— Două savarine, o înghețată și pentru amândouă o jumătate de litru de Coca-Cola.
— Pentru că totul costă douăsprezece mii cinci sute de lei, vă rog să aduceți până la cincisprezece mii de lei din bomboanele de ciocolată expuse în al treilea raft.

Amintiți-vă!

Numeralul este partea de vorbire care exprimă un număr sau ordinea obiectelor prin numărare.
Numeralul cardinal exprimă un număr.
Numeralele cardinale sunt **simple** și **compuse**.
Numeralul ordinal indică ordinea prin numărare.
Numeralele cardinale și ordinale pot fi precedate de articolul demonstrativ (*Cei doi* citesc. *Cel de-al treilea* scrie.)
Numeralul colectiv exprimă însoțirea, arătând din câte obiecte este formată o colectivitate. Are mai multe forme: *tustrei, toți trei, câteșitrei, amândoi, ambii* etc.
Numeralul fracționar denumește o fracție.
Numeralele cardinale, ordinale și colective au valoare substantivală și valoare adjectivală.
Numeralul fracționar are numai valoare substantivală.

Exersați!

1. Indicați forma corectă a următoarelor numerale:
șaptesprezece/șaptisprezece • optîsprezece/optsprezece • șasezeci/șaizeci • al optălea/al optulea • al zecelea/al zecilea • al o sutelea/al o sutălea • al o miălea/al o mielea.

2. Alegeți forma corectă a enunțurilor: Am cumpărat *jumate/jumătate* de kilogram de crenvurști. • Le-am cerut *amândororа/amândurora* sfatul. • O treime din caiete *s-a/s-au* vândut.

3. Indicați felul numeralelor din textul următor:
„Au fost odată-ntr-o școală de provincie doi buni camarazi — Niță Ghițescu și Ghiță Nițescu. Amândoi erau potriviți la-nvățătură și la purtare. În anul al patrulea de școală primară, Niță ajunsese să scrie frumos."

După Ion Luca Caragiale — *Triumful talentului*

Scanned with OKEN Scanner

51 Numeralul (2)

Urmez un curs opțional de informatică și am participat *de trei ori* la un concurs. Ne-am grupat **câte doi**, formând mai multe echipe, dintre care trebuia selecționată cea care să reprezinte școala. Împreună cu Alexandru, am făcut eforturi *înzecite* pentru a câștiga.

Descoperiți!

Numeralul adverbial

1. Ce arată numeralul scris cursiv în textul de mai sus?

2. Precizați ce părți de vorbire determină numeralul scris cursiv în următoarele exemple și precizați funcția lor sintactică:

Punctajul meu a fost *de două ori* mai mare decât acela obținut de Mihai.

Prima echipă a răspuns *de trei ori* mai bine decât a patra.

Rețineți!

Numeralul adverbial arată de câte ori se îndeplinește o acțiune sau în ce proporție se găsește o calitate sau o cantitate a unui obiect.

Numeralele adverbiale se formează din prepoziția *de* + numeral cardinal + *ori* (pluralul substantivului *oară*): *de două ori, de trei ori* etc. Primul termen al seriei este format din numeralul cardinal *o* + substantivul *dată*: *o dată*.

Numeralul adverbial determină un verb, un adjectiv sau un adverb, având valoare adverbială.

Numeralul adverbial are funcția sintactică de **complement circumstanțial de mod.**

Numeralul distributiv

1. Ce arată numeralul scris îngroșat în textul de la începutul lecției? Arătați ce valoare morfologică are și ce funcție sintactică îndeplinește.

2. Precizați valoarea morfologică și funcția sintactică a numeralelor scrise cursiv în următoarele enunțuri:

Am primit drept premiu *câte cinci* cărți.

Câte zece încercau să răspundă în același timp.

Scanned with OKEN Scanner

Rețineți!

Numeralul distributiv arată repartizarea și gruparea numerică a obiectelor.
Numeralele distributive sunt alcătuite din adverbul *câte* + numeral cardinal: *câte doi, câte trei* etc.
Alte structuri: Am răspuns *unul câte unul*. S-au așezat *câte doi, doi*.
Au venit *câte trei, câte trei*.
Numeralul distributiv are valoare adverbială, adjectivală și substantivală.

Numeralul multiplicativ

1. Ce arată numeralul scris cursiv îngroșat în textul de la începutul lecției? Arătați ce valoare morfologică are și ce funcție sintactică îndeplinește.
2. Precizați valoarea morfologică și funcția sintactică a numeralului scris cursiv în enunțul următor:
Muncind mult, tata a câștigat *înzecit*.

Rețineți!

Numeralul multiplicativ arată în ce proporție crește o cantitate sau o calitate.
Numeralele multiplicative sunt derivate parasintetice formate cu prefixul *în-* și sufixul *-it*: *îndoit, întreit, însutit, înmiit* etc. Există și sinonime neologice: *dublu, triplu*.
Numeralul multiplicativ are valoare adjectivală și adverbială.

Exersați!

1. Construiți două enunțuri în care *o dată* să fie, pe rând, substantiv și numeral adverbial.

2. Indicați felul numeralelor din textul de mai jos și din regulile jocului de la exercițiul 3, precizând și funcția lor sintactică.

„Se-mbulzesc la școli grămadă,
Mândri, sprinteni și vioi,
Rând pe rând ca la paradă,
Câte patru, câte doi,
Vrând să intre toți mai iute,
Sunt la poartă vreo cinci sute."

Tudor Arghezi — *Școala*

3. Subliniați forma corectă a numeralelor din următoarele enunțuri:
• S-a întâlnit *câte cu una / cu câte una* pentru a lucra la calculator.
• A cumpărat doi saci de zahăr *a cincizeci / a câte cincizeci* de kilograme.

4. Grupați-vă câte doi. Fiecare echipă dă cu zarul de șase ori și înaintează câte fanioane indică acesta. Primul membru al echipei trebuie să formeze de la numărul fanionului tipul de numeral indicat. Dacă nu știe, va răspunde al doilea. Dubla greșeală a echipei atrage eliminarea. Câștigă aceia care reușesc să ajungă la sosire din șase încercări.

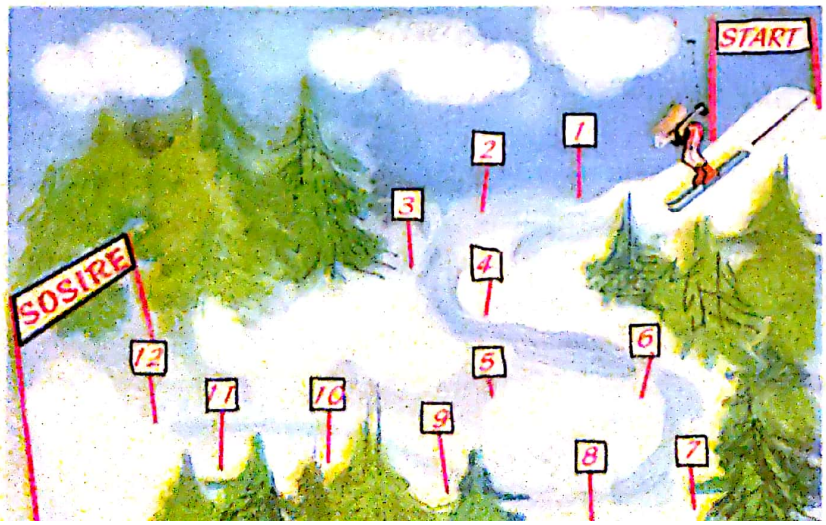

1 — ordinal
2 — multiplicativ
3 — distributiv
4 — colectiv
5 — fracționar
6 — adverbial
7 — ordinal
8 — distributiv
9 — adverbial
10 — multiplicativ
11 — ordinal
12 — distributiv

Scanned with OKEN Scanner

52 Monologul și dialogul

Observați!

Monologul scris

1. Citiți textul de mai jos, extras din *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă.

„Toate ca toatele, dar când am auzit eu de tata, pe loc mi s-a muiet gura. Apoi încet-încet m-am furișat pintre oameni, și unde-am croit-o la fugă [...], uitându-mă înapoi să văd, nu mă ajunge moșneagul? [...]. Vorba ceea: « Lasă-l, măi! L-aș lăsa eu, dar vezi că nu mă lasă el acum! » Tocmai așa pățisem și eu... Bine-ar fi s-o pot scoate la capăt, măcar așa, cu mama și cu mătușa Măriuca, gândeam eu, bătându-mi-se inima, ca-ntr-un iepure..."

2. Menționați secvența care indică prezența monologului, ca mod de exprimare a gândurilor personajelor.

3. Dați câteva exemple de cuvinte sau formulări folosite în operele literare cu scopul de a introduce secvențele de monolog. Puteți recurge pentru exemplificări și la povestirea *Iapa lui Vodă* de Mihail Sadoveanu.

Rețineți!

Monologul este forma de comunicare în cadrul căreia o persoană/un personaj își exprimă gânduri, stări, sentimente etc.:
- fie „vorbind cu sine însuși";
- fie producând o replică de dimensiuni ample, care nu permite intervenția unui alt participant în actul comunicării.

Monologul poate fi:
- interior — dacă mesajul nu se exprimă cu voce tare;
- exterior — dacă mesajul se rostește în lipsa (exersarea unui discurs în fața oglinzii, de pildă) sau, cel mai adesea, în prezența unui auditoriu.

Scanned with OKEN Scanner

Discuția în grup

1. Alcătuiți grupuri de câte cinci elevi. Sarcina de lucru constă în prezentarea în fața clasei, de către fiecare grup în parte, a ideilor esențiale dintr-un portofoliu (dosar documentar) referitor la „lumea" pe care o creează Ion Creangă în *Amintiri din copilărie*.

2. Desemnați, dintre voi, un moderator și un secretar al grupului.

Este bine ca moderatorul să fie bun organizator, cu spirit de inițiativă, bun vorbitor, capabil să capteze atenția ascultătorilor, să aibă capacitate de negociere a diverselor opinii exprimate, capacitate de sinteză, ușurință de a se exprima convingător.

3. Precizați responsabilitățile celorlalți membri ai grupului.

4. Planificați-vă activitatea în funcție de timpul de care dispuneți.

Rețineți!

Munca în echipă are următoarele avantaje: inventarierea și confruntarea unor idei diferite, clarificarea ideilor și selectarea celor mai bune dintre acestea, exersarea capacității de comunicare interpersonală etc.

5. Faceți un inventar al materialelor din portofoliile individuale. Secretarul grupului va nota în fișele fiecăruia problemele discutate (în ce anume constă „lumea" lui Ion Creangă: năzbâtiile lui Nică, oamenii, satul, împrejurimile etc.).

6. Selectați din lista de probleme pe acelea care vi se par mai interesante pentru prezentarea în fața clasei; dacă o anumită problemă apare în mai multe portofolii, o veți menționa, în portofoliul grupului, o singură dată.

Rețineți!

În discuțiile de grup, respectați următoarele reguli:

- Prezentați-vă, fiecare, opinia legată de problema discutată;
- Exprimați-vă opiniile succint, clar și convingător;
- Ascultați cu atenție și cu răbdare opiniile celorlalți membri ai grupului. Nu interveniți în discuție până când cel care vorbește nu și-a expus integral ideea;
- Dacă nu sunteți de acord cu ideile colegilor, motivați-vă în mod elegant punctul de vedere.

Moderatorul va negocia în situațiile de mai sus, astfel încât soluția găsită să fie acceptabilă pentru toți membrii grupului.

7. Alcătuiți portofoliul care să consemneze părerea grupului. Portofoliul poate să cuprindă liste de idei care vor fi prezentate în fața clasei. Fiecare dintre acestea va fi însoțită de exemple potrivite.

Scanned with OKEN Scanner

Fișă tehnică. Instrumentar

Cum facem o prezentare orală?

- Înainte de prezentare, este bine ca moderatorul să aibă la dispoziție câteva minute pentru a-și pregăti intervenția. În acest interval, el va încerca:
  - să stabilească ideile pe care le va prezenta la tema dată;
  - să-și clarifice argumentele la care va recurge în susținerea ideilor;
  - să stabilească ordinea în care va prezenta materialul rezultat din discuții, precum și ponderea pe care o va acorda fiecărui aspect abordat, în funcție de timpul avut la dispoziție.
- Fiecare moderator va prezenta în fața clasei portofoliul grupului pe care l-a coordonat. În prezentare, sunt importante următoarele elemente:
  - captarea atenției ascultătorilor;
  - expunerea nuanțată a ideilor (tonul, intonația și modularea vocii să sublinieze aspectele importante);
  - privirea prezentatorului trebuie să urmărească întreaga asistență și să observe reacțiile acesteia.
- Prezentarea orală în fața auditoriului trebuie să fie:
  - clară (ideile să fie formulate limpede și corect din punct de vedere gramatical);
  - coerentă (ideile să fie ordonate într-o succesiune logică);
  - atractivă și convingătoare;
  - adaptată timpului alocat.
- După ce ați ascultat prezentările moderatorilor, formulați întrebări în legătură cu aspectele pe care nu le-ați înțeles. Cereți, dacă este cazul, detalii suplimentare la temele care v-au trezit interesul.
- Întrebările trebuie să fie precise și să se refere strict la subiectul discutat;
- Răspunsurile trebuie, de asemenea, să fie clare, la obiect;
- Evaluați răspunsurile moderatorilor, în funcție de: claritatea și concizia formulărilor, coerența ideilor exprimate, puterea lor de convingere.
- În cazul existenței unor puncte de vedere diferite, moderatorii vor încerca, printr-o discuție în fața clasei, să-și confrunte argumentele, astfel încât să ajungă la soluții acceptate de majoritatea participanților la dezbatere.
- Polemica (confruntarea unor idei diferite, chiar opuse) trebuie să se desfășoare în limitele respectării regulilor de politețe: neîntreruperea partenerului, respectul față de opinia acestuia, nerecurgerea la jigniri personale etc.

Scanned with OKEN Scanner

4 Evaluare pentru unitatea 4

„Ce e zăpada? Lacrimi înghețate,
O, căruțașule, să nu mă minți…

… cânta mama, de cu seara, în timp ce frământa aluatul și-n casă mirosea a vanilie ș-a scorțișoară, iar afară se pornise să ningă îndesat.
Bănică nu înțelegea nimic din acest cântec vechi, privea pe fereastră, atras de jocul fulgilor care se roteau și cădeau pe sania lui rezemată de salcâmul gros în trunchiul căruia bunicul a înfipt două inele de fier pentru legat caii.
— Ce e zăpada… murmură el și râse ușor pentru că i se păruse că ninsoarea capătă culoarea albastră și asta nu poate fi adevărat. S-a întors cu tot trupul și a întâlnit ochii mamei care-l priveau blând. Atunci el a întins pumnul și mama l-a mângâiat pe frunte. Mâna mirosea frumos a vanilie.
— Culcă-te, i-a spus ea, mâine-i ajunul Anului nou și vrei să mergi cu uratul, cu George și cu Radu.“

Fănuș Neagu — *În ajun de Anul nou*

1 punct **1.** Identificați pasajele descriptive din text și menționați elementele descrise.

2 puncte **2.** Argumentați în cel mult zece rânduri rolul pe care îl au pasajele descriptive în textul dat. Referiți-vă la elementele care creează atmosfera specifică ajunului Anului nou.

1 punct **3.** Identificați metafora prin care este sugerată zăpada în text și explicați semnificația acesteia.

0,40 puncte **4.** Indicați felul primului pronume din textul dat și precizați funcția lui sintactică.

1,40 puncte **5.** Analizați pronumele, adjectivele pronominale și numeralele din al treilea alineat al textului dat, indicând și funcția lor sintactică.

1,20 puncte **6.** Construiți două enunțuri în care un pronume nehotărât și un pronume posesiv să îndeplinească funcția sintactică de atribut pronominal. Construiți apoi alte două enunțuri în care pronumele să devină adjective pronominale și indicați funcția lor sintactică.

1 punct **7.** Construiți cinci enunțuri în care să aveți câte un numeral ordinal, colectiv, adverbial, distributiv și multiplicativ.

2 puncte **8.** Identificați secvențele de monolog și de dialog din text; explicați prin ce se deosebesc acestea.

Scanned with OKEN Scanner

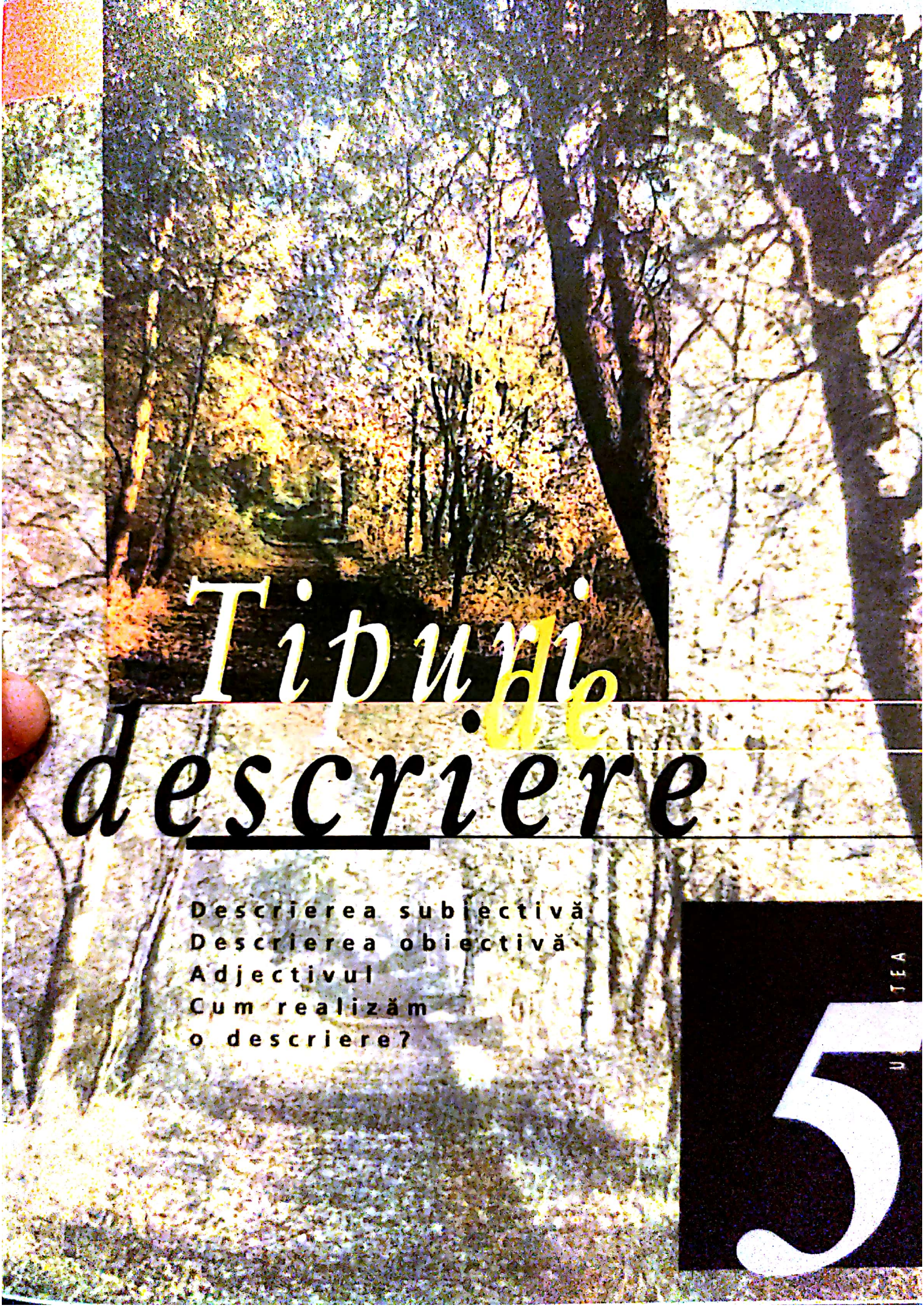

Tipuri de descriere

Descrierea subiectivă
Descrierea obiectivă
Adjectivul
Cum realizăm o descriere?

UNITATEA 5

Scanned with OKEN Scanner

53 Descrierea subiectivă

CĂLIN (FILE DIN POVESTE)

(fragment)

de Mihai Eminescu

Mihai EMINESCU (1850–1889)

- Poet, prozator, publicist, aparținând perioadei marilor clasici.
- A scris basme în proză (*Făt-Frumos din lacrimă, Frumoasa lumii, Finul lui Dumnezeu*) și în versuri — *Călin Nebunul, Călin (file din poveste), Miron și frumoasa fără corp, Fata-n grădina de aur* —, având ca sursă de inspirație folclorul românesc.
- Poemul *Călin (file din poveste)* este un basm cult în versuri, alcătuit din opt părți. Poemul își are punctul de plecare într-un basm popular, *Călin Nebunul*. Eminescu a povestit inițial acest basm în proză, apoi l-a versificat.

De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet[1];
Pare-că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate[2] peste pietre licurind;
Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic[3],
Când coboară-n ropot dulce din tăpșanul[4] prăvălatic[5],
Ele sar în bulgări fluizi[6] peste prundul[7] din răstoace[8],
În cuibar rotind de ape, peste care luna zace.
Mii de fluturi mici albaștri, mii de roiuri de albine
Curg în râuri sclipitoare peste flori de miere pline,
Împlu aerul văratic[9] de mireasmă și răcoare
A popoarelor de muște sărbători murmuitoare[10].
Lângă lacul care-n tremur somnoros și lin se bate,
Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii prea luminate,
Căci din patru părți a lumii împărați și-mpărătese
Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese;
Feți-frumoși cu păr de aur, zmei cu solzii de oțele,
Cititorii cei de zodii și șăgalnicul Pepele.
Iată craiul, socru-mare, rezemat în jilț cu spată[11],
El pe capu-i poartă mitră[12] și-i cu barba pieptănată;

---

1 *tămâiet*, adj. (regionalism) — înmiresmat.
2 *zdrumicat*, adj. (popular) — sfărâmat, zdrobit.
3 *molatic*, adj. — lin, lent, cu mișcări line; moleșitor, duios.
4 *tăpșan*, s.n. — loc plat sau ușor înclinat pe coasta unui deal sau a unui munte; pantă.
5 *prăvălatic*, adj. (popular) — povârnit, abrupt.
6 *flúid*, adj. — curgător.
7 *prund*, s.n. — pietriș mărunt amestecat cu nisip, care se găsește pe fundul și pe malul apelor.
8 *răstoacă*, s.f. — loc unde o apă este puțin adâncă.
9 *văratic*, adj. — de vară, specific verii.
10 *murmuitor*, adj. (învechit) — murmurător.
11 *spată*, s.f. (regionalism) — spătarul scaunului.
12 *mitră*, s.f. — coroană purtată de regi sau de împărați.

Scanned with OKEN Scanner

Țapăn, drept, cu schiptru[1]-n mână, șede-n perine de puf
Și cu crengi îl apăr pagii[2] de muscuțe și zăduf[3]...
Acum iată că din codru și Călin mirele iese,
Care ține-n a lui mână mâna gingașei mirese.
Îi foșnea uscat pe frunze poala lung-a albei rochii,
Fața-i roșie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii;
La pământ mai că ajunge al ei păr de aur moale,
Care-i cade peste brațe, peste umerele goale.
Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă,
Flori albastre are-n păru-i și o stea în frunte poartă.
Socrul roagă-n capul mesei să poftească să se pună
Nunul mare, mândrul soare, și pe nună, mândra lună.
Și s-așază toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iară cobza[4] ține hangul[5].
Dar ce zgomot se aude? Bâzâit ca de albine?
Toți se uită cu mirare și nu știu de unde vine,
Până văd păinjenișul între tufe ca un pod,
Peste care trece-n zgomot o mulțime de norod.

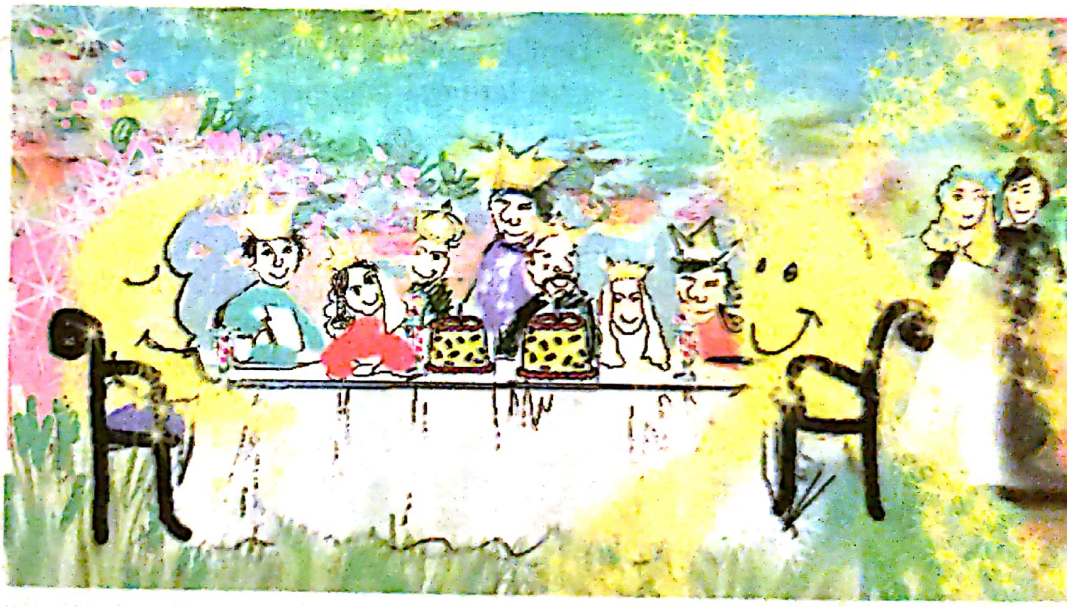

Trec furnici ducând în gură de făină marii saci,
Ca să coacă pentru nuntă și plăcinte, și colaci;
Și albinele-aduc miere, aduc colb mărunt de aur,
Ca cercei din el să facă cariul[6], care-i meșter faur[7].

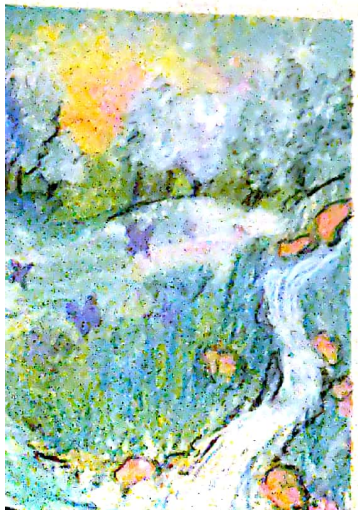

[1] *schiptru*, s.n. (forma literară actuală: *sceptru*) — toiag purtat de regi sau de împărați ca simbol al puterii lor.
[2] *pag*, s.m. (învechit; forma literară actuală: *paj*) — (în evul mediu) — tânăr nobil în serviciul unui senior, al unui rege sau al unui împărat; copil de casă.
[3] *zăduf*, s.n. — căldură mare; caniculă.
[4] *cobză*, s.f. — instrument muzical cu coarde, asemănător cu chitara.
[5] *a ține hangul*, loc. vb. — (în text) a acompania o melodie.
[6] *cariu*, s.m. (forma literară actuală: *car*) — nume dat unor specii de insecte mici, dăunătoare, care trăiesc în lemn și se hrănesc cu acesta.
[7] *faur*, s.m. — fierar.

Scanned with OKEN Scanner

Iată vine nunta-ntreagă — vornicel[1] e-un grierel,
Îi sar purici înainte cu potcoave de oțel;
În veșmânt de catifele, un bondar rotund în pântec
Somnoros pe nas ca popii glăsuiește-ncet un cântec;
O cojiță de alună trag locuste, podu-l scutur,
Cu musteața răsucită șede-n ea un mire flutur;
Fluturi mulți, de multe neamuri, vin în urma lui un lanț,
Toți cu inime ușoare, toți șăgalnici și berbanți[2].
Vin țânțarii lăutarii, gândăceii, cărăbușii,
Iar mireasa viorică[3] i-așteptа-ndărătul ușii.
Și pe masa-mpărătească sare-un greier, crainic sprinten,
Ridicat în două labe, s-a-nchinat bătând din pinten;
El tușește, își încheie haina plină de șireturi:
— „Să iertați, boieri, ca nunta s-o pornim și noi alături."

Aflați mai mult!

Poemul *Călin (file din poveste)* este o poveste de iubire, în care autorul prelucrează motivul popular al Zburătorului. În concepția populară, Zburătorul este un personaj învăluit în mister, care farmecă tinerele fete, făcându-le să se îndrăgostească de el. Așa se întâmplă și în poemul *Călin (file din poveste)*. Voinicul misterios intră în viața fetei de împărat pe neașteptate, într-o noapte, după care dispare. La scurt timp după plecarea voinicului, fata își dă seama că așteaptă un copil, rodul iubirii dintre ea și Călin. Tatăl ei, împăratul, o izgonește de la palat. Ea își găsește adăpost în pădure, într-o colibă părăsită, unde își va crește băiatul. Aici o descoperă voinicul Călin, după șapte ani. Căsătoria celor doi tineri constituie finalul fericit al poemului. Fragmentul propus pentru studiu reprezintă această parte finală a poemului (partea a VIII-a).

Exersați!

Citiți integral poemul *Călin (file din poveste)*. Alegeți partea care vă place mai mult. Argumentați alegerea făcută.

[1] *vornicel*, s.m. — flăcău care se ocupă cu poftirea și cinstirea oaspeților la nunțile țărănești, cu conducerea alaiului nunții.
[2] *berbant*, s.m. — bărbat căruia îi place să cucerească femeile, crai.
[3] *viorea/viorică, viorele*, s.f. — toporaș, plantă ale cărei flori de culoare violetă răspândesc un miros plăcut.

Scanned with OKEN Scanner

54 Descifrarea textului

Ștefan Luchian
(1868–1916)
Copac în luncă

Observați!

Vocabularul

1. Arătați cum s-au format următoarele cuvinte din text: *bâzâit, a glăsui, molatic, cojiță, împărătesc, mirare, mlădios, muscuță, păinjeniș, șăgalnic, văratic, sclipitor, viorică, lin* (adverb), *socru-mare.*
2. Alcătuiți câte un enunț, folosind ortogramele *prealuminat* și *prea luminat.* Argumentați ortografierea acestora.
3. Dați sinonime potrivite pentru cuvintele și expresiile din text, subliniate în următoarele exemple: trunchii *vecinici, harnici* unde, de *noroc* i-s umezi ochii, cobza *ține hangul,* aduc *colb* mărunt de aur, vin în urma lui *un lanț,* toți cu inime *ușoare,* toți *șăgalnici.*

Fonetica

1. Indicați formele literare actuale ale următoarelor cuvinte din text: *harnici (unde), (trunchi) vecinici, șede, grierel, (a) licuri, locustă, țapăn, perine, împlu, izvoară, musteața.*
2. Arătați ce sunete se reiau în versurile 17–20.
3. Indicați consoanele, vocalele și diftongii care se repetă în versurile 29 și 33.
4. Observați cum se realizează rima în următoarele perechi: *albind/argint; omăt/tămâiet; puf/zăduf; răcoare/nemuritoare.*

Rețineți!

Aliterația și **asonanța** sunt figuri de stil sonore care constau în repetarea unor sunete în interiorul unui vers.
În cazul aliterației, se repetă consoane sau silabe inițiale aflate, de obicei, în rădăcina cuvintelor („**l**ângă **l**acul"; „**mas**ă **mar**e").
În cazul asonanței, se repetă aceeași vocală accentuată („**l**ată **crai**ul socru-**mare**").
Rima imperfectă este un tip de asonanță care apare la sfârșitul versurilor. Ea se realizează în următoarele condiții:
• când diferă ultima vocală (sau ultimul diftong) sub accent: „om**ăt**" — „tămâ**iet**";
• când diferă sunetele de după ultima vocală (sau ultimul diftong) sub accent: „argi**nt**" — „licuri**nd**".

Scanned with OKEN Scanner

Morfologia

1. Indicați formele literare actuale ale următoarelor substantive din text: *umerele, flutur, inime.*

2. Indicați formele literare actuale ale următoarelor verbe din text: *tremur* (versul 4), *apăr* (versul 26), *scutur* (versul 51).

3. Precizați forma literară actuală a articolului posesiv genitival *a* din versul 14.

Descoperiți!

Versificația

1. Precizați tipul de rimă din poemul *Călin (file din poveste).*

2. Observați ce părți de vorbire sunt cuvintele care rimează în primele șase versuri.

3. Precizați măsura folosită în poemul *Călin (file din poveste).*

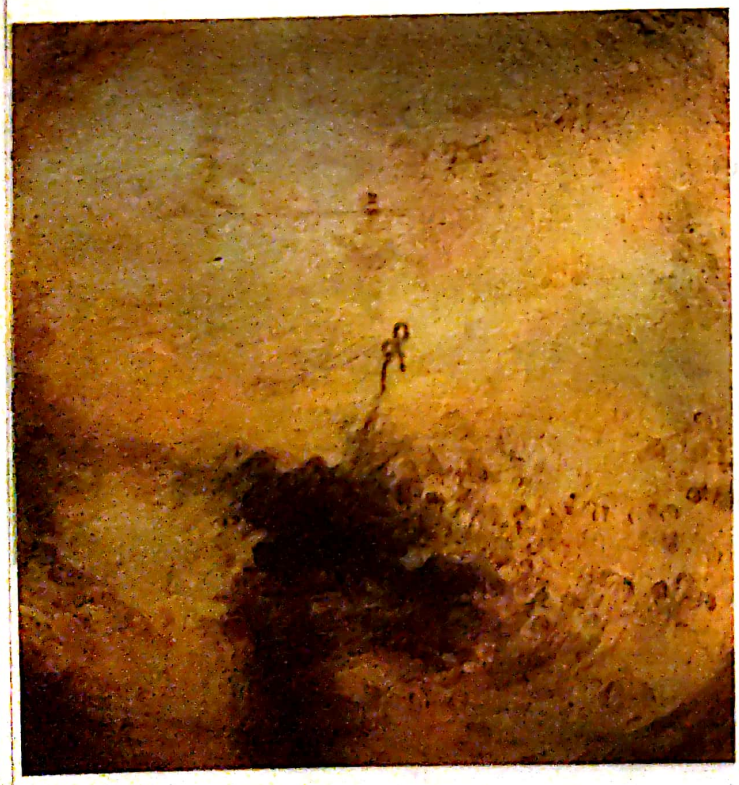

William Turner (1775–1851)
Lumină și culoare

Amintiți-vă!

Rima constă în identitatea sunetelor de la sfârșitul a două sau mai multe versuri, începând cu ultima vocală accentuată.
Rima este de mai multe tipuri:
- împerecheată (aabb);
- încrucișată (abab);
- îmbrățișată (abba);
- monorimă (aaaa).

Măsura este numărul de silabe dintr-un vers.

4. Notați silabele accentuate și pe cele neaccentuate din versurile:

Lângă lacul care-n tremur somnoros
și lin se bate,
Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii
prea luminate...

5. Precizați tipul ritmului din aceste versuri.

Amintiți-vă!

Ritmul reprezintă cadența sau armonia poetică obținută din succesiunea regulată a silabelor accentuate și a celor neaccentuate.
Piciorul metric este unitatea de ritm, alcătuită dintr-un grup de două, trei sau patru silabe accentuate sau neaccentuate, care se repetă în mod regulat într-un vers. **Picioare metrice bisilabice** sunt **troheul** și **iambul.** Deosebirea dintre ele este că troheul are prima silabă accentuată, în vreme ce iambul are a doua silabă accentuată.

Scanned with OKEN Scanner

55 Lectură aprofundată (1)

Descoperiți!

Organizarea textului

1. Fragmentul propus pentru studiu poate fi împărțit în trei secvențe. Delimitați-le în funcție de tema fiecăreia: descrierea naturii, nunta celor doi tineri, nunta fluturelui și a viorelei.
2. Dați un titlu potrivit fiecărei secvențe.

Descrierea naturii

1. Dați exemple din text care sugerează cadrul feeric, de basm, al naturii descrise.
2. Completați tabelul de mai jos, copiat în caiete, pornind de la exemplele oferite:

Tipul imaginilor	Exemple din text	Figuri de stil	Sugestii
imagini vizuale	codri *de aramă* …	epitet	cadrul ireal, de basm
imagini auditive	*mândră glăsuire* …	metaforă	foșnetul pădurii seamănă cu un cântec impresionant
imagini motorii	izvoare *zdrumicate* …	epitet	mișcarea rapidă, năvalnică a undelor
imagini olfactive	văzduhul *tămâiet* …	epitet	codrul pare a oficia slujba religioasă a căsătoriei celor doi tineri (sugestie bazată pe semnificația tămâii)

3. Identificați repetițiile și hiperbola din prima secvență a textului. Comentați semnificația acestor figuri de stil.
4. Prin ce figură de stil pare umanizată natura descrisă? Exemplificați!
5. Precizați, observând epitetele cromatice din text, culorile în care este realizat acest tablou de natură. Care este culoarea dominantă? Imaginați-vă cum ați picta voi într-un tablou peisajul descris. Alegeți dintre următoarele variante: în culori vii; în culori pastel; cu o luminozitate deosebită; cu umbre întunecate.
6. Cum apare natura descrisă în acest fragment? Alegeți dintre următoarele variante: altfel decât în realitate; ca o fotografie a realității; ca o proiecție a imaginației celui care descrie; ca un mod de a transmite gândurile și sentimentele celui care descrie.

Scanned with OKEN Scanner

Rețineți!

Descrierea subiectivă creează o anumită impresie sau emoție asupra cititorului. Descrierea subiectivă este marcată de felul cum percepe sau imaginează obiectul descris cel care face descrierea.
Într-o astfel de descriere, apar: termeni care subliniază că este vorba despre o viziune personală (*seamănă cu..., mi se pare...* etc.) sau secvențe care reflectă gândurile și sentimentele celui care descrie. Obiectul descris în mod subiectiv nu este niciodată identic cu realitatea la care, eventual, face trimitere.

Descoperiți!

Metafora

Sensul din text al secvenței *cuibar rotind de ape* este acela de „vârtej de apă". Pe baza căror asemănări este realizată apropierea dintre vârtejul de apă și cuibar? Alegeți dintre următoarele variante sau propuneți voi altele: ideea de adâncime • forma rotundă • ideea de viață aflată dedesubtul a ceea ce este imediat vizibil

Amintiți-vă!

Metafora este figura de stil prin care se trece de la semnificația obișnuită a unui cuvânt sau a unei expresii la o altă semnificație. Această trecere se face pe baza unei comparații subînțelese. Metafora prescurtează comparația, eliminând cuvântul care mijlocește apropierea celor doi termeni (*ca, asemeni cu*) și, adesea, și termenul comparat. Se realizează astfel o concentrare care conferă textului poetic o expresivitate sporită. Contextul este foarte important pentru înțelegerea semnificației unei metafore.

Exersați!

1. Explicați metaforele *mândra glăsuire* (versul 2) și *bulgări fluizi* (versul 11), comentând comparațiile subînțelese care au stat la baza acestora.
2. Arătați ce sens (propriu sau figurat) au atributele din exemplele de mai jos:
• *codri de aramă* • *gard de lemn* • *pădure de argint* • *gură de aur* • *avion de hârtie* • *pahar de sticlă* • *iarbă de omăt*
3. Identificați epitetele din exemplele de mai sus și explicați ce sugerează fiecare.

Rețineți!

Epitetul metaforic se realizează când un atribut determină un substantiv cu care în limbajul comun nu ar putea intra în relație. În acest caz, atributul își schimbă sensul propriu, căpătând un sens figurat. Epitetul metaforic implică și el o comparație subînțeleasă; de exemplu, *păr de aur* = păr ca aurul.

4. Arătați ce fel de epitete sunt următoarele: *văzduh tămâiet* • *harnici unde* • *trunchii vecinici* • *codri de aramă* • *pădure de argint*. Precizați:
• dacă aceste expresii sunt folosite cu sens figurat;
• dacă ele ne fac să ne imaginăm aspectele pe care le denumesc ca și cum ar exista cu adevărat.
5. Adăugați câte un epitet metaforic următoarelor substantive:
• *lună* • *râu* • *băiat* • *fată*
6. Realizați câte o metaforă pentru următoarele substantive:
• *lună* • *râu* • *om* • *bătrânețe* • *tinerețe*
7. La nunți, se face urarea „Casă de piatră!" Ce sens are expresia respectivă în acest context?

Scanned with OKEN Scanner

Rețineți!

Descrierea subiectivă creează o anumită impresie sau emoție asupra cititorului. Descrierea subiectivă este marcată de felul cum percepe sau imaginează obiectul descris cel care face descrierea.
Într-o astfel de descriere, apar: termeni care subliniază că este vorba despre o viziune personală (*seamănă cu..., mi se pare...* etc.) sau secvențe care reflectă gândurile și sentimentele celui care descrie. Obiectul descris în mod subiectiv nu este niciodată identic cu realitatea la care, eventual, face trimitere.

Descoperiți!

Metafora

Sensul din text al secvenței *cuibar rotind de ape* este acela de „vârtej de apă". Pe baza căror asemănări este realizată apropierea dintre vârtejul de apă și cuibar? Alegeți dintre următoarele variante sau propuneți voi altele: ideea de adâncime • forma rotundă • ideea de viață aflată dedesubtul a ceea ce este imediat vizibil

Amintiți-vă!

Metafora este figura de stil prin care se trece de la semnificația obișnuită a unui cuvânt sau a unei expresii la o altă semnificație. Această trecere se face pe baza unei comparații subînțelese. Metafora prescurtează comparația, eliminând cuvântul care mijlocește apropierea celor doi termeni (*ca, asemeni cu*) și, adesea, și termenul comparat. Se realizează astfel o concentrare care conferă textului poetic o expresivitate sporită. Contextul este foarte important pentru înțelegerea semnificației unei metafore.

Exersați!

1. Explicați metaforele *mândra glăsuire* (versul 2) și *bulgări fluizi* (versul 11), comentând comparațiile subînțelese care au stat la baza acestora.
2. Arătați ce sens (propriu sau figurat) au atributele din exemplele de mai jos:
• *codri de aramă* • *gard de lemn* • *pădure de argint* • *gură de aur* • *avion de hârtie* • *pahar de sticlă* • *iarbă de omăt*
3. Identificați epitetele din exemplele de mai sus și explicați ce sugerează fiecare.

Rețineți!

Epitetul metaforic se realizează când un atribut determină un substantiv cu care în limbajul comun nu ar putea intra în relație. În acest caz, atributul își schimbă sensul propriu, căpătând un sens figurat. Epitetul metaforic implică și el o comparație subînțeleasă; de exemplu, *păr de aur* = păr ca aurul.

4. Arătați ce fel de epitete sunt următoarele: *văzduh tămâiet* • *harnici unde* • *trunchii vecinici* • *codri de aramă* • *pădure de argint*. Precizați:
• dacă aceste expresii sunt folosite cu sens figurat;
• dacă ele ne fac să ne imaginăm aspectele pe care le denumesc ca și cum ar exista cu adevărat.
5. Adăugați câte un epitet metaforic următoarelor substantive:
• *lună* • *râu* • *băiat* • *fată*
6. Realizați câte o metaforă pentru următoarele substantive:
• *lună* • *râu* • *om* • *bătrânețe* • *tinerețe*
7. La nunți, se face urarea „Casă de piatră!" Ce sens are expresia respectivă în acest context?

Scanned with OKEN Scanner

56 Lectură aprofundată (2)

Descoperiți!

Nunta celor doi tineri

1. Povestiți pe scurt desfășurarea nunții lui Călin cu fata de împărat.
2. Identificați elementele fantastice, specifice basmului, prezente în această secvență a textului.
3. Care sunt participanții la nuntă și prin ce figuri de stil sunt individualizați în text?
4. Ce trăsături ale craiului apar în portretul din versurile 23–26? Comentați notele de umor strecurate în acest portret.
5. Comentați portretul „gingașei mirese", precizând și figurile de stil folosite.
6. Identificați în text elementele de ceremonial tipice nunții țărănești.

Nunta fluturelui și a viorelei

1. Care sunt participanții din lumea micilor viețuitoare la această nuntă?
2. Comentați rolurile pe care le au aceste personaje în desfășurarea și pregătirea ceremoniei de nuntă (cine sunt bucătărese, cine este vornicel, cine este preot, cine sunt lăutari etc.).
3. Prin ce figură de stil primesc insectele și florile un statut social (prin profesie) specific uman?
4. Identificați în text hiperbola prin care este descris alaiul micilor viețuitoare.
5. Ce elemente de ceremonial tipice nunții țărănești se regăsesc în această secvență?

INTERPRETAREA TEXTULUI

Exprimați-vă părerea!

1. Ce impresii vă trezește descrierea din prima secvență a textului? Alegeți dintre variantele de mai jos și explicați-vă opțiunea: fericire; veselie; seninătate; încântare; tristețe; exuberanță.
2. Explicați felul în care pădurea participă la nunta pe care o găzduiește. Referiți-vă la „veșmintele" acesteia, la atmosfera sugerată prin descriere etc.
3. Argumentați sau contraargumentați ideea că pădurea pare învestită cu funcția de a oficia slujba religioasă a căsătoriei celor doi tineri. Exemplificați cu secvențe din text.
4. Această primă secvență a textului este un pastel. Argumentați!
5. Ce semnificație are participarea soarelui și a lunii la nuntă în calitate de nuni?
6. Comentați modul în care este sugerată atmosfera de sărbătoare din secvența a treia a textului.
7. Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebește nunta din *Călin (file din poveste)* față de alte nunți din basmele citite de voi?

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

56 Lectură aprofundată (2)

Descoperiți!

Nunta celor doi tineri

1. Povestiți pe scurt desfășurarea nunții lui Călin cu fata de împărat.
2. Identificați elementele fantastice, specifice basmului, prezente în această secvență a textului.
3. Care sunt participanții la nuntă și prin ce figuri de stil sunt individualizați în text?
4. Ce trăsături ale craiului apar în portretul din versurile 23–26? Comentați notele de umor strecurate în acest portret.
5. Comentați portretul „gingașei mirese", precizând și figurile de stil folosite.
6. Identificați în text elementele de ceremonial tipice nunții țărănești.

Nunta fluturelui și a viorelei

1. Care sunt participanții din lumea micilor viețuitoare la această nuntă?
2. Comentați rolurile pe care le au aceste personaje în desfășurarea și pregătirea ceremoniei de nuntă (cine sunt bucătărese, cine este vornicel, cine este preot, cine sunt lăutari etc.).
3. Prin ce figură de stil primesc insectele și florile un statut social (prin profesie) specific uman?
4. Identificați în text hiperbola prin care este descris alaiul micilor viețuitoare.
5. Ce elemente de ceremonial tipice nunții țărănești se regăsesc în această secvență?

INTERPRETAREA TEXTULUI

Exprimați-vă părerea!

1. Ce impresii vă trezește descrierea din prima secvență a textului? Alegeți dintre variantele de mai jos și explicați-vă opțiunea: fericire; veselie; seninătate; încântare; tristețe; exuberanță.
2. Explicați felul în care pădurea participă la nunta pe care o găzduiește. Referiți-vă la „veșmintele" acesteia, la atmosfera sugerată prin descriere etc.
3. Argumentați sau contraargumentați ideea că pădurea pare investită cu funcția de a oficia slujba religioasă a căsătoriei celor doi tineri. Exemplificați cu secvențe din text.
4. Această primă secvență a textului este un pastel. Argumentați!
5. Ce semnificație are participarea soarelui și a lunii la nuntă în calitate de nuni?
6. Comentați modul în care este sugerată atmosfera de sărbătoare din secvența a treia a textului.
7. Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebește nunta din *Călin (file din poveste)* față de alte nunți din basmele citite de voi?

UNITATEA 5

57 Descrierea obiectivă și descrierea subiectivă

a. „În anul 1873, principele Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, venit la tronul României în 1866, începe construirea castelului Peleș la Sinaia.
Locul ales de principe pentru castelul său era sălbatic, dar pitoresc, ceea ce probabil l-a și atras.
Caracteristicile arhitecturii exterioare a castelului Peleș sunt specifice stilului neorenașterii germane: profiluri ascuțite, verticale, zvelte, forme neregulate, fragmentarea compoziției fațadelor, asimetria corpurilor, abundența lemnului sculptat și a elementelor decorative. Terasele castelului, în stilul neorenașterii italiene, sunt împodobite cu statui, coloane, fântâni, acestea contribuind la reușita arhitecturii peisagistice a ansamblului.

Castelul Peleș, vedere exterioară

Holul de onoare, cea mai somptuoasă sală de recepție a castelului, este amenajat de Karel Liman în anul 1911. El se înalță pe trei niveluri. Pereții sălii sunt lambrisați în lemn de nuc, intarsiat cu esențe nobile și exotice până la nivelul balcoanelor etajului unu. La bogăția sculpturală a lambriurilor, se adaugă basoreliefuri și statuete din alabastru, reprezentând subiecte mitologice, biblice și istorice. La nivelul superior, între arcadele balcoanelor primului etaj, sunt expuse tapiserii franceze de Aubusson din secolul al XVIII-lea. Plafonul din sticlă, împodobit cu vitralii reprezentând scene alegorice și motive heraldice, este mobil, putând fi acționat cu un motor electric sau manual."

Muzeul Național Peleș, Sinaia. Ghid turistic

b. „Castelul Peleș, reședința de vară a Unchiului, era o clădire măreață, prea falnică pentru o locuință de vară. Ca și palatul din București, castelul Peleș avea ceva din însușirile unei cuști. În dragostea lui pentru stilul numit *altdeutsch*, stil atât de iubit în țara lui natală, regele Carol încărcase cu prea multe ornamente reședința lui regală, pusese peste tot vitralii în culori întunecate, care te opreau să privești natura de afară; fiece colț era greoi sculptat, greoi drapat, greoi tapetat. Erau multe tablouri vechi,

Scanned with OKEN Scanner

splendide, însă așezate în camere și coridoare atât de întunecoase, încât abia se vedeau, iar tot ce era de adevărată valoare în mobilier era înecat în impresia covârșitoare de «prea mult», care aproape te amețea.
Înfățișarea întregului era bogată, măreață și impunătoare, dar treptele întunecoase, geamurile străvezii, draperiile sumbre, ca și la București, nu răspândeau în jurul lor veselie; nu mă puteam simți acasă la mine în camere atât de încărcate, și afară de acestea toate parcă fuseseră întocmite anume ca să împiedice intrarea aerului și a soarelui."

Maria, Regina României — *Povestea vieții mele*, vol. 2, traducere din limba engleză de Margarita Miller-Verghi, Editura Eminescu, București, 1997, p. 53–54

c. „Comparat cu alte edificii de același fel, Peleșul este un castel relativ nou, fiind construit în ultima parte a secolului trecut. Într-o călătorie imaginară prin castelele faimoase ale Europei, Peleșul ar fi, în mod sigur, unul dintre popasuri. Edificiul are o înfățișare armonioasă și impunătoare, care amintește de siluetele elegante ale brazilor. Arhitectura sa, aparținând stilului renașterii germane, împreună cu mirificul peisaj înconjurător, ar putea constitui un decor fascinant pentru un film de acțiune de mare succes.
Decorațiile și mobilierul combină stiluri variate. Cabinetul de lucru al regelui Carol I, cu vitraliile sale, piese elvețiene din secolul al XVII-lea, sala de consiliu, holul de onoare, biblioteca sculptată în stejar, care are o ușă secretă ducând spre apartamentul imperial, sala de teatru, unde în 1906 s-a proiectat în România primul film, sufrageria, sala armurilor, sala de arme, sala oglinzilor sunt numai câteva dintre atracțiile deosebite ale castelului Peleș.
Când spui Peleș, spui automat Sinaia. Această stațiune montană, situată la numai 127 de kilometri de București,

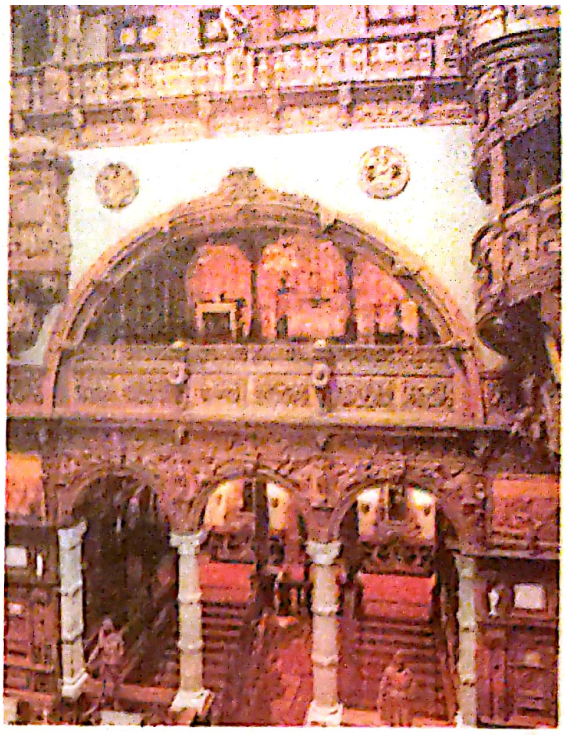

Castelul Peleș, holul de onoare

este cunoscută și sub numele de «Perla Carpaților». Aici, există hoteluri și cabane ospitaliere, cărări ce urcă în munții Bucegi, pârtii de schi, telescaune și teleferice, dar și izvoare de apă minerală, care vindecă boli digestive și reumatice. Toate aceste locuri și multe altele merită să fie văzute în orice perioadă a anului."

Internet, Romania home page, Institutul de Cercetare pentru Informatică, MUNTENIA MAP, p. 191

Observați!

1. Delimitați pasajele descriptive de cele nedescriptive din cele trei texte (acolo unde este cazul).
2. Notați în caiete elementele descrise. Observați care dintre acestea apar în mai multe texte și care în unul singur.
3. Analizați comparativ pasajele descriptive, referindu-vă la:
- tipul informațiilor oferite: geografice, istorice, arhitectonice sau privind decorațiile interioare;
- scopul textelor: de convingere și de informare, de informare, de comunicare a unor impresii;
- relația dintre imaginea de ansamblu și cea de detaliu.

UNITATEA 5

Scanned with OKEN Scanner

4. În toate cele trei texte, există atât informații obiective (neutre, precise, care nu exprimă părerea celui care descrie), cât și aprecieri subiective (care exprimă impresiile și sentimentele celui care descrie). Selectați în caiete elementele specifice descrierii obiective, respectiv descrierii subiective, referindu-vă la aspectele menționate în tabelul de mai jos.

Descrierea obiectivă	Descrierea subiectivă
Ce se comunică?	
• informații, date precise (nume, ani etc.)	• informații prezentate prin prisma unei percepții personale
Cum se descrie?	
• prin folosirea unor termeni tehnici, de specialitate • prin prezentare neutră, detașată • prin utilizarea enumerării	• prin folosirea unui limbaj mai puțin specializat, mai apropiat de cel familiar • prin implicarea observatorului în prezentare • prin utilizarea unei game variate de figuri de stil (epitete, comparații, metafore)
Ce persoane ale verbului apar în descriere?	
• persoana a III-a	• persoanele a III-a și I, chiar persoana a II-a

Rețineți!

Descrierea obiectivă oferă informații cu privire la obiecte, clădiri, persoane, obiective turistice, într-o manieră neutră, conformă cu realitatea.
Descrierea subiectivă oferă percepții asupra unor obiecte, persoane etc., reprezentând viziunea personală a celui care descrie.

5. În orice descriere, adjectivul are un rol important. Selectarea adjectivelor vă poate ajuta în determinarea caracterului subiectiv sau obiectiv al unei descrieri. Alegeți dintre adjectivele următoare — extrase din cele trei texte — pe acelea care se potrivesc unor descrieri subiective, respectiv obiective: (loc) *sălbatic, pitoresc* • (profiluri) *zvelte, verticale* • (forme) *neregulate* • (sala) *somptuoasă* • (tapiserii) *franceze* • (subiecte) *mitologice* • (motor) *electric* • (clădire) *măreață, prea falnică* • (ornamente) *prea multe* • (reședința) *regală* • (culori) *întunecate* • (înfățișare) *armonioasă* și *impunătoare* • (peisaj) *mirific* • (decor) *fascinant* • (piese) *elvețiene*.

6. În care dintre textele de mai sus predomină elementele subiective, respectiv obiective?

7. Faceți legătura dintre caracterul predominant subiectiv sau obiectiv al textelor și scopul acestora, menționând tipul textelor (publicistic, memorialistic, publicitar, științific etc.).

8. Descrieți un edificiu cunoscut de voi în trei variante, fiecare de cel mult zece rânduri, având în vedere următoarele scopuri:
• pentru a vă exprima impresiile legate de respectivul edificiu;
• pentru a da cuiva care nu cunoaște locul în care este plasat acel edificiu un reper de orientare;
• pentru a servi ca pliant de informare despre arhitectura localității în care se află acest edificiu.

Scanned with OKEN Scanner

58 Fișă tehnică. Instrumentar

Cum citim o descriere?

- Citiți textul avut în vedere.
- Stabiliți tipul textului (literar, nonliterar).
- Observați:
  - dacă textul este integral descriptiv;
  - dacă descrierea apare ca o secvență într-o narațiune.
- Stabiliți obiectul descrierii (peisaj, interior, personaj etc.).
- Identificați în textul propus rolul descrierii:
  - de informare (prezentarea unui obiect, a unui obiectiv turistic);
  - de prezentare a cadrului în care se va desfășura acțiunea într-o narațiune;
  - de schimbare a ritmului unei narațiuni prin introducerea secvenței descriptive;
  - de evocare a unui personaj (întreruperea narațiunii pentru prezentarea unui personaj);
  - de creare a atmosferei (prin transmiterea unor stări și sentimente determinate de obiectul descris).
- Identificați tipul descrierii:
  - obiectiv (descriere precisă, neutră, care nu conține opinii personale);
  - subiectiv (descriere care transmite cititorului sentimentele și gândurile celui care descrie).
- Observați ordinea descrierii:
  - sistematică (de sus în jos, din prim-plan spre planul îndepărtat etc.);
  - nesistematică (cel care descrie prezintă ceea ce vede și aude pe măsură ce percepe realitatea descrisă).
- Descoperiți punctul de vedere din care se face descrierea (de departe, de aproape, de sus, de jos etc.). Felul în care se face descrierea depinde de:
  - poziția observatorului în raport cu obiectul descris;
  - dacă obiectul este mobil sau imobil;
  - personalitatea sau starea de spirit a celui care descrie.
- Observați mijloacele prin care se realizează descrierea (câmpuri lexicale, figuri de stil, mărci temporale specifice descrierii).

Dumitru Ghiață
(1880–1972)
Plajă la Costinești

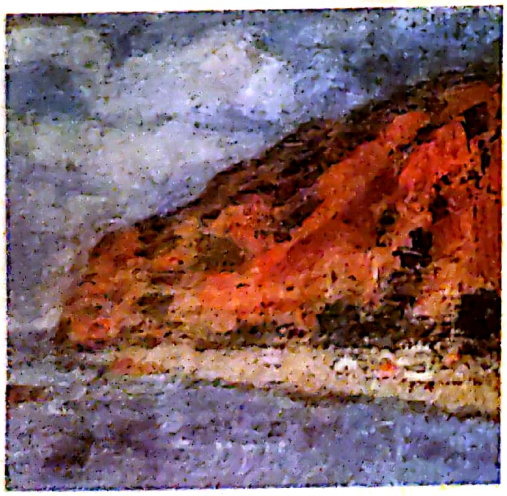

Plajă la Costinești
(fotografie)

UNITATEA

Scanned with OKEN Scanner

59 Adjectivul

Afiș de
Ioan Cuciurcă

Imagini din Bucureștiul de la începutul secolului al XX-lea

„Bucureștii au un farmec imprecis. Străinului nu i se arată monumente nemaivăzute, colecții moarte, muzee mai mari și mai bine înzestrate decât ale țărilor cu o veche cultură a pietrei și a canalizării. Străinul ia contact prin toate ventuzele lui cu viața palpitândă. La finele lui februarie, invazia mărțișoarelor și a firelor de mătase cu ciucuri pieptănați dau o nouă culoare neguțătorești trotuare gri. Asemenea capitală trebuie să fie tratată ca o individualitate, ca un personaj."

După Tudor Arghezi — *Cu bastonul prin București*

Observați!

1. Identificați adjectivele din textul de mai sus. Arătați care sunt adjective propriu-zise și care sunt provenite din alte părți de vorbire; precizați aceste părți de vorbire.

2. Clasificați în variabile și invariabile adjectivele identificate. Precizați câte forme au cele variabile.

3. Indicați substantivele determinate de adjective și arătați în ce se acordă adjectivul cu substantivul.

4. Indicați adjectivele propriu-zise din textul dat care nu pot avea grade de comparație. Arătați la ce grad sunt celelalte adjective propriu-zise.

Scanned with OKEN Scanner

5. Precizați unde stă adjectivul față de substantivul determinat. Ce se întâmplă cu adjectivul așezat înaintea substantivului?

6. Arătați care adjective sunt formate prin derivare și explicați cum s-au format. Dați exemple de adjective formate prin compunere.

7. Arătați ce este cuvântul scris cursiv în versurile următoare:

„În zadar suspin și sufăr
Lângă lacul *cel* albastru."

Mihai Eminescu — *Lacul*

Amintiți-vă!

Adjectivul este partea de vorbire care exprimă însușirea unui obiect.

Adjectivele sunt:
- **propriu-zise** (oraș *frumos*);
- **provenite din:**
- verb la participiu (prun *înflorit*);
- verb la gerunziu (mână *tremurândă*; gerunziu acordat);
- adverbe (haine *gata*);
- pronume (adjective pronominale; *acest* oraș).

Adjectivele sunt:

variabile, când își modifică forma în vorbire.

Pot avea:
- **patru forme**; adjective propriu-zise (*bun*); adjective provenite din verb la participiu (*înflorit*);
- **trei forme**; adjective terminate în consoanele *c* și *g* (*mic, lung*) sau în sufixele *-ător* (*prevăzător*), *-esc* (*sătesc*), *-iu* (*cenușiu*);
- **două forme**; adjective terminate în *-e* (*limpede*), în diftong (*bălai, rotofei*), în consoanele k' și č (*vechi, dibaci*).

invariabile, când nu își modifică forma în vorbire; sunt noi (*bordo, oliv*) sau vechi (*coșcogeamite, ditamai, otova*).

Adjectivul se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat.

Gradele de comparație sunt:

POZITIV — *bun;*

COMPARATIV
- **de superioritate** — *mai bun;*
- **de inferioritate** — *mai puțin bun;*
- **de egalitate** — *tot așa de (la fel de, deopotrivă de) bun;*

SUPERLATIV
- **relativ**

de superioritate — *cel mai bun;*
de inferioritate — *cel mai puțin bun;*
- **absolut**

de superioritate — *foarte bun;*
de inferioritate — *foarte puțin bun;*

Există adjective care nu au grade de comparație, pentru că
- însușirea nu poate fi modificată — *complet, enorm, fundamental, infinit, principal, terminat* etc.;
- sunt la origine (în limba latină) comparative sau superlative — *inferior, superior, maxim, minim, anterior, posterior, suprem, extrem* etc.;
- sensul acestora nu permite comparația: *electric, lingvistic, tipografic* etc.

Adjectivul stă de obicei după substantivul determinat. Când stă înaintea substantivului, preia de la acesta articolul hotărât.

Unele adjective sunt formate prin:
- **derivare**
- cu sufixe: *-esc, -iu, -ui, -nic, -os, -ător, -atic, -uriu, -cios;*
- cu prefixe: *ne-, in-, stră-.*
- **compunere** prin
- sudare (*atotștiutor*);
- alăturare (*propriu-zis*).

Uneori, înaintea adjectivului se află un **articol demonstrativ** sau **adjectival**. Acesta se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat de adjectiv.

Forme:

	masculin		feminin	
caz	singular	plural	singular	plural
N.-A.	**cel**	**cei**	**cea**	**cele**
D.-G.	**celui**	**celor**	**celei**	**celor**

Scanned with OKEN Scanner

Exersați!

1. Alegeți forma corectă a următoarelor adjective:
ambiguu/ambigu • *ambulatoriu/ambulator* • *contradictoriu/contradictor* • *provizor/provizoriu*

2. Indicați femininul următoarelor adjective: *analog, carnavalesc, grotesc, pitoresc.*

3. Indicați pluralul următoarelor adjective: *confuz, crud, propriu, scund, straniu, viteaz.*

4. Puneți în locul punctelor de suspensie din enunțurile de mai jos articolele adjectivale potrivite:
• Îmi plac clădirile ... vechi, nu clădirile ... noi.
• Mă plimb pe străzile ... largi, nu pe străzile ... înguste.
• I-am dat florile prietenei ... blonde, nu prietenei ... brunete.

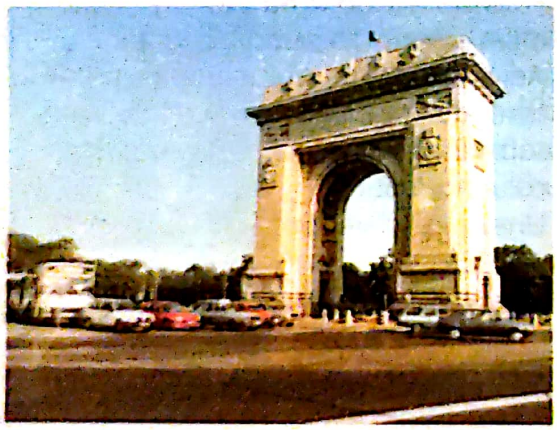

5. Construiți enunțuri în care adjectivul *cald* să fie trecut la toate gradele de comparație.

6. Explicați ce este greșit în următoarele enunțuri:
• Ateneul are cea mai perfectă acustică.
• Intercontinentalul este un foarte excelent hotel.
• Arhitectura Vilei „Mina Minovici" este de cel mai superior nivel.

7. Analizați adjectivele din textele de mai jos, indicând și funcția lor sintactică:
„Privesc orașul — furnicar —
Cu oameni mulți și muri bizari,
Pe strade largi cu multe bolți..."

Mihai Eminescu — *Privesc orașul — furnicar*

„Caisul nostru s-a gătit la poartă
Cu panglici albe ca-n tablouri vechi."

George Topîrceanu — *Aprilie*

„Strada era pustie și lumea părea adormită, fiindcă lămpile de prin case erau stinse sau ascunse în mari globuri de sticlă mată. În această obscuritate, strada avea un aspect bizar. Nici o casă nu era prea înaltă și aproape nici una nu avea cat superior. Însă varietatea cea mai neprevăzută a arhitecturii, mărimea neobișnuită a ferestrelor, în raport cu forma scundă a clădirilor, amestecul de frontoane grecești, făcute însă din var și lemn vopsit, făceau din strada bucureșteană o caricatură în moloz a unei străzi italice."

George Călinescu — *Enigma Otiliei*

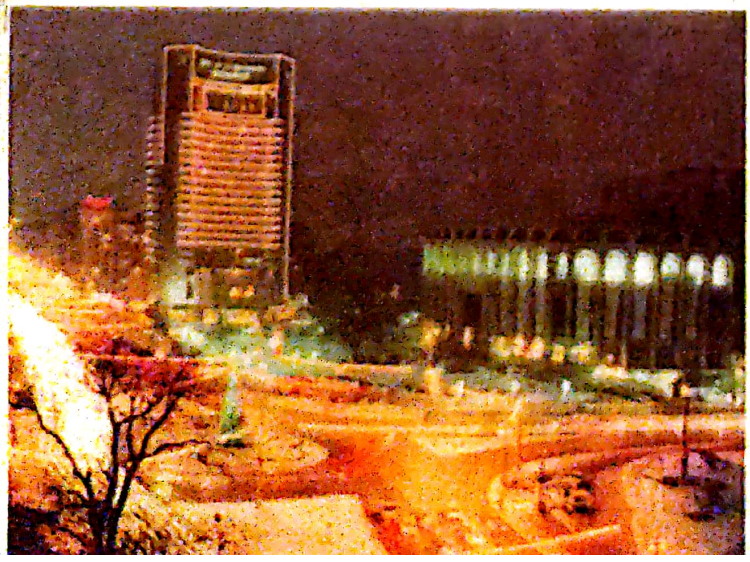

Imagini din București: Arcul de Triumf, Hotel Intercontinental, vila „Mina Minovici"

Scanned with OKEN Scanner

60 Mijloacele expresive de redare a superlativului absolut

Primăvara, florile sunt *nespus de gingașe* și au culori *atât de vii*. Ghioceii sunt *simplisimi*, toporașii, *ultradelicați* și mâțișorii plopilor, *foc de frumoși*. Mirosul zambilelor este *din cale-afară de proaspăt*. Am cumpărat narcise *galllbene* și *aaalbe*, pe care s-a așezat o buburuză *roșie, roșie*. *Ce vesele* sunt brânduțele!

Descoperiți!

1. La ce grad sunt adjectivele subliniate în textul de mai sus?
2. Explicați cum este format gradul respectiv.

Rețineți!

În limba română, superlativul absolut se poate forma și:
- cu **adverbe**, legate de adjectiv prin prepoziția *de: extraordinar, grozav, nemaipomenit, excesiv, teribil, minunat, atât, așa* etc.;
- cu **locuțiuni adverbiale**: *din cale-afară, cu totul și cu totul, peste măsură* etc.;
- cu **prefixe** și cu **sufixe**: *arhi-, extra-, hiper-, prea-, ultra-, supra-, super-, -isim*;
- prin **repetarea adjectivului**;
- prin **repetarea unei vocale** sau **a unei consoane**;
- cu **substantive**: *foc de inteligent*;
- cu **adverbe** provenite din pronume relative, în propoziții exclamative: *Ce vară călduroasă!*

Exersați!

Analizați adjectivele din textele următoare:

„E noapte naltă, naltă; din mijlocul tăriei
Veșmântul său cel negru, de stele semănat,
Destins coprinde lumea…“

Ion Heliade Rădulescu — *Zburătorul*

„Miresme dulci de flori mă-mbată și mă alintă gânduri blânde…
Ce iertător și bun ți-i gândul, în preajma florilor plăpânde!“

Dimitrie Anghel — *În grădină*

Scanned with OKEN Scanner

61 Locuțiunea adjectivală

Pentru mine, 1 martie e o zi *de seamă* și vreau să iau niște mărțișoare *mai nu știu cum* pentru toate colegele de clasă, care sunt fete *foarte de treabă*.

Descoperiți!

Locuțiunile adjectivale

1. Găsiți câte un sinonim pentru grupurile de cuvinte scrise cursiv în textul de mai sus.

2. Indicați partea de vorbire determinată de grupurile de cuvinte indicate.

Rețineți!

Locuțiunea adjectivală este grupul unitar de cuvinte, care este sinonim cu un adjectiv și se comportă în propoziție ca adjectivul.

Locuțiunile adjectivale pot avea grade de comparație.

Scanned with OKEN Scanner

61 Locuțiunea adjectivală

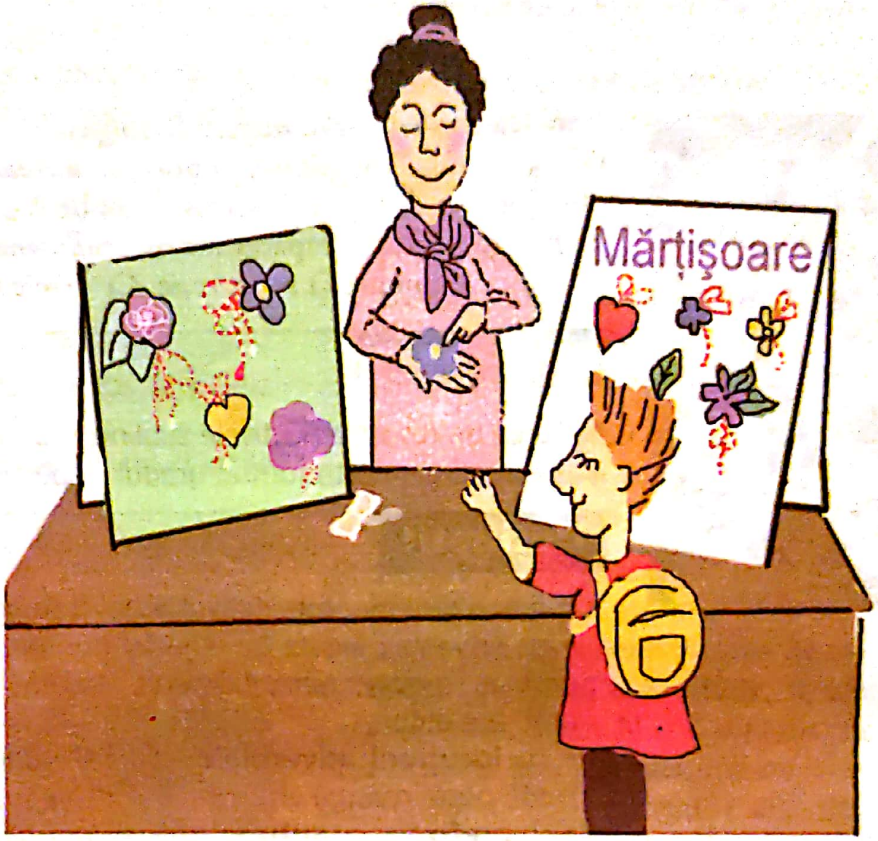

Pentru mine, 1 martie e o zi *de seamă* și vreau să iau niște mărțișoare *mai nu știu cum* pentru toate colegele de clasă, care sunt fete *foarte de treabă*.

Descoperiți!

Locuțiunile adjectivale

1. Găsiți câte un sinonim pentru grupurile de cuvinte scrise cursiv în textul de mai sus.
2. Indicați partea de vorbire determinată de grupurile de cuvinte indicate.

Rețineți!

Locuțiunea adjectivală este grupul unitar de cuvinte, care este sinonim cu un adjectiv și se comportă în propoziție ca adjectivul.
Locuțiunile adjectivale pot avea grade de comparație.

Scanned with OKEN Scanner

Funcțiile sintactice ale adjectivului și ale locuțiunii adjectivale

1. Citiți schema de mai jos, în care sunt indicate funcțiile sintactice ale adjectivului și ale locuțiunii adjectivale.

2. Indicați adjectivele și locuțiunile adjectivale din enunțurile date.

3. Alcătuiți oral, după aceste modele, enunțuri în care alte adjective și locuțiuni adjectivale să îndeplinească aceleași funcții sintactice.

- **atribut adjectival**
- **nume predicativ**

Ștefan Luchian (1868–1916) *Anemone*

- Zilele călduroase au sosit.
- Oamenii de ispravă îmi plac.
- Primăvara este frumoasă.
- George este cu judecată.

Exersați!

1. Identificați locuțiunile adjectivale din textele următoare și indicați funcția lor sintactică:

„În apa fierbinte și-n mâlul cald era altă viață a gângăniilor fără număr, fără sfârșit, multiplă și fabuloasă, izvorâtă din veșnicie."

Mihail Sadoveanu — *Mirajul*

„Băgai de seamă că natura mă dăruise și cu cele mai de căpetenie talente ale celui mai iscusit dintre alpiniști."

Calistrat Hogaș — *Pe drumuri de munte*

2. Alegeți forma corectă a adjectivelor din enunțurile următoare:

- Fereastra mare a casei *luminate/luminată* de soare strălucește.
- În zilele călduroase ale primăverii *așteptată/așteptate*, gâzele împânzesc grădinile.
- Îmi plac *aurii/auriii* puișori.
- I-am dat un buchet de narcise *micii/micei* mele prietene.
- Am cumpărat *ultimele/ultimile* zambile.

3. Analizați adjectivele din textele următoare, indicând și funcția lor sintactică:

„Mărțișorul satului este vechi și simplu. Este făcut de femei din două fire de lână, unul alb și unul roșu, purtate la mână sau la gât. Ele formau cercuri magice, care protejau ce era de protejat în gospodărie într-o perioadă incertă, momentul reîntoarcerii păsărilor călătoare, al primăverii năvalnice. Mai târziu, de șnurul împletit s-a atârnat o monedă și orașul a preluat mărțișorul ca semn al norocului sau al dragostei."

După Irina Nicolau — *Ghidul sărbătorilor românești*

„Pe urmă-am dat de toporași
lâng-un stejar;
erau așa de-albaștri, delicați —
ca niște firmituri de cer lăsate-n dar
de primăvară, printre pomii întunecați."

Magda Isanos — *Toporași*

4. Construiți trei enunțuri în care superlativul absolut să fie construit prin repetarea adjectivului și prin repetarea unei vocale și a unei consoane.

UNITATEA 5

Scanned with OKEN Scanner

62 Cum realizăm o descriere?

Brașov — vedere panoramică

Exersați!

Alegerea tipului de descriere

1. Imaginați-vă următoarele situații:

• Un prieten dorește să viziteze în vacanță orașul sau satul în care locuiți; el vă roagă să-i trimiteți o prezentare a așezării respective, făcută de voi;

• După ce a vizitat orașul sau satul în care locuiți, prietenul vă trimite o scrisoare, în care vă mulțumește pentru că i-ați fost ghid și vă comunică impresiile trăite de el în timpul excursiei făcute.

2. Arătați ce tip de descriere se potrivește pentru fiecare dintre situațiile menționate.

Scanned with OKEN Scanner

Redactarea descrierii

Realizați cele două descrieri propuse mai sus, ținând seama de sugestiile următoare:

Într-o descriere obiectivă:	Într-o descriere subiectivă:
• observați/gândiți-vă la ceea ce doriți să descrieți; la nevoie, documentați-vă; • decideți punctul de vedere (locul din care veți privi) și ordinea descrierii (dinspre ansamblu spre detaliu sau invers; obiective turistice, parcuri etc.); • dați informații precise, referitoare la forme, culori, poziționare etc., fără să includeți propriile opinii sau impresii; • insistați pe detaliile caracteristice; • exprimați-vă clar și simplu (figurile de stil trebuie evitate; puteți folosi enumerații).	• determinați impresia generală pe care locul respectiv v-a produs-o (încântare, neliniște, bucurie, tristețe etc.); • notați detaliile care exprimă această impresie de ansamblu, ordinea descrierii urmând intensitatea trăirilor voastre; • insistați asupra transmiterii emoțiilor, a gândurilor și a amintirilor trezite de imaginea descrisă; • în redactare, folosiți figuri de stil care să exprime cât mai sugestiv impresiile și sentimentele voastre.
Prima atestare a orașului Brașov este...	*Brașovul mi-a lăsat impresii de neuitat...*

Cum și de ce inserăm o descriere într-o narațiune?

Pornind de la una dintre fotografiile reproduse în această pagină, alcătuiți două narațiuni, în care să includeți o descriere:

• în prima, descrierea imaginii alese va fi plasată la începutul narațiunii;

• în a doua, descrierea va apărea în interiorul narațiunii, modificând ritmul acțiunii.

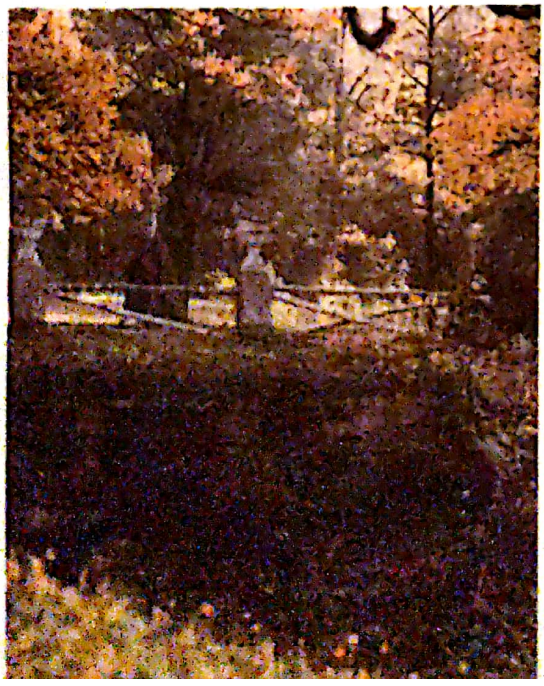

UNITATEA 5

Scanned with OKEN Scanner

EVALUARE

5 Evaluare pentru unitatea 5

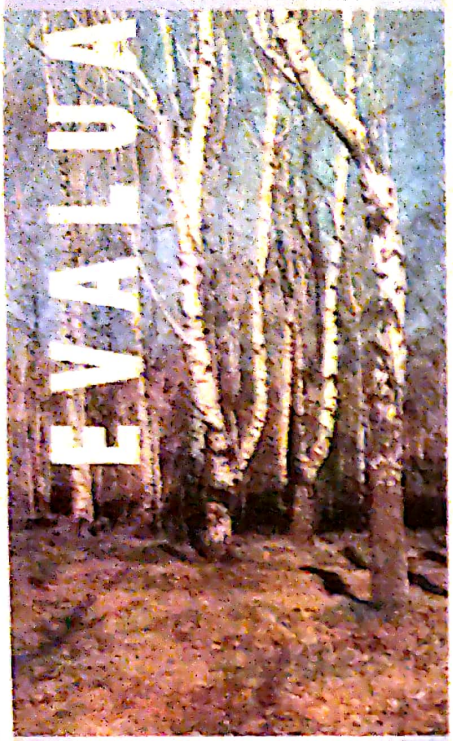

„Nimica n-are ca pădurea mai multe farmece s-atragă
Un suflet ce iubește taina frunzișelor cu umbră dragă
Și nicăieri nu poți mai bine de lumea-ntreagă să te pierzi
Decât pe-ngustele potece sub bolțile cu frunze verzi.

Frumos e muntele ce-nalță spre ceruri fruntea lui semeață,
Frumos e câmpul ce se-ntinde ca și o mare de verdeață,
Frumoasă, marea liniștită sau cu talazul răzvrătit,
Însă nimica cu pădurea nu poate fi asemuit. [...]

Poetul dacă se așază la vreo răspânte cu fântână
Vorbește cu izvoru-albastru de-a codrului frumoasă zână. [...]
Ciobanul dacă se zărește printre desișul tău cel verde,
De rând de-ar fi la-nfățișare, înfățișarea lui și-o pierde."

Alexandru Macedonski — *Pădurea*

1,5 puncte **1.** Ce tip de descriere (obiectivă sau subiectivă) apare în versurile date? Argumentați!

1,5 puncte **2.** Precizați și exemplificați figurile de stil din strofa a doua.

1 punct **3.** Ce sentimente ale poetului față de pădure se desprind din text? Explicați!

1,40 puncte **4.** Analizați primele patru adjective din textul dat, indicând și funcția sintactică a acestora.

0,40 puncte **5.** Indicați adjectivele provenite din verb la participiu din textul dat.

1 punct **6.** Analizați adjectivul propriu-zis din penultimul vers al textului dat, indicând și funcția sintactică a acestuia.

0,40 puncte **7.** Identificați locuțiunea adjectivală din ultimul vers al textului dat și indicați funcția sintactică a acesteia.

0,20 puncte **8.** Precizați ce funcție sintactică are adjectivul *frumos* în primul vers al strofei a doua.

0,60 puncte **9.** Construiți trei enunțuri în care adjectivul *frumos* să fie, pe rând, la toate formele de comparativ.

2 puncte **10.** Realizați o descriere obiectivă de o jumătate de pagină a unei păduri.

Scanned with OKEN Scanner

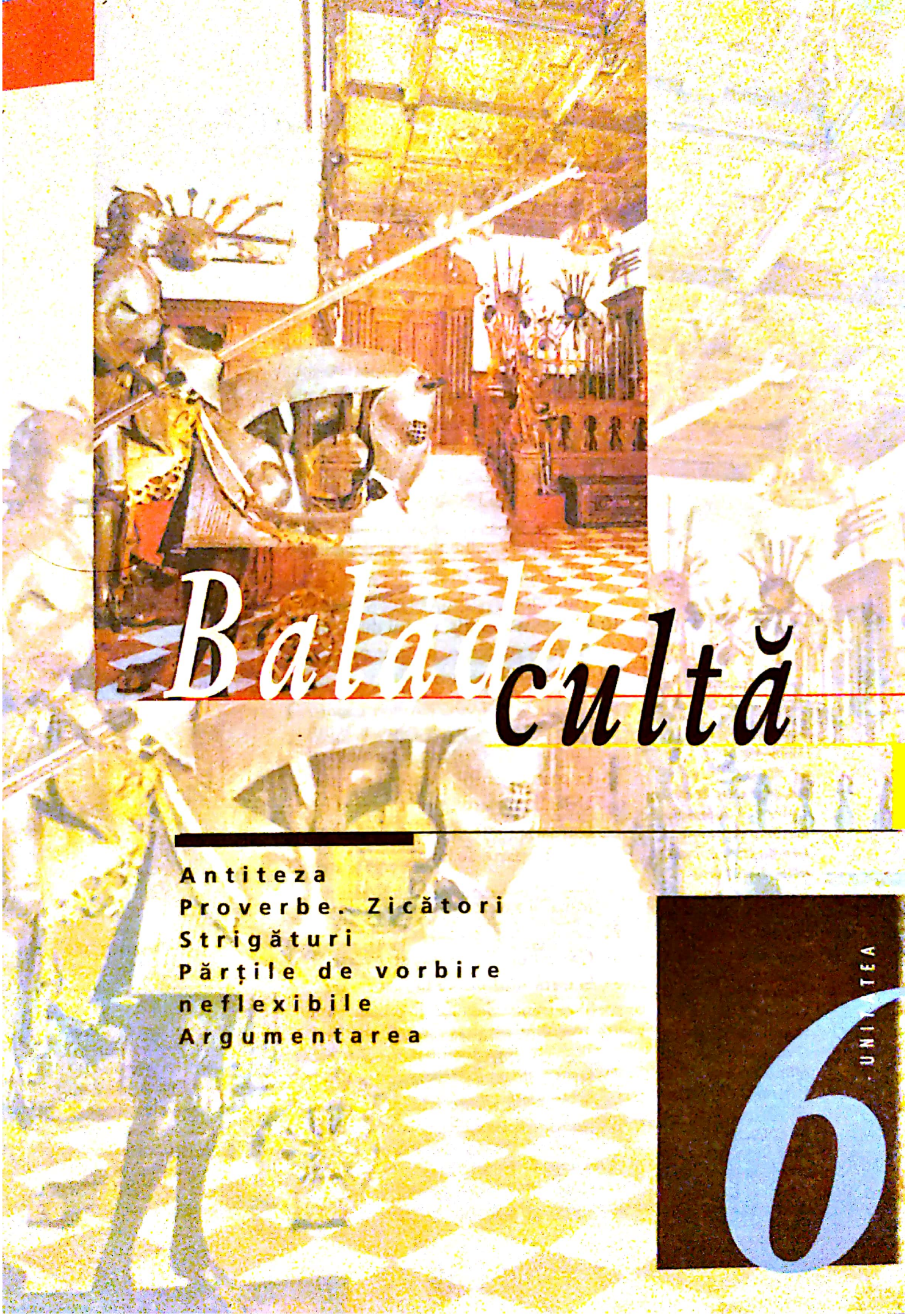

Balada

cultă

Antiteza
Proverbe. Zicători
Strigături
Părțile de vorbire neflexibile
Argumentarea

UNITATEA 6

63 Balada cultă

PAȘA HASSAN

de George Coșbuc

Pe vodă-l zărește călare trecând
Prin șiruri, cu fulgeru-n mână.
În lături s-azvârle mulțimea păgână,
Căci vodă o-mparte, cărare făcând,
Și-n urmă-i se-ndeasă, cu vuiet curgând,
Oștirea română.

Cu tropote roibii de spaimă pe mal
Rup frânele-n zbucium și saltă;
Turcimea-nvrăjbită se rupe deolaltă
Și cade-n mocirlă, un val după val,
Iar fulgerul Sinan, izbit de pe cal,
Se-nchină prin baltă.

Hassan de sub poala pădurii acum
Lui Mihnea-i trimite-o poruncă;
În spatele-oștirii muntene s-aruncă
Urlând ianicerii[1], prin flinte[2] și fum,
Dar pașa rămâne alături de drum,
Departe de luncă.

Mihai îi zărește și-alege vro doi,
Se-ntoarce și pleacă spre gloată,
Ca volbura[3] toamnei se-nvârte el roată
Și intră-n urdie[4] ca lupu-ntre oi,
Și-o frânge degrabă și-o bate-napoi
Și-o vântură toată.

George COȘBUC (1866–1918)
- **Poet, traducător și publicist transilvănean.**
- **Autor al volumelor: *Cântece de vitejie, Fire de tort, Balade și idile, Ziarul unui pierde-vară* etc.**
- **Temele sale preferate sunt: universul satului românesc (*Nunta Zamfirei, La oglindă*), natura (*Iarna pe uliță, Vara*) și istoria națională (*Pașa Hassan, O scrisoare de la Muselim-Selo*).**
- **În volumul *Cântece de vitejie* (1904), din care face parte și *Pașa Hassan*, a inclus poezii cu temă eroică, reînviind figurile unor eroi naționali.**

[1] *ianiceri* (forma literară actuală: *ienicer*), s.m. — soldați din corpul de elită al infanteriei turcești, recrutați la început dintre prizonieri, iar mai târziu dintre copiii populațiilor creștine subjugate de Poarta otomană, trecuți la mahomedanism.

[2] *flintă*, s.f. — pușcă cu fitil, cu țeavă lungă, cocoș și cremene, folosită în trecut; sâneață.

[3] *volbură*, s.f. — vânt puternic, cu vârtejuri.

[4] *urdie*, s.f. (învechit) — oaste.

Scanned with OKEN Scanner

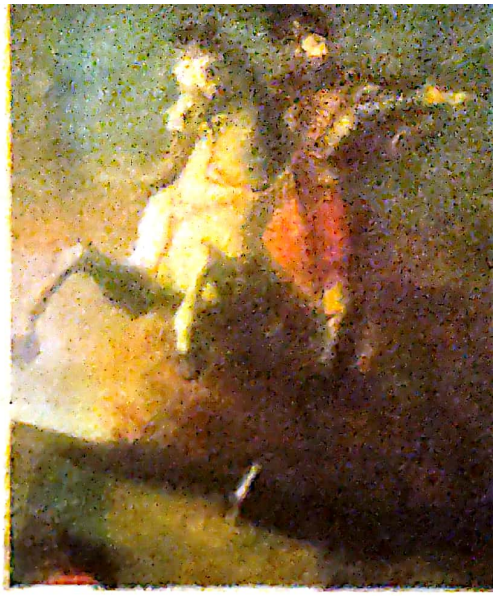

Mihail Lapaty
(1816–1860?)
Mihai Viteazul

Hassan, de mirare, e negru-pământ;
Nu știe de-i vis, ori aieve-i,
El vede cum zboară flăcăii Sucevei,
El vede ghiaurul[1] că-i suflet de vânt[2]
Și-n față-i puterile turcilor sunt
Tăriile plevei[3].

Dar iată-l! E vodă, ghiaurul Mihai!
Aleargă năvală nebună.
Împrăștie singur pe câți îi adună,
Cutreieră câmpul, tăind de pe cai —
El vine spre pașă[4]: e groază și vai,
Că vine furtună.

„Stai, pașă, o vorbă de-aproape să-ți spun,
Că nu te-am găsit nicăirea“ —
Dar pașa-și pierduse și capul, și firea!
Cu frâul pe coamă, el fuge nebun,
Că-n gheară de fiară și-n gură de tun
Mai dulce-i pieirea.

Sălbatecul vodă e-n zale și-n fier,
Și zalele-i zuruie crunte,
Gigantică poart-o cupolă pe frunte,
Și vorba-i e tunet, răsufletul ger,
Iar barda[5] din stânga-i ajunge la cer,
Și vodă-i un munte.

„Stai, pașă! Să piară azi unul din noi!“
Dar pașa mai tare zorește;
Cu scările-n coapse fugaru-și lovește
Și gâtul i-l bate cu pumnii-amândoi
Cu ochii de sânge, cu barba vâlvoi
El zboară șoimește.

DICȚIONAR ISTORIC
PAȘA HASSAN — comandantul ariergardei din oștirea turcească în bătălia de la Călugăreni (23 august 1595).
SINAN-PAȘA — vizir, conducător al armatei turcești în bătălia de la Călugăreni.
MIHNEA (zis Turcitul) — domn al Țării Românești (1577–1583 și 1585–1591), trecut la mahomedanism.

[1] *ghiaur*, s.m. (învechit) — denumire disprețuitoare dată în trecut de turci celor de altă religie decât cea mahomedană.

[2] Acest vers este reprodus conform ediției a treia (1914) din *Cântece de vitejie*, reluată de Gavril Scridon în ediția sa critică din 1966. În ediția a II-a (1908) reluată de I. Popper în 1957, versul 28 apare sub forma: „El vede că Bogdan e suflet de vânt“.

[3] *pleavă*, s.f. — rămășițe de spice sau de păstăi, rezultate din treieratul cerealelor sau al leguminoaselor; (figurat) ceea ce este lipsit de valoare; lucru de nimic.

[4] *pașă*, s.m. — guvernator al unei provincii din Imperiul Otoman.

[5] *bardă*, s.f. — secure cu tăișul lat și cu coada scurtă, întrebuințată odinioară ca armă de luptă.

Scanned with OKEN Scanner

Turbanul îi cade și-l lasă căzut;
Își rupe cu mâna vestmântul,
Că-n largile-i haine se-mpiedică vântul,
Și lui i se pare că-n loc e ținut;
Aleargă de groaza pieirii bătut,
Mănâncă pământul.

Și-i dârdâie dinții și-i galben-pierit!
Dar Alah din ceruri e mare!
Și-Alah îi scurtează grozava-i cărare,
Căci pașa-i de taberi aproape sosit.
Spahiii[1] din corturi se-ndeasă grăbit,
Să-i deie scăpare.

Și-n ceasul acela Hassan a jurat
Să zacă de spaimă o lună,
Văzut-au și beii[2] că fuga e bună
Și bietului pașă dreptate i-au dat,
Căci vodă ghiaurul în toți a băgat
O groază nebună.

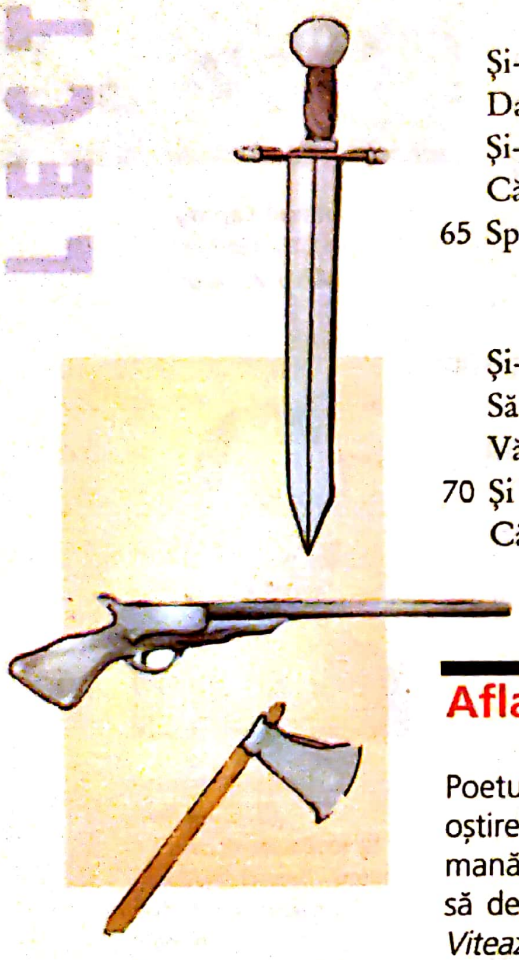

Aflați mai mult!

Poetul imaginează o scenă a bătăliei de la Călugăreni, în care oștirea română, condusă de Mihai Viteazul, a învins armata otomană, aflată sub comanda lui Sinan-Pașa. Coșbuc a avut ca sursă de inspirație un fragment din *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul* de Nicolae Bălcescu, în care este descrisă această bătălie:

„Mihai cugetă întru inima sa că împregiurarea cere neapărat vreo faptă eroică, spre a descuragia pe turci și a îmbărbăta pe ai săi. [...] Rădicând ochii către cer, mărinimosul domn cheamă în ajutoru-i protecția mântuitoare a dumnezeului armatelor, smulge o secure ostășească de la un soldat, se aruncă în coloana vrăjmașă ce-l amenință mai de aproape, doboară pe toți cei ce se încearcă a-i sta împotrivă. [...] Această faptă eroică înfioară pe turci de spaimă, iar pe creștini îi însuflețește și îi aprinde de acel eroic entuziasm. [...] Într-acel minut, Mihai [...] alerga într-o parte și într-alta prin tabăra turcească, căutând pe Sinan, când, văzând de departe pe Hassan-Pașa, se luă dupe dânsul strigându-i să stea de e viteaz, să se lupte cu dânsul piept la piept, și [...] era să-l și ajungă cu paloșul. Dar Hassan-Pașa fugea înspăimântat și nu se putea ține pe picioare de groază. El merse de-și ascunse rușinea într-un crâng spinos, de unde de-abia a doua zi îndrăzni să iasă la ai săi."

[1] *spahiu*, s.m. — soldat dintr-un corp de cavalerie otomană, recrutat din rândurile aristocrației.

[2] *bei*, s.m. — guvernator al unui oraș sau al unei provincii din fostul Imperiu Otoman.

Scanned with OKEN Scanner

64 Descifrarea textului

Observați!

Cuvinte și expresii

1. Explicați cum s-au format următoarele cuvinte din text: *vuiet, turcime, a învrăjbi, deolaltă, izbit, degrabă, tărie, fire, a zori, fugar, șoimește, grăbit.*

2. Verbele *a dârdâi* și *a zurui* sunt formate pe baza unor onomatopee. Identificați-le! Construiți, pornind de la aceste modele, alte două verbe onomatopeice.

3. Scrieți în caiete formele literare actuale ale următoarelor cuvinte: *vro, nicăirea, deie, taberi.*

4. Găsiți sinonime pentru următoarele cuvinte și expresii subliniate din text: „mulțimea *păgână*", „*gloată*", „e groază și *vai*", „*a mânca pământul*", „*a da scăpare*", „*a-i da dreptate*".

5. Arătați sensurile în care sunt folosite următoarele cuvinte din text: „turcimea-*nvrăjbită* se rupe deolaltă", „e *negru-pământ*", „e *suflet de vânt*", „*tăriile plevei*", „vine *furtună*".

6. Selectați din text cuvintele specifice limbajului militar, grupându-le în următoarele câmpuri lexicale: armata, soldații, mijloacele de luptă, îmbrăcămintea.

7. Identificați arhaismele găsite la exercițiul de mai sus. Comentați rolul acestora în text.

8. Stabiliți sensul cuvintelor subliniate în exemplele de mai jos: „E vodă, ghiaurul Mihai!/Aleargă năvală *nebună*"; „Dar pașa-și pierduse și capul, și firea!/Cu frâul pe coamă, el fuge *nebun.*"

Topica

1. Aranjați cuvintele din exemplele următoare în ordinea specifică vorbirii obișnuite:
(a) „Cu tropote roibii de spaimă pe mal/Rup frânele-n zbucium";
(b) „În spatele-oștirii muntene s-aruncă/Urlând ianicerii";
(c) „Ca volbura toamnei se-nvârte el roată";
(d) „Gigantică poart-o cupolă pe frunte".

2. Ce urmare are schimbarea topicii textului, așa cum ați procedat la exercițiul precedent?

3. Din ce motive credeți că poetul a optat pentru topica existentă în poem? Ce efecte artistice produce și cum se numește procedeul?

Scanned with OKEN Scanner

65 Lectură aprofundată (1)

Descoperiți!

Succesiunea întâmplărilor

1. În poezia *Pașa Hassan*, nu este prezentată întreaga desfășurare a bătăliei de la Călugăreni, ci numai un moment al acesteia. Precizați care este acest moment și comentați semnificația alegerii acestuia de către poet.

2. Identificați pasajele referitoare la spațiul în care se desfășoară acțiunea.

3. Rezumați acțiunea prezentată în poezie.

4. Completați în caiete tabelul de mai jos, selectând din text cuvintele prin care se sugerează dinamica acțiunii.

5. Discutați între voi și explicați rolul verbelor la indicativ prezent și al celor la gerunziu.

6. Alegeți dintre exemplele cuprinse în tabel pe acelea care surprind personaje sau grupuri aflate în mișcare; de exemplu: „Căci vodă o-mparte, cărare făcând."

Verbe	Substantive	Adjective	Adverbe
trecând *s-azvârle* ...	*fulgerul* *vuiet*	*(î)nvrăjbită* (năvală) *nebună*	*degrabă* (se-nvârt) *roată*

Virgil Almășanu
(n. 1926) *Epos legendar*

7. Identificați în text cel puțin patru imagini auditive. Discutați între voi și notați în caiete felul în care sunt realizate acestea.

8. Recitiți strofele a doua și a opta și notați în caiete aliterațiile. Discutați efectul artistic al acestora în text.

9. În text, apar și o serie de imagini vizuale: *cu fulgeru-n mână, un val după val, ca volbura toamnei se-nvârte el roată, ghiaurul e suflet de vânt, Hassan e negru-pământ* etc. Identificați figurile de stil care stau la baza acestora.

Scanned with OKEN Scanner

66 Lectură aprofundată (2)

Descoperiți!

Personajele

1. Numiți personajele individuale și pe cele colective din poezie.

2. Selectați din primele cinci strofe ale poeziei secvențele care se referă la cele două oștiri aflate în conflict. Înscrieți aceste secvențe în tabelul de mai jos, copiat în caiete:

Oștirea română	Oștirea otomană
„Și-n urmă-i se-ndeasă, cu vuiet curgând/Oștirea română" ...	„În lături s-azvârle oștirea păgână"; „Turcimea-nvrăjbită se rupe deolaltă" ...

3. Comentați opoziția dintre imaginile celor două armate, referindu-vă la:
- starea acestora (organizată sau haotică);
- poziția lor pe câmpul de luptă (ofensivă sau defensivă);
- comportamentul lor (curajos sau laș).

Amintiți-vă!

Antiteza este figura de stil constând în alăturarea a doi termeni (personaje, obiecte, situații, fenomene, idei), cu scopul de a sublinia opoziția dintre aceștia.

4. Portretele celor doi conducători de oști se realizează prin folosirea antitezei. Observați diferențele dintre personajele Mihai și Hassan, referindu-vă la:
- poziția pe câmpul de luptă;
- rolul activ sau pasiv în cadrul bătăliei;
- trăsăturile fizice și morale;
- comportamentul curajos sau laș.

Scanned with OKEN Scanner

Portretele personajelor

1. Selectați din text secvențele referitoare la portretul lui Mihai, plasându-le în tabelul de mai jos, copiat în caiete:

Modalitățile prin care se realizează portretul	Exemple	Trăsături surprinse
Prezentarea acțiunilor și a comportamentului	„Aleargă năvală nebună" „Vodă-i un munte" „Stai, pașă, să piară azi unul din noi"	curajos, dinamic impunător adevărat luptător, curajos și cu spirit de sacrificiu
Descrierea trăsăturilor fizice și morale		

Theodor Aman
(1831–1891)
Izgonirea turcilor la Călugăreni

2. Prin prisma cărui personaj din text este prezentat Mihai?
Analizați strofa a opta și notați în caiete hiperbolele.
Explicați de ce figura domnitorului dobândește proporții ieșite din comun.

Amintiți-vă!

Hiperbola este figura de stil care constă în exagerarea — prin mărire sau prin micșorare — a trăsăturilor obiectului descris.

3. Notați în caiete figurile de stil prin care este realizat portretul Pașei Hassan. Evidențiați trăsăturile care îl diferențiază cel mai tare de Mihai.

4. Ce vă sugerează cele două epitete cromatice care apar în portretul pașei: „negru-pământ" și „galben-pierit" din punctul de vedere al evoluției trăirilor interioare ale personajului?

Balada

1. Argumentați că poezia *Pașa Hassan* este epică.

2. Comparați poezia *Pașa Hassan* cu o baladă populară. Referiți-vă la:
- natura acțiunii (complexă sau simplă);
- relațiile dintre personaje (conflictuale sau de prietenie);
- versificația (simplă sau elaborată);
- timpurile verbale dominante (imperfect sau prezent).

Rețineți!

Balada este o creație epică în versuri, în care este povestită o întâmplare despre confruntarea dintre două sau mai multe personaje. Spre deosebire de balada populară — care circulă în variante și este transmisă prin viu grai, având autori anonimi —, balada cultă este un text scris de un autor cunoscut.

Scanned with OKEN Scanner

67 Interpretarea textului

Exprimați-vă părerea!

1. Argumentați semnificația titlului, alegând dintre următoarele variante:
- indică perspectiva din care este privit Mihai;
- Pașa Hassan este personajul principal;
- portretul pașei iese în evidență tocmai datorită contrastului față de portretul lui Mihai.

2. Conflictul propriu-zis este între două armate. De ce acesta se prelungește la nivelul celor doi conducători de oști? Argumentați-vă răspunsul pornind de la versul: „Stai, pașă! Să piară azi unul din noi!"

3. Discutați ce reprezintă din punctul vostru de vedere un domnitor. Alegeți dintre variantele de mai jos sau propuneți altă definiție și explicați:
- domnitorul reprezintă deținătorul puterii în stat;
- domnitorul reprezintă poporul pe care îl conduce;
- domnitorul este alesul lui Dumnezeu;
- domnitorul reprezintă un ideal.

4. Comentați din acest punct de vedere comportamentul celor două personaje care se înfruntă în bătălia înfățișată în balada *Pașa Hassan*.

5. Ce atitudine a autorului față de cele două personaje reiese din text (de simpatie, de antipatie, ironică, îngăduitoare etc.). Indicați versurile pe care se sprijină răspunsurile voastre.

6. Ce sentimente se degajă din balada *Pașa Hassan*?

Scanned with OKEN Scanner

68 Proverbele. Zicătorile. Strigăturile

Descoperiți!

1. Notați în caiete proverbul care s-ar putea formula pornind de la versul „Văzut-au și beii că fuga e bună" din ultima strofă a baladei *Pașa Hassan*.

2. Grupați câte două următoarele proverbe în funcție de ideea pe care o exprimă: *Așchia nu sare departe de trunchi.* • *Bine faci, bine găsești.* • *Lauda de sine nu miroase-a bine.* • *Ce naște din pisică șoareci mănâncă.* • *Altul să te laude, nu gura ta.* • *După faptă, și răsplată.*

3. Explicați semnificația următoarelor proverbe: *Buturuga mică răstoarnă carul mare*; *După furtună, vine și vreme bună.* Ce sens al cuvintelor — propriu sau figurat — stă la baza acestora?

Rețineți!

Proverbele și **zicătorile** sunt enunțuri concise prin care se exprimă adevăruri despre viață, confirmate de-a lungul timpului de experiența unei colectivități. Din punctul de vedere al sensului, proverbul se referă la un adevăr de mare generalitate, pe când zicătoarea surprinde plastic un adevăr referitor la o situație concretă. În ceea ce privește forma, proverbele sunt propoziții sau fraze, în timp ce zicătorile sunt, mai ales, construcții (sintagme) grupate în jurul unui verb sau al unui substantiv.

Strigăturile constituie expresia concentrată și poetică a unei reacții umane față de un anumit fapt de viață. Apar la horă, la nuntă și în alte împrejurări din viața satului: *Foaie verde siminoc, / Ia faceți hora la loc! / Unde șede urâtu' / Se-nnegrește pământu' / Unde șede dragostea / Se-nverzește pajiștea.*

Magdalena Rădulescu (1902–1983)
Horă

4. Identificați proverbele și zicătorile din lista de mai jos: *a face haz de necaz, ziua ceas și ceasul clipă, cine se scoală de dimineață departe ajunge, a da cu oiștea în gard, un ceas al dimineții plătește cât trei după prânz, tot răul spre bine, graba strică treaba.*

5. Pornind de la propriile cunoștințe sau apelând la rude care trăiesc la sat, alcătuiți o listă de strigături folosite la horă și la nuntă.

6. Realizați o compunere de o pagină, ilustrând un proverb printr-o scurtă povestire.

Scanned with OKEN Scanner

SCRISOAREA III

(fragment)

de Mihai Eminescu

Și abia plecă bătrânul... Ce mai freamăt, ce mai zbucium!
Codrul clocoti de zgomot și de arme și de bucium,
Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,

Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă;
Călăreții împlu câmpul și roiesc după un semn
Și în caii lor sălbateci bat cu scările de lemn,
Pe copite iau în fugă fața negrului pământ,
Lănci scânteie lungi în soare, arcuri se întind în vânt,
Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni,
Orizonu-ntunecându-l, vin săgeți de pretutindeni,
Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie...
Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătaie.
În zadar striga-mpăratul ca și leul în turbare,
Umbra morții se întinde tot mai mare și mai mare;
În zadar flamura verde o ridică înspre oaste,
Căci cuprinsă-i de pieire și în față și în coaste,
Căci se clatină rărite șiruri lungi de bătălie;

Scanned with OKEN Scanner

Dobromir din Târgoviște (prima parte a secolului al XVI-lea)
Mircea cel Bătrân, tablou votiv (1526) din biserica episcopală de la Curtea de Argeș

Cad asabii[1] ca și pâlcuri risipite pe câmpie,
În genunchi cădeau pedeștri[2], colo caii se răstoarnă,
Cad săgețile în valuri, care șuieră, se toarnă
Și, lovind în față,-n spate, ca și crivățul și gerul,
Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul...
Mircea însuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare,
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare;
Durduind soseau călării ca un zid înalt de suliți,
Printre cetele păgâne trec rupându-și large uliți;
Risipite se-mprăștie a dușmanilor șiraguri,
Și gonind biruitoare tot veneau a țării steaguri,
Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată —
Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată.
Acea grindin-oțelită înspre Dunăre o mână,
Iar în urma lor se-ntinde falnic armia română.

Descoperiți!

1. *Scrisoarea III* de Mihai Eminescu este un poem amplu, alcătuit din două părți, realizate pe baza antitezei dintre trecutul istoric glorios și prezentul decăzut. În cadrul primei părți, există trei tablouri distincte. Citiți prima parte a poemului (până la versul „Te sărut, Doamnă, frumos") și delimitați cele trei tablouri.
2. Rezumați întâmplările surprinse în această parte a poemului.
3. Care sunt personajele prezentate antitetic în al doilea tablou?
4. Ce moment al desfășurării acțiunii este surprins în fragmentul citat?
5. Selectați în caiete modalitățile artistice prin care este prezentată bătălia de la Rovine (10 octombrie 1394). Comparați-le cu acelea folosite de George Coșbuc în realizarea imaginii bătăliei de la Călugăreni din balada *Pașa Hassan*.
6. Identificați elementele de portret folosite în realizarea figurii lui Mircea. Comparați-le cu modalitățile folosite în portretizarea lui Mihai din balada *Pașa Hassan*.

Rețineți!

Poemul eroic este o creație cultă în versuri, în general de mari proporții, caracterizată printr-o acțiune în care se povestesc fapte măreț.

7. Argumentați dacă prima parte a *Scrisorii III* poate fi considerată un poem eroic.

[1] *asab*, s.m. — soldat musulman.
[2] *pedestru*, adj. (despre soldați, trupe) care se deplasează sau acționează (în luptă) pe jos.

Scanned with OKEN Scanner

70 Adverbul (1)

Constantinos — *Constantin Brâncoveanu și familia voievodală*, tablou votiv (1693–1694) din biserica mare a mănăstirii Hurez (jud. Vâlcea)

Dobromir din Târgoviște — *Neagoe Basarab și familia sa*, tablou votiv (1526) din biserica episcopală de la Curtea de Argeș

„Am vrut să cânt și mi-am dat seama deodată că ei niciodată n-au fost cântăreți, pentru că ei au fost întotdeauna înseși cântecele.

La temelia sentimentelor noastre, acolo *unde* bătaia inimii ia naștere din ea însăși și *unde* vremea începe a se naște, acolo la rădăcina arborelui genealogic al sentimentului țării, făpturile nemuritoare stau **oricând** vitejește de veghe.

Chipurile lor sunt vii în noi, încât ai foarte clar senzația că nu în istorie au existat, ci în prezent și de aici, din prezent, iradiază înapoi în istorie."

Nichita Stănescu — *Sentimentul patriei*

Observați!

Felurile adverbului

1. Identificați adverbele din primul și din al treilea alineat al textului de mai sus și indicați felul acestora.
2. Identificați în textul dat adverbul format prin derivare și explicați cum s-a format.
3. Explicați cum s-au format adverbele din primul alineat al textului dat.
4. Indicați adverbul din textul de la începutul lecției obținut prin schimbarea valorii gramaticale. La ce grad de comparație este?

Amintiți-vă!

Adverbul este partea de vorbire care arată o caracteristică a unei acțiuni, a unei stări sau a unei însușiri.

După înțeles, adverbele sunt **de loc, de timp** și **de mod**.

Adverbele pot proveni din alte părți de vorbire prin:

- **derivare** — cu sufixe: *-este, -iș, -âș, -mente*;
- **compunere** — prin alăturare sau prin sudare;
- **schimbarea valorii gramaticale** — din adjective, verbe la participiu, substantive care denumesc anotimpurile, părțile zilei, zilele săptămânii.

Unele adverbe pot avea grade de comparație care se formează în același fel ca la adjective, inclusiv mijloacele expresive de exprimare a superlativului absolut.

Scanned with OKEN Scanner

Descoperiți!

Adverbele relative, interogative și nehotărâte

1. Copiați în caiete și despărțiți în propoziții fraza din al doilea alineat al textului de la începutul lecției.

2. Arătați ce leagă cuvintele scrise cursiv. Care sunt cuvintele prin care le-ați putea înlocui și ce funcție sintactică îndeplinesc în propozițiile astfel obținute.

3. Precizați în ce fel de propoziții, după scopul comunicării, apar adverbele scrise cursiv în dialogul de mai jos:
— *Când* ai fost la muzeu?
— Ieri.
— *Cum* ai petrecut restul zilei?
— Bine.

4. Arătați ce funcție sintactică îndeplinesc adverbele scrise cursiv în dialogul de la punctul 3.

5. Ce părere aveți despre gradul de precizie al adverbului scris îngroșat în textul de la începutul lecției?

Rețineți!

Adverbele pronominale sunt cele care țin locul cuvintelor care exprimă împrejurări.
Acestea sunt:
- **relative** — când sunt folosite în frază ca elemente introductive ale propozițiilor subordonate: *unde, când, cum;*
- **interogative** — când apar în propoziții interogative: *unde, când, cum;*
- **nehotărâte** — când nu precizează împrejurarea: *undeva, cândva, cumva, oriunde, oricând, oricum* etc.

Exersați!

1. Identificați adverbele din textele de mai jos și indicați felul acestora, precizând gradul de comparație unde este cazul:

„Aice-i țara basmelor
Ce-ngână-a noastră minte
Prin freamătul fantasmelor
Din timpi de mai nainte."

Vasile Alecsandri — *Țara*

„Bătrânii ziceau copiilor: colo, în vale, colo, departe, mai departe, unde soarele se vede așa de frumos, unde câmpiile sunt strălucite și pâraiele răcoroase, unde ceriul e dulce, unde pământul e roditor, copii, acolo e țara!"

Alecu Russo — *Cântarea României*

„Te-am iubit! Te-am iubit totdeauna,
Chiar atunci când ghimpii tăi îmi
înțepau picioarele
Te-am iubit cum am iubit soarele,
Te-am iubit, țară, te-am iubit totdeauna."

Zaharia Stancu — *Țară*

„Buciumele ies în zori de zi
Trase pe umeri albe de mireasă
Și când se varsă jalea lor din Munți
Miroase-a veșnicie-n fiecare casă."

Ioan Alexandru — *Imnul Albei Iulia*

2. Indicați funcția sintactică a adverbelor relative identificate în textele de la exercițiul 1.

3. Construiți un dialog în care să folosiți două adverbe interogative și două adverbe nehotărâte.

4. Construiți enunțuri în care adverbul *departe* să fie la toate gradele de comparație.

5. Corectați greșelile din următoarele enunțuri:
- Cartea trebuie citită de câte mai multe persoane.
- Ați fost fericiți inspirați când ați plecat într-o excursie prin țară.
- Munții acestui masiv sunt grei de urcat.
- Presa a criticat în termeni destui de severi măsurile luate de director.
- Ana și Maria au răspuns cele mai bine la matematică.
- Dana recită cea mai frumos.

Scanned with OKEN Scanner

71 Adverbul (2)

„Totul este să fii atent și să distingi în monotonia aparentă a zilelor cum apare noul. **Poate** că în această simplă atenție se dezleagă și misterul ivirii noului în ceasurile târzii ale vieții. Cum e *cu putință*, pentru mine, ceva nou? E *cu putință* tocmai pe baza noului pe care-l aduce cu sine fiece zi. Fiți deci atenți la noul fiecărei zile și veți vedea cum se naște miracolul."

Gabriel Liiceanu — *Jurnalul de la Păltiniș*

Descoperiți!

Locuțiunea adverbială

1. Găsiți un sinonim pentru grupul de cuvinte scris cursiv în textul de mai sus.

2. Indicați partea de vorbire determinată de grupurile de cuvinte scrise cursiv în textul de mai jos:

Mă opream *din când în când* și priveam *în față*, unde se aflau florile ce își deschideau *pe neașteptate* cupele spre soare. Înțelegeam că *zi de zi, clipă de clipă*, dincolo de noi miracolul vieții va exista *de-a pururi*.

Rețineți!

Locuțiunea adverbială este grupul unitar de cuvinte care este sinonim cu un adverb și se comportă în propoziție ca adverbul.

Locuțiunile adverbiale pot fi:

- **de loc** — *în spate, în față, din loc în loc, ici și colo, de jur împrejur* etc.;
- **de timp** — *din vreme în vreme, când și când, pe înserate* etc.;
- **de mod** — *fără îndoială, talmeș-balmeș, cu de-a sila* etc.

Adverbele predicative și locuțiunile adverbiale predicative

1. Arătați ce parte de vorbire urmează după adverbul scris îngroșat în textul de la începutul lecției. Enunțul în care se află acest adverb este propoziție sau frază? Motivați-vă răspunsul.

Scanned with OKEN Scanner

2. Identificați adverbele și locuțiunile adverbiale din enunțurile de mai jos și indicați partea de vorbire de care sunt urmate:

- Firește că natura renaște în fiecare primăvară.
- Imposibil să nu răsară soarele.
- Cu siguranță că o să înțelegi într-o zi în ce constă eternitatea unei flori.

Rețineți!

Adverbele și locuțiunile adverbiale sunt predicative când sunt urmate de conjuncțiile subordonatoare *că* sau *să* și îndeplinesc funcția sintactică de predicat verbal.

Funcțiile sintactice ale adverbului și ale locuțiunii adverbiale

1. Citiți schema de mai jos, în care sunt indicate funcțiile sintactice ale adverbului și ale locuțiunii adverbiale.

2. Identificați adverbele și locuțiunile adverbiale din exemplele date.

• complement circumstanțial de loc	• Florile stau acolo, la fereastră. • L-am căutat peste tot.
• complement circumstanțial de timp	• Ieri, am făcut o plimbare. • Ne-am sculat cu noaptea-n cap.
• complement circumstanțial de mod	• Păsările cântă frumos. • Știu poezia pe de rost.
• atribut adverbial	• Casa de acolo este înaltă. • Alergatul de colo până colo a obosit-o.
• predicat verbal	• Desigur că o să vină. • Fără doar și poate că o să se întâlnească.
• nume predicativ	• E bine să înveți. • E de prisos să-ți explic.
• fără funcție sintactică de parte de propoziție	• A mai venit pe la noi.

Exersați!

1. Identificați adverbele și locuțiunile adverbiale din textele de mai jos și indicați felul și funcția lor sintactică:

„Eram copil. Mi-aduc aminte culegeam
odată trandafiri sălbatici.
Azi toate astea-mi trec
pe dinainte și zâmbesc."

Lucian Blaga — *Ghimpii*

„Pe urmă, ne vedeam din ce în ce mai des.
Eu stăteam de o margine-a orei,
tu — la cealaltă,
ca două toarte de amforă.
Numai cuvintele zburau între noi,
înainte, înapoi."

Nichita Stănescu — *Poveste sentimentală*

2. Indicați funcția sintactică a adverbelor și locuțiunilor adverbiale din enunțurile următoare:

- Mâine, George va veni negreșit.
- Negreșit că Mircea a înțeles foarte clar.
- Ar fi fost mai bine dacă plecai azi.
- De bună seamă că o să mergem la plimbare.
- Imposibil să nu ajung la timp.

Scanned with OKEN Scanner

2. Identificați adverbele și locuțiunile adverbiale din enunțurile de mai jos și indicați partea de vorbire de care sunt urmate:

- Firește că natura renaște în fiecare primăvară.
- Imposibil să nu răsară soarele.
- Cu siguranță că o să înțelegi într-o zi în ce constă eternitatea unei flori.

Rețineți!

Adverbele și locuțiunile adverbiale sunt **predicative** când sunt urmate de conjuncțiile subordonatoare *că* sau *să* și îndeplinesc funcția sintactică de predicat verbal.

Funcțiile sintactice ale adverbului și ale locuțiunii adverbiale

1. Citiți schema de mai jos, în care sunt indicate funcțiile sintactice ale adverbului și ale locuțiunii adverbiale.

2. Identificați adverbele și locuțiunile adverbiale din exemplele date.

• **complement circumstanțial de loc**	• Florile stau acolo, la fereastră. • L-am căutat peste tot.
• **complement circumstanțial de timp**	• Ieri, am făcut o plimbare. • Ne-am sculat cu noaptea-n cap.
• **complement circumstanțial de mod**	• Păsările cântă frumos. • Știu poezia pe de rost.
• **atribut adverbial**	• Casa de acolo este înaltă. • Alergatul de colo până colo a obosit-o.
• **predicat verbal**	• Desigur că o să vină. • Fără doar și poate că o să se întâlnească.
• **nume predicativ**	• E bine să înveți. • E de prisos să-ți explic.
• **fără funcție sintactică de parte de propoziție**	• A mai venit pe la noi.

Exersați!

1. Identificați adverbele și locuțiunile adverbiale din textele de mai jos și indicați felul și funcția lor sintactică:

„Eram copil. Mi-aduc aminte culegeam
odată trandafiri sălbatici.
Azi toate astea-mi trec
pe dinainte și zâmbesc."

Lucian Blaga — *Ghimpii*

„Pe urmă, ne vedeam din ce în ce mai des.
Eu stăteam de o margine-a orei,
tu — la cealaltă,
ca două toarte de amforă.
Numai cuvintele zburau între noi,
înainte, înapoi."

Nichita Stănescu — *Poveste sentimentală*

2. Indicați funcția sintactică a adverbelor și locuțiunilor adverbiale din enunțurile următoare:

- Mâine, George va veni negreșit.
- Negreșit că Mircea a înțeles foarte clar.
- Ar fi fost mai bine dacă plecai azi.
- De bună seamă că o să mergem la plimbare.
- Imposibil să nu ajung la timp.

Scanned with OKEN Scanner

72 Prepoziția

Pentru marea sărbătoare a Paștelui, trebuie să ne pregătim, curățindu-ne sufletele și casele. Oriunde am locui, într-o vilă luxoasă sau într-o casă modestă de la periferia unui oraș de provincie, într-un apartament de bloc sau într-o gospodărie țărănească, trebuie să facem curățenia de primăvară. Despre această adevărată primenire aflăm din familie. Conform tradiției, dereticăm înăuntrul locuinței și *în jurul* acesteia. Chiar dacă nu zugrăvim, spălăm perdelele, batem covoarele, lustruim parchetul și ștergem praful de pe fiecare obiect din casă. *În afară de* locuință, acordăm îngrijiri și exteriorului acesteia, balconului, scării blocului, palierului. În curte, în zona verde *din fața* blocului, greblăm, semănăm iarbă, plantăm flori. Când totul este curat, până în miercurea din Săptămâna Patimilor, putem spune că ne-am pregătit să întâmpinăm Paștele.

Observați!

Regimul cazual al prepoziției

1. Identificați prepozițiile din textul de mai sus (în afara celor din grupurile de cuvinte scrise cursiv) și precizați felul acestora.
2. Indicați cazul cerut de fiecare prepoziție identificată.
3. Precizați ce părți de vorbire sunt cuvintele subliniate în enunțurile de mai jos și indicați cazul acestora:
• Înaintea-*mi* se află un rond de narcise.
• Înaintea *ta* este un strat de zambile.

Amintiți-vă!

Prepoziția este partea de vorbire care leagă un complement sau un atribut de cuvintele determinate.
Prepozițiile sunt:
• **simple**: *cu, de, după, în, la, pe* etc.
• **compuse**: *de la, de pe, de lângă, despre, înspre* etc.
În limba română contemporană, prepoziția cere cazul:
• **acuzativ** — marea majoritate a prepozițiilor: *pe, la, până, cu, din* etc.;

Scanned with OKEN Scanner

• **genitiv** — *contra, asupra* și prepozițiile provenite din adverbe articulate, *înaintea, înapoia, deasupra, dedesubtul, înăuntrul* etc.
Aceste prepoziții cer dativul când se află înaintea unui pronume personal, formă neaccentuată (asupra-*mi*) și acuzativul, când se află înaintea unui adjectiv pronominal posesiv (asupra *mea*);
• **dativ** — *asemenea, aidoma, contrar, conform, potrivit* (provenite din adverbe), *datorită, mulțumită* (provenite din participii), *grație* (provenită din substantiv).

Descoperiți!

Locuțiunea prepozițională

1. Indicați prepozițiile care apar în grupurile de cuvinte scrise cursiv în textul de la începutul lecției.
2. Înlocuiți aceste grupuri de cuvinte cu o prepoziție.
3. Indicați cazul cerut de aceste grupuri de cuvinte.

Rețineți!

Locuțiunea prepozițională este grupul unitar de cuvinte care se comportă ca o prepoziție.
Locuțiunile prepoziționale cer cazul:
• **genitiv** — *în fața, în spatele, în mijlocul, de-a lungul, în urma, în jurul, în preajma* etc. Cer cazul dativ înaintea unui pronume personal (în juru-*mi*) și cazul acuzativ înaintea unui adjectiv pronominal posesiv (în jurul *său*);
• **acuzativ** — *față de, în loc de, în afară de, împreună cu, conform cu* etc. Aceste locuțiuni au drept ultim termen o prepoziție care cere cazul acuzativ.

Exersați!

1. Identificați prepozițiile din textele de mai jos, precizați felul acestora și indicați cazul cerut de ele:

„De prin balcoane
Și coridoare
Albe tulpane
Fâlfâie-n soare.
Ies gospodinele
Iuți ca albinele,
Părul le flutură,
Toate dau zor.
Unele mătură,
Altele scutură
Colbul din pătură
Și din covor."

George Topîrceanu — *Rapsodii de primăvară*

„Au înflorit caișii deodată, peste noapte. În două zile, caisul s-a îmbrăcat în bumbacul selenar și a stat în geamul meu, asemenea unor roiuri de fluturi albe, spânzurate în aer deasupra tulpinii. Deasupra florilor din grădină, pe atlazul azurului palid, alunecă săgețile rândunelelor, ca într-o stampă."

După Tudor Arghezi — *Un ciob de primăvară*

2. Identificați locuțiunile prepoziționale din textul de mai jos și arătați ce cazuri cer:
În preajma Paștelui, am fost la bunica, într-un sat situat de-a lungul Ialomiței. Împreună cu ea, am fost la biserică și i-am dat părintelui, pentru cei nevoiași, lucruri care ne prisoseau.

3. Construiți patru enunțuri în care prepoziția *deasupra* și locuțiunea prepozițională *în spatele* să ceară, pe rând, cazul dativ și acuzativ.

4. Corectați enunțurile următoare:
• S-a ridicat după scaun.
• Cântă cu vioara.
• Magazinul este deschis de la 8–20.
• Pleacă în București.
• Mașina are 100 de kilometri la oră.
• Insistă pe aspectele critice.

Scanned with OKEN Scanner

73 Conjuncția

După ce am venit de la slujba de Înviere, am ciocnit câte un ou roșu și am mâncat o felie de cozonac. Ne-am culcat ca să prindem câteva ore de somn *până când* bunicii vor veni în vizită. Am vrut să adormim repede, dar n-am putut, deși n-am schimbat o vorbă între noi. Când ne-am trezit, am constatat că era o schimbare în casă, fiindcă masa era aranjată de mama cu vesela cea mai bună și în farfuriile noastre se odihnea câte un iepuraș de ciocolată. Dacă iepurașul se oprise la masă, însemna că lăsase prin vreun cotlon darurile. Am început deci să căutăm, *pentru că* se aflau ori în bufet, ori în scrinul din dormitor.

Observați!

Felul conjuncțiilor

1. Identificați conjuncțiile din textul de mai sus (în afara celei din grupurile de cuvinte scrise cursiv) și precizați felul acestora după formă.

2. Arătați care dintre conjuncțiile identificate sunt coordonatoare și care sunt subordonatoare.

3. Indicați conjuncțiile coordonatoare înaintea cărora se pune virgulă.

UNITATEA 6

Scanned with OKEN Scanner

Amintiți-vă!

Conjuncția este partea de vorbire care leagă, în frază, două propoziții (de același fel sau diferite) sau, în propoziție, două părți de propoziție de același fel (subiecte, nume predicative, atribute, complemente).

Conjuncțiile sunt după formă:

- **simple** — *și, dar, iar, ci, să, că, dacă, deși* etc.
- **compuse** — *ca să, ci și* etc.

După rolul lor în enunț, conjuncțiile sunt:

- **coordonatoare**, când leagă părțile de propoziție de același fel sau propozițiile de același fel, principale sau secundare;
- **subordonatoare**, când leagă propozițiile secundare de propozițiile regente — *să, că, dacă, fiindcă, deși, încât* etc.

Conjuncțiile coordonatoare sunt:

- **copulative** — *și, nici;*
- **adversative** — *dar, iar, însă, ci* (înaintea acestor conjuncții, se pune totdeauna virgulă; când se află în interiorul propoziției, conjuncția *însă* nu se desparte prin virgulă);
- **disjunctive** — *sau, ori, fie* (când aceste conjuncții sunt perechi, virgula precedă obligatoriu al doilea termen; de exemplu: *sau* scrii, *sau* citești);
- **conclusive** — *deci, așadar* (conjuncția *deci* nu se desparte prin virgulă de restul propoziției, în timp ce conjuncția *așadar* se desparte prin virgulă).

Conjuncția *și* mai poate fi adversativă (I-am dat banii, *și* nu mi i-a dat) și conclusivă (Glumește, *și* nu-mi pasă). Conjuncția *iar* mai poate fi copulativă (Dana a măturat, *iar* Anca a șters praful.)

Descoperiți!

Locuțiunea conjuncțională

1. Arătați ce fel de propoziții leagă în frază grupurile de cuvinte scrise cursiv în textul de la începutul lecției.

2. Precizați ce leagă grupul de cuvinte scris cursiv în enunțurile următoare:

- Am primit cărți, *precum și* bomboane.
- Știu că o să vină, *precum și* că o să-mi aducă un dar.

Rețineți!

Locuțiunea conjuncțională este grupul unitar de cuvinte care se comportă ca o conjuncție.

Locuțiunile conjuncționale sunt:

coordonatoare

- copulative — *precum și;*
- adversative — *numai că;*
- conclusive — *prin urmare;*

subordonatoare — *fără să, măcar că, cu toate că, până să, de vreme ce, o dată ce, pentru ca să* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

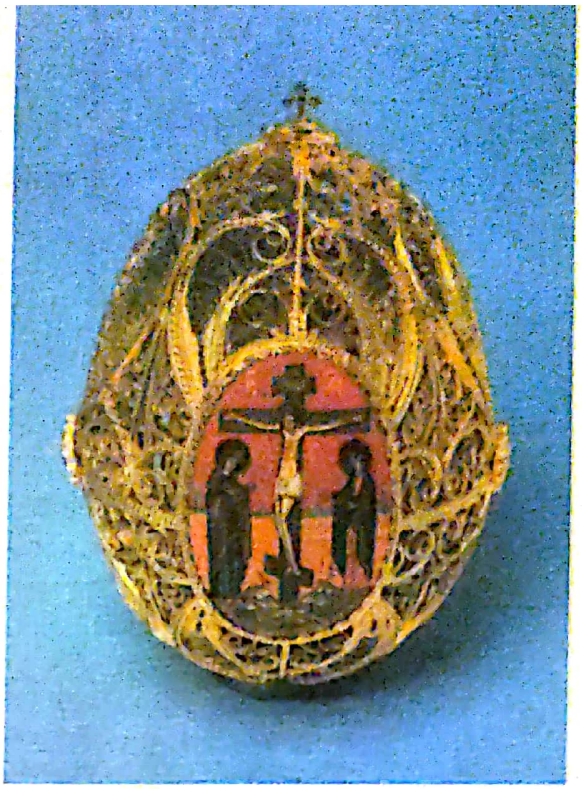

Exersați!

1. Identificați conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale din textele de mai jos și analizați-le, după modelele date:

„În fiecare primăvară Petrișor și Anicuța mureau de teamă că s-au uscat salcâmii peste iarnă. Cireșii, prunii, vișinii, merii și perii se împodobeau cu puzderie de flori albe ori trandafirii, numai salcâmii își scuturau păstăile uscate.

— De ce înfrunzesc mai târziu, bunico? întreba iar copila.

— Pentru că rădăcinile lor merg mai adânc în pământ și până să pătrundă căldura soarelui la ele trebuie mai multă vreme.

— Pe mine nu mă crede!

— Cum să te creadă dacă vede că și ție ți-e frică? Pentru ca să-l crezi pe om, el trebuie să fie tare în credința lui."

După Ion Agârbiceanu — *Salcâmii în floare*

„Iar după ce imnul învierii va răsuna din toate piepturile, ei se vor înșirui pe rând în dreptul altarului, se vor cumineca cu pâine și cu vin și cu-o năvală de lumină bruscă pe toată fața lor aspră, primeniți și transfigurați de-o bucurie impersonală, se vor apropia unul de altul, oamenii pământului:

— Hristos a-nviat!

— Adevărat c-a-nviat!

Satul doarme și împrejur respiră eternitatea."

Octavian Goga — *În Vinerea Patimilor*

„și" — conjuncție simplă, coordonatoare copulativă

„pentru că" — locuțiune conjuncțională subordonatoare

2. Arătați ce valoare morfologică are cuvântul *iar* în primul text de la exercițiul 1.

3. Construiți două enunțuri în care să aveți două locuțiuni conjuncționale coordonatoare.

4. Corectați enunțurile de mai jos și explicați ce este greșit:

- L-am întrebat că de ce a plecat.
- Vreau ca să mă plimb.
- Trebuie ca să vină.
- În prima repriză, Ilie Dumitrescu a marcat un gol, ca în cea de-a doua să înscrie tot el.
- S-au înțeles ca să se întâlnească.
- Atât mama, ca și tata au fost la slujba de Înviere.

5. Puneți virgulele în textul de mai jos:

Am vrut să rămânem acasă dar bunica nu ne-a lăsat fiindcă toți trebuie să ia lumină în noaptea de Paști. Fie că ești din sat fie că ești oaspete mergi la biserică. Bunica a pus așadar într-o cană apă un ou roșu un ban de argint busuioc și ne-a rugat să ne spălăm pe față. Ne-am întors în casă cu lumânarea aprinsă pentru că este semnul Învierii.

74 Interjecția

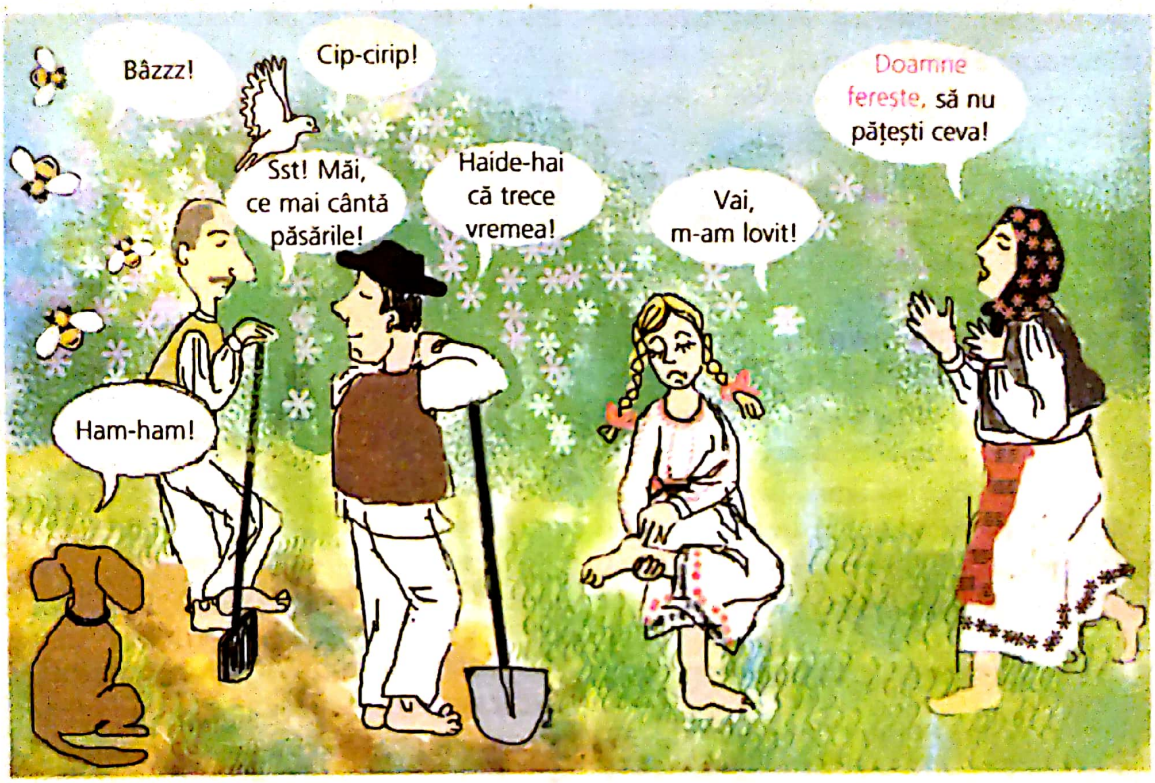

Observați!

1. Identificați interjecțiile din desenul de mai sus și arătați care sunt simple și care sunt compuse.
2. Arătați ce semne de punctuație se folosesc după interjecții.
3. Indicați interjecțiile de adresare din desen.
4. Înlocuiți grupul de cuvinte scrise cu roșu cu o interjecție.

Amintiți-vă!

Interjecția este partea de vorbire care, folosită exclamativ, exprimă senzații, stări sufletești, îndemnuri sau reproduce sunete din natură (onomatopee).
Interjecțiile sunt:
- **simple** — *ah, o, ei, uf, hm* etc.;
- **compuse** — *tic-tac, hei-rup, hodoronc-tronc* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Interjecțiile simple repetate (*cioc-cioc!*) nu trebuie confundate cu interjecțiile compuse.

Există și câteva locuțiuni interjecționale: *pe naiba, păcatele mele.*

Interjecțiile de adresare sunt folosite de emițător pentru a se adresa direct unei persoane (*mă, bă, bre* etc.) sau pentru a atrage atenția receptorului asupra unui lucru (*hei, băi, ia, iată, uite* etc.)

După interjecție se pot folosi:

- virgula;
- semnul exclamării.

Interjecțiile cu funcție sintactică în propoziție nu se despart prin virgulă. Uneori, când acestea sunt onomatopee, se pune semnul exclamării după ele.

Funcțiile sintactice ale interjecției

1. Citiți schema de mai jos, în care sunt indicate funcțiile sintactice ale interjecției.

2. Identificați interjecțiile în exemplele date.

- **fără funcție sintactică de parte de propoziție**
- **predicat verbal**
- **nume predicativ**
- **complement circumstanțial de mod**

- Tii, da' cald e!
- Rața țuști! în apă.
- E vai de el.
- Mergea lipa-lipa.

Exersați!

1. Identificați interjecțiile din textul de mai jos și arătați care sunt simple și care sunt compuse:

Iată că soarele încălzește pământul reavăn și berzele coboară fâl-fâl! la vechile cuiburi. Dintr-un copac buf! un pui de vrabie. E vai de el, fiindcă nici puful nu i s-a dus. Maria îi spune bunicii:

— Hai să-l luăm acasă!

— Hodoronc-tronc! Unde o să-l ținem?

— A, pe balcon! Îi fac și o căsuță!

— Măi, cum faci tu, de nu te poate refuza nimeni?

2. Arătați care dintre interjecțiile din textul de la exercițiul 1 au funcție sintactică și precizați-o.

3. Formați grupuri de câte doi elevi. Un elev să scrie interjecții ce redau sunete produse de păsări, și celălalt, produse de mamifere. Câștigă echipa care în trei minute scrie cele mai multe onomatopee.

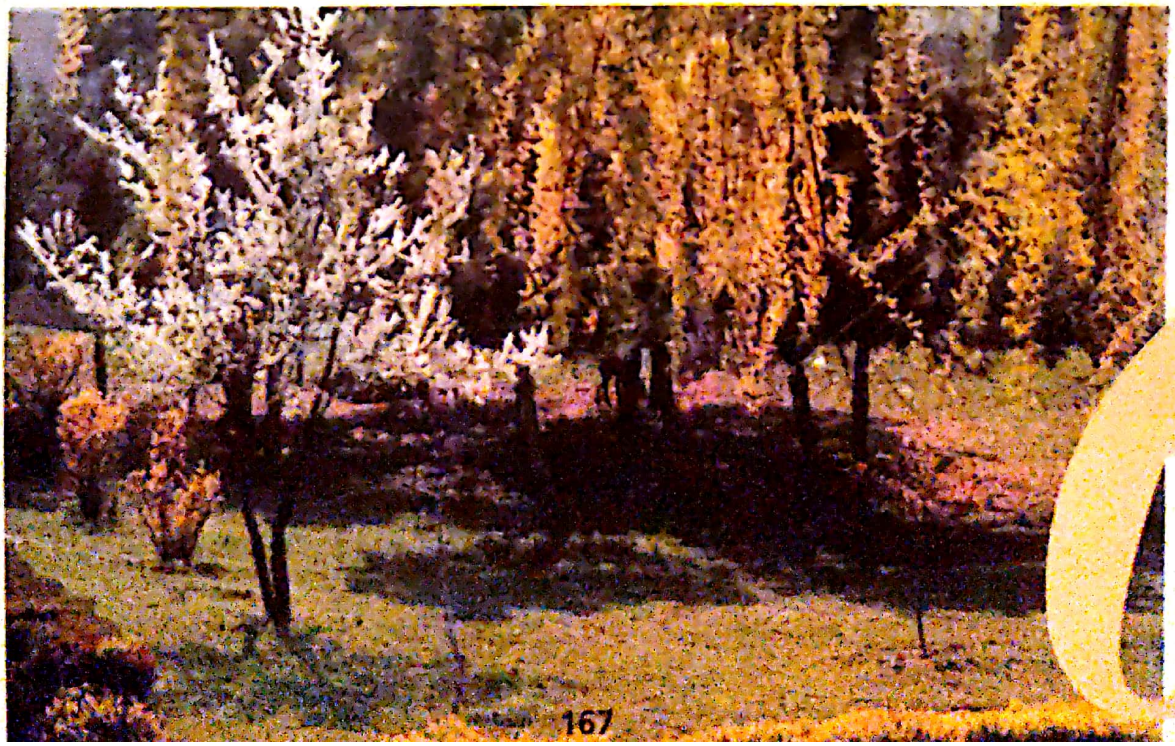

UNITATEA 6

Scanned with OKEN Scanner

75 Textul argumentativ

Observați!

Citiți textul de mai jos:

„Senzațional! Un joc pentru calculator cum n-ați mai văzut! *Construiește-ți singur un univers* este una dintre puținele strategii care te prind în prima jumătate de oră și nu te lasă în pace decât după prima jumătate de noapte.

O mână de oameni, călătorind pe oceanul planetar, sunt surprinși de o furtună. Își dau seama că insula pe care au naufragiat este frumoasă, sănătoasă și bogată. Ești delegat să conduci proaspăt formata comunitate în lupta pentru supraviețuire într-un teritoriu necunoscut, precum și în lupta împotriva unor eventuali concurenți. Tot ceea ce întreprinzi se bazează pe resursele interne ale coloniei. Ca în *Insula misterioasă*! Ai nevoie de scânduri? Angajezi un tăietor de lemne. Ca să nu se termine lemnele, pregătești un pădurar, care are în sarcină noua generație de arbori. În acest mod, faci rost de materiile prime necesare pentru dezvoltarea așezării.

Atunci când începi o nouă campanie, îți sunt explicate regulile de bază. Poți să pui la punct o mulțime de construcții, oferind în același timp noi locuri de muncă: pescărie cu pescar, cabană cu pădurar, moară cu morar, fierărie cu fierar și altele, care nu mai rimează la fel de bine: topitorie, ferme, mine etc.

Strategia constă în administrarea acestor resurse, astfel încât să reușești să te dezvolți nerămânând în pană de materii prime sau de hrană. Ceea ce poți controla în joc sunt o serie de factori (personalul, resursele, teritoriul etc.), precum și ceea ce urmează să fie construit.

Ce construiești tu sunt niște drumuri între diferite puncte de interes; stabilești, de asemenea, locul în care să se construiască o anumită clădire, în funcție de terenul de care dispui etc.

În joc, ai o perspectivă de ansamblu asupra hărții, iar interfața este bazată pe un sistem de ferestre suprapuse, astfel încât jocul este

Scanned with OKEN Scanner

extrem de pasionant. Ceea ce vezi pe ecran te încântă la fiecare tact de ceas al procesorului. Orice amănunt a fost reprezentat cu grijă, impresia generală, aceea de furnicar multicolor, fiind excelentă. În plus, jocul oferă și o coloană sonoră în care zgomotele specifice fiecărei vietăți vin să ia parte la haosul total, atât de armonios totuși. În concluzie, jocul arată excelent, iar sonorizarea nu e mai prejos."

După revista *Game over* nr. 4, 1998

Cum citim un text argumentativ?

1. Care este tema textului de mai sus?
2. Ce informații se dau în acest text?
3. Ce se urmărește în acest text?
4. Care sunt argumentele prezentate pentru a atrage atenția cititorului asupra acestui nou joc?
5. Care este concluzia textului?

Rețineți!

Pentru a înțelege un text argumentativ, este necesar să observați:
- tema;
- intenția/scopul;
- informațiile furnizate;
- explicațiile oferite;
- argumentele folosite;
- concluzia textului.

Exersați!

Cum realizăm un text argumentativ?

1. Căutați argumente pentru a vă convinge părinții să petreceți vacanța într-un loc pe care doriți de multă vreme să-l vedeți. Prezentați aspectele pozitive ale locului respectiv, relevând, în același timp, anumite aspecte negative referitoare la stațiunea pe care v-au propus-o ei pentru vacanță. Țineți cont de eventualele obiecții sau contraargumente (*e prea scump; e prea riscant; sunteți prea mic(ă) pentru a merge în vacanță fără părinți; ați călătorit destul vara aceasta; e cazul să vă ocupați și de temele pentru anul viitor*).
2. Comentați, într-un scurt eseu, următorul proverb: „Fuga-i rușinoasă, dar e sănătoasă", care apare ca o concluzie în finalul baladei *Pașa Hassan* de George Coșbuc. Luați proverbul ca pe o ipoteză, demonstrați cu argumente și contraargumente că această ipoteză este sau nu corectă, apoi trageți o concluzie.
3. Realizați o dezbatere în grupuri, în care să vă susțineți punctul de vedere privind felul în care este bine să-ți petreci timpul atunci când nu ești la școală.

Rețineți!

Argumentarea constituie un mijloc de a susține, a întări, a dovedi sau a demonstra o afirmație.
Argumentarea se face în scopul de a-i convinge pe partenerul sau pe partenerii de comunicare de justețea opiniei exprimate de voi.
Argumentarea se poate face prin:
- explicitări;
- exemplificări;
- comparare cu elemente asemănătoare, pentru a scoate în evidență ideea susținută.

Când vă argumentați opinia, puteți folosi formulări precum: *căci, pentru că, deoarece, fiindcă, faptul se explică prin..., aceasta rezultă din...* etc.
Pentru a da exemple care să susțină argumentele voastre, puteți folosi formulări precum: *de exemplu, ca, precum, de pildă, bunăoară, ca ilustrare* etc.
În argumentarea opiniei voastre, puteți folosi formule comparative precum: *la fel cu, față de, spre deosebire de..., în comparație cu..., în schimb..., în același fel ca...* etc.

UNITATEA 5

Scanned with OKEN Scanner

EVALUARE

6 Evaluare pentru unitatea 6

Francisc Bartók
(n. 1937)
Ștefan cel Mare

„Bătrânul Dan trăiește ca șoimul singuratic
În peșteră de stâncă, pe-un munte păduratic. [...]
Vechi pustnic, rămas singur din timpul său afară,
Ca pe un gol de munte o stâncă solitară,
Dincolo de morminte el trist acum privește
O tainică fantasmă ce-n zare se-adâncește,
Fantasma drăgălașă a verdei tinereți
Ce fuge de răsuflul geroasei bătrâneți,
Și zice: « Timpul rece apasă-umărul meu
Și, cât m-afund în zile, tot simt că e mai greu!
O! lege-a nimicirei, o! lege nemiloasă!
Când, când s-o toci oare a vremei-lungă coasă! »
Apoi el pleacă fruntea și cade în visare,
Iar munții, albi ca dânsul, se-nclină-n depărtare."

Vasile Alecsandri — *Dan, căpitan de plai*

1 punct — **1.** Precizați trăsăturile care apar în portretul lui Dan.

2 puncte — **2.** Identificați comparațiile din text și exemplificați semnificația acestora.

1 punct — **3.** Indicați culorile prin care se realizează antiteza dintre tinerețe și bătrânețe în text.

0,90 puncte — **4.** Indicați felul primelor trei adverbe din textul dat.

0,90 puncte — **5.** Indicați adverbele cu funcția sintactică de nume predicativ, precizați felul și gradul acestora.

0,40 puncte — **6.** Indicați adverbul relativ din text.

0,60 puncte — **7.** Identificați adverbul și locuțiunea adverbială din următoarele enunțuri și indicați funcția sintactică a acestora:
- Imposibil să vină.
- Fără doar și poate că o să reușească.

0,40 puncte — **8.** Indicați primele două prepoziții din text și precizați felul acestora.

0,40 puncte — **9.** Indicați conjuncțiile din ultimele două versuri și precizați felul acestora.

0,40 puncte — **10.** Indicați interjecția din text.

2 puncte — **11.** Indicați un argument referitor la personajul prezentat care să demonstreze că fragmentul reprodus face parte dintr-un poem eroic.

Scanned with OKEN Scanner

Nuvela

Construirea personajelor
și a acțiunii
Conflictul
Predicatul
Subiectul
Structura dialogului

UNITATEA 7

Scanned with OKEN Scanner

76 Nuvela

DOUĂ LOTURI

de Ion Luca Caragiale

— Asta e culmea!... culmea!... strigă d. Lefter, ștergându-și fruntea de sudoare, pe când madam Popescu, consoarta[1] sa, caută fără preget în toate părțile... Nu e și nu e!...

— Femeie, trebuie să fie-n casă... Dracu n-a venit să le ia!...

Dar ce au pierdut? ce caută?

Caută două bilete de lotărie, cu cari d. Lefter Popescu a câștigat.

Însă oricine mă poate întreba:

Bine, daca a pierdut biletele, de unde știe d. Lefter de câștig?

E lucru simplu. Biletele le-a fost cumpărat cu bani împrumutați [...] de la d. căpitan Pandele, fiindcă-i spuseseră mulți, când se tot plângea că n-are noroc la joc, să-ncerce a juca cu bani de-mprumut... Și a făcut învoială, pe onoare, față cu martori, să dea din câștig, dacă s-o-ntâmpla, zece la sută căpitanului.

Când a cumpărat biletele, d. Lefter a râs pesimist[2]:

— Ți-ai găsit! eu și noroc!

Dar d. căpitan Pandele, mai optimist:

— De unde știi dumneata norocul meu?

Ș-a pus pe d. Lefter să-i însemneze în carnet numerele biletelor.

A trecut mult de la aceasta. Lotăriile, amânate de atâtea ori, s-au tras în sfârșit amândouă în aceeași zi. La prima (Lotăria „Societății pentru fundarea unei Universități Române în Dobrogea, la Constanța") lotul[3] cel mare de 50 000 lei l-a câștigat numărul *076 384*; iar la a doua (Lotăria „Asociațiunii pentru fundarea și înzestrarea unui Observatoriu Astronomic la București") lotul cel mare, tot de 50 000 lei, l-a câștigat numărul *109 520*.

D. Lefter, până adineaori, habar n-avea că se trăseseră ieri amândouă lotăriile. Era seară; omul ședea la masă cu consoarta sa în săliță de intrare, vorbind în ticnă despre cum se scumpește viața din zi în zi, când aude o birje oprindu-se-n poartă, apoi pași apăsați în curticică și pe urmă bătând cineva tare grăbit la

Ion Luca CARAGIALE (1852–1912)

- **Scriitor clasic, cel mai mare dramaturg al literaturii române.**
- **Autor al unor schițe memorabile (*Lanțul slăbiciunilor, Vizită..., Tren de plăcere, La Peleș*) și al unor comedii, mereu actuale prin tipurile umane surprinse (*O noapte furtunoasă, O scrisoare pierdută* etc.).**
- **Universul nuvelei *Două loturi* este mediul citadin, cunoscut din schițe și comedii.**

[1] *consoartă*, s.f. (familiar) — soție, nevastă.

[2] *pesimist*, s.m., f., adj. — (persoană) care privește cu neîncredere viața și pe semeni.

[3] *lot*, s.n. (învechit) — loz.

Scanned with OKEN Scanner

geamlâcul d-afară. D. Lefter sare să deschidă, bănuind în gând: „Hait! iar ne cheamă deseară la serviciu extraordinar turbatul (turbatul e șeful), să ne canonească[1] până la miezul nopții, ca să se recomande ministrului că e grozav!“ — iar madam Popescu se repede în odaie, fiindcă era în *négligé*[2]. D. căpitan Pandele intră ca o furtună și, vorbind din ce în ce mai tare, ca și cum d. Lefter ar fi surd:

— Bine, nene, păcatele mele! de ce n-ai venit la berărie?... se poate să fii așa de indiferent? te caut ca un nebun de atâtea ceasuri!

— Ne-a ținut până adineaori turbatul la cănțilerie... De ce?

— Leftere!... nu știi nimica?

— Ce?

— Ieri s-a tras lotăriile noastre!

— Ei?

— Am câștigat!

— Nu mă-nnebuni!... Cât?

— La amândouă am câștigat loturile mari! ale mari de tot!

Și căpitanul pune pe masă listele oficiale și alături carnetul său. În adevăr, carnetul sună tocmai ca-n liste: *076 384 Universitate-Constanța, 109 520 București-Astronomie.*

Cititorul a înțeles acuma ce caută de trei zile pe brânci soții Popescu.

D. Lefter a trimes turbatului o scrisoare, cerând, cu tot respectul, un congediu de două-trei zile, pe motiv că nu se simte deloc bine. Așa și e; e bolnav.

După o muncă zadarnică de atâta vreme, după ce toată casa a fost răsturnată de zece ori, când așa, când aminterea, d. Lefter a căzut pe o canapea sfărâmat de oboseală; [...] a moțăit de câteva ori și-a adormit. Femeia a șezut și ea pe un scaun, că nu mai putea de picioare și de mijloc — se-nțelege, de atâta alergătură și de-atâtea ridicături. Să fi ațipit d. Lefter ca vreun sfert de ceas și, deodată, se scoală drept, cu fața luminată de raza adevărului...

— Știu unde sunt! Acum știu!... uf!... le-am găsit!

— Unde?

— În jacheta mea a cenușie de vară... Cu ea eram la berărie când le-am cumpărat. Țiu minte bine; le-am pus în buzunarul de la piept înăuntru... Acolo sunt!... sigur!... Adu-mi jacheta!

Pe cât își aducea mai limpede aminte domnul Lefter, pe atâta madam Popescu se turbura, se roșea, se-ngălbenea...

— Care jachetă? întreabă ea aiurită, ca de pe altă lume.

— A cenușie.

---

[1] *canoni*, vb. — a chinui.

[2] *négligé* (fr.; în română: *neglijeu*, s.n.) — îmbrăcăminte comodă, pe care o poartă femeile în casă, în interior.

Scanned with OKEN Scanner

— Leftere! zice femeia punând mâna la sânul stâng, ca și cum ar fi simțit un junghi grozav.

— Ce?

— Am... dat-o.

— Ce ai dat?

— Jacheta!

— Care jachetă?

— A cenușie!

— Cui?

— N-ai spus tu că n-o mai porți?

— Cui? cui ai dat-o, nenorocito!

— La o chivuță[1].

— Pentru ce?

— Pe farfurii.

— Când?

— Alaltăieri...

— Alaltăieri!... fără s-o cauți pân buzunare!

— Am căutat-o, răspunde femeia îngrozită de vina ei; nu era nimic.

— Taci! strigă crunt d. Lefter... Pe câte farfurii ai dat-o?

— Pe zece... Destul m-am tocmit; n-a vrut să-mi dea o duzină[2] întreagă, răspunde ea fără să mai știe ce spune.

— Unde sunt farfuriile?... Voi să văz farfuriile! Adu farfuriile! poruncește strașnic d. Lefter.

Consoarta sa, fără să mai zică o vorbă, se supune; i le aduce și le pune pe masă. Frumoase farfurii! [...] Domnul Lefter ia una ș-o sună — porțălan.

— Bravo! bun gust ai! zice rânjind sardonic[3].

Și, pac! trântește una jos... țăndări! și pe urmă, paf! alta asemenea.

— Leftere!

— Așa sunt eu, galant[4], cocoană! când am chef, sparg; sparg, cocoană, când am chef, farfurii de câte zece mii de franci una! sparg, mă-nțelegi, sparg al dracului!

Și iar pac! paf! până la a din urmă, pe când cocoana se scutură la fiecare, parcă ar arde-o cu un bici de foc. După ce le isprăvește pe toate, d. Popescu își scoase batista, își șterge sudoarea frunții și se așază grav pe scaun, apoi, cu tonul sever, dar calm, al judecătorului nenduplecat către criminalul care-i stă de față-n picioare:

— La care chivuță? o știi?

---

[1] *chivuță* (regionalism), s.f. — femeie, de obicei țigancă; se ocupă, în principal, cu spoitul caselor.

[2] *duzină*, s.f. — grup de douăsprezece obiecte de același fel.

[3] *sardonic*, adj. — (despre râs) care exprimă batjocură necruțătoare.

[4] *galant*, adj. — 1. (despre bărbați) curtenitor (atent față de femei); 2. darnic, generos.

Scanned with OKEN Scanner

Imagine din ecranizarea nuvelei „Două loturi”. Regia: A. Miheles, Gh. Naghi. În rolul lui Lefter Popescu, actorul **Grigore Vasiliu-Birlic** (1905–1970)

— La Ţâca, aia tânără frumoasă, care vine totdeauna pe aici, răspunse vinovata, plângând cu inima frântă de târzie căinţă[1].

— Ştii unde se află această chivuţă?

— Zice că stă tocmai la margine, în Mahalaua Farfurigiilor.

— Destul, nenorocito!

Peste un ceas, pe-nserate, o birje trece în goana mare prin Strada Emancipării din Farfurigii: pe capră, alături cu birjarul, un sergent; în fund, d. Lefter şi d. căpitan Pandele; iar, dinainte, încă un sergent şi d. comisar al secţiei respective, Turtureanu, deja cointeresat cu cinci la sută asupra câştigului — se-nţelege, câştig, dacă se vor găsi cele două bilete. Comisarul ştie unde stă chivuţa Ţâca.

[Cei trei o găsesc pe Ţâca, găsesc şi jacheta cenuşie, însă nu şi biletele de loterie. Chivuţa susţine că nu a găsit nimic în jachetă, dar d. Lefter e convins că Ţâca a furat biletele, drept care o ia la palme. Chivuţele (Ţâca, baba şi fata) sunt duse la secţie, dar nu recunosc nimic la interogatoriu. Comisarul Turtureanu se îndoieşte că Ţâca ar fi găsit biletele în jacheta domnului Popescu. Cei trei pleacă la berărie, pentru a dezbate situaţia.]

Pe când vorbeşte d. Turtureanu, d. căpitan Pandele citeşte gazeta de seară, iar d. Lefter ascultă dus pe gânduri. La un moment, d. Popescu se face palid: un domn a intrat în berărie şi trece pe lângă masa lor către fund. Este şeful său de la minister, un tip foarte posomorât şi din cale-afară aspru. D. Lefter se scoală şi salută; şeful d-abia moţăie din cap şi se aşază la o masă puţin mai departe.

— Uite, zice d. căpitan şi arată celorlalţi gazeta, care scrie:

„Precum se ştie, cele două mari lotării s-au tras zilele trecute. Numerele cari au câştigat loturile cele mari, de câte 50 000 lei,

[1] *căinţă*, s.f. — părere de rău, regret, remuşcare.

UNITATEA

Scanned with OKEN Scanner

sunt: la Constanța-Universitate, 076 384 — la București-Astronomie, 109 520.

Un lucru curios însă: până acuma, fericiții posesori ai numerelor câștigătoare nu s-au prezentat să-și reclame dreptul. Pentru numeroșii noștri cititori și gentilele[1] noastre cititoare, în rândurile cărora am dori din suflet să se afle câștigătorii, amintim că, după șase luni de la trageri, nu se mai poate sub nici un cuvânt reclama vreun câștig. Sumele nereclamate până la termenul fatal[2] trec de drept la fondurile societăților respective."

Cu tot respectul ce i-l insufla d-lui Lefter șeful său, care-l ochea pe sub sprâncene din când în când cu privirea plină de mustrare — adică: „Dumneata ne tragi pe sfoară; scrii că ești bolnav, ca să-mi lipsești de la datorie, și pe urmă-mi bați berăriile... Bravo!" — cu tot respectul acela foarte legitim[3], d. Popescu nu se putu stăpâni la propoziția finală din notița gazetei, și izbucni într-un hohot de râs, un râs vânăt:

— Hahaha! să știi, nene Turturene, că le găsim tocma a doua zi după termen... Îmi cunosc eu norocul!... Hahaha! [...]

Peste câteva momente, domnul șef, care a plătit paharul său de bere, se scoală și, trecând spre ușe pe lângă masă, zice:

— Domnule Popescu, dacă dumneata nu mai vrei să vii la serviciu, atunci, te rog, cel puțin trimite mâne cheia sertarului unde ai acte publice în întârziere.

— Am fost bolnav, domnule șef.

— Mofturi!...

— Parol, domnule șef; mâne viu negreșit.

— Te rog! zice scurt și apăsat șeful și pleacă fără să salute.

D. Turtureanu se uită la ceas... Târziu! Trebuie să meargă la serviciul de noapte: peste un ceas trece inspectorul pe la secție. Pleacă; d. Lefter pleacă după el...

— Merg și eu la secție, nene Turturene, s-o mai văz pe hoața!

D. Turtureanu se-nvoiește numai după ce amicul își dă cuvântul solemn de onoare că n-are să mai fie violent, n-are să mai facă nimica femeilor arestate. Pe drum, d. Popescu promite amicului său să-i ridice partea din câștig de la cinci la zece la sută, dacă se găsesc biletele.

— Pe viitorul și pe onoarea mea! nene Turturene!

Au sosit... Nenorocire!... Inspectorul trecuse pe la secție adineaori; cercetase la secret, notase ceva, foarte supărat, în portofel, și liberase pe cele trei femei, îmbunându-le cu vorbe blânde.

— De mare belea mi se pare că m-ai dat, nene Popescule, cu ipohondriile[4] dumitale! a zis d. comisar. [...]

[1] *gentil*, adj. — amabil, politicos, îndatoritor; (în text) drăguț.
[2] *fatal*, adj. — care se consideră fixat de destin; inevitabil; *termen fatal* — termen-limită, hotărât dinainte.
[3] *legitim*, adj. — (în text) care este justificat, îndreptățit.
[4] *ipohondrie*, s.f. — neliniște continuă, teamă și preocupare obsesivă a cuiva referitoare la propria stare de sănătate.

Scanned with OKEN Scanner

[...] Mijea bine de ziuă, când d. Lefter, după ce rătăcise atâta vreme prin mahalale, ajunse în sfârșit în maidanul din Strada Emancipării, în fața cocioabei, de unde ridicaseră aseară pe cele trei chivuțe...

Poate... poate că rugămintea să biruie ce n-a putut birui violența... și d. Popescu bate cu sfială la ușa sărmanei locuințe... Nici un răspuns... Mai bate o dată, tot așa de discret... Același rezultat... Să bată mai cu inimă!... Dar mai multă inimă n-are... Se apropie în vârful galoșilor de ferestruică și ascultă ce să fie înăuntru... În tăcerea dimineții umede și neguroase, se aud bine horcăieli... Femeile, zdrobite de împrejurările prin cari trecuseră, dormeau duse.

D. Lefter șezu pe marginea de lemn a prispii și aprinse o țigaretă... Șezu cât șezu așa, meditând un discurs bine simțit pentru a convinge pe chivuțe că niște femei muncitoare pot câștiga o avere într-un chip onorabil, fără să caute a ruina pe un om de la casa căruia au câștigat totdeauna o bucățică de pâne... Ar fi păcat! și mai la urmă, el a dat de știre; biletele sunt anulate; dar zece, cincisprezece la sută, da! o avere necalculabilă, care le pică din cer; bogate, independente și... oneste ș.c.l[1]...

Deodată, se aude zgomot ușor în casă... În sfârșit, s-au deșteptat... Musafirul se scoală-n picioare, tușește și pune mâna pe bordul pălăriei. În același moment, ușa se deschide și se arată-n prag chipul nețăsălat al fetii:

— Haoleu, mamă! săriți! c-a venit hăla iar!

Femeile sar degrab':

— Iar ai venit, nebunule! țipă Țâca.

— Ai venit iar la belete, ai? urlă bătrâna.

Și, până să n-apuce d. Popescu să salute măcar, se pomenește fleașc! drept în ochi, o strachină cu prune sleite:

— Na belete!

— Sa pui sa ne omoare, nevinovate, la poliție, ai? oțule!

Și, după ce i-au luat văzul, trage-i pumni, palme, și pe urmă care cu ce apucă, baba cu o cratiță, fata cu o scurtătură de lemn și femeia cu un târn[2], și dă-l tava[3] pân noroi:

— Na belete! na belete!! na belete!!!

Când au ostenit bine chivuțele, a plecat și d. Lefter, destul de ostenit și dumnealui, dar repede, și cu capul gol, de degrab' ce-i era — și chivuțele după el:

---

[1] *ș.c.l.* — abreviere pentru *și celelalte*.

[2] *târn*, s.n. — mătură mare, făcută din nuiele, cu care se mătură străzile.

[3] *a da pe cineva tava* (expresie regională) — a tăvăli pe cineva.

Scanned with OKEN Scanner

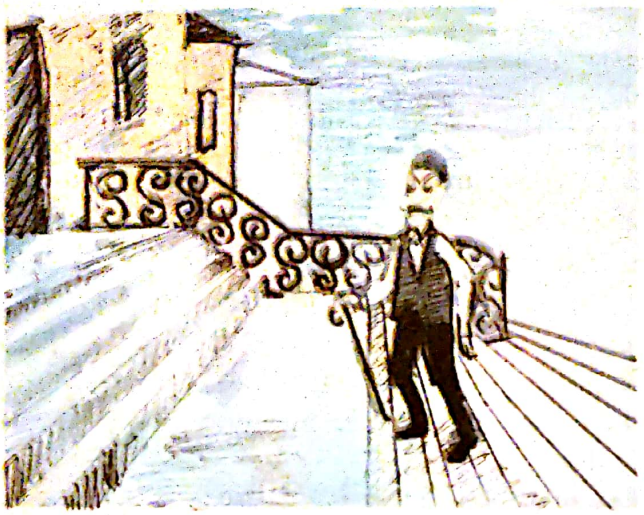

— Ho! Ho! Nu mai vrei belete? sa mai vii la belete! ho! oarrba!![1]

Pe la șapte și jumătate d. Popescu era acasă. Consoarta sa nu dormise toată noaptea de grije. Cocoana, văzând halul omului, s-a pornit pe plâns... De cu seara, venise un prieten de la minister și lăsase o scrisoare...

O citește:

„Dragă Leftere,

Astăzi, când am plecat de la cantilerie, d. Georgescu, șeful, mi-a zis să te anunț că, dacă mâine nu vii la serviciu, poți să nu mai vii deloc, căci face raport de destituire și pune să spargă broasca sertarului tău, unde ai încuiat dosarul cu afacerea Goldstein. Au venit astăzi trei deputați și au făcut gură că se trăgănează lucrările. De mâne, începem, pe cât o ține Camera, cantileria la 8 dim. Te rog, în interesul tău, vino negreșit. Șeful e turbat rău.

Al tău fidel amic,
Mitică"

La opt și cinci, d. Lefter, spălat și primenit, suie treptele ministerului. Întreabă pe aprod[2]:

— Șeful a venit?

— Acușica, răspunde aprodul. A ordonat să mergeți imediat la dumnealui.

D. Popescu grăbește și intră foarte umilit. Șeful, care se plimbă de colo până colo, cu mâinile în buzunar, cum îl vede se oprește:

— Ai venit, domnule?

— Da, domnule Georgescu...

— Aici nu sunt domnul Georgescu, domnule! aici sunt domnul șef... Să-mi aduci la moment dosarul afacerii Goldstein... și aldată, să știi că te dau afară! Statul nu plătește impiegații[3] ca să facă beții noaptea și ziua să zacă — uite ce prăpădit ești! — în loc să vie la datorie... M-ai auzit?... Mergi de-mi adu dosarul!

Impiegatul iese împleticindu-se. Se duce la masa lui de lucru, descuie sertarul și apucă nervos un vraf de hârtii. Când dă să pună vraful pe masă, scapă pântre deșteptos o hârtiuță mică îndoită. S-apleacă — o ridică — o privește lung — dă un țipăt...

Toți zeii! toți au murit! toți mor! numai Norocul trăiește și va trăi alături cu Vremea, nemuritoare ca și el!... Sunt aci!... aci, biletele!... aci era soarele strălucitor căutat atâta timp orbește pe-ntunerec! [...]

---

[1] *oarba!*, interj. — (în text) să nu te mai văd niciodată!

[2] *aprod*, s.m. — (în text) slujbaș care păzea sălile și introducea publicul în unele instituții.

[3] *impiegat*, s.m. — (în text) funcționar de stat de rang inferior.

Scanned with OKEN Scanner

El ascunde-n sân, între flanelă și piele, într-un plic de pânză, cele două bucățele de hârtie [...]. Se încheie la jiletcă fără pripă, se așază bine în jețul său de mușama și așterne cu mână sigură, pe o coală de hârtie ministerială, următoarea compoziție, care, sub forma-i laconică[1], ascunde atâta bogată ironie:

„Domnule Ministru,

Sănătatea mea prea delicată nu-mi permite să mai suport asprimile de tot felul ale serviciului.

Vă rog dar respectuos să binevoiți a-mi primi demisia din postul ce ocup la acest onor.[2] minister.

Binevoiți etc.

Eleutheriu Poppescu"

[...] După zece minute, omul care a scuturat în fine jugul nesuferitei robii intră la bancherul unde au fost depuse biletele [...].

— Mă rog, unde se-ncasează câștigurile de la lotăriile cari s-au tras alaltăieri?

— Fondul e depus la Casa de Depuneri, dar poate cineva să le-ncaseze și prin noi. Aveți vreun bilet câștigător?

— Am... două câștigătoare, răspunde fără afectare[3] d. Popescu, și arată de departe biletele, ținându-le grațios între două degete.

— Sunt câștiguri mari?

— Măricele... Am amândouă câștigurile mari!

Bancherul deschide niște ochi plini de admirație și zice, dând să ia biletele:

— Dați-mi voie, mă rog.

Dar d. Lefter retrage încetinel mâna, dezdoiește biletele și întreabă:

— N-aveți listele oficiale?

— Ba da. Iată-le.

— Mă rog, zice d. Lefter cu vorba răspicată, avem o dată: zero-șapte-zeci-și-șase-de-mii-trei-sute-opt-zeci-și-patru — Universitate-Constanța.

— Nu, răspunse bancherul: una-sută-și-nouă-mii-cinci-sute-două-zeci.

— Dă-mi voie, nu mă-ncurca: una-sută-și-nouă-mii-cinci-sute-două-zeci — București-Astronomie.

— Ba, pardon, zice bancherul... București-Astronomie — zero-șapte-zeci-și-șase-de-mii-trei-sute-opt-zeci-și-patru.

D. Lefter nu-și dă seama bine de ce, dar simte o sfârșeală și cade, alb ca porțălanul, pe un scaun lângă cantor[4], întinzând machinal[5] mâna cu biletele. Bancherul le ia; se uită bine la liste,

[1] *laconic*, adj. — (despre vorbire, stil) scurt, concis.
[2] *onor.* — abreviere pentru *onorabil* sau *onorat*.
[3] *afectare*, s.f. — (în text) acțiunea de a-și da aere, a fi nenatural, nefiresc.
[4] *cantór*, s.n., variantă: *cantóră*, s.f. — (învechit și regional) casă (de plată).
[5] *machinal* (forma literară actuală: *mașinal*), adj. — care acționează mecanic, fără să gândească.

UNITATEA

Scanned with OKEN Scanner

la bilete, la posesorul lor, și, zâmbind și el fără afectare, zice d-lui Lefter, care ascultă stupid[1]:

— Uite ce e, stimabile: v-ați înșelat... și iacă de unde provine... Dumneata ai... Ciudat lucru, ce-i drept... Cum s-a-ntâmplat!... Al dracului!... Dumneata ai la una tocmai numărul care a câștigat la cealaltă și...

— Și... ce?

— ...și viceversa[2].

Cum aude cuvântul viceversa, d. Lefter se face vânăt ca ficatul și se ridică izbucnind cu o volubilitate[3] supremă.

— Viceversa! Nu se poate, domnule! peste poate! Viceversa! Asta-i șarlatanie, mă-nțelegi! Vă-nvăț eu minte pe dv. să umblați d-acu-ncolo cu infamii[4], și să vă bateți joc de oameni, fiindcă este o exploatare și nu vă mai săturați ca vampirii, pierzând toată sudoarea fiecărui om onest [...].

Ș-a-nceput să se jelească, să se bată cu palmele peste ochi și cu pumnii în cap și să tropăie din picioare, făcând așa un tărăboi, încât a trebuit bancherul să ceară ajutorul forței publice ca să scape de d. Lefter...

*

Amedeo Preziosi
(1816–1882)
Bucureștiul văzut din Turnul Colței
(detaliu)

Dacă aș fi unul dintre acei autori cari se respectă și sunt foarte respectați, aș încheia povestirea mea astfel...

... Au trecut mulți ani la mijloc.

Într-un târziu, cine vizita mănăstirea Țigănești putea vedea acolo o maică bătrână, oacheșe, înaltă și uscată ca o sfântă [...]. Ea nu scotea un cuvânt, nu voia să răspundă la nici o întrebare; nu făcea nici un rău, era dimpotrivă foarte blândă. O singură apucătură denunța oarecum că, sub fruntea ei senină, clipea o minte cu reazimul dezrădăcinat: toată ziulica, maica Elefteria culegea, te miri pe unde le mai găsea, cioburi de străchini, pe cari le ascundea cu scumpătate în scunda ei chiliuță.

Tot într-un timp, colo departe, în haosul zgomotos al Bucureștilor, trecătorii puteau vedea un moșneag micuț, intrat la apă și scofâlcit, plimbându-se liniștit [...]. Bătrânelul se plimba, regulat — dimineața, de colo până colo pe dinaintea Universității — seara, cum răsăreau astrii, de jur împrejurul Observatorului pompierilor de la bifurcarea bulevardului Pake — șoptind mereu, cu un glas blajin, același cuvânt: „Viceversa!... da, viceversa!...“ [...]

Dar... fiindcă nu sunt dintre acei autori, prefer să vă spun drept: după scandalul de la bancher, nu știu ce s-a mai întâmplat cu eroul meu și cu madam Popescu.

---

[1] *stupid*, adj. — (în text) care nu înțelege, nu pricepe ceva.
[2] *viceversa*, adv. — invers.
[3] *volubilitate*, s.f. — ușurință de a vorbi mult și repede.
[4] *infamie*, s.f. — ticăloșie, josnicie.

Scanned with OKEN Scanner

77 Descifrarea textului

Observați!

1. Explicați cum s-au format următoarele cuvinte din text: *căință, curticică, a canoni, geamlâc, câștigător, tragere, a înnebuni, farfurigiu, încetinel.*

2. Dați formele literare actuale ale următoarelor cuvinte și construcții din text: *cari, le-a fost cumpărat, ș-a pus, ticnă, a turbura, jacheta a cenușie, a trimes, congediu, aminterea, mâne, să văz, țiu minte, deșteptă, oț.*

3. Indicați ce tip de abatere de la forma literară actuală se constată la cuvintele și construcțiile de la exercițiul anterior: fonetică, morfologică sau sintactică.

4. Notați în caiete formele literare actuale din cadrul următoarelor perechi de cuvinte: *loterie/lotărie, bilete/belete, deseară/diseară, canțilerie/cancelarie, ușă/ușe, grije/grijă, porțălan/porțelan, s-a/s-au tras lotăriile.*

5. Formulați scurte enunțuri cu omonimele următoarelor cuvinte din text: *lot, capră, a ordona.*

6. Indicați cu exemple din text antonimele următoarelor cuvinte: *pesimist, a câștiga, a ascunde.*

7. Dați sinonime pentru următoarele expresii din text: *pe brânci, din cale-afară, a face gură, a face învoială, a-și aduce aminte.*

8. Selectați în caiete zece neologisme din text. Căutați într-un dicționar proveniența a cel puțin cinci dintre acestea.

9. Substantivul *chivuță* provine de la numele propriu *Chivuța*. Diminutivul cărui nume este acesta?

Jean Al. Steriadi
(1880–1956)
Chivuțele în Piața Mare

UNITATEA

Scanned with OKEN Scanner

78 Lectură aprofundată (1)

Observați!

Cine povestește?

1. La ce persoană a verbului se narează în acest text?
2. Identificați secvențele care indică prezența naratorului în text.
3. Discutați cum se stabilește contactul cu cititorul.
4. Ce rol are acest contact în textul studiat? Alegeți dintre variantele de mai jos:
- implicarea afectivă a cititorului în ceea ce se povestește;
- detașarea naratorului de cele povestite;
- situarea naratorului de partea unuia sau a altuia dintre personaje;
- atragerea interesului cititorului asupra celor povestite.

Spațiul și timpul

1. În ce oraș se petrece acțiunea? Unde apare în text această indicație? Ce alte elemente din text indică acest loc?
2. Numiți locurile în care se desfășoară acțiunea, în ordinea indicată în text.
3. Numele care indică locuri (Mahalaua Farfurigiilor, Strada Emancipării) au și un rol stilistic. Discutați acest aspect.
4. În ce perioadă istorică se petrece acțiunea? Ce indiciu din text vă ajută să răspundeți la această întrebare?
5. În ce anotimp se desfășoară acțiunea propriu-zisă? Selectați din text mențiunile referitoare la acest aspect.

Acțiunea

1. Ordinea în care sunt relatate întâmplările nu corespunde ordinii în care acestea se desfășoară în mod real. Ce moment este relatat la începutul textului? Unde s-ar situa acesta, în mod normal, pe firul temporal al acțiunii față de următoarele momente?
2. De ce autorul a ales acest moment pentru începutul textului?
3. Încercați să reconstituiți situația inițială propriu-zisă, folosind sugestii oferite în text.

Scanned with OKEN Scanner

4. Delimitați în text intercalarea reprezentând următoarele momente anterioare căutării biletelor de loterie: • domnul Lefter Popescu cumpără bilete de loterie cu bani împrumutați • căpitanul Pandele îl anunță că biletele lor sunt câștigătoare • domnul Popescu nu găsește biletele

5. Indicați care dintre momentele redate mai sus corespund următoarelor etape ale unei narațiuni: situația dificilă; cauza care declanșează acțiunea.

6. Care sunt episoadele acțiunii? Delimitați-le în funcție de schimbarea locului de desfășurare a întâmplărilor.

7. Care momente ale acțiunii reprezintă depășirea situației dificile?

8. Comparând cu alte texte studiate de voi, discutați felul în care este prezentată situația finală în această narațiune.

Descoperiți!

Personajele

1. Notați în caiete personajele care apar în fiecare dintre episoadele identificate de voi; de exemplu, în episodul căutării biletelor apar două personaje: Lefter și soția lui.

2. Care dintre personaje apare în toate episoadele?

3. Pornind de la observațiile voastre anterioare, identificați în text personajul principal, personajele secundare și pe cele episodice.

4. Personajului principal îi este acordată în text o atenție deosebită. Astfel, în caracterizarea acestuia autorul folosește diverse mijloace. Completați tabelul de mai jos, copiat în caiete.

Felul caracterizării	Mijloace de caracterizare	Exemple	Trăsăturile personajului
Directă	— făcută de autor — făcută de alte personaje — autocaracterizare	„—Ți-ai găsit! eu și noroc!"	neîncrezător în șansa de a câștiga
Indirectă	— fapte, comportament, gânduri, frământări — mediul în care trăiește — limbajul personajului — numele personajului	Lefter	numele pare predestinat unui om care nu are nici un fel de câștig în viață

Rețineți!

Caracterizarea directă a unui personaj se realizează prin prezentarea explicită a trăsăturilor acestuia din punctul de vedere al naratorului, al unui personaj sau al personajului însuși.

Caracterizarea indirectă rezultă din anumite aspecte legate de faptele și comportamentul personajului, de mediul în care trăiește etc.

Scanned with OKEN Scanner

79 Lectură aprofundată (2)

Observați!

Conflictul

1. În desfășurarea acțiunii, personajul principal intră în conflict cu mai multe personaje. Numiți-le și indicați cauza care determină aceste conflicte.

2. Selectați din text secvențele care se referă la frământările (neliniștile) lui Lefter Popescu.

Nuvela

Comparați textul *Două loturi* cu schițele *D-l Goe...* și *Vizită...* de Ion Luca Caragiale. Discutați, referindu-vă la următoarele aspecte: • timpul și spațiul narațiunii (durata, locul de desfășurare a acțiunii propriu-zise — unul sau mai multe) • numărul personajelor; situația/situațiile în care sunt puse acestea și tipul de portret rezultat — abia schițat sau complex, bine conturat • ordinea prezentării acțiunii (firul narativ respectă sau nu cronologia întâmplărilor) • lungimea textelor

Rețineți!

Conflictul se concretizează în opera literară ca opoziție între două sau mai multe personaje, atitudini, concepții sau sentimente.

Conflictul poate fi *exterior* (între două personaje, între personaj și societate) sau *interior* (între diverse stări, sentimente, idei, gânduri ale aceluiași personaj).

Nuvela este o specie a genului epic în proză, cu un singur fir narativ și cu un conflict care implică un număr redus de personaje. Dimensiunile nuvelei se situează între schiță și roman.

Nuvela este o narațiune în care se relatează o întâmplare inedită, surprinzătoare. Scriitorul intervine relativ puțin, prin considerații personale, iar descrierile sunt minime. În nuvelă, participarea afectivă a naratorului este redusă; totodată, se acordă, de obicei, o importanță mai mare caracterizării complexe a personajelor decât acțiunii propriu-zise.

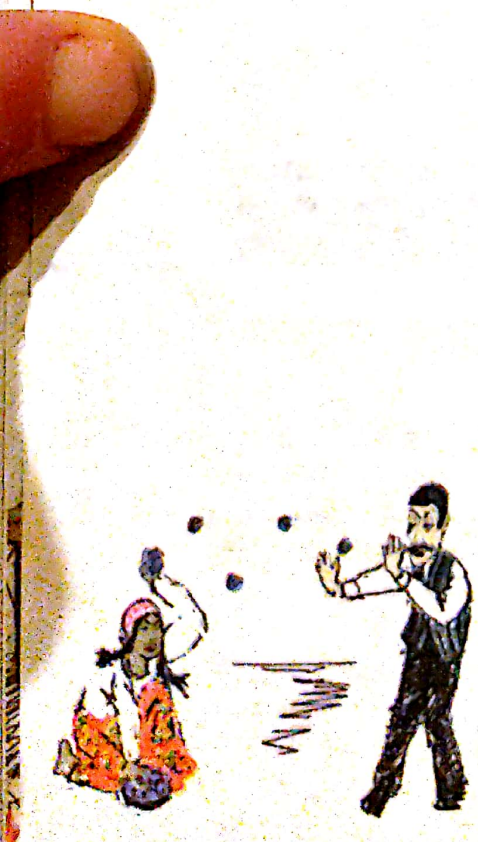

Scanned with OKEN Scanner

80 Interpretarea textului

Actorul **Grigore Vasiliu-Birlic** în rolul lui Lefter Popescu

Exprimați-vă părerea!

1. Alegeți dintre variantele de mai jos pe acelea care sintetizează portretul moral al lui Lefter Popescu:
• lacom • zgârcit • pesimist • naiv • ambițios • impulsiv • generos • influențabil
2. Propuneți și alte trăsături care ar putea completa portretul lui Lefter.
3. Dincolo de aparența comică a întâmplării povestite, personajul este de fapt victima unui joc al hazardului. Discutați între voi și expuneți apoi în fața clasei din ce motiv finalul nuvelei lasă cititorului un gust amar.
4. Sentimentele lui Lefter Popescu oscilează permanent între speranță și disperare. Ce implicație are acest fapt asupra tensiunii pe care o degajă textul?
5. Alcătuiți grupuri de câte patru elevi. Alegeți dintre următoarele variante pe cea care se potrivește cel mai bine textului studiat:
• Lefter este un om obișnuit, aflat într-o situație obișnuită;
• Lefter este un om obișnuit, aflat într-o situație neobișnuită;
• Lefter este un om ieșit din comun, aflat într-o situație obișnuită;
• Lefter este un om ieșit din comun, aflat într-o situație neobișnuită.
6. În cazul în care grupurile au ales variante diferite, dezbateți între voi opțiunile făcute, aducând argumente și contraargumente.
7. Explicați cine a greșit inversând numerele de loterie:
• Lefter, când le-a transcris • loteria, când a comunicat numerele • ziarul care a publicat numerele • naratorul • bancherul.

EXTINDERI. Teme de reflecție

• Autorul oferă nuvelei *Două loturi* două variante de final. Imaginați voi alt final, care vi se pare potrivit întâmplării povestite. Discutați apoi variantele la care ați ajuns.
• Realizați planul unei schițe, care să aibă titlul „Noroc și ghinion".
• Transformați apoi acest plan, astfel încât el să stea la baza unei nuvele cu același titlu. Ce aspecte trebuie să aveți în vedere în această transformare? Discutați!

Scanned with OKEN Scanner

81 Predicatul verbal

— Oaaa! Cu siguranță că te-ai înfundat în bibliotecă și probabil că iar o să vii cu ditamai lucrarea. Da' sper că n-ai bătut câmpii.
— Nu mai glumi! Hai să-ți citesc măcar începutul compunerii despre nuvela românească, la care m-am gândit foarte mult.

Observați!

Indicați felul predicatelor din replici și din textul alăturat și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă predicatele verbale.

Nuvela românească a apărut în epoca pașoptistă și l-a avut drept strălucit reprezentant pe Costache Negruzzi, a cărui capodoperă, „Alexandru Lăpușneanul", fusese scrisă de autor pornind de la câteva fragmente din cronicile lui Grigore Ureche și Miron Costin. Personajul principal era un caracter violent și crud, care, cu o inteligență uimitoare, îi domina pe cei din jurul său.

Am putea afirma că în perioada postpașoptistă, modelul nuvelei istorice impus de Costache Negruzzi a fost păstrat de către prozatori, Alexandru Odobescu scriind „Mihnea-Vodă cel Rău" și „Doamna Chiajna", în care reconstituie episoade din trecutul nostru.

Epoca marilor clasici, prin Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Ion Creangă și Ioan Slavici, reprezintă în evoluția nuvelei românești un moment de diversificare tematică și de îmbogățire a tehnicilor narative.

Amintiți-vă!

Predicatul este **verbal** și **nominal**.
Predicatul verbal poate fi exprimat prin:
verb predicativ • locuțiune verbală • adverb predicativ • locuțiune adverbială • interjecție predicativă.

Exersați!

Identificați predicatele verbale din textele de mai jos și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă:

„Ajunse acasă. Încet trecu prin ceardacul cel lung. Întunericul îngreuiat cu miros de rășină a chiliei lui era pătruns numai de punctul roș al unei candele, care ardea pe o policioară. Lampa fâlfâia lungă, ca și când ar fi vrut să ajungă tavanul."

Mihai Eminescu — *Sărmanul Dionis*

„Trecusem pe la hanul lui Mânjoală de atâtea ori; încă de copil, pe când trăia răposatul taică-meu. [...] Aș fi stat mult la hanul Mânjoloaii, dacă nu venea socru-meu să mă scoată cu tărăboi."

Ion Luca Caragiale — *La hanul lui Mânjoală*

„Moș Nichifor își aprinde luleaua; și pâc, pâc! pâc, pâc! din lulea.
— Știi una, giupânesică? Mie-mi vine să sting focul, că tocmai acum, în durătul ista, mi-am adus aminte că dihania de lup adulmecă și vine după fum.
— Stinge-l, moș Nichifor."

Ion Creangă — *Moș Nichifor Coțcariul*

„— Poate că știu, Ano, dar nu pot, zise el cu amărăciune. Ar trebui să mă silească cineva, să mă împingă."

Ioan Slavici — *Moara cu noroc*

Scanned with OKEN Scanner

82 Predicatul nominal

Cerul este însorit, vremea este mai caldă și plimbările cu bicicleta sunt o încântare.

Fiți atenți!

Bicicletele **„Pegas"** sunt asemenea unor cai zburători din poveste.

Noul design al bicicletelor este modern și atrăgător. Față de modelul de anul trecut, doar ghidonul a rămas același. Vitezele lor sunt zece și de aceea ele sunt ușor de manevrat. Cauciucurile fără cameră sunt contra șocurilor provocate de terenurile denivelate. Semnalizatoarele sunt de plastic rezistent. Trusa de scule este foarte mică și portbagajul a ajuns un adevărat coș de cumpărături.

Este bine să vă procurați o bicicletă „Pegas" în această lună, pentru că are o reducere de 10%.

Dorința noastră este de a vă oferi o bucurie, bicicleta „Pegas"

Observați!

1. Identificați predicatele nominale din reclama de mai sus și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă.
2. Construiți enunțuri cu părțile de vorbire prin care se exprimă numele predicativ, folosind informațiile de mai jos.

Amintiți-vă!

Predicatul nominal este alcătuit din **verb copulativ + nume predicativ**.
Verbele copulative sunt la un mod personal.
Numele predicativ este **simplu** și **multiplu**.

Scanned with OKEN Scanner

Numele predicativ se exprimă prin:
- **substantiv** în cazul nominativ, în cazul acuzativ cu prepoziție, în cazul genitiv cu prepoziție, în cazul dativ cu prepoziție;
- **locuțiune substantivală**;
- **pronume** în cazul nominativ, în cazul acuzativ cu prepoziție, în cazul genitiv cu prepoziție, în cazul dativ cu prepoziție;
- **numeral cu valoare substantivală** în cazul nominativ, în cazul acuzativ cu prepoziție, în cazul genitiv cu prepoziție, în cazul dativ cu prepoziție;
- **adjectiv** propriu-zis, provenit din verb la participiu, provenit din verb la gerunziu;
- **locuțiune adjectivală**;
- **verb** la modul infinitiv și la modul supin;
- **locuțiune verbală** la modul infinitiv și la modul supin;
- **adverb**;
- **locuțiune adverbială**;
- **interjecție**.

Exersați!

1. Construiți enunțuri în care să aveți predicate nominale alcătuite cu următoarele verbe copulative: *a fi, a deveni, a se face, a ieși, a ajunge, a rămâne, a însemna, a părea.*

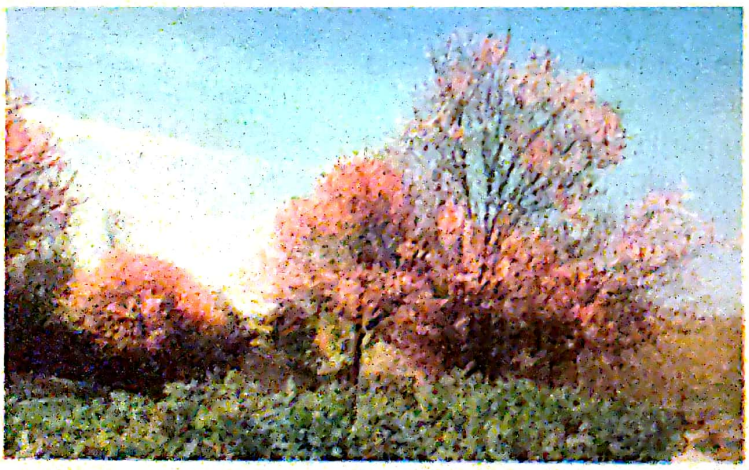

2. Identificați predicatele nominale din enunțurile de mai jos și arătați prin ce parte de vorbire se exprimă:
• Cine sunteți dumneavoastră? • Câștigătorul concursului este altul. • Am aflat cum este noua bicicletă a lui Bogdan. • Frumusețea drumului spre pădure este de nedescris. • Prietenii mei sunt ca mine. • Ea nu e așa. • El e tiu-tiu. • Fotografiile sunt aduceri-aminte. • Ion este cu dare de mână. • Greșeala este de nebăgat în seamă. • E de prisos să-ți explic. • Florile sunt de la amândoi.

3. Identificați predicatele din textele de mai jos și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă:

„După Valea Călugărească, una dintre mașini a avut o pană și ne-am oprit cu toții pentru ca stăpânii și conducătorii să repare răul în grabă. Nevastă-mea a vrut să aibă ramuri dintr-un măr înflorit, puțin mai în vale de unde eram noi, iar el s-a oferit să i le rupă. S-au dus amândoi și ea și-a umplut brațele cu ramuri, de părea, blondă și cu ochi albaștri, o icoană împodobită. După Buzău, am înțeles că nu mai puteam fi la ora mesei la Odobești și ne-am hotărât să prânzim la Râmnicu Sărat. Și aici, după ce ne-am așezat cu toții, nevastă-mea a găsit că ar fi mult mai bună altă masă. [...] Firește că eu îi rezervasem locul lângă mine, dar a trebuit să fac la fel ca ceilalți."

Camil Petrescu — *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*

„Era aproape cu neputință să treci câteva zile în șir pe faimoasa Calea Victoriei fără să întâlnești pe oricine ai fi vrut sau n-ai fi vrut. Bucureștiul rezolvă problema de a fi oraș mare și mic deodată, provincie și Capitală. Progresul chiar al orașului respectă aceeași lege. Tot ce e nou se intercalează în spațiile libere, sau se substituie fără a rupe ritmul special al urbei."

Hortensia Papadat-Bengescu — *Concert din muzică de Bach*

Scanned with OKEN Scanner

83 Subiectul exprimat

Bunica a împlinit azi 80 de ani. Am vrut s-o felicităm și ea s-a bucurat când s-a văzut înconjurată de întreaga familie. Sunt singura ei nepoată și doi dintre verii mei ne-au făcut multe fotografii. Peste ani, când aducerile-aminte au să ne năpădească, o să deschidem cu plăcere albumul, pentru că a păstra mereu în suflet dragostea față de cei apropiați înseamnă a fi mai bun. Obiceiurile și legăturile afective ale familiei mele, care știe că de uitat clipele frumoase din viață nu este posibil, sunt plăcute.

Observați!

1. Arătați ce tipuri de subiecte sunt în al doilea enunț din textul de mai sus.
2. Identificați subiectele din textul de mai sus și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă.
3. Construiți enunțuri cu părțile de vorbire prin care se exprimă subiectul, folosind informațiile de mai jos.

Amintiți-vă!

Subiectul este partea principală de propoziție care arată cine face acțiunea exprimată de un predicat verbal sau cui i se atribuie o însușire sau o caracteristică exprimată de un predicat nominal.
Subiectul este **exprimat** și **neexprimat**.
Subiectul exprimat este **simplu** și **multiplu**.
Subiectul se exprimă prin:
- **substantiv** în cazul nominativ;
- **locuțiune substantivală**;
- **pronume** în cazul nominativ;
- **numeral cu valoare substantivală** în cazul nominativ;
- **verb** la modul infinitiv și la modul supin;
- **locuțiune verbală** la modul infinitiv și la modul supin.

UNITATEA

Scanned with OKEN Scanner

Descoperiți!

1. Analizați verbele prin care se exprimă predicatele în enunțurile următoare:
Îmi trebuie un aparat de fotografiat.
Ți se cuvine pe deplin premiul câștigat la concurs.
Mi-e dor de bunicul.

2. Arătați dacă în enunțurile date mai sus sunt subiecte.

Rețineți!

Verbele impersonale pot avea subiect gramatical, care este așezat, de obicei, după predicat.

Exersați!

1. Identificați subiectele din enunțurile de mai jos și arătați prin ce parte de vorbire se exprimă:

Cine vine pe alee?
Nimeni n-a lipsit de la aniversarea bunicii.
De băgat de seamă este ușor.
Un nu știu ce îl atrăgea la ea.
A tăia frunză la câini este inacceptabil.
Băiatul care mi-a făcut fotografii este vărul meu.

2. Construiți șase enunțuri, în care subiectul să fie exprimat, pe rând, prin pronume posesiv, pronume demonstrativ de diferențiere, pronume nehotărât, numeral cardinal, numeral ordinal, numeral fracționar.

3. Identificați subiectele din textele de mai jos și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă:

„Copii și copile se adună în grup, se prind de mână și fac un singur șir, afară de doi mai mari. Aceștia se prind, ridică brațele, ca o poartă, prin care trebuie să treacă șirul întreg și să prindă pe cel din urmă din șir. Jocul ăsta i-a învățat bunica. Ea îl supraveghează de fiecare dată."

Ion Agârbiceanu — *Bunica Safta*

„În casa asta trecură zilele mele,
leneșe ca pernele pe canapele,
cuminți ca niște fete de pe vremuri.
Candelă de sub icoană, de ce tremuri?

Maica Domnului seamănă nu știu cu cine!
Mamă, câteodată seamănă cu tine.
Amândouă ați împletit și ați spălat,
noaptea mai târziu decât toți
v-ați culcat..."

Magda Isanos — *Interior*

Nicolae Tonitza
(1886–1940)
Fetița pădurarului

Scanned with OKEN Scanner

84 Subiectul neexprimat

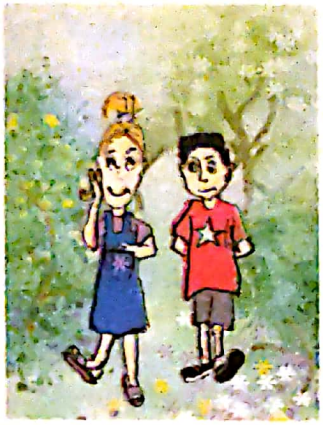

— Teii au înflorit pe alee și miros așa de frumos!
— Vrei să facem o plimbare?

Observați!

1. Indicați propozițiile în care subiectele sunt neexprimate.
2. Precizați felul subiectelor neexprimate.

Amintiți-vă!

Subiectul neexprimat este:
• **subînțeles** — când subiectul a fost exprimat într-o propoziție anterioară;
• **inclus** — când poate fi dedus din desinența verbului (la persoanele I și a II-a, numerele singular și plural).

Exersați!

1. Identificați subiectele din știrea de ziar de mai jos și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă:

S-A DESCOPERIT O NOUĂ SPECIE DE DINOZAURI

Cercetătorii care au descoperit fosila acestui animal de aproape 11 metri lungime consideră că aparține unei specii necunoscute de dinozauri.
Cel care a găsit fosila cu un an în urmă, în Africa, a avut o discuție cu reporterul:
— Ce informații ne oferiți despre această descoperire?
— Fosila a fost găsită în Nigeria și seamănă cu un crocodil. Dimensiunile ei sunt impresionante. Apropiați-vă de ea și o să vedeți că de-abia îi ajungeți până la genunchi. Cred că animalul a fost cel mai mare carnivor al timpurilor sale.

2. Identificați propozițiile cu subiect neexprimat din știrea de ziar și precizați felul acestora.

Scanned with OKEN Scanner

85 Structura dialogului (1)

Discutați!

Desfășurarea dialogului

1. Explicați de ce dialogul reprodus în stânga paginii, extras din nuvela *Două loturi*, pare real, autentic, „rupt" din viața de zi cu zi.
2. Ce elemente asigură desfășurarea rapidă a dialogului? Referiți-vă la dimensiunea și tipul replicilor (interogativ, exclamativ etc.).
3. Identificați în text pronumele, adjectivele și adverbele interogative. Ce rol au acestea în înlănțuirea progresivă a replicilor?
4. Ce secvențe ale replicii partenerului de comunicare sunt reluate? Discutați motivul reluării acestora, alegând dintre următoarele variante:
- partenerul nu înțelege mesajul;
- partenerul vrea să se asigure că a înțeles bine;
- partenerului nu-i vine să creadă ce a auzit;
- partenerul vrea să câștige timp pentru a găsi o explicație;
- partenerul este nerăbdător să afle informația esențială.

— Adu-mi jacheta! [...]
— Care jachetă? [...]
— A cenușie. [...]
— Am... dat-o.
— Ce ai dat?
— Jacheta!
— Care jachetă?
— A cenușie!
— Cui?
— N-ai spus tu că n-o mai porți?
— Cui? cui ai dat-o, nenorocito!
— La o chivuță.
— Pentru ce?
— Pe farfurii.
— Când?
— Alaltăieri...

Rețineți!

Desfășurarea replicilor într-un dialog se realizează prin:
- succesiunea rapidă a acestora;
- folosirea perechilor de replici de tipul „întrebare–răspuns";
- replici în care se reia o secvență a replicii precedente pentru a clarifica mesajul comunicat.

Alături de acestea, în dialogul oral se pot folosi și alte strategii, în funcție de situația de comunicare:
- încurajarea partenerului de dialog pentru a-și continua replica (prin cuvinte precum: *da-da-da, așa, sigur* etc.; prin elemente nonverbale: *aprobare din cap, mimică expresivă* etc.);
- punerea unor întrebări care ajută la clarificarea mesajului (*A! Te referi la...?; Ai vrut să spui că...* etc.);
- continuarea replicii partenerului (X: *Cartea aia despre călătoria în jurul lumii.../* Y: *...de Jules Verne... aha, știu!*);
- întreruperea replicilor prea lungi, neclare (*Voiai să spui că... ă...; Dacă înțeleg eu bine...*);
- schimbarea unei teme care nu mai prezintă interes (*Voiam să te mai întreb ceva...; Ce părere ai despre...?* etc.).

Scanned with OKEN Scanner

Observați!

Situații de dialog

Exprimarea opiniei

1. Citiți dialogul de mai jos:

— Ai văzut filmul „Ace Ventura — Detectivu' lu' peşte"?

— Cu Jim Carrey? Sigur!

— Şi ce părere ai? / Ei, ce zici? / Cum ți s-a părut? / Ți-a plăcut, nu? / Tare de tot, nu?

— Extraordinar! / N-am mai văzut asemenea personaj zăpăcit! / Am râs cu lacrimi! / Mi s-a părut totuşi că exagerează puțin cu strâmbăturile. / Nu mi-a plăcut..., în schimb,...

— Mie mi-a plăcut cel mai mult scena în care... / Scena ... a fost pe gustul meu ... Comediile sunt oricum filmele mele preferate!

— A! Mie îmi plac filmele de groază! Şi S.F.-urile!

— Dar, apropo de film, cel mai palpitant a fost când a căzut Ventura în bazinul cu rechini!

2. Identificați formulele prin care se solicită sau se exprimă părerea, se comunică gustul şi preferințele. Formulați, la rândul vostru, şi alte secvențe de acest tip.

Exersați!

După modelul de mai sus, realizați dialoguri orale de 10–16 replici, folosind formulări potrivite situațiilor următoare:

Exprimarea intenției

- Am de gând...
- Îmi propun...
- Intenționez...
- M-am hotărât să...
- Vreau...
- Doresc...

Exprimarea necunoaşterii unui fapt

- Nu ştiu, îmi pare rău!
- N-am idee!
- N-aş putea să-ți spun!
- Nu sunt în temă!
- Nu mă pricep!
- Habar n-am!
- Mi-e complet străin!
- Nu cunosc!

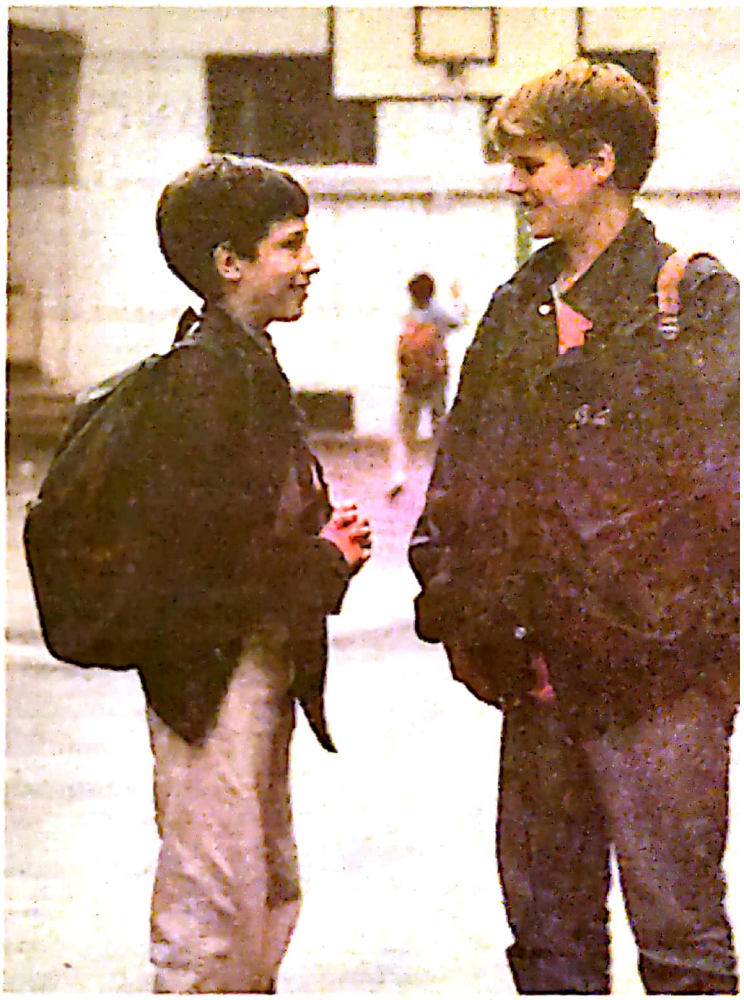

Exprimarea îndoielii

- Nu ştiu ce să spun!
- Ştiu şi eu?...
- Mi-e teamă că n-ai dreptate!
- N-aş zice!
- Poate da, poate nu!
- Nu cred!

Exprimarea unei ipoteze

- Să spunem că...
- Fie situația X...
- Să presupunem că...
- Să admitem că...
- Să pornim de la ideea că...
- Să zicem că...

Scanned with OKEN Scanner

86 Structura dialogului (2)

Descoperiți!

Adaptarea la situația de comunicare

1. Citiți fragmentele de mai jos:

(a) „— Bine, nene, păcatele mele! de ce n-ai venit la berărie?... se poate să fii așa de indiferent?... te caut ca un nebun de atâtea ceasuri!
— Ne-a ținut până adineaori turbatul la cantilerie... De ce?
— Leftere!... nu știi nimica?
— Ce?
— Ieri s-a tras lotăriile noastre!
— Ei?
— Am câștigat!
— Nu mă-nnebuni!... Cât?
— La amândouă am câștigat loturile mari! ale mari de tot!"

(b) „— Ai venit, domnule?
— Da, domnule Georgescu...
— Aici nu sunt domnul Georgescu, domnule! aici sunt domnul șef..."

(c) „— Mă rog, unde se-ncasează câștigurile de la lotăriile cari s-au tras alaltăieri?
— Fondul e depus la Casa de Depuneri, dar poate cineva să le-ncaseze și prin noi. Aveți vreun bilet câștigător?"

2. Arătați ce tip de relații (de prietenie, de serviciu etc.) există între personajele care participă la cele trei dialoguri.

3. Comentați diferențele care apar între cele trei dialoguri, referindu-vă la:
- formulele de adresare;
- persoana verbului;
- limbajul folosit (sobru sau familiar).

4. Identificați, în fiecare dialog, cuvintele care nu se potrivesc în celelalte două situații de comunicare; de exemplu, adresarea „nene" nu poate apărea decât într-o discuție între doi prieteni.

5. Explicați de ce referirea la aceeași persoană apare în mod diferit în situații de comunicare diferite; de exemplu: față de porecla „turbatul" din primul dialog, în al doilea întâlnim adresarea „domnule Georgescu", deși ambele vizează aceeași persoană.

Scanned with OKEN Scanner

6. De ce domnul Georgescu nu este mulțumit de felul în care i se adresează domnul Lefter Popescu și pretinde să i se spună, „la cantilerie", „domnul șef"?

Rețineți!

Modalitățile de construire a dialogului diferă în funcție de situația de dialog (și anume, relațiile dintre partenerii de comunicare), de canalul de transmitere a mesajului (direct sau mediat, prin telefon), de tema abordată, de mediul în care se desfășoară dialogul (familiar/oficial/mass-media) și de asistență (exclusiv persoane cunoscute/un public mai larg).

Dialogul informal se desfășoară într-un context familiar, între prieteni, rude, persoane apropiate.

Dialogul formal se desfășoară într-un context public sau oficial, între persoane care adoptă o anumită normă de politețe reciprocă.

Exersați!

1. Scrieți în caiete formule de adresare și formule de politețe specifice dialogului formal și celui informal (de exemplu: *Stimați colegi..., Ionele! / Măi!...; Vă rog... / Fiți amabil(ă)..., Fă bine...* etc.).

Rolul gestului și al mimicii în dialog

2. Realizați un joc de rol, interpretând, în fața clasei, dialogurile cuprinse în lecțiile 85 și 86 (paginile 192 și 194). Recitiți și „indicațiile scenice" din textul nuvelei; de exemplu: „— Leftere! *zice femeia punând mâna la sânul stâng, ca și cum ar fi simțit un junghi grozav...*"

3. Colegii-spectatori vor consemna în caiete observațiile lor referitoare la gesturile, expresia feței (mimică), intonația celor care „joacă" în fața clasei.

Rețineți!

Elementele nonverbale sunt esențiale în comunicarea orală. Ele completează mesajul, ducând la o înțelegere eficientă a acestuia de către partenerii de comunicare.

Elementele nonverbale pot apărea în următoarele ipostaze:

- Însoțesc cuvinte; de exemplu:

— Ți-a plăcut cartea pe care ți-am dat-o?

— Eee!... (însoțit de o mimică indicând un răspuns negativ, gest de plictiseală făcut cu mâna și intonație adecvată).

- Înlocuiesc cuvintele; de exemplu:

— Dă-mi, te rog, și mie... ă... (arată spre un anumit obiect);

— Cât e...? (arată spre ceas).

Față de dialogul informal, în dialogul formal elementele nonverbale sunt folosite conform unor convenții; de exemplu: mimica are în ambele situații un rol important în sublinierea unor idei; gesturile și intonația sunt însă mai reținute. În dialogul formal, gesturile trebuie adecvate la vârsta și sexul partenerului (de pildă, nu se dă mâna cu un om mai în vârstă la fel cum s-ar saluta un prieten; de asemenea, nu se dă cu cotul unei fete când se intenționează să i se atragă atenția asupra unui lucru).

Cum dialogăm în diverse situații?

Realizați scurte dialoguri, ilustrând situațiile de mai jos. Partenerii de comunicare vor fi alții de fiecare dată.

- discuție directă între prieteni, referitoare la un proiect personal;
- aceeași discuție, purtată în prezența unui public mai larg (alți colegi, adulți);
- discuție pe aceeași temă între un elev și un profesor / un adult — prieten al familiei / un membru adult al familiei.

Scanned with OKEN Scanner

EVALUARE

7 Evaluare pentru unitatea 7

Wassily Kandinsky
(1866–1944)
Tablou cu forme albe

„În celălalt pat, femeia bătrână continua să doarmă. Se făcea că se afla într-o casă cu ușile larg deschise și cu încăperile goale. Casa aceea și-o amintea fără să-și dea seama de unde. Umbla buimacă din încăpere în încăpere, iar sub picioarele ei desculțe, *dușumelele erau umede și reci; începuseră să putrezească și îi era tot timpul frică nu cumva să alunece.* Când se trezi, îi fu ciudă și continuă să țină ochii închiși, doar, doar va reuși să adoarmă din nou.

Visul nu se sfârșise încă și Sofia se reîntoarse pe meleagurile lui începețoșate. Trebuia dus până la capăt. Purta cu ea o legătură grea de chei, le încerca pe fiecare.

O singură ușă nu fu în stare s-o deschidă. Dădu peste o cheie care nu semăna cu celelalte. O răsuci de două ori — aluneca ușor, de parcă ar fi fost unsă — și cu ea izbuti să descuie ușa.

Și iat-o pe Sofia, cea din vis, stând în pragul ușii. Se uită o vreme uimită și speriată la celălalt trup al ei, de parcă i-ar fi fost greu să se recunoască."

Sorin Titel — *Femeie, iată fiul tău*

1. Prin ce mijloace (directe sau indirecte) este caracterizată Sofia? Precizați! — 1 punct

2. Povestiți visul Sofiei. — 2 puncte

3. Ce atmosferă se desprinde din descrierea casei din vis? — 1 punct

4. Identificați predicatele nominale din textul dat. — 0,60 puncte

5. Identificați primele două predicate din ultimul alineat. Indicați felul acestora și arătați prin ce parte de vorbire se exprimă. — 0,60 puncte

6. Indicați felul predicatelor din al treilea enunț din textul dat și arătați prin ce se exprimă acestea. — 0,80 puncte

7. Indicați felul predicatelor *trebuia* și *ar fi fost unsă* și indicați părțile de vorbire prin care se exprimă. — 0,80 puncte

8. Identificați subiectele din pasajele scrise cursiv și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă. — 0,80 puncte

9. Indicați felul subiectelor neexprimate din pasajele scrise cursiv. — 0,40 puncte

10. Consemnați un dialog între doi prieteni, alcătuit din zece replici. Dialogul să aibă tema „Un vis pe care l-am avut". Cel puțin trei replici să fie însoțite de descrierea unor elemente nonverbale pe care vă imaginați că le folosesc partenerii. — 2 puncte

Scanned with OKEN Scanner

Imnul Oda

Invocația. Evocarea
Imnul național
Imnul religios
Atributul. Complementul
Prezentarea unui
eveniment cultural
Cum rezumăm un text
științific?

UNITATEA 8

Scanned with OKEN Scanner

87 Imnul

IMN LUI ȘTEFAN CEL MARE

de Vasile Alecsandri

cântat la serbarea junimei academice dată în memoria acestui domn la monastirea Putna, în 15/27 august 1871

La poalele Carpaților,
Sub vechiul tău mormânt,
Dormi, erou al românilor,
O! Ștefan[1], erou sfânt!
Ca sentinele falnice
Carpații te păzesc,
Și de sublima-ți glorie
Cu secolii șoptesc.

Când tremurau popoarele
Sub aprigii păgâni,
Tu le-apărai cu brațele
Vitejilor români.
Cu drag privindu-ți patria
Și moartea cu dispreț,
Măreț în sânul luptelor,
Și-n pace-ai fost măreț.

În cer apune soarele
Stingând razele lui,
Dar într-a noastre suflete
În veci tu nu apui!
Prin negura trecutului,
O! soare-nvingător,
Lumini cu raze splendide
Prezent și viitor.

Pe timpul vitejiilor,
Cuprins de-un sacru dor,
Visai unirea Daciei
Cu-o turmă ș-un păstor;
O! mare umbră-eroică,
Privește visul tău:
Uniți suntem în cugete,
Uniți în Dumnezeu.

Vasile ALECSANDRI (1818–1890)

- Scriitorul aparține generației de revoluționari de la 1848.
- Opera sa cuprinde poezie, proză și teatru. A fost un scriitor militant, participând activ la evenimentele politice importante ale vremii sale. A exprimat, în versuri patriotice (*Deșteptarea României*, *Hora Unirei* etc.), gândurile și sentimentele generației sale.
- *Imn lui Ștefan cel Mare* a apărut în *Convorbiri literare*, la 15 august 1871, fiind scris special pentru serbarea de la Putna.

[1] Numele propriu *Ștefan* este accentuat, în text, pe vocala *e*.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

În poalele Carpaților,
La vechiul tău mormânt,
Toți în genunchi, o! Ștefane,
Depunem jurământ:
„Un gând s-avem în numele
Românului popor,
Aprinși de-amorul gloriei
Ș-al patriei amor!“

Emmanuel Frémiet
(1824–1910)
Ștefan cel Mare,
statuie aflată
în fața Palatului
Culturii din Iași.

DICȚIONAR
La 15/27 august 1871, are loc la Putna (aflată, pe atunci, în Imperiul Austro-Ungar) o serbare națională, prilejuită de împlinirea a 400 de ani de la construirea mănăstirii. Manifestarea a fost dedicată memoriei domnitorului Ștefan cel Mare, figură luminoasă a istoriei naționale și ctitor al acestei mănăstiri. Inițiată și organizată de studențimea română din Viena prin Societatea „România Jună“, al cărei președinte era Ioan Slavici, iar secretar — Mihai Eminescu, serbarea avea ca țel întărirea unității culturale a românilor, despărțiți în acea perioadă de granițe artificiale.

DESCIFRAREA TEXTULUI

Observați!

1. Explicați cum s-au format următoarele cuvinte din text: *falnic, măreț, unire, vitejie*.
2. Care este forma literară actuală a cuvintelor *sentinele* și *secuIi, a noastre suflete*?
3. La ce mod și timp apare în text verbul *a lumina* în versul 23? Ce tip de arhaism recunoașteți în această formă a verbului?
4. Care este semnificația substantivului *păgân* din versul 10 și a substantivului *amor* din versurile 39–40?
5. Scrieți în caiete cuvinte care fac parte din câmpul lexical al adjectivului *eroic*.

UNITATEA 8

88 Lectură aprofundată

Observați!

Adresarea către Ștefan

1. Identificați în text secvențele de adresare către Ștefan.

Amintiți-vă!

Stilul retoric conține diferite tehnici ale vorbirii în fața publicului și are ca scop influențarea părerii auditoriului respectiv.

2. Discutați felul în care se realizează adresarea, referindu-vă la: cazul substantivelor; persoana pronumelor și a verbelor; folosirea unor forme specifice stilului retoric.

Rețineți!

Invocația este o formulă de adresare către o persoană absentă sau imaginară, de la care nu se așteaptă, de fapt, nici o intervenție. Prin prestigiul de care se bucură, persoana respectivă poate constitui un model pentru contemporani.

Invocația este situată de obicei la începutul operei și este realizată prin substantive în cazul vocativ, însoțite sau nu de interjecții. Ea este specifică stilului retoric.

Miniatură din *Tetraevangheliarul* de la Humor, reprezentându-l pe Ștefan cel Mare

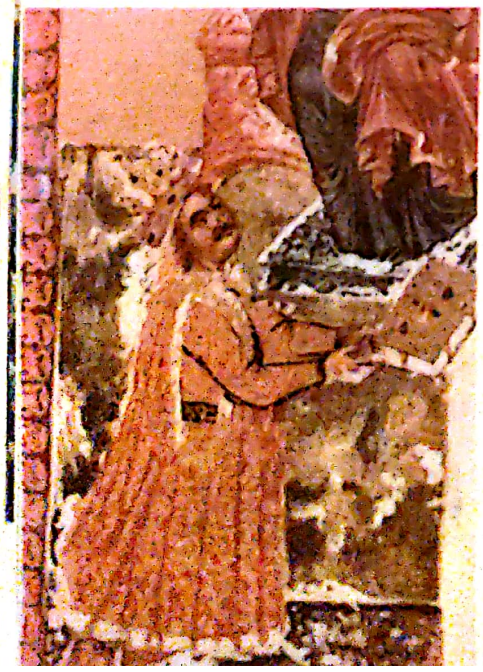

Elogiul lui Ștefan

1. În prima strofă, există trei secvențe care se referă la personalitatea ieșită din comun a domnitorului. Identificați-le și explicați în ce fel justifică acestea alegerea lui Ștefan ca subiect al invocației retorice.

2. În aceeași strofă, situarea personajului în timp și în spațiu se realizează prin folosirea a două figuri de stil diferite. Identificați-le!

3. Discutați felul în care prin aceste figuri de stil imaginea eroului apare într-o aură legendară, care sugerează dăinuirea lui Ștefan peste veacuri.

Scanned with OKEN Scanner

Trecut, prezent, viitor

1. În strofele a II-a–a V-a, imaginea eroului este construită din trei perspective temporale diferite: trecut, prezent și viitor.
2. Selectați din text versurile în care sunt aduse în fața cititorului faptele trecute ale lui Ștefan.
3. Identificați în aceste versuri personificarea, epitetele și metafora.
4. Observați felul cum sunt plasate secvențele *cu drag* și *cu dispreț* în ultimele patru versuri ale strofei a II-a. Ce figură de stil se realizează prin ele?
5. Ce trăsături ale lui Ștefan sunt puse în evidență de figurile de stil identificate? Grupați-le în funcție de următoarele ipostaze:
- Ștefan ca luptător;
- Ștefan ca om politic (sau diplomat);
- Ștefan ca vizionar (gândindu-se la viitorul țării).

Rețineți!

Evocarea este un procedeu literar prin care se aduce în fața cititorului imaginea unei persoane, a unui loc, a unui eveniment sau a unei epoci din trecut. Acest procedeu pune în evidență sentimentele celui care face evocarea.

6. Selectați din text versurile prin care imaginea domnitorului este raportată la prezent. Folosiți ca indiciu și timpul verbelor.
7. Identificați antitezele din strofa a III-a, discutând rolul acestora în reliefarea simbolului pe care-l reprezintă Ștefan pentru contemporanii poetului.
8. În strofele a III-a și a IV-a, există două metafore prin care se construiește imaginea domnitorului. Identificați-le și discutați semnificația acestora.
9. În ce fel imaginea lui Ștefan se regăsește în jurământul din finalul poeziei? Discutați semnificația acestui jurământ.

INTERPRETAREA TEXTULUI

1. Argumentați alegerea lui Ștefan ca personalitate căreia i se dedică poezia.
2. Explicați următoarele versuri: „O! mare umbră-eroică, / Privește visul tău: / Uniți suntem în cugete, / Uniți în Dumnezeu."

Mănăstirea Putna

3. Ce sentimente ale poetului — și ale generației din care face parte — se desprind din poezie?
4. Alegeți dintre variantele următoare pe cele mai potrivite pentru a caracteriza textul studiat: *elogiu, laudă, celebrare, invocație, preamărire, închinare, descriere, prezentare.*
5. Discutați tonul poeziei, precizând felul acestuia (solemn, trist, vesel etc.)

Rețineți!

Imnul este o poezie lirică închinată unei personalități, unei idei măreațe, unui sentiment nobil.
Imnul conține o invocație inițială și are, de cele mai multe ori, semnificația unei meditații solemne.
Numele acestei specii literare este de origine greacă (*hymnos*) și înseamnă „cântec de biruință".

UNITATEA 3

Scanned with OKEN Scanner

89 Imnul național

DEȘTEAPTĂ-TE, ROMÂNE!

de Andrei Mureșanu

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume,
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Înalță-ți a ta frunte și cată-n giur de tine,
Cum stau ca brazi în munte voinici sute de mii;
Un glas ei mai așteaptă și sar ca lupi în stâne,
Bătrâni, bărbați, juni, tineri, din munți și din câmpii!

Priviți, măreațe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate, ori moarte!“ strigă toți.

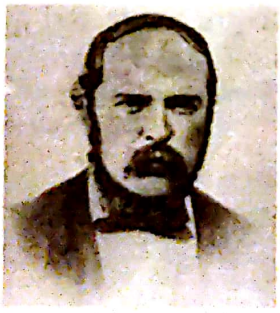

Andrei MUREȘANU (1816–1863)
- **Poet și publicist ardelean, aparținând generației de la 1848.**
- **Cea mai cunoscută poezie a sa este *Un răsunet*, al cărei titlu este schimbat ulterior în *Deșteaptă-te, române!***

Pre voi vă nimiciră a pizmei răutate
Și oarba neunire la Milcov și Carpați!
Dar noi, pătrunși la suflet de sânta libertate,
Jurăm că vom da mâna, să fim pururea frați!

O mamă văduvită, de la Mihai cel Mare,
Pretinde de la fiii-și azi mână de-ajutori,
Și blastămă cu lacrimi în ochi pe orișicare
În astfel de pericol s-ar face vânzători!

De fulgere să piară, de trăsnet și pucioasă,
Oricare s-ar retrage din gloriosul loc,
Când Patria sau mama, cu inimă duioasă,
Va cere ca să trecem prin sabie și foc!

N-ajunse iataganul barbarei Semilune,
A cărui plăgi fatale și azi le mai simțim;
Acum se vâră cnuta în vetrele străbune,
Dar martor ne e Domnul că vii nu o primim!

Scanned with OKEN Scanner

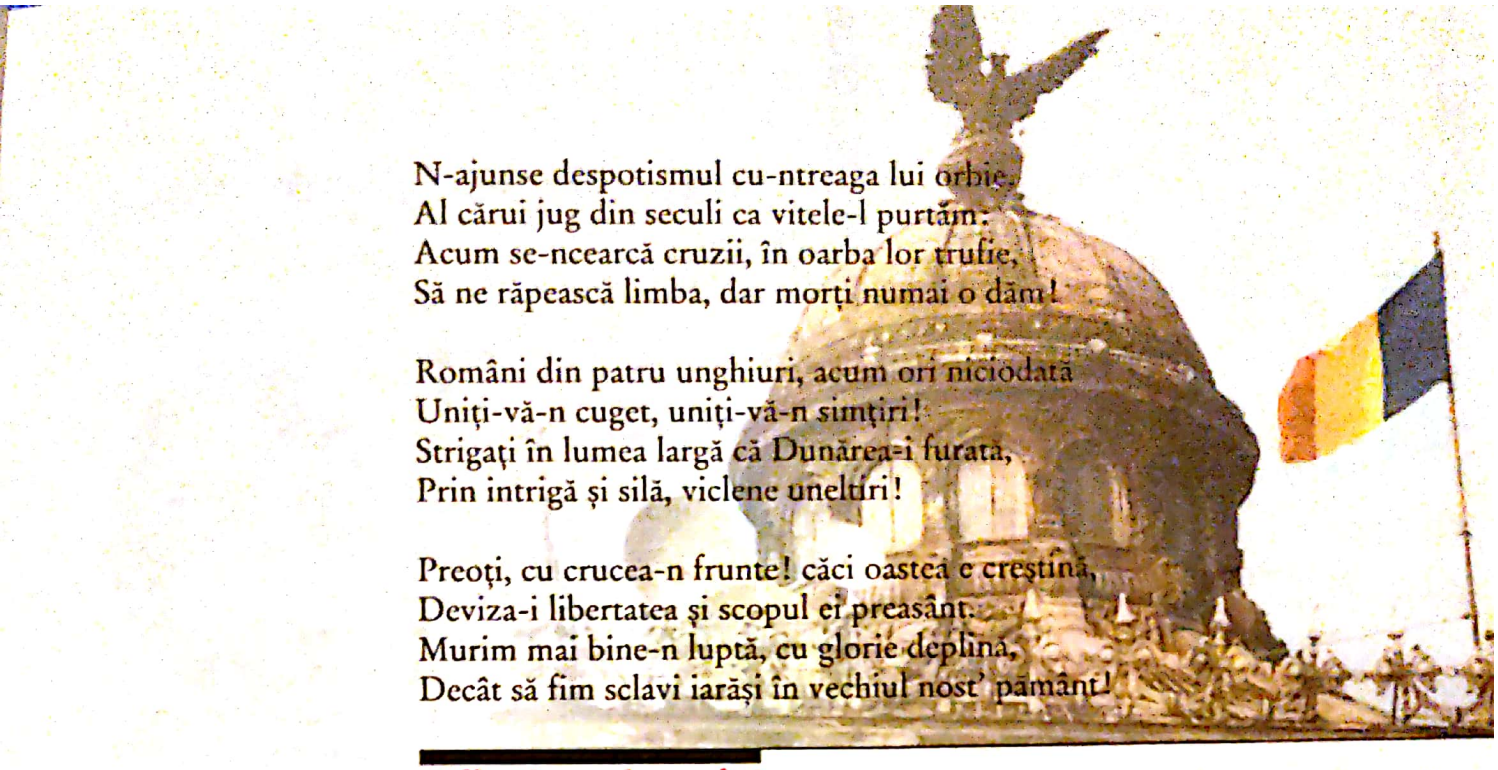

N-ajunse despotismul cu-ntreaga lui orbie
Al cărui jug din seculi ca vitele-l purtăm:
Acum se-ncearcă cruzii, în oarba lor trufie,
Să ne răpească limba, dar morți numai o dăm!

Români din patru unghiuri, acum ori niciodată
Uniți-vă-n cuget, uniți-vă-n simțiri!
Strigați în lumea largă că Dunărea-i furată,
Prin intrigă și silă, viclene unelturi!

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertatea și scopul ei preasânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Aflați mai mult!

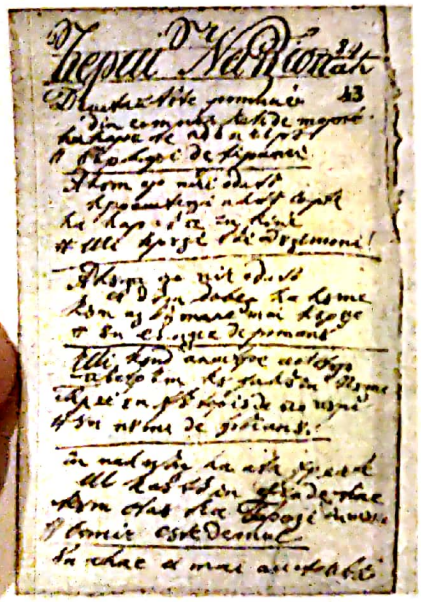

Un răsunet, manuscrisul poeziei

1. Scrisă în 1848, poezia *Un răsunet* a apărut în *Foaie pentru minte, inimă și literatură* (21 iunie 1848), alături de prima parte a *Proclamației de la Islaz*, act fundamental al Revoluției din Țara Românească.
2. Poezia este adoptată ca imn al revoluționarilor români de la 1848 și este cântată pe o melodie a lui Anton Pann.
3. În 1918 — la Marea Unire —, acest imn a răsunat pe Câmpia Libertății de la Alba Iulia.
4. După Revoluția din 1989, devine imnul național al României.

Observați!

1. Scrieți formele literare actuale ale cuvintelor *sânță* și *giur*.
2. Versurile primei strofe conțin o adresare. Este aceasta o invocație? Explicați, amintindu-vă definiția acestei figuri de stil și folosirea ei în *Imn lui Ștefan cel Mare* de Vasile Alecsandri.
3. Enumerați personalitățile și evenimentele istorice evocate.
4. Discutați îndemnul transmis contemporanilor și urmașilor prin acest imn.
5. Observați ce figuri de stil specifice stilului retoric sunt folosite în poezie.
6. Dați exemple de ocazii în care se intonează imnul național.
7. Cunoașteți alte imnuri naționale? Exemplificați!

Rețineți!

Imnul național este un cântec patriotic adoptat de o țară pentru a fi intonat în cadrul unor ceremonii publice, naționale și internaționale.

UNITATEA 8

Scanned with OKEN Scanner

90 Imnul religios (psalmul). Oda

PSALMUL 145

O cântare de laudă a lui David

DICȚIONAR LITERAR
PSALMUL este o specie a liricii religioase; imn sau odă religioasă; specific vechilor evrei, care îl cântau cu acompaniament de harpă. Atribuiți regelui evreu David, psalmii din Vechiul Testament au fost preluați și de biserica creștină, devenind, prin traducerile realizate în toate limbile, un model pentru poezia imnică a literaturii universale.

Preamări-te-voi, Dumnezeule, Împărate, și voi binecuvânta
numele tău în veacul veacului!
În fiecare zi te voi binecuvânta și voi lăuda numele tău întru toți vecii!
Mare este Domnul și lăudat foarte și mărirea lui este
neprimitoare de cercetare.
Fiecare neam să spună neamului care vine lauda lucrurilor tale
și să vestească faptele tale uriașe!
Să vorbească despre slăvita strălucire a măririi tale și să
propovăduiască minunile tale!
Să spună puterea înfricoșatelor tale fapte și să povestească
mărirea lucrărilor tale!
Să vestească pomenirea marii tale bunătăți și cu strigăte de
bucurie să întâmpine dreptatea ta!
Domnul este îndurat și milosârd, îndelung răbdător și plin
de bunătate.
Domnul este bun pentru toți și îndurările sale se
revarsă peste toată zidirea sa.
Să te laude toate făpturile, Doamne, și cuvioșii tăi
să te binecuvânteze.
Să crăinicească mărirea împărăției tale și
să grăiască despre puterea ta,
Ca să facă cunoscută oamenilor vârtutea ta
și strălucita slavă a împărăției tale. [...]

Traducere de pr. Vasile Radu
și Gala Galaction

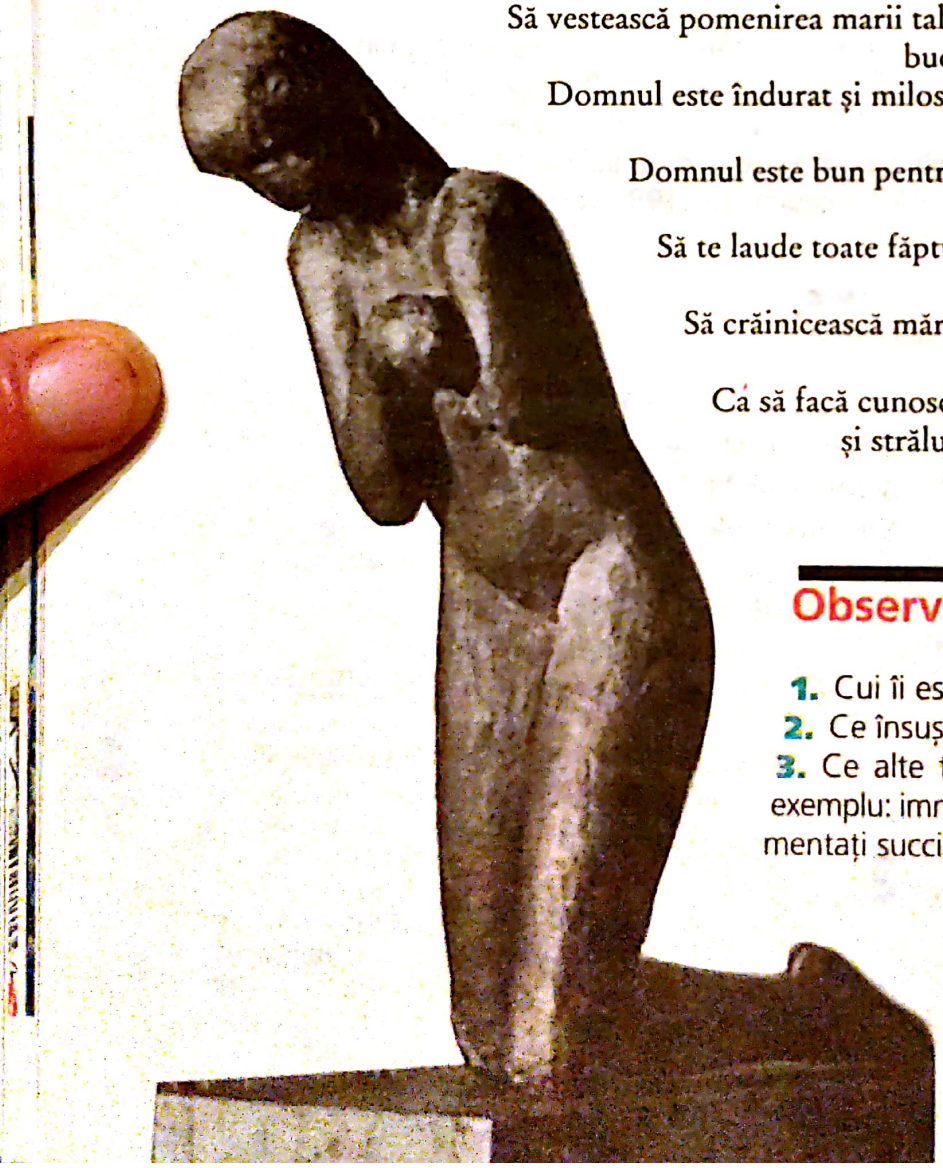

Constantin Brâncuși
(1876–1957)
Rugăciunea

Observați!

1. Cui îi este închinat acest psalm?
2. Ce însușiri sunt preamărite de psalmist?
3. Ce alte tipuri de imnuri cunoașteți (de exemplu: imn fotbalistic, imnul școlii etc.)? Comentați succint semnificația acestora.

Scanned with OKEN Scanner

VERSUL ȚĂRII

de Ion Pillat

Ion PILLAT (1891–1944)
• Poet, publicist și traducător, autor al volumelor de poezii *Pe Argeș în sus*, *Satul meu* etc.

E graiul tău ca frunza
Cu freamăt de pădure:
Grai de cioban noptând pe plaiuri
Cu turmele la foc de stâni.

Grai de plăieș pornind la munte
Cu cal, desagă și secure.
Grai de pârâu legând luceferi
În zori, prin clăile de fân.

Observați!

1. Care este obiectul sentimentelor de admirație exprimate în această poezie?
2. Identificați figurile de stil din text și comentați rolul acestora în sugerarea caracteristicilor obiectului căruia i se închină poezia.
3. Observați elementele de versificație, referindu-vă la rimă și măsură.

Rețineți!

Oda este o poezie lirică prin care se exprimă sentimentul de admirație pentru o persoană, o idee sau un eveniment.
Odele sunt de diferite tipuri, în funcție de tema abordată: ode religioase, eroice, patriotice, precum și ode triumfale (care-i slăveau pe învingătorii competițiilor sportive din Grecia antică) sau erotice (închinate ființei iubite).
Față de imn, oda are o tematică mai diversă.
Versurile libere sunt lipsite de rimă, scrise în metru diferit în cadrul aceleiași poezii, adesea lipsite chiar și de ritm, în general de constrângeri de ordin prozodic.

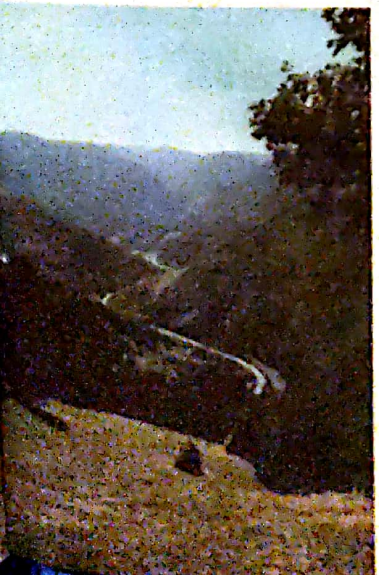

Valea Sebeșului, Munții Apuseni

UNITATEA 8

Scanned with OKEN Scanner

91 Atributul adjectival

Ion Andreescu
(1850–1882)
La cositul fânului

„Voi, șesuri nesfârșite,
sub ceruri lungi de vară,
Ca ele liniștite și luminând ca ele,
Pe-aici îmi înfloriră și-aici se scuturară
În mersul vremii, macii copilăriei mele.

Întinderile voastre cu ondulate linii
Pe lunga-nvăluire a holdelor mănoase
Domol se desfășoară sub tremurul luminii
Și pier într-ale zării adâncuri vaporoase."

Nichifor Crainic — *Șesuri natale*

Observați!

1. Indicați felul atributelor din versurile de mai sus și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă atributele adjectivale.

2. Identificați atributele adjectivale din textul de mai jos și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă:

Doi țărani secerau. Amândouă tarlalele sunt aproape recoltate. Primul secerător a terminat și face snopi. Grămezile crescânde de spice au umplut câmpul.

3. Construiți enunțuri cu părțile de vorbire prin care se exprimă atributul adjectival, folosind informațiile de mai jos.

Amintiți-vă!

Atributul adjectival se exprimă prin:

- **adjectiv** propriu-zis, provenit din verb la participiu, provenit din verb la gerunziu (gerunziu acordat);
- **adjectiv pronominal** posesiv, demonstrativ, nehotărât, negativ, interogativ, relativ, de întărire;
- **numeral cu valoare adjectivală** cardinal, ordinal, colectiv, multiplicativ, distributiv.

„Colinele înalță-n seară
spinările albastre-sure,
Iar drumuri merg călăuzite
cu procesiunile de plopi.
O mlaștină închide ochiul,
sub o sprânceană de pădure.
Împleticitele izlazuri sfârșesc
la râpile cu gropi."

Adrian Maniu — *Țară*

Exersați!

Identificați atributele adjectivale din textul din stânga paginii și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă.

Scanned with OKEN Scanner

92 Atributul substantival

Câmpul este o explozie de maci asemenea unor pete de sânge ivite din verdele ierburilor crude. Cerul de deasupra ogoarelor se arcuiește într-un albastru pur. În Bărăgan, șesul nostru cel mai întins, se coc încet recoltele bogate.

Observați!

Felul atributului substantival

1. Identificați atributele substantivale din textul de mai sus, indicați felul acestora și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă.

2. Construiți enunțuri cu tipurile de atribute substantivale învățate, folosind informațiile de mai jos.

Amintiți-vă!

Atributul substantival este:

- **atribut substantival genitival** exprimat prin substantiv în cazul genitiv;
- **atribut substantival prepozițional** exprimat prin substantiv în cazul acuzativ cu prepoziție și cu locuțiune prepozițională, în cazul genitiv cu prepoziție și locuțiune prepozițională, în cazul dativ cu prepoziție;
- **atribut substantival apozițional** exprimat prin substantiv în cazul nominativ.

Apoziția poate fi **simplă** sau **dezvoltată** și se desparte prin virgulă sau linii de pauză de restul propoziției.

Numeralul cu valoare substantivală poate fi în propoziție atribut genitival, prepozițional sau apozițional.

UNITATEA 3

Scanned with OKEN Scanner

Descoperiți!

Atributul substantival în dativ fără prepoziție

1. Indicați funcția sintactică a substantivelor subliniate în enunțurile următoare:
Ion, văr *mătușii* mele, ne-a vizitat.
Ștefan cel Mare, domn *Moldovei*, a construit multe mănăstiri.
Acordarea de burse *elevilor* este importantă.

2. Indicați cazul substantivelor subliniate în enunțurile de mai sus.

Rețineți!

Atributul substantival în dativ fără prepoziție apare în două tipuri de construcții:
- una veche, populară și poetică, în care atributul determină un substantiv nearticulat, care indică grade de rudenie sau atribuții sociale;
- alta modernă, folosită mai ales în presă, în care atributul determină un substantiv nume de acțiune, de obicei articulat hotărât și urmat de un atribut prepozițional.

Exersați!

1. Identificați atributele substantivale în dativ fără prepoziție din următoarele texte:

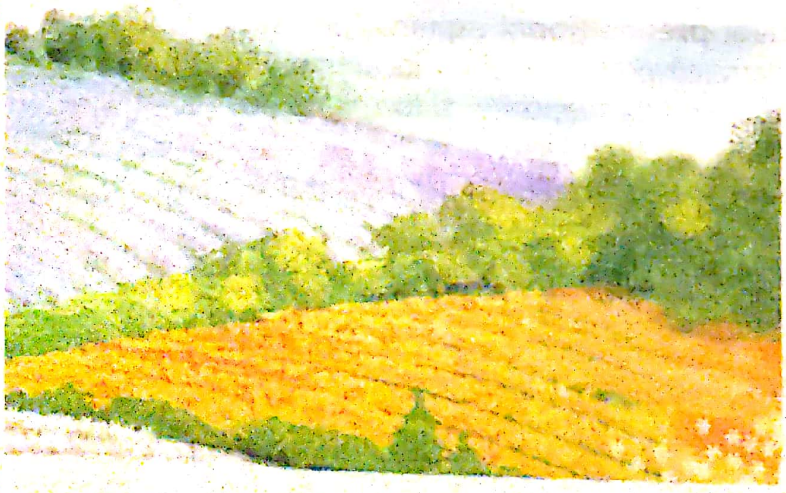

- Andrei Mureșanu a fost „preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet", după cum spune Mihai Eminescu în „Epigonii".
- Anca, nepoată cumnatei mele, pleacă la țară.
- Conferirea de premii scriitorilor debutanți este o confirmare a valorii lor.

2. Identificați atributele substantivale din textul de mai jos și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă:
„Căldura începea numaidecât după răsăritul soarelui, și dacă în timpul nopții se mai întâmpla ca norii să acopere cerul, acești nori dimineața se făceau nevăzuți și lăsau să se reverse din adâncurile limpezi dogoarea necontenită și grea a zilei de vară. Florile albastre de cicoare, ale căror priviri mai curate ca adâncul cerului răsar din loc în loc pe marginea drumurilor înguste, și vântul ușor al dimineții care face cu grâul valuri asemenea mării, și ciocârlia care țâșnește din lan, și pitpalacul turburător, și barza care pășește rar, și floarea galbenă a spicelor de grâu care nu s-au copt încă, și ierburile groase de pe marginea drumurilor înțesate cu scaieți puternici, toate acestea răzbat cu putere din viața câmpiei și pătrund înlăuntrul omului subjugându-l."

Marin Preda — *Moromeții*

3. Identificați atributele substantivale genitivale și indicați forma corectă a adjectivelor cu funcție sintactică de atribut adjectival în enunțurile următoare:
- I-am dat fetei *înaltă/înalte* o scară ca să culeagă cireșul vecinului.
- Lui îi este caracteristică întrebuințarea propozițiilor cu ordinea cuvintelor *inversate/inversată*.
- Filozofia unei vieți *redusă/reduse* la aspectele materiale îmi displace.

Scanned with OKEN Scanner

93 Atributul pronominal

Iosif Iser (1881–1958)
Peisaj la Dunăre

Observați!

Felul atributului pronominal

1. Analizați părțile de vorbire prin care se exprimă atributele pronominale din textul aflat în coloana din stânga.
2. Construiți enunțuri cu tipurile de atribute pronominale învățate, folosind informațiile de mai jos.

Amintiți-vă!

Atributul pronominal este:
- **atribut pronominal genitival;**
- **atribut pronominal prepozițional;** pronumele stă în aceleași cazuri ca substantivul cu această funcție sintactică;
- **atribut pronominal în dativ (dativ posesiv)** exprimat prin forme neaccentuate ale pronumelui personal și reflexiv.

Descoperiți!

Atributul pronominal apozițional

Identificați pronumele din următorul text și arătați ce funcție sintactică au în propoziție:
Un tânăr, unul dintre săteni, m-a dus să văd marea. Amândoi, eu și el, am fost impresionați de întinderea nesfârșită de apă.

Rețineți!

Atributul pronominal apozițional se exprimă prin pronume în cazul nominativ. Apoziția pronominală are valoare de precizare și apare mai rar. Se desparte prin virgulă sau linii de pauză de restul propoziției.

Exersați!

Identificați atributele pronominale din textul de mai jos și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă:
„Un lan de rapiță din împrejurimi ne trimitea plăcutu-i parfum pe aripile unei adieri înăbușitoare, iar fluturii, libelulele și bondarii ne chinuiau fără încetare cu veselia lor neîmpărtășită."

Panait Istrati — *Chira Chiralina*

Dobrogea este locul natal al alor mei și bucuria lor de a se întoarce frecvent în această regiune răscolită de un soare pustiitor este în fond bucuria de a-și regăsi copilăria. Un bătrân dintre aceia care stau în fața caselor mărunte mi-a spus că pământul din fața lui, lipsit de vegetație, este atât de iubit de astrul zilei, încât sufletele oamenilor de aici sunt pline de lumină.

UNITATEA 8

Scanned with OKEN Scanner

94 Atributul verbal. Atributul adverbial

Un Mr. Bean ieșean

După întâmplarea de ieri, ieșeanul Petre Ivanovici nu va mai uita niciodată să-și lege șireturile de la pantofi. El stătea cu un picior pe trotuar și altul pe carosabil, având dorința de a traversa. Cu gândul zburând spre altceva, nici n-a observat taxiul din față, care a parcat lângă el, punând roata din dreapta peste șiretul nelegat al pantofului său. Șoferul a coborât de la volan și a intrat într-un magazin de servit minuturi. Când Petre Ivanovici s-a hotărât să treacă strada, n-a putut face nici un pas. A încercat să-și tragă piciorul, să rupă șiretul, să ridice roata, dar singurul rezultat l-au constituit hohotele de râs ale trecătorilor. Resemnat, l-a așteptat pe taximetrist, care a demarat, considerând că este o persoană de nebăgat în seamă. ■

Observați!

1. Identificați atributele verbale și adverbiale din știrea de ziar și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă.
2. Construiți enunțuri cu atribute verbale și adverbiale, folosind informațiile de mai jos.

Amintiți-vă!

Atributul verbal se exprimă prin **verb** și **locuțiune verbală** la modul infinitiv, supin și gerunziu.
Atributul adverbial se exprimă prin **adverb** și **locuțiune adverbială**.

Exersați!

1. Identificați atributele verbale și adverbiale din enunțurile următoare și arătați prin ce se exprimă:
- Învățatul pe de rost este fără sens.
- Fotografia aducând aminte de trecut era pe masă.
- Dorința de a o lua la sănătoasa era mare.

2. Identificați atributele din știrea de ziar de mai jos, indicați felul acestora și analizați partea de vorbire prin care se exprimă:

Lulu este un maidanez foarte lățos, pe care familia Georgescu l-a luat în urmă cu trei ani de la ecarisaj cu doar câteva ore înainte de a fi ucis. Anul acesta, câinele le-a mulțumit în felul său. Doamna Georgescu mătura curtea și avea grijă de grămezile de frunze fumegânde, când a observat că bebelușul ei de doar 19 luni a dispărut. Mama disperată s-a îndreptat spre lacul mic din apropiere. Lulu era în apă și lătra, exprimându-și dorința de a chema pe cineva. Băiețelul neastâmpărat reușise să se agațe de gâtul lui și astfel a fost salvat. ■

Scanned with OKEN Scanner

95 Complementele circumstanțiale de loc, de timp și de mod

În vacanță, vreau să fac o excursie prin țară, pe acolo pe unde n-am fost niciodată. O să colind de-a lungul și de-a latul, săptămâni în șir. În fața mea, se află o hartă prinsă deasupra unui calendar și pe ea am marcat clar viitorul traseu. Mai întâi, o să mergem să vedem mănăstirile din Moldova, la care visez de mic, pentru ca apoi să trecem, asemenea unor turiști încercați, prin Cheile Bicazului, spre Ardeal. Fără a întârzia, cu mare grabă, o să pornim spre Cluj, unde George a mai fost de două ori. Privind harta, mă gândesc la faptul că înaintea-mi se află materializarea unui vis.

Cheile Bicazului

Observați!

1. Identificați complementele circumstanțiale de loc, de timp și de mod din textul de mai sus și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă.
2. Construiți enunțuri în care să aveți complementele circumstanțiale învățate, folosind informațiile de mai jos.

Amintiți-vă!

Complementul este partea secundară de propoziție care determină un verb, o locuțiune verbală, un adjectiv, o locuțiune adjectivală, un adverb, o locuțiune adverbială sau o interjecție.

Complementele sunt **circumstanțiale**, când arată împrejurările în care se desfășoară o acțiune, și **necircumstanțiale**, când nu arată împrejurările în care se desfășoară o acțiune.

Complementul circumstanțial de loc se exprimă prin:

- **adverb de loc** cu sau fără prepoziție;
- **locuțiune adverbială de loc**;
- **substantiv** în cazul acuzativ cu prepoziție sau fără prepoziție, însoțit de atribut cu sens cantitativ, în cazul genitiv cu prepoziție și locuțiune prepozițională;
- **pronume** în cazul acuzativ cu prepoziție, în cazul genitiv cu prepoziție sau locuțiune prepozițională, în cazul dativ, când este exprimat prin pronume personal, forma neaccentuată,

Scanned with OKEN Scanner

precedat de prepoziție sau locuțiune prepozițională specializate pentru genitiv;
• **numeral cu valoare substantivală** în cazul acuzativ cu prepoziție, în cazul genitiv cu prepoziție sau locuțiune prepozițională;
• **adjectiv pronominal posesiv** precedat de prepoziție sau locuțiune prepozițională specializate pentru genitiv.

Complementul circumstanțial de timp se exprimă prin:
• **adverb de timp** cu sau fără prepoziție;
• **locuțiune adverbială de timp**;
• **substantiv** în cazul acuzativ cu prepoziție sau locuțiune prepozițională, sau fără prepoziție însoțit de atribute cu sens cantitativ (exprimate prin numeral, adjectiv propriu-zis sau pronominal, locuțiune adjectivală), în cazul genitiv cu prepoziție sau locuțiune prepozițională;
• **pronume** în cazul acuzativ cu prepoziție sau locuțiune prepozițională, în cazul genitiv cu prepoziție sau locuțiune prepozițională;
• **numeral cu valoare substantivală** în cazul acuzativ cu prepoziție sau locuțiune prepozițională, în cazul genitiv cu prepoziție sau locuțiune prepozițională;
• **adjectiv** propriu-zis precedat de prepoziția *de*, adjectiv pronominal posesiv precedat de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale specializate pentru genitiv;
• **verb** la modul infinitiv precedat de prepoziția *până* sau locuțiunea prepozițională *înainte de*, la modul gerunziu.

Complementul circumstanțial de mod se exprimă prin:
• **adverb de mod**;
• **locuțiune adverbială de mod**;
• **substantiv** în cazul acuzativ cu prepoziție, în cazul dativ cu prepoziție;
• **pronume** în cazul acuzativ cu prepoziție, în cazul dativ cu prepoziție;
• **numeral cu valoare substantivală** în cazul acuzativ cu prepoziție, în cazul dativ cu prepoziție sau **cu valoare adverbială**;
• **verb** la modul infinitiv cu prepoziție și la modul gerunziu;
• **interjecție**.

Exersați!

1. Identificați complementele circumstanțiale din enunțurile următoare și indicați felul acestora:
• Copilul aflat în preajma lui i-a arătat pasărea care zbura deasupra lor.
• O să plecăm înainte de a răsări soarele și, mergând pâș-pâș, fără a ne grăbi, o să ajungem la ceilalți din grup, care, fiindcă au pornit de ieri, și-au instalat corturile pe culme.
• Am un prieten care este mândru ca un cocoș, fiindcă a câștigat concursul de judo organizat în orașul nostru și consideră că este mai puternic decât oricare băiat de vârsta lui.
• Dimineața, deasupra lanului de grâu zboară ciocârlii.

2. Analizați părțile de vorbire prin care se exprimă complementele circumstanțiale identificate în exercițiul 1.

Scanned with OKEN Scanner

96 Complementul circumstanțial de cauză

Venind vremea frumoasă, părinții mei mi-au făcut cadou niște role. *Din cauza neatenției*, am căzut și m-am lovit. Nu m-ar fi durut capul *din asta*, dar, *din pricina lor*, n-am făcut temele. Am uitat *de fericit* că am și obligații, iar mama, care e supărată și *pentru vânătaia* făcută, nu vrea să mă lase afară.

Descoperiți!

1. Arătați ce părți de propoziție sunt cuvintele scrise cursiv în textul de mai sus și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă.
2. Precizați ce arată părțile de propoziție indicate.

Rețineți!

Complementul circumstanțial de cauză arată cauza unei acțiuni, a unei stări sau a unei însușiri.
Complementul circumstanțial de cauză se exprimă prin:
- **substantiv** sau un substitut al acestuia (**pronume** sau **numeral** cu valoare substantivală): în cazul genitiv, cu locuțiunile prepoziționale *din cauza*, *din pricina* (*Din cauza lenei*, am fost pedepsit. Am întârziat *din cauza ei*. Am pierdut autobuzul *din cauza celor doi*) și, în cazul acuzativ, cu prepozițiile și locuțiunile prepoziționale *de*, *din*, *pentru*, *din cauză de* (Muncesc supărat *pentru o vorbă* aspră. Nu mă supăr *din asta*. Nu mă doare capul *de cei doi*);
- **adjectiv** precedat de prepoziție (Sacii au plesnit *de încărcați*);
- **verb** la modul gerunziu (*Neînvățând*, am luat notă mică).

Exersați!

Identificați complementele circumstanțiale de cauză din textul următor și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă:
Cine n-a fost deranjat din cauza înțepăturilor de țânțari? De necăjit, am crezut că n-au nici un rost pe lume și că din pricina lor trebuie să suferim în fiecare vară. Ecologii, studiindu-i, au aflat însă că țânțarii constituie o hrană plăcută pentru broaște și rândunele. Așa că nu mai sunt supărat din cauza celor doi, care locuiesc la mine în bibliotecă și ies cum sting lumina.

Scanned with OKEN Scanner

97 Complementul circumstanțial de scop

În scopul alcătuirii unui referat, am mers la bibliotecă. Am consultat mai multe lucrări *pentru a* mă *informa*. M-am folosit de dicționare *pentru lămurirea* tuturor problemelor. Vreau să fac o lucrare bună și *pentru aceasta* o să citesc mai mult.

Descoperiți!

1. Arătați ce părți de propoziție sunt cuvintele scrise cursiv în textul de mai sus și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă.
2. Precizați ce arată părțile de propoziție indicate.

Rețineți!

Complementul circumstanțial de scop arată scopul unei acțiuni.
Complementul circumstanțial de scop se exprimă prin:
• **substantiv** (sau un substitut al acestuia) în cazul genitiv cu locuțiunile prepoziționale *în scopul, cu scopul, în vederea* (*Cu scopul documentării*, am mers la un muzeu. Fratele meu dă examen și *în vederea acestuia* a citit mult) și, în cazul acuzativ, cu prepozițiile *după, în, la, pentru, spre* (A plecat *după cumpărături*. Face un referat și *pentru aceasta* a citit mult);
• **verb** la modul infinitiv precedat de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale (A venit *pentru a-i mulțumi. Cu scopul de a scrie* un articol, a mers la meci) și la modul supin (Mama pune rufele *la înmuiat*).

Exersați!

1. Identificați complementele circumstanțiale de scop din textul următor și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă:
George a trecut pe la Ion pentru a-l lua la antrenament. A aflat de la sora lui că a plecat cu mama sa la un medic, pentru că răcise. În scopul păstrării unei bune forme, el s-a grăbit să meargă la un doctor.

2. Construiți un enunț în care un verb la modul supin să aibă funcția sintactică de complement circumstanțial de scop.

Scanned with OKEN Scanner

98 Complementul direct. Complementul indirect

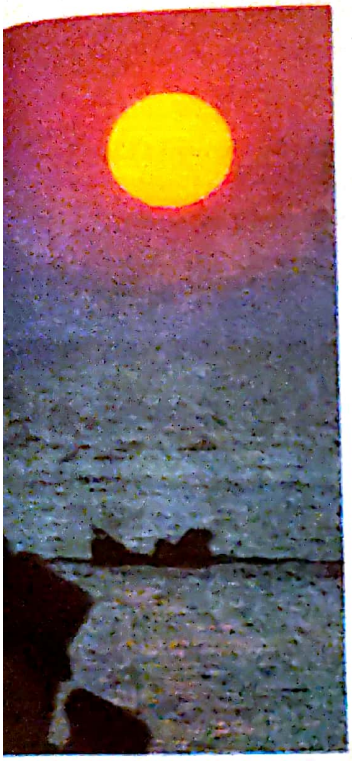

Mă gândesc la vacanța pe care o aștept cu nerăbdare. Pot merge la mare sau la bunici. Am de ales și o să-i spun mamei ce vreau.

Observați!

1. Identificați complementele directe și complementele indirecte din textul de mai sus și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă.
2. Construiți enunțuri în care să aveți complemente directe și indirecte, folosind informațiile de mai jos.

Amintiți-vă!

Complementul direct arată obiectul asupra căruia se exercită direct acțiunea verbului determinat.
Complementul direct se exprimă prin: **substantiv** în cazul acuzativ cu prepoziția *pe* sau fără prepoziție • **pronume** în cazul acuzativ cu prepoziția *pe* sau fără prepoziție • **numeral cu valoare substantivală** în cazul acuzativ cu prepoziția *pe* sau fără prepoziție • **verb** la modul infinitiv și la modul supin.
Complementul indirect arată obiectul asupra căruia se exercită indirect acțiunea verbului determinat.
Complementul indirect se exprimă prin: **substantiv** în cazul dativ, în cazul acuzativ cu prepoziție și locuțiune prepozițională, în cazul genitiv cu prepoziție • **pronume** în cazul dativ, în cazul acuzativ cu prepoziție și locuțiune prepozițională, în cazul genitiv cu prepoziție • **numeral cu valoare substantivală** în cazul dativ, în cazul acuzativ cu prepoziție și locuțiune prepozițională, în cazul genitiv cu prepoziție • **verb** la modul infinitiv, la modul supin, la modul gerunziu.

Exersați!

Identificați complementele directe și indirecte din textul de mai jos și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă:
Îmi place vara. Când o să iau vacanță, o să plec să-i văd pe verii mei. Mă gândesc la amândoi și o să mă bucur de revederea lor.

Scanned with OKEN Scanner

COMUNICARE

99 Prezentarea unui eveniment cultural

PROIECT INDIVIDUAL
Documentarea. Textul documentar

1. Alcătuiți grupuri de câte cinci elevi. Sarcina voastră de lucru este să realizați în scris prezentarea serbării de la Putna, așa cum apare aceasta în diverse texte de epocă.

2. Pentru a face acest lucru, vă sugerăm următoarele etape:

a. Faceți o listă cu problemele de interes asupra cărora urmează să vă documentați la biblioteca școlii.

b. Selectați lucrările în care veți putea găsi informațiile necesare (de exemplu, pentru tema propusă, vă sugerăm: *Amintirile* lui Ioan Slavici, *Viața lui Mihai Eminescu* de George Călinescu, texte despre mănăstirea Putna, informații din dicționare enciclopedice).

c. Fișați informația relevantă din materialele documentare consultate, încercând să găsiți răspunsuri la întrebările: când a avut loc evenimentul, ce ocazie l-a prilejuit, ce semnificație are locul ales, care a fost scopul serbării, cine au fost participanții și organizatorii, cum s-a desfășurat evenimentul, care a fost semnificația acestuia.

Rețineți!

Textul documentar reprezintă o sursă de informare cu privire la evenimentele reale, trecute sau actuale, oameni, obiceiuri, locuri etc. Informațiile pot fi de tip istoric, geografic, științific etc. Sursele de documentare pot fi: ziare, reviste, emisiuni radio sau TV, colecții de documente. Când documentele se referă la un eveniment, ele se pot grupa astfel:
- documente elaborate în cursul evenimentelor (discursuri, proclamații, legi etc.);
- mărturii ale unor participanți la eveniment (memorii, scrisori, articole din presă etc.);
- alte surse de informare: relatări ulterioare, realizate de persoane care nu au participat la eveniment, dar care pot recurge la o serie de documente (în cazul evenimentelor actuale, știri difuzate în mass-media); documente istorice sau iconografice (fotografii, picturi, planuri ale unei clădiri etc.).

Scanned with OKEN Scanner

3. La ce întrebări de la punctul **c.** (p. 216) răspund următoarele texte documentare?

(a) „...Iar câtva timp în urmă [la Viena] am fost nevoit să mă pun în fruntea mișcării pornite de studenţime pentru unitatea culturală a românilor şi să iau asupra mea sarcina de preşedinte al Comitetului central constituit pentru punerea la cale a serbării de la Putna. Am ales drept deviză a Societăţii « România Jună » versul lui A. Mureşanu: « Uniţi-vă-n cuget, uniţi-vă-n simţiri! » [...] În gândul nostru dar serbarea de la Putna era începutul unei conştiente lucrări pentru restabilirea unităţii în viaţa culturală a românilor."

Ioan Slavici — *Lumea prin care am trecut*

(b) „În ziua de 14/26 august începuseră să pice oaspeţii. [...]. Serbarea începu a doua zi, 15/27 august, printr-o cuvântare a lui Slavici în faţa porticului ridicat înaintea mănăstirii. [...] Apoi se formă procesiunea către mănăstire, având în frunte pe membrii comitetului, care purtau eşarfe late tricolore. Convoiul, alcătuit din cărturari şi ţărani de-a valma, pătrunse în biserică şi depuse urna şi epitafele pe mormânt. [...] Taraful celor treizeci de lăutari de la Suceava cântând marşul lui Mihai Viteazul, mii de candele şi lampioane aprinse au desăvârşit fastul acestei sărbători naţionale. [...] Dacă efecte imediate ale acestui congres [desfăşurat în partea a doua a serbării] n-au fost, el a lăsat totuşi anumite dispoziţii în sufletul unora şi de n-ar fi decât rolul pe care Eminescu l-a avut în pregătirea lui şi adâncul spirit patriotic pe care l-a derivat din el, şi ar merita totuşi să umple câteva pagini din istoria culturii noastre."

George Călinescu, *Viaţa lui Mihai Eminescu*

(c) „Vă salut, dară, fraţilor! Vă salut, surorilor! Vă salut, românilor din cătеşpatru unghiurile! Vă salut la mormântul lui Ştefan cel Mare: umbra eroului să privegheze peste noi şi să ne conducă la adevărul speranţelor noastre!"

Începutul *Cuvântării* rostite de Ioan Slavici la deschiderea serbării de la Putna

Organizarea informației

Alcătuiți un portofoliu documentar, grupând informațiile extrase de voi din diversele lucrări consultate, în funcție de răspunsurile pe care le oferă acestea privind tema abordată; de exemplu: fișele referitoare la organizatori pot fi grupate sub întrebarea: *Cine a organizat serbarea?*

Alcătuirea planului lucrării și redactarea propriu-zisă

Realizați planul lucrării, dispunând informațiile în secvențe de *introducere*, *cuprins* și *încheiere*. Vă sugerăm următorul plan, pe care să-l discutați și să-l modificați în conformitate cu propriile voastre opțiuni:

introducere: — locul și data la care s-a desfășurat serbarea (contextul istoric);
— organizatori; scopul serbării;
cuprins: — desfășurarea serbării;
— participanți;
încheiere: — semnificația serbării;
— ecouri în epocă.

Rețineți!

În redactarea lucrării, țineți seama de următoarele sugestii:
- folosiți citatele pentru a ilustra sau pentru a argumenta ideile pe care le susțineți (puneți ghilimele pentru a marca începutul și sfârșitul unui citat);
- menționați sursele de informare folosite (fie între paranteze, după citat, fie indicând sursa unei informații pe care o prezentați cu propriile voastre cuvinte, fără să recurgeți la citat);
- exprimați-vă clar și concis;
- așezați echilibrat textul în pagină, folosind subtitluri sugestive, marcând prin alineate ideile noi.

UNITATEA 3

Scanned with OKEN Scanner

100 Cum rezumăm un text științific?

Curtea interioară a mănăstirii Putna

Exersați!

1. Citiți fragmentul de mai jos, extras din volumul *Drumuri spre mănăstiri. Ghid al așezămintelor monahale ortodoxe din România* de Mihai Vlasie:

Biserica mănăstirii Putna

Mănăstirea Putna se află în comuna Putna din județul Suceava, fiind situată pe șoseaua Suceava–Rădăuți–Putna, la 60 de kilometri nord-vest de Suceava. Este o mănăstire de călugări.

Putna și împrejurimile sale au fost vatră de sihăstrie cu mult timp înainte ca Ștefan cel Mare să zidească aici una dintre cele mai de seamă ctitorii ale sale. După cum arată letopisețele, zidirea mănăstirii Putna a început în luna iunie 1466 și s-a terminat în anul 1469, iar sfințirea s-a făcut în ziua de 8 septembrie 1470.

În interior, biserica este împărțită în cinci încăperi: pridvor, pronaos, încăperea mormintelor, naos și altar.

În biserică, se află mormântul lui Ștefan cel Mare, într-o nișă din încăperea mormintelor, cu baldachin de marmură, sprijinit pe două coloane. Tot aici se află și mormintele Mariei Voichița, ultima soție a voievodului, al Mariei de Mangop, a doua soție, descendenți din familia marelui domnitor, precum și unii dintre ierarhii Moldovei.

Mănăstirea Putna a fost un important centru cultural. Aici, s-au copiat manuscrise, au fost împodobite cu miniaturi texte

Scanned with OKEN Scanner

bisericești. În secolele al XV-lea și al XVI-lea, la Putna a funcționat o școală la care se pregăteau cronicarii epocii și clerul Moldovei.

În decursul timpului, biserica mănăstirii Putna a suferit unele prefaceri: în 1654, pe vremea domnitorului Gheorghe Ștefan, în 1757, pe vremea mitropolitului Iacov Putneanu, și cele de la începutul secolului nostru, care i-au schimbat într-o oarecare măsură înfățișarea. Ultima și cea mai importantă restaurare a mănăstirii s-a făcut între anii 1966–1988, în timpul mitropoliților Iustin și Teoctist, când s-au refăcut biserica, turnul tezaurului și casa domnească, turnul clopotniței etc. Biserica a fost pictată în interior și în exterior, dar pictura s-a distrus încă din 1760. S-a făcut un proiect de repictare în 1967, dar n-a fost pus în aplicare.

La Putna, se află cel mai bogat muzeu monastic, unde se păstrează multe obiecte rămase de la Ștefan cel Mare: broderii cu fir de aur, manuscrise-pergament, obiecte de cult, pictură, sculptură, icoana triptic pe care o purta voievodul în războaie, autoportretul doamnei Maria de Mangop etc.

Mănăstirea Putna este unul dintre cele mai sfinte locuri din istoria neamului nostru.

În luna iunie 1992, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a canonizat pe drept-credinciosul Ștefan cel Mare și Sfânt, înscriindu-l în calendar și sinaxar pentru data de 2 iulie.

Biserica Putna — de'eliu

2. Căutați cuvintele necunoscute în dicționarul de la sfârșitul manualului.

3. Rezumați textul, grupând informațiile, astfel încât să răspundeți la următoarele întrebări:

- Unde (este plasată mănăstirea)?
- Când și cine (a zidit-o, sfințit-o, restaurat-o etc.)?
- Ce (se găsește în mănăstire, din ce elemente este alcătuită)?
- Cum (a evoluat în timp: centru cultural, școală etc.)?

Rețineți!

Rezumatul textului științific constă în notarea sintetică (sub formă de schemă, tabel, trecere în revistă) a informațiilor esențiale din textul respectiv.

Regulile realizării rezumatului sunt:

- rezumatul este mai scurt decât textul de bază;
- informația din textul de bază e concentrată și simplificată, eliminându-se detaliile nesemnificative;
- în cazul în care rezumatul se face sub formă de schemă, raportul dintre ideile principale și cele secundare trebuie să fie clar evidențiate; de exemplu, sub întrebarea *Ce se găsește în mănăstire?*, se vor grupa: a. *morminte* (cu exemplificări) și b. *muzeu monastic* (cu exemplificări).

Scanned with OKEN Scanner

Dicționar

adj. = adjectiv • *fig.* = figurat • *înv.* = învechit • *livr.* = livresc • *pl.* = plural • *pop.* = popular • *pron.* = pronunție • *refl.* = reflexiv • *reg.* = regional(ism) • *s.f.* = substantiv feminin • *s.m.* = substantiv masculin • *s.n.* = substantiv neutru • *v.* = vezi • *vb.* = verb

Abstract, *adj.*, conceput în mod prea general, prea teoretic; greu de înțeles din cauza lipsei de ilustrări concrete.
accesibil, *adj.*, care este la îndemâna cuiva; care se poate înțelege ușor.
accesoriu, *adj.* (despre drepturi, cereri etc.), secundar în raport cu alt drept, altă cerere.
a ademeni, *vb.*, a atrage, a ispiti, a momi; a tenta pe cineva; a înșela.
alabastru, *s.n.*, varietate de ghips cu aspect de marmură albă străbătută de vine transparente.
alegoric, *adj.*, caracteristic procedeului artistic prin care o idee abstractă este exprimată prin mijloace concrete.
antiepidemic, *adj.*, care luptă sau este folosit împotriva epidemiilor.
arbitral, *adj.*, hotărât de arbitru, alcătuit din arbitri.
arbitrar, *adj.*, 1. care pornește dintr-o hotărâre luată după propria apreciere; 2. care este făcut, ales la întâmplare.
argat, *s.m.*, servitor, slugă angajată (în trecut) pentru muncile agricole sau pentru muncile din gospodăria stăpânului.
arvună, *s.f.*, acont.
asimetrie, *s.f.*, lipsă de simetrie.
a autoadministra, *vb.*, a se administra prin mijloace proprii.
Baie[1], *s.f.*, 1. scăldat, îmbăiere; 2. cadă.
baie[2], *s.f.* (reg.), mină.
baldachin, *s.n.*, acoperământ decorativ, împodobit cu perdele, așezat deasupra unui tron, a unui pat, a unui amvon sau a unui catafalc etc.
bar, *s.n.*, local în care se vând băuturi alcoolice, cafea; obiect de mobilier în care se țin sticlele cu băuturi alcoolice.
basorelief, *s.n.*, lucrare de sculptură cu figuri scoase în relief pe un fond cu care fac corp comun.
băieș, *s.m.*, lucrător într-o mină; miner.
best-seller, *s.n.* (pron. bestselăr), 1. lucrare (literară) care deține recordul la vânzare; 2. articol sau produs foarte căutat la un moment dat.
bibliografie, *s.f.*, descriere de specialitate a lucrărilor unui autor sau a lucrărilor referitoare la o anumită problemă; material informativ asupra unei probleme.
biografie, *s.f.*, prezentare a vieții unei persoane.
birjă, *s.f.*, trăsură de piață.
birt, *s.n.*, restaurant (mic și modest).
bistrou, *s.n.*, mic restaurant.
bizar, *adj.*, ciudat, straniu.
bodegă, *s.f.*, local (mic) unde se consumă gustări și băuturi (alcoolice).
boldiș, *adv.* (reg.), chiorâș, cu coada ochiului.
bomfaier, *s.n.*, ferăstrău de mână pentru tăiat metale.
brișcă[1], *s.f.* (reg.), briceag.
brișcă[2], *s.f.*, trăsurică ușoară, cu două roți, trasă de obicei de un singur cal.
Cadență, *s.f.*, 1. mișcare ritmică și uniformă; 2. succesiune ritmică a unor unități poetice; 3. pasaj mai mare de virtuozitate solistică dintr-un concert instrumental, interpretat fără acompaniament.
campanie, *s.f.*, 1. totalitatea operațiilor executate de forțele armate ale unei țări pe un câmp de luptă, într-o perioadă determinată de timp; 2. acțiune organizată după un anumit plan, în vederea realizării unor sarcini într-o anumită perioadă de timp.
cancelarie, *s.f.*, birou sau secție a unei instituții publice destinate lucrărilor administrative.
canoniza, *vb.*, a așeza o persoană decedată în rândul sfinților.
cantină, *s.f.*, local unde se servește masa salariaților dintr-o întreprindere, studenților, elevilor etc.
caritate, *s.f.*, atitudine miloasă, plină de generozitate față de cineva.
cat, *s.n.*, etaj, nivel.
catrință, *s.f.*, obiect de îmbrăcăminte din portul național al femeilor românce, care servește ca fustă sau ca șorț și care constă dintr-o bucată de stofă dreptunghiulară, adesea împodobită cu alesături, cu paiete.
cărăuș, *s.m.*, 1. căruțaș; 2. numele unei stele din Carul-Mare, situată lângă a doua stea din protap.
certitudine, *s.f.*, siguranță, încredere deplină în ceva sau în cineva.
chewing-gum, *s.n.* (pron. ciuingam), gumă de mestecat.
chimir, *s.n.*, brâu lat de piele, adesea ornamentat și prevăzut cu buzunare, pe care îl poartă țăranii.
cimpoi, *s.n.*, instrument muzical popular, alcătuit dintr-un burduf de piele și din mai multe tuburi sonore prin care trece aerul din burduf.
cârciumă, *s.f.*, local unde se consumă băuturi alcoolice (și mâncăruri).
clasic, *adj.* (despre scriitori, artiști, oameni de știință, adesea substantivizat), de mare valoare, a cărui operă își păstrează importanța de-a lungul timpului.
cnut, -uri, *s.n.* bici făcut dintr-o curea de piele sau dintr-o funie.
coada-zmeului, *s.f.*, plantă veninoasă cu tulpina târâtoare și cu fructele în forma unor bobițe roșii, care crește prin mlaștini.
coclauri, *s.n., pl.*, locuri neumblate, pustii, îndepărtate.
cointeresat, *adj.*, care este interesat împreună cu altul (sau cu alții) într-o acțiune comună (din care are ceva de câștigat).
comemora, *vb.*, a celebra solemn amintirea unei personalități sau a unui eveniment important.
concept, *s.n.*, 1. idee generală care reflectă just realitatea; noțiune; 2. ciornă, schiță.
conchide, *vb.*, a trage o concluzie, a încheia o expunere, o cercetare.
concludent, *adj.*, care convinge, convingător; pe baza căreia se poate trage o concluzie.
conector, 1. *adj.*, care leagă; 2. *s.m.*, mijloc prin care se face o legătură.
contrabandă, *s.f.*, trecere clandestină peste granița a unor mărfuri; marfă adusă sau sustrasă în acest mod.
copyright, *s.n.* (pron. copirait), drepturi de autor.
cord, *s.n.*, inimă.
cramă, *s.f.*, clădire la o vie, unde se prepară vinul și se depozitează produsele viei; locul în care se consumă băuturi alcoolice, mâncăruri, într-un cadru decorat în stil rural.
crăinici, *vb.* (înv.), a vesti, a da de știre.
criteriu, *s.n.*, punct de vedere, principiu, normă pe baza cărora se face o clasificare, o apreciere.
cruciat, *s.m.*, participant la o cruciadă.
cumineca, *vb.*, a (se) împărtăși.
Datină, *s.f.*, obicei sau deprindere devenită tradițională pentru o colectivitate.

Scanned with OKEN Scanner

EVALUARE

8 Evaluare pentru unitatea 8

Ion Țuculescu
(1910–1962)
Peisaj

„Miresme dulci de flori mă-mbată și mă alintă gânduri blânde…
Ce iertător și bun ți-i gândul, în preajma florilor plăpânde!
Râd în grămadă: flori de nalbă și albe flori de mărgărint,
De parcă ar fi căzut pe straturi un stol de fluturi de argint.

Sfioase-s bolțile spre sară, și mai sfioasă-i iasomia:
Pe fața ei neprihănită se-nchină-n veci melancolia
Seninului de zare stânsă, și-n trandafiri cu foi de ceară
Trăiesc mâhnirile și plânge norocul zilelor de vară.“

Dimitrie Anghel — *În grădină*

1 punct **1.** Precizați elementele descrise.

1 punct **2.** Notați elementele tipice odei din textul dat.

2 puncte **3.** Menționați figurile de stil folosite în descriere și explicați semnificația acestora.

1,20 puncte **4.** Identificați atributele din primul vers, indicați felul acestora și analizați părțile de vorbire prin care se exprimă.

0,20 puncte **5.** Indicați atributele adjectivale exprimate prin adjective provenite din participiu din a doua strofă.

0,40 puncte **6.** Indicați atributele substantivale genitivale din versurile date.

0,40 puncte **7.** Indicați felul atributelor din enunțul următor:
Dorința alor mei este să ne ducem în vacanță la munte, fiindcă sunt încântați de peisajele de acolo.

0,40 puncte **8.** Identificați primul complement din textul dat, precizați felul lui și analizați partea de vorbire prin care se exprimă.

0,80 puncte **9.** Indicați felul complementelor din a doua strofă.

0,60 puncte **10.** Indicați felul complementelor din următorul enunț:
L-am întâlnit pe George care plecase după cumpărături și care mi-a spus că intenționează să meargă la mare din cauza căldurii insuportabile.

2 puncte **11.** Prezentați în maximum zece rânduri pictura reprodusă în stânga paginii, referindu-vă la autor, titlul lucrării, îmbinarea culorilor, modul de reprezentare a elementelor de peisaj.

Scanned with OKEN Scanner

demiurg, *s.m.*, nume dat creatorului lumii.
despotism, *s.n.*, regim politic caracterizat prin puterea nelimitată și guvernarea arbitrară, neîngrădită de nici o lege; tiranie.
design, *s.n.* (pron. dizain), disciplină care urmărește armonizarea mediului în care trăiește omul, începând de la conceperea obiectelor uzuale până la amenajarea localităților sau peisajului.
destituire, *s.f.*, acțiune de a îndepărta pe cineva dintr-un post, dintr-o funcție.
dihanie, *s.f.*, 1. animal sălbatic; 2. ființă ciudată, monstruoasă; 3. ființă, vietate.
dorobanț, *s.m.* (înv.), 1. soldat din infanterie (cu plată); 2. jandarm.
dramaturg, *s.m.*, autor de piese de teatru.
drapat, *adj.*, 1. care este împodobit sau acoperit cu o draperie; 2. care este în falduri.
droșcă, *s.f.* (înv. și pop.), birjă.

Ecarisaj, *s.n.*, întreprindere care se ocupă cu prelucrarea cadavrelor de animale în produse industriale.
electoral, *adj.*, referitor la alegeri.
email, *s.n.*, masă sticloasă obținută prin topire, care se aplică pe suprafața unor obiecte metalice sau ceramice pentru a le proteja împotriva coroziunii, smalț.
emancipare, *s.f.*, acțiunea de se elibera, de a-și câștiga independența.
epitaf, *s.n.*, inscripție funerară, în versuri sau în proză, cuprinzând elogiul defunctului sau o sentință morală.
escalada, *vb.*, a se cățăra pe un obstacol înalt.
escală, *s.f.*, oprire prevăzută în itinerarul unui vapor sau al unui avion pentru aprovizionare, pentru îmbarcarea sau debarcarea pasagerilor.
escroc, *s.m.*, persoană care înșală pe alții și își însușește bunuri străine.
esență, *s.f.*, 1. lichid cu miros aromatic extras din plante sau preparat sintetic; 2. varietate de arbori care alcătuiesc o pădure; varietate de lemn.
ex-ministru, *s.m.*, fost ministru.

Fatal, *adj.*, care are urmări nenorocite pentru ceva sau cineva; care prilejuiește moartea.
fațadă, *s.f.*, fiecare dintre părțile exterioare verticale ale unei clădiri, ale unui monument; partea dinspre stradă sau partea unde se găsește intrarea principală a unei clădiri.
fictiv, *adj.*, care nu există în realitate, care nu aparține realității, care este plăsmuit.
fișă, *s.f.*, piesă metalică în formă de monedă, care, introdusă în mecanismul unui automat, declanșează funcționarea acestuia.
fișier, *s.n.*, 1. colecție de fișe organizate după un anumit criteriu; 2. dulap sau cutie în care se păstrează fișe.
flintă, *s.f.*, pușcă cu fitil, cu țeavă lungă, cocoș și cremene, folosită în trecut.
fortuit, *adj.*, întâmplător, venit pe neașteptate.
fronton, *s.n.*, element de formă triunghiulară care apare în fațada unei clădiri.
fusiform, *adj.*, care are formă de fus.

Gândirism, *s.n.*, curent filozofic din România, format în jurul revistei „Gândirea" în primele decenii ale secolului al XX-lea.
gâtlan, 1. *s.n.*, gât; 2. *adj.* (în sintagma *prună gâtlană*), varietate de prune alungite la unul dintre capete.
germina, *vb.* (despre plante), a începe să se dezvolte, să încolțească.
grumaz, *s.m.*, 1. gât, ceafă; 2. gâtlej; 3. partea mai îngustă a unor obiecte, asemănătoare cu gâtul.

Haios, *adj.* (arg.), simpatic; drăguț.
han, *s.n.*, local cu ospătărie unde se pot adăposti peste noapte drumeții (cu caii și căruțele lor).
haos, *s.n.*, 1. stare de dezorganizare în care s-ar fi aflat materia înainte de apariția universului; 2. stare generală de mare confuzie, dezordine, învălmășeală.
harpă, *s.f.*, instrument muzical format dintr-o ramă mare, pe care sunt fixate coarde puse în vibrație prin ciupire cu degetele de la ambele mâini.
hazard, *s.n.*, împrejurare sau concurs de împrejurări a căror cauză rămâne în general necunoscută; întâmplare, soartă, destin.
hăitaș[1], *s.n.*, acțiune de stârnire a vânatului.
hăitaș[2], *s.m.*, om care, făcând gălăgie, stârnește vânatul din ascunzătoare și îl gonește spre vânători.
hâd, *adj.*, foarte urât, slut.
hemoragie, *s.f.*, 1. scurgere de sânge; 2. scurgere, pierdere de capital (bani).
hemostatic, *adj.*, care are însușirea de a opri o hemoragie.
heraldic, *adj.*, privitor la disciplina care se ocupă cu studiul stemelor statelor, cu blazoanele caselor domnitoare, familiilor nobiliare, orașelor etc.
hobby *s.n.* (pron. hobi), preocupare, îndeletnicire plăcută în afara orelor de muncă; pasiune.

Idilic, *adj.* (despre natură), câmpenesc, rustic; (despre sentimente), simplu, naiv.
ierarh, *s.m.*, denumire generală pentru gradele superioare ale clerului.
ierarhizare, *s.f.*, acțiunea de a stabili un sistem de subordonare a elementelor inferioare față de cele superioare.
inerva, *vb.* (despre nervi), a produce o stare de excitare a unui organ sau a unui țesut.
inopinat, *adj.*, neprevăzut, neașteptat.
insera, *vb.*, a introduce, a adăuga, a include un adaos într-un text.
intarsie, *s.f.*, tehnică folosită la ornamentarea mobilierului, constând în incrustarea în lemn a unor plăcuțe și fâșii de os, fildeș, sidef sau din lemn de altă culoare.
itinerar, *s.n.*, drum pe care se desfășoară o călătorie, cu indicarea localităților parcurse.
ireal, *adj.*, care nu există în realitate; imaginar, fantastic.

Jilț, *s.n.* (înv. și reg.), scaun înalt cu spetează și brațe.

Lacună, *s.f.*, spațiu gol în interiorul unui corp; (fig.) ceea ce lipsește pentru ca un lucru să fie bun, desăvârșit.
lagună, *s.f.*, porțiune din bazinul unei mări sau al unui ocean, separată aproape complet de rest printr-o fâșie îngustă de pământ.
lambriu, *s.n.*, îmbrăcăminte de marmură, de lemn sau de stuc cu care se acoperă total sau parțial pereții unei încăperi.
lamenta, *vb. refl.*, a se plânge de cineva sau de ceva; a se jeli; a se tângui.
letopiseț, *s.n.*, scriere veche cu caracter istoric, în care evenimentele sunt prezentate în ordine cronologică; cronică.
liber-cugetător, *s.m.*, adept al unei gândiri, al unei judecăți independente, neinfluențate de religie.
lichelism, *s.n.*, atitudine, comportare de lichea; lipsă de demnitate și de corectitudine.
livresc, *adj.*, folosit numai în cărți, în literatură.
lucrativ, *adj.*, care aduce câștig; profitabil, rentabil, folositor, util.
lungmetraj, *s.n.*, film care depășește o oră ca durată.

Maxitaxi, *s.n.*, microbuz utilizat pentru transportul cu plată al persoanelor, în general în localități.
măraz, *s.n.* (reg., mai ales la pl.), mofturi, nazuri, fasoane.
meditație, *s.f.*, 1. reflectare, cugetare adâncă; 2. pregătirea lecțiilor, a examenelor cu un meditator.
mijloci, *vb.intr.*, a stărui pe lângă cineva în favoarea cuiva; a interveni, a intermedia; *vb.tr.*, a pune la cale, a înlesni; a media.
milosârd, *adj.* (înv.), milos, îndurător.
miniatural, *adj.*, care se referă la miniaturi, care are dimensiunile unei miniaturi; de dimensiuni foarte mici.
minier, *adj.*, care ține de mină, privitor la mină.
mirific, *adj.* (livr.), minunat, măreț.
moderator, *s.m.*, persoană care are rolul de a coordona o discuție sau o dezbatere, încercând să asigure echilibrul dintre puncte de vedere diferite.

Scanned with OKEN Scanner

să tragă concluzii, să pună în evidență anumite opinii etc.
moloz, *s.n.*, spărtură de tencuială, cărămidă și mortar, provenite din dărâmarea unor ziduri.
monastic, *adj.*, mănăstiresc, călugăresc.
montare, *s.f.*, acțiunea de a pregăti reprezentarea unui spectacol, de a pune în scenă.
mur, *s.m.* (înv.), zid.
multicelular, *adj.*, care este alcătuit din mai multe celule.

Naos, *s.n.*, parte principală a unei biserici, situată în mijlocul clădirii, între altar și pronaos.
numerar, *s.n.*, bani lichizi; bani-gheață.
nun, *s.m.*, nume dat, în ziua căsătoriei, fiecăreia dintre persoanele care îi asistă pe miri la cununia religioasă; naș.

Obscur, *adj.* (fig.), nedeslușit, neclar, greu de priceput.
oficia, *vb.*, a face o slujbă bisericească; a săvârși un act public sau privat, în special o căsătorie; a celebra.
onomastic, *adj.*, privitor la nume proprii, în special la nume de persoane.
ospătărie, *s.f.* (înv. și pop.), birt, han.

Palpitant, *adj.*, care trezește un interes viu, care captivează, pasionează; pasionant, captivant.
patrona, *vb.*, a ocroti, a sprijini, a susține pe cineva sau ceva.
plagă, *s.f.*, rană, leziune.
pensiune, *s.f.*, casă, restaurant în care se oferă găzduire completă sau numai masă.
polată, *s.f.* (reg.), încăpere mică lângă o casă țărănească, servind ca magazie pentru unelte și obiecte de gospodărie.
polisportiv, *adj.*, *s.m.* și *f.* (sportiv) care practică mai multe sporturi.
portic, *s.n.*, galerie exterioară, mărginită de o colonadă, uneori cu arcade, care servește ca loc de adăpost sau de plimbare în jurul unei piețe, al unei clădiri etc. sau ca intrare monumentală într-un edificiu.
poteraș, *s.m.* (înv.), persoană înarmată care făcea parte dintr-o ceată, grup de oameni care aveau misiunea de a-i prinde pe răufăcători și pe haiduci.
predestinat, *adj.*, a cărui soartă ar fi dinainte hotărâtă de o forță supranaturală; sortit, menit.
preliminar, *adj.*, care este premergător, care precedă o acțiune, un fapt.
prigoană, *s.f.*, urmărire aprigă; măsuri represive luate de o autoritate împotriva cuiva; asuprire, persecuție.
procesiune, *s.f.*, șir lung de oameni care merg într-o anumită ordine în aceeași direcție și cu același scop; convoi, alai.
procesor, *s.n.*, aparat electronic sau circuit integrat pentru operații complexe.

Râvnă, *s.f.*, imbold lăuntric puternic, însuflețire; sârguință, zel.
reflecție, *s.f.*, meditare, cugetare, gândire.
reîncarnare, *s.f.*, faptul de a trece, după moarte, în alt corp.
rendez-vous, *s.n.* (pron. randevu), întâlnire stabilită înainte.

Salutar, *adj.*, salvator.
sălaș, *s.n.* (pop.), adăpost, unde cineva capătă găzduire temporară.
sângele-voinicului, *s.n.*, plantă agățătoare din familia leguminoaselor, cu flori roșii, violete sau albe.
scală *s.f.*, placă gradată, montată la aparatele de radio, pe care se pot urmări, cu ajutorul unui indicator, posturile sau lungimea de undă pe care funcționează aparatul la un moment dat.
scenograf, *s.m.*, persoană care face decorurile și costumele pentru un spectacol.
selenar, *adj.*, referitor la Lună.
similar, *adj.*, asemănător.
sinaxar, *s.n.*, carte care cuprinde, pe scurt, viețile sfinților; calendar creștin în care apar înregistrate numele sfinților (pe zile).
sistematizare, *s.f.*, aranjare, ordonare, clasare (a unui material) după un anumit sistem.
slovă, *s.f.* (pop.), 1. literă (de obicei, chirilică); scriere, alfabet; 2. scrisul cuiva, cu caracteristicile lui, după care poate fi identificat; 3. știință de carte, învățătură.
snack-bar, *s.n.* (pron. snecbar), restaurant unde se servește masa imediat, la orice oră.
spaghete, *s.f. pl.*, macaroane lungi și subțiri care nu au gaură în mijloc.
specios, *adj.* (livr.), amăgitor, înșelător.
stagiar, *adj.* (despre oameni), care se află într-o perioadă de început a unei activități sau profesii pentru a dobândi experiență.
stampă, *s.f.*, imagine imprimată de pe o placă gravată.
strategie, *s.f.*, plan de pregătire a unei activități.
stres, *s.n.*, efect nefavorabil produs asupra organismului uman de un factor de mediu.
stupi, *vb.* (reg.) a scuipa.
summum, *s.n.*, gradul cel mai înalt, punctul maxim.
susceptibil, *adj.* (despre oameni) 1. supărăcios; 2. capabil, apt să...

Șăgalnic, *adj.* (despre oameni și manifestările lor), glumeț, hazliu; poznaș, șugubăț.

Talk-show, *s.n.* (pron. tocșou), conversație între un moderator și mai mulți invitați pe o anumită temă, transmisă la radio sau la televiziune.
tangou, *s.n.*, dans de origine argentiniană, în cadență de doi timpi, care se dansează în perechi.
tavernă, *s.f.*, cârciumă sărăcăcioasă, murdară și întunecoasă.
tâlcui, *vb.* (pop.) a explica, a interpreta înțelesul unor fapte, vorbe etc.
temporal[1], *adj.*, care indică timpul, privitor la timp.
temporal[2], *s.n.*, (os) al tâmplei.
timbru, *s.n.*, 1. imprimat de dimensiuni mici, emis de stat, care se lipește pe acte oficiale sau pe scrisori și care reprezintă un impozit sau o taxă; 2. însușire a sunetului muzical datorită căreia se deosebesc între ele sunetele de aceeași înălțime și intensitate provenite de la surse diferite.
tihnă, *s.f.*, liniște deplină, pace; viață liniștită, lipsită de griji; odihnă, repaus.
trecător[1], *adj.*, care trece repede; care nu durează.
trecător[2], *s.m.* și *f.*, pieton, drumeț, călător.
triptic, *s.n.*, tablou compus din trei părți separate prinse cu balamale (cele laterale închizându-se peste cea din mijloc), pe care sunt pictate scene sacre și figuri de sfinți.

Unicat, *s.n.*, exemplar unic dintr-un document, dintr-o publicație, dintr-un obiect.
ușor[1], *adj.*, 1. care are greutate mică; 2. lipsit de dificultate.
ușor[2], *s.m.*, fiecare dintre cei doi stâlpi verticali de care se prind canaturile ușii; părțile laterale ale tocului ușii sau ale ferestrelor.

Victimă, *s.f.*, 1. persoană care suferă chinuri fizice sau morale; 2. persoană care suferă de pe urma unei întâmplări nenorocite (jaf, crimă etc.).
vindicativ, *adj.* (livr.) răzbunător.
virtual, *adj.*, care există numai ca posibilitate, fără a se produce în fapt; al cărui efect este potențial, și nu real.
virtuos, *adj.* (despre oameni) înzestrat cu multe virtuți.
virtuoz, *s.m.*, persoană care stăpânește în mod desăvârșit tehnica unui instrument muzical.
vitraliu, *s.n.*, fereastră alcătuită din bucăți de sticlă colorate sau pictate, montate în rame metalice.
votiv, *adj.* (în sintagma *tablou votiv*), fragment din pictura unui monument, înfățișându-i pe ctitori, de obicei cu miniatura monumentului în mâini.

Western, *s.n.* (pron. uestern), gen de film de aventuri creat în America, a cărui acțiune se petrece de obicei în timpul colonizării vestului S.U.A.

Scanned with OKEN Scanner

Cuprins

CARTEA

1. Scriitor. Carte. Cititor

Scriitor. Carte. Cititor
Cuvânt de Tudor Arghezi 4
Cartea — obiect cultural 10
Noțiuni de sintaxă 11
Vocabularul 14
Fonetica 34
Fișa de bibliotecă și fișa de lectură 36

STRUCTURILE TEXTULUI

2. Structuri narative

Structuri narative
Iapa lui Vodă de Mihail Sadoveanu 40
Verbul 52
Comentarea unor secvențe ale textului literar 68

3. Autor. Narator. Personaj

Autor. Narator. Personaj
Florin scrie un roman de Mircea Cărtărescu ... 72
Substantivul 81
Cum povestim? 86

4. Funcționarea descrierii în narațiune

Funcționarea descrierii în narațiune
Amintiri din copilărie de Ion Creangă 90
Pronumele 97
Numeralul 116
Monologul și dialogul 119

5. Tipuri de descriere

Descrierea subiectivă
Călin (file din poveste) de Mihai Eminescu..... 124
Descrierea obiectivă și descrierea subiectivă 132
Adjectivul 136
Cum realizăm o descriere? 142

UNIVERSUL TEXTULUI

6. Balada

Balada cultă
Pașa Hassan de George Coșbuc 146
Proverbe. Zicători. Strigături 154
Poemul eroic
Scrisoarea III de Mihai Eminescu 155
Adverbul 157
Prepoziția 161
Conjuncția 163
Interjecția 166
Textul argumentativ 168

7. Nuvela

Nuvela
Două loturi de I. L. Caragiale 172
Predicatul 186
Subiectul 189
Structura dialogului 192

8. Imnul. Oda

Imnul
Imn lui Ștefan cel Mare de Vasile Alecsandri 198
Imnul național
Deșteaptă-te, române! de Andrei Mureșanu 202
Imnul religios. Oda
Psalmul 145 204
Versul țării de Ion Pillat 205
Atributul 206
Complementul 211
Prezentarea unui eveniment cultural 216
Cum rezumăm un text științific? 218

Dicționar 221

Lista unităților de conținut care au în programă caracter facultativ

Editura. Colecția. Asteriscul. Subsolul de pagină.
Versul liber.
Poemul eroic. Oda.
Proverbele, zicătorile, strigăturile. Texte nonliterare „utilitare" (mersul trenurilor, cartea de telefon, formularele poștale, programul de spectacol).
Dialogul formal și informal.
Modalități textuale argumentative. Organizarea formală a mesajului. Modalitățile de asigurare a progresiei textului oral, monologat și dialogat. Înlănțuirea elementelor verbale și nonverbale în context.
Organizarea monologului expozitiv și demonstrativ. Organizarea dialogului formal și informal. Modalitățile de exprimare a gusturilor și a opiniilor (formularea de intenții și proiecte).
Reorganizarea unui text propriu.
Exerciții de construire a unui text narativ prin expansiune sau restrângere.
Dinamica structurării unei descrieri. Compozițiile personale realizate prin structurarea variată a unui text narativ propriu.
Rezumatul unui text științific.
Rolul unităților frazeologice în asigurarea expresivității limbii. Formule și clișee internaționale.
Pronunțarea numelor proprii străine.
Verbele active pronominale.
Mijloacele expresive de redare a superlativului absolut în limba română actuală.
Actele de vorbire.

Scanned with OKEN Scanner

Limba română
Clasa a VII-a

Integral Humanitas

- [x] Manual
- [ ] Caietul elevului
- [ ] Ghidul profesorului

ISBN 973-99820-5-0

Scanned with OKEN Scanner